Janneke Lommertzen,
Tessa Termorshuizen,
Natascha Notten, Roos Geurts,
Koen Lucas, Niels Vullings,
Anja van den Broek

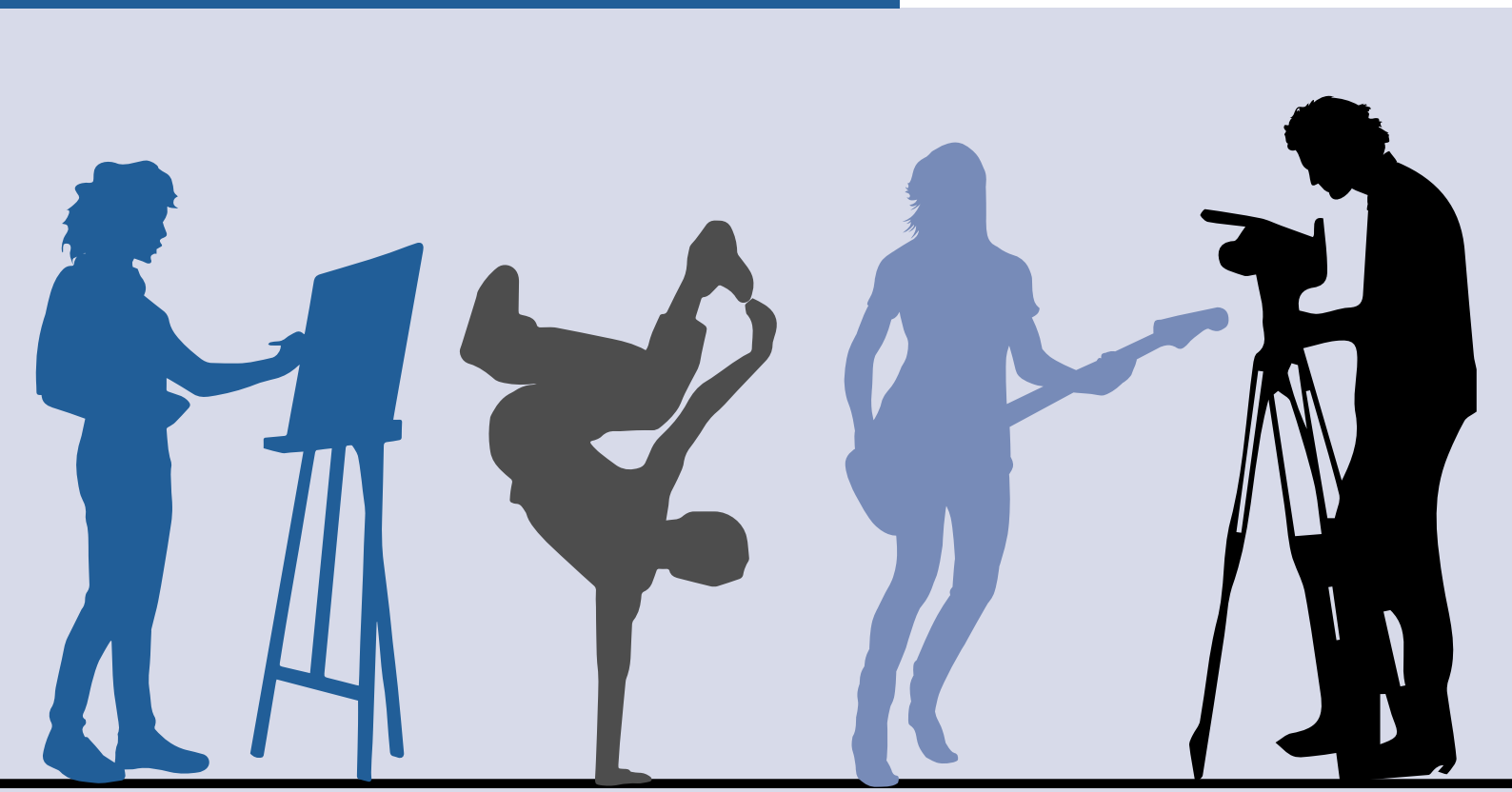

Monitor Cultuureducatie vo 2022-2023

vormgeving of vorming?

ResearchNed

= Gelijkschap

maart 2023

Monitor Cultuureducatie vo 2022-2023 – vormgeving of vorming?

Janneke Lommertzen, Tessa Termorshuizen, Natascha Notten, Roos Geurts, Koen Lucas, Niels Vullings, Anja van den Broek
2023

© 2023 ResearchNed Nijmegen in samenwerking met Gelijkschap in opdracht van Ministerie van OCW

Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2015 voor kwaliteitsmanagementsystemen, NEN-ISO 20252:2019 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek en NEN-ISO 27001:2017 voor informatiebeveiliging

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave iii

1 Managementsamenvatting 1

1.1 Monitor Cultuureducatie vo 1

1.2 Bevindingen per thema 1

1.2.1 Visie en beleid 1

1.2.2 Invulling cultuuronderwijs 1

1.2.3 Samenhang en doorgaande leerlijn 2

1.2.4 Samenwerking met culturele instellingen 2

1.2.5 Draagvlak en personeelsbeleid 3

1.2.6 Financiën en huisvesting 3

1.2.7 Evaluatie en opbrengsten 3

1.2.8 Invloed van de COVID-19-pandemie 4

1.2.9 Verankeringsmaat 4

1.3 Aanbevelingen per thema 4

2 Inleiding en achtergrond 6

2.1 Onderzoeksvragen Monitor Cultuureducatie vo 6

2.2 Aansluiting bij eerdere Monitoren cultuureducatie 8

2.3 Cultuuronderwijs 8

2.3.1 Belang van cultuuronderwijs 9

2.3.2 Cultuuronderwijs in het voortgezet onderwijs 9

2.3.3 Doorlopende leerlijnen in cultuureducatie 10

2.3.4 Cultuureducatie en kansengelijkheid 11

2.3.5 Cultuureducatie en NPO 12

2.4 Aanpak 13

2.4.1 Kwantitatief deel: enquêtes 13

2.4.2 Kwalitatieve verdieping 15

2.4.3 Verankeringsmaat 16

2.5 Leeswijzer 17

3 Respons 18

3.1 Respons 18

3.1.1 Enquête schoolleiders 18

3.1.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 20

3.1.3 Verdiepende interviews 21

4 Visie en beleid 22

4.1 Enquête schoolleiders 22

4.1.1 Beweegredenen voor onderwijs in kunst en cultuur 22

4.1.2 Doelen voor de leerlingen 23

4.1.3 Structureel overleg 25

4.2 Kwalitatieve verdieping 25

4.3 Beantwoording onderzoeksvragen 27

5 Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma 28

5.1 Enquête schoolleiders 28

5.1.1 Kunst en cultuur in het onderwijsprogramma 28
5.1.2 Cultureel erfgoed 29
5.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 30
5.2.1 Cultuuronderwijs in de onderbouw 30
5.2.2 Cultuuronderwijs in de bovenbouw 31
5.2.3 CKV en KCV 32
5.2.4 Culturele activiteiten in de onder- en bovenbouw 33
5.3 Kwalitatieve verdieping 36
5.4 Beantwoording onderzoeksvragen 38

6 Samenhang en doorgaande leerlijn 40

6.1 Enquête schoolleiders 40
6.1.1 Doorlopende lijn po-vo 40
6.1.2 Samenwerking met vervolgonderwijs 40
6.1.3 Samenhang tussen vakken 41
6.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 42
6.2.1 Samenhang in het programma 42
6.2.2 Samenwerking met andere vakken 43
6.3 Kwalitatieve verdieping 44
6.4 Beantwoording onderzoeksvragen 46

7 Samenwerking culturele instellingen 47

7.1 Enquête schoolleiders 47
7.1.1 CmK-penvoerders 49
7.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 50
7.3 Kwalitatieve verdieping 51
7.4 Beantwoording onderzoeksvragen 52

8 Draagvlak en personeelsbeleid 54

8.1 Enquête schoolleiders 54
8.1.1 Taken rondom het cultuuronderwijs 54
8.1.2 Draagvlak 55
8.1.3 Deskundigheid van docenten kunst- en cultuur 56
8.1.4 Deskundigheidsbevordering 57
8.2 Kwalitatieve verdieping 57
8.3 Beantwoording onderzoeksvragen 58

9 Financiën en huisvesting 60

9.1 Enquête schoolleiders 60
9.1.1 CJP-Cultuurkaart 60
9.1.2 NPO-middelen 60
9.1.3 Faciliteiten voor cultuuronderwijs op school 61
9.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 62
9.2.1 CJP-Cultuurkaart 62
9.3 Kwalitatieve verdieping 63
9.4 Beantwoording onderzoeksvragen 64

10 Evaluatie en opbrengsten van het cultuuronderwijs 65

10.1 Enquête schoolleiders 65
10.1.1 Evaluatie 65

10.1.2 Opbrengsten 66
10.1.3 Tevredenheid en toekomstplannen 66
10.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 67
10.2.1 Beoordeling van leerlingen 67
10.3 Kwalitatieve verdieping 70
10.4 Beantwoording onderzoeksvragen 70

11 Invloed van COVID-19-pandemie 72

11.1 Enquête schoolleiders 72
11.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV 74
11.3 Kwalitatieve verdieping 75
11.4 Beantwoording onderzoeksvragen 76

12 Verankering van cultuuronderwijs in het vo 77

12.1 Verschillen in verankering ten opzichte van 2017 79
12.2 Relatie tussen achtergrondvariabelen en voorlopen op cultuuronderwijs 79
12.3 Samenwerking met een CmK-penvoerder 80
12.4 Samenvatting verankeringsmaat 82

13 Resultaten Voortgezet speciaal onderwijs (vso) 83

13.1 Respons 83
13.2 Visie en beleid vso 84
13.3 Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma vso 86
13.4 Samenhang en doorgaande leerlijn VSO 89
13.5 Samenwerking culturele instellingen VSO 89
13.6 Draagvlak en personeelsbeleid VSO 92
13.7 Financiën en huisvesting VSO 94
13.8 Evaluatie en opbrengsten van cultuuronderwijs 95
13.9 Invloed van COVID-19-pandemie 96
13.10 Tevredenheid en toekomstplannen 97
13.11 Verankeringsmaat Voortgezet speciaal onderwijs (vso) 97
13.12 Conclusies over cultuureducatie in het vso 101

14 Slothoofdstuk: reflectie en aanbevelingen 103

Overzicht van tabellen en figuren 109

Bijlage 1: Notitie Verankeringsmaat Cultuureducatie in het vo 115

Bijlage 2: Onderzoeksverantwoording 123

Bijlage 3: Interviewleidraden 135

Bijlage 4 Cultuureducatie voortgezet onderwijs vragenlijst schoolleiding 139

Bijlage 5: Cultuureducatie voortgezet onderwijs vragenlijst docenten 152

Bijlage 6: Cultuureducatie voortgezet onderwijs vragenlijst vso 169

1 Managementsamenvatting

1.1 Monitor Cultuureducatie vo

In de eerste helft van schooljaar 2022-2023 is door ResearchNed in samenwerking met Gelijkschap de *Monitor cultuureducatie vo* uitgevoerd. Er zijn vragenlijsten afgenomen bij schoolleiders en kunstvakdocenten op vo- en vso-scholen, en ter kwalitatieve verdieping zijn een aantal casestudies uitgevoerd. De monitor wordt uitgevoerd om inzicht te krijgen in hoeverre cultuuronderwijs is ingebed het Nederlandse voortgezet onderwijs en hoe deze inbedding zich ontwikkelt in de tijd. De resultaten van de huidige monitor worden vergeleken met de resultaten van de vorige monitor uit 2017.

De belangrijkste bevindingen en bijbehorende aanbevelingen bespreken we in deze managementsamenvatting per thema.

1.2 Bevindingen per thema

1.2.1 Visie en beleid

De meerderheid van de scholen heeft naar eigen zeggen een visie op cultuuronderwijs, maar deze is minder vaak en minder formeel vastgelegd dan in 2017. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn verslapte aandacht voor cultuuronderwijs door de coronaperiode, de ervaren tijdsdruk op scholen en de recente toegenomen inzet op basisvaardigheden. In de verdiepende gesprekken kwam geregeld ter sprake dat de bij het cultuuronderwijs betrokken docenten de vorm en invulling van cultuuronderwijs vaak onderling afstemmen, zonder al te veel sturing vanuit directie of bestuur.

Uit het onderzoek blijkt dat het vakoverstijgend toepassen van cultuuronderwijs ook kan bijdragen aan meer motivatie en beter onderwijs in de andere vakken, en daarmee bijvoorbeeld ook juist kan bijdragen aan het stimuleren van basisvaardigheden.

Meest genoemde beweegredenen voor het aanbieden van cultuuronderwijs zijn dat docenten het belangrijk vinden, maar ook dat het ‘moet’ vanuit de examenprogramma’s en kerndoelen. Het belangrijkste doel van cultuuronderwijs is voor de meeste scholen om een breed aanbod voor leerlingen te realiseren; om leerlingen in aanraking te brengen met kunst en cultuur en om hun persoonlijke ontwikkeling te stimuleren. Het stimuleren van creatief denken bij leerlingen en identiteitsontwikkeling zijn belangrijke doelen die door de meerderheid van de scholen worden onderschreven.

Ruim veertig procent van de schoolleiders geeft expliciet aan dat de school met het cultuuronderwijs wil bijdragen aan kansengelijkheid. Hoewel de door vrijwel alle schoolleiders onderschreven doelen van cultuuronderwijs - zoals talentontwikkeling, creatief denken stimuleren, het vergroten van zelfvertrouwen en identiteitsontwikkeling - belangrijke ingrediënten zijn voor het stimuleren van kansengelijkheid, lijken veel scholen niet direct het verband met de term kansengelijkheid te leggen.

1.2.2 Invulling cultuuronderwijs

Slechts één procent van de scholen biedt geen kunst & cultuur aan in de onderbouw. En zowel op vmbo, havo als vwo bieden scholen meer kunstvakken aan als examenvak dan in 2017. Het cultuuronderwijs krijgt vooral vorm in de kunstvakken, CKV en culturele activiteiten. De invulling van deze vakken en activiteiten verschilt vaak tussen scholen; er is veel ruimte voor flexibiliteit (maatwerk). In alle onderwijstypen wordt

het vaakst aangegeven dat cultuuronderwijs in afzonderlijke vakken terugkomt. Maar bij het praktijkonderwijs wordt ook relatief vaak gezegd dat cultuuronderwijs onderdeel is van projecten en samenhangende leergebieden, meer dan in de andere onderwijstypen.

De meerderheid van de scholen maakt zelf het programma voor de culturele activiteiten en lijkt daarbij in 2022 veel meer aan te sluiten bij de voorkeuren en belangstelling van leerlingen dan in 2017. Dit is een positieve ontwikkeling in het kader van kansengelijkheid en motivatie voor cultuurparticipatie. De CJP-Cultuurkaart wordt door tachtig procent van de schoolleiders genoemd als financieringsbron voor cultuuronderwijs. De CJP-Cultuurkaart kan worden ingezet voor verschillende culturele activiteiten, zowel individueel als in schoolverband. Uit de verdiepende gesprekken kwam naar voren dat docenten dit als goede investering zien, en het jammer vinden wanneer hun school hier geen gebruik van maakt.

Het aangeboden cultuuronderwijs heeft naast een specifieke focus op kunst en cultuur ook een vakoverschrijdend karakter. De samenwerking tussen cultuuronderwijs en de andere vakken wordt, wanneer deze voorkomt, als positief ervaren; zowel voor de kwaliteit van het cultuuronderwijs als voor de motivatie en prestaties van de leerlingen bij de andere vakken. De mate waarin cultuuronderwijs vakoverschrijdend is, verschilt sterk tussen scholen en hangt samen met draagvlak dat kunstvakdocenten voelen en krijgen binnen een school.

Wat betreft het vso zien we echter dat hier minder aandacht lijkt te zijn voor vakoverstijgende projecten dan in het vo. Bovendien lijkt er in de uitstroomprofielen ‘arbeid’ en ‘dagbesteding’ überhaupt weinig aandacht te zijn voor cultuuronderwijs.

1.2.3 Samenhang en doorgaande leerlijn

Op minder dan de helft van de scholen is er sprake van samenhangende activiteiten en een doorgaande leerlijn cultuuronderwijs – zowel binnen als tussen onderbouw en bovenbouw. Wel is sinds de vorige meting de aandacht voor doorlopende leerlijnen wat toegenomen.
Op scholen waar wel in enige mate sprake is van doorlopende leerlijnen is de onderbouwing daarvan vaak nog weinig gestructureerd en ingebed. We zien in de bovenbouw vaker een samenhangend structureel programma dan in de onderbouw. Hier zal het kunstvak als examenonderdeel waarschijnlijk een rol spelen. Over het algemeen is er weinig tot geen aandacht voor een doorgaande leerlijn cultuuronderwijs van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. Ook is er overwegend geen samenwerking met het vervolgonderwijs.

1.2.4 Samenwerking met culturele instellingen

Er wordt door scholen veel samengewerkt (in kleine of grote mate) met culturele instellingen. Het gaat dan het vaakst om musea en theaters, gevolgd door centra voor de kunst en bibliotheken. Met deze externe culturele partners wordt vooral samengewerkt in projecten, zowel binnen als buiten school. Dit draagt niet alleen positief bij aan beter cultuuronderwijs, maar verruimt ook de kennis en vaardigheden van leerlingen en docenten (op meer dan alleen het gebied van kunst en cultuur). Het levert tevens een belangrijke bijdrage aan kansengelijkheid. Uit de kwalitatieve verdieping blijkt dat scholen vaak leidend zijn in deze samenwerking: zij geven bijvoorbeeld aan waar zij naar op zoek zijn en wat het kader van samenwerking moet zijn. Knelpunt is soms het verschil in wijze van organisatie en communicatie tussen scholen en culturele instellingen.

Door vso-scholen werd in de enquête aangegeven dat, meer dan door de vo-scholen, amateurverenigingen en individuele kunstenaars belangrijke samenwerkingspartners zijn voor het stimuleren van kennis en vaardigheden van leerlingen, en docenten.

1.2.5 Draagvlak en personeelsbeleid

Er is volgens schoolleiders veel draagvlak voor cultuuronderwijs. Het draagvlak is zoals te verwachten het grootst onder docenten kunstvakken en CKV. Toch blijkt uit de kwalitatieve verdieping dat de kunstvakken soms een aparte status hebben binnen school en minder draagvlak ervaren ten opzichte van andere vakken. De kunstvakdocenten die we hebben gesproken ervaren veel autonomie om hun onderwijs en eventuele scholingsbehoefte in te richten. De meeste taken met betrekking tot cultuuronderwijs zijn (als ze er zijn) voornamelijk bij de cultuurcoördinator belegd. Ook docenten zijn vaak verantwoordelijk. De directie is meestal verantwoordelijk voor de verantwoording jegens bestuur, fondsenwerving en subsidieaanvragen, het stimuleren van deskundigheidsbevordering en het aansturen van de cultuurcoördinator.

In het algemeen vindt twee derde van de schoolleiders de betrokken docenten ‘in grote mate’ deskundig genoeg voor het verzorgen van cultuuronderwijs. Zij worden met name competent geacht qua vakkennis en pedagogisch/didactische vaardigheden en iets minder qua onderzoeksvaardigheden en samenwerking met andere vakken. Structurele deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuuronderwijs komt echter weinig voor. Op het vso lijkt er overigens meer aandacht te zijn voor deskundigheidsbevordering dan in het vo.

1.2.6 Financiën en huisvesting

Bijna de helft van de scholen geeft in de enquête aan dat zij op de begroting een aparte post voor cultuuronderwijs hebben. De CJP-Cultuurkaart, ouderbijdragen en de lumpsum worden het vaakst genoemd als financieringsbronnen. Ruim een derde van de scholen heeft de NPO-middelen ingezet voor het vormgeven van cultuuronderwijs.

Uit de kwalitatieve verdieping blijkt dat er niet altijd een structureel budget beschikbaar is, waardoor docenten per activiteit budget moeten aanvragen. Daarnaast blijkt het aantal uren dat docenten beschikbaar hebben voor hun taken vaak niet toereikend voor het uitvoeren van alle ideeën die kunstvakdocenten hebben om hun vak goed vorm te geven. Docenten doen dit vaak in eigen tijd.
In de interviews komt naar voren dat het personeelstekort en tijdsdruk een probleem zijn. Ook werden er zorgen geuit of het culturele programma dat met behulp van NPO-geld was opgezet kon blijven bestaan.
Op het vso zijn geen duidelijk afwijkende resultaten gevonden met betrekking tot financiën en huisvesting.

De ruimtes en faciliteiten worden grotendeels met ‘voldoende’ of ‘goed’ beoordeeld. Alleen ruimte voor dans/theater wordt ongeveer even vaak als ‘slecht’ beoordeeld, en is in een groot deel van de scholen zelfs afwezig.

1.2.7 Evaluatie en opbrengsten

Minder dan de helft van de scholen evalueert het proces en de opbrengsten van het cultuuronderwijs (al lijkt evaluatie op vso-scholen iets meer voor te komen). Als deze evaluaties al plaatsvinden, zijn deze vaak kwalitatief, en worden ze voornamelijk in de eigen vakgroep besproken. Wanneer er wordt geëvalueerd worden de bevindingen lang niet altijd schriftelijk vastgelegd, maar wel in de meeste gevallen gebruikt om verbeterplannen op te stellen. In veruit de meeste gevallen richten evaluaties zich op de inhoud en de organisatie van het programma en de activiteiten, gevolgd door de waardering van de leerlingen. Op sommige scholen worden leerlingen bij de evaluatie betrokken. Thema’s die worden geëvalueerd die in de interviews zijn genoemd zijn de beoordeling van leerlingen en aansluiting bij andere vakken en bij de huidige tijd.

De effecten van cultuuronderwijs zijn door schoolleiders soms moeilijk te duiden, wel zijn zij overwegend tevreden over het cultuuronderwijs. Ruim een derde van de scholen signaleert een verbeterd schoolklimaat als gevolg van cultuuronderwijs, dit aandeel is wel gedaald ten opzichte van 2017. Twee derde van de schoolleiders heeft plannen voor wijzigingen die vooral betrekking hebben op het ontwikkelen of vernieuwen van leerlijnen en duurzamer samenwerken met de culturele omgeving.

Leerlingen worden op verschillende manieren beoordeeld, zowel formatief als summatief. In de onderbouw lijken de beoordelingscriteria vrijer dan in de bovenbouw, waar eisen zijn vastgelegd in het PTA. Ook in de bovenbouw ervaren docenten voldoende ruimte om op hun eigen manier naar die eisen toe te werken. Naast het eindproduct, worden ook vaak het proces en werkhouding meegenomen in de beoordeling.

1.2.8 Invloed van de COVID-19-pandemie

De coronapandemie en bijbehorende maatregelen hebben zoals bekend een negatieve invloed gehad op scholen en zeker op het cultuuronderwijs, dat zich in veel gevallen minder goed leent voor online alternatieven. Ook konden veel culturele activiteiten niet plaatsvinden. Uit de interviews blijkt dat men vooral gevolgen ziet voor de sociale vaardigheden en leerprocessen van leerlingen.
Cultuuronderwijs kan echter wel helpen bij het inhalen van achterstanden die zijn opgelopen in de ontwikkeling van sociale vaardigheden en bij het bevorderen van het welbevinden van leerlingen.

1.2.9 Verankeringsmaat

Een belangrijk onderdeel van de Monitor Cultuureducatie is het berekenen van een verankeringsmaat voor de mate van inbedding van het cultuuronderwijs. Deze wordt berekend op basis van de antwoorden die zijn gegeven in de enquête voor directies en cultuurcoördinatoren, gebaseerd op indicatoren die aangeven in hoeverre cultuuronderwijs duurzaam ingebed is binnen het curriculum van een school. Op basis van deze indicatoren wordt een driedeling vastgesteld. Scholen worden verdeeld in de categorieën ‘koplopers’ ‘volgers’ en ‘achterblijvers’. In 2022 is een nieuwe berekening gemaakt van deze verankeringsmaat.

Volgens de nieuwe verankeringsmaat is 37 procent van de vo-scholen koploper op het gebied van cultuuronderwijs; 48 procent volger en is 15 procent van de scholen een achterblijver.
Een breed draagvlak voor cultuuronderwijs en het hebben van een cultuurcoördinator zijn het vaakst verankerd binnen de scholen. Twee van de afzonderlijke indicatoren verschillen significant ten opzichte van 2017: Het aandeel scholen met een cultuurcoördinator en het aandeel scholen met een vastgelegde visie op kunst en cultuuronderwijs zijn beide kleiner geworden ten opzichte van de vorige monitor. Uit de multivariate analyse komt naar voren dat achtergrondkenmerken van scholen (het aantal leerlingen per school, het type school, stedelijkheid, regio en het al dan niet ontvangen van de NPO-arbeidsmarkttoelage) geen voorspellende factor zijn voor het zijn van een voorloper in cultuuronderwijs. Samenvattend laat dit model zien dat (de meeste) scholen niet afhankelijk zijn van hun sociaaleconomische omgeving en locatie om in potentie een school te zijn waar verankerd cultuuronderwijs plaats kan vinden. Ook blijkt uit deze analyse dat samenwerking met een CmK-partner een significante indicator is voor het zijn van een voorloper.

1.3 Aanbevelingen per thema

Visie en beleid

Wanneer er tijdsdruk ervaren wordt - bijvoorbeeld een verschuiving van de aandacht in het curriculum of personeelstekort – lijkt het cultuuronderwijs daar vaak als eerste onder te lijden. Dit betekent dat het belangrijk is om zowel aandacht te hebben voor zowel de vakoverstijgende positieve bijdrage van cultuuronderwijs maar ook de rol die het vervult als zelfstandig onderwijsonderdeel.

Invulling cultuuronderwijs

Het vakoverstijgende karakter van cultuuronderwijs wordt als positief ervaren, maar om dit tot stand te brengen is draagvlak nodig binnen de school. Het zou daarom goed zijn schoolleiders en bestuurders te wijzen op hun voorbeeldrol als het gaat om het positief waarderen van cultuuronderwijs.

Specifiek met betrekking tot het vso is het in aanraking komen met kunst en cultuur door jongeren in de uitstroomprofielen ‘arbeid’ en ‘dagbesteding’ nog een aandachtspunt.

Samenhang en doorgaande leerlijn

Hoewel de aandacht voor doorgaande leerlijnen cultuuronderwijs is toegenomen sinds de vorige meting valt hier nog veel winst te behalen. Een meer structurele en schoolbrede ondersteuning en betrokkenheid zou hierin een belangrijk verschil kunnen maken.

Omdat op veel scholen de doorgaande leerlijn cultuuronderwijs intern nog veel aandacht vraagt is het in deze fase niet productief om scholen te vragen zich in te zetten op de aansluiting met het po en vervolgonderwijs.

Samenwerking met culturele instellingen

Mogelijke kansen zijn er nog als het gaat om het betrekken van externe culturele partners bij de (doorlopende) leerlijn van het cultuuronderwijs binnen school en de vakoverstijgende invloed van cultuuronderwijs. Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) lijkt hier een aanjagende rol te vervullen.

Specifiek voor het vso: de resultaten lijken te suggereren dat leerlingen en docenten op vso-scholen hun kennis op verschillende manieren vergroten.

Draagvlak en personeelsbeleid

De opbrengsten van het kunstvakonderwijs kunnen beter worden benut in de bredere schoolcontext. In de kunstvakken komen veel algemene vaardigheden aan bod, waar andere disciplines meer gebruik van zouden kunnen maken (denk aan: probleemoplossend vermogen, creatief denken, samenwerken, presenteren, e.d.). Hierdoor kan tevens het draagvlak voor cultuuronderwijs verbeteren.

Het vakoverstijgende karakter van cultuuronderwijs wordt als positief ervaren, maar om dit tot stand te brengen is draagvlak nodig binnen de school. Het zou daarom goed zijn schoolleiders en bestuurders te wijzen op hun voorbeeldrol als het gaat om het positief waarderen van cultuuronderwijs.

Financiën en huisvesting

Een financiële impuls in het cultuuronderwijs kan het gesprek erover op scholen aanjagen en zorgen voor kwaliteitsverbetering. Om het cultuuronderwijs duurzaam te verbeteren is het belangrijk dat er duidelijkheid is over de beschikbaarheid van middelen op de lange termijn, zodat er ook daadwerkelijk structurele aanpassingen kunnen worden gedaan.

Evaluatie en opbrengsten

Om een betere kwaliteitszorgcyclus tot stand te brengen, zou het goed zijn om evaluaties meer gestructureerd plaats te laten vinden en schriftelijk vast te leggen, zodat de voortgang in de tijd beter kan worden gevolgd en er kan worden bijgestuurd. In deze evaluaties zou ook meer aandacht kunnen worden besteed aan de opbrengsten van het cultuuronderwijs op schoolniveau, zodat schoolleiders hier meer zicht op krijgen.

2 Inleiding en achtergrond

De eerste helft van schooljaar 2022-2023 is door ResearchNed in samenwerking met Gelijkschap de *Monitor cultuureducatie vo* uitgevoerd. Dit is de zesde keer dat de Monitor Cultuureducatie is afgenomen in het voortgezet onderwijs. De Monitor Cultuureducatie vo (hierna te noemen "de monitor") is voor het eerst afgenomen in 2006, daarna zijn er vervolgmetingen geweest in 2007, 2009, 2015 en 2017. De monitor wordt uitgevoerd om inzicht te krijgen in hoeverre cultuuronderwijs is ingebed het Nederlandse voortgezet onderwijs en hoe deze inbedding zich ontwikkelt in de tijd. De resultaten van de huidige monitor worden vergeleken met de resultaten van de vorige monitor uit 2017.

Onder cultuuronderwijs wordt in dit onderzoek verstaan: zowel het binnenschoolse cultuuronderwijs, als het buitenschoolse cultuuronderwijs waarbij de school betrokken is. Dit betreft zowel cultuuronderwijs buiten school dat door de school wordt georganiseerd, als cultuuronderwijs waarbij de school bemiddelt en waarbij leerlingen in aanraking komen met kunst en cultuur en met cultureel erfgoed.

Het onderzoek richt zich op de visie op cultuuronderwijs, het proces van cultuuronderwijs in en om de school, de inhoud en de opbrengsten van het cultuuronderwijs, en ontwikkelingen in het cultuuronderwijs sinds de vorige meting in 2017. Omwille van de continuïteit zijn de instrumenten zoveel mogelijk gelijk gehouden met de monitor in 2017, maar tegelijkertijd wel aangepast om ook ruimte te bieden aan actuele maatschappelijke thema's.

De uitkomsten van deze monitor bieden input voor beleidsontwikkeling voor culturele instellingen en het onderwijs, ter voorbereiding op de volgende beleidsperiode.

2.1 Onderzoeksvragen Monitor Cultuureducatie vo

De hoofdvraag in dit onderzoek luidt als volgt:

Hoe geven scholen in het voortgezet onderwijs vorm aan cultuuronderwijs?

De onderliggende onderzoeksvragen zijn onderverdeeld in acht verschillende thema's, met bijbehorende deelthema's die in tabel 2.1 staan weergegeven. De meeste vragen zijn overgenomen uit de Monitor Cultuureducatie vo uit 2017. De vragenlijst is geactualiseerd door enkele vragen toe te voegen. In de beleidsperiode 2021-2024 zijn kansengelijkheid en integraal cultuuronderwijs geformuleerd als speerpunten van de overheid[1,2], deze thema's zijn daarom toegevoegd aan de Monitor Cultuureducatie vo 2022.

Tabel 2.1: Onderzoeksvragen per thema

Onderzoeksvragen per thema
(1) Visie en beleid • In welke mate is cultuuronderwijs een uitgewerkt onderdeel van het schooleigen curriculum? • Wat zijn de beweegredenen van de school om aandacht aan kunst en cultuur te geven? • Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs? • In hoeverre speelt kansengelijkheid een rol in de vormgeving van cultuuronderwijs?[3]

1 https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/cultuureducatie-draagt-bij-aan-leeropbrengsten
2 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2019/06/11/uitgangspunten-cultuurbeleid-2021-2024
3 Deze vraag is nieuw ten opzichte van de Monitor Cultuureducatie vo uit 2017.

(2) Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma

- Hoe wordt cultuuronderwijs ingevuld in het onderwijsprogramma? (onderwijsaanbod, culturele activiteiten, actieve en passieve participatie)
- Hoe wordt het vak CKV ingevuld?
- Welke culturele disciplines komen daarbij aan bod?
- Hoe wordt de CJP-Cultuurkaart gebruikt in relatie tot cultuuronderwijs? Hoe zetten scholen dit budget in? (klassikale activiteiten of individuele activiteiten, wie beheert het budget)
- In relatie tot het mogelijk vakoverschrijdende karakter van cultuuronderwijs: Op welke manier komt cultuuronderwijs terug in andere vakken (organisatorisch en/of inhoudelijk)?

(3) Samenhang en doorgaande leerlijn

- Hoe ziet de opbouw en de onderlinge relatie (leerlijn) eruit tussen de verschillende vakken en niveaus (met name de relatie tussen onder- en bovenbouw en in mindere mate met de kerndoelen in het primair onderwijs)? Hoe zorgt men ervoor dat cultuuronderwijs in de onder- en bovenbouw goed op elkaar aansluit?
- Is er sprake van een verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie/participatie?

(4) Samenwerking culturele instellingen

- In hoeverre wordt er samengewerkt met culturele instellingen en in hoeverre zijn deze culturele instellingen onderdeel van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit?
- Hoe is (mogelijk) de samenwerking met culturele instellingen vormgegeven?
- Wat levert de samenwerking met culturele instellingen op?

(5) Draagvlak en personeelsbeleid

- In welke mate is er draagvlak voor cultuuronderwijs in het team en bij het bestuur?
- Hoe zijn de taken rondom beleid en uitvoering van cultuuronderwijs belegd?
- In welke mate zijn de docenten die cultuuronderwijs geven deskundig en in hoeverre wordt er aan deskundigheidsbevordering gedaan?
- In hoeverre is er vraag naar nascholing en training?

(6) Financiën en huisvesting

- Welke financieringsbronnen zetten scholen in om cultuuronderwijs vorm te geven? Specifiek voor de lumpsum: is er een bedrag geoormerkt voor cultuuronderwijs en wordt het hele bedrag dat geoormerkt is daadwerkelijk ingezet om cultuuronderwijs vorm te geven?
- Zijn de faciliteiten voor cultuuronderwijs toereikend?

(7) Evaluatie en opbrengsten

- Wat wordt er geëvalueerd en hoe worden deze gegevens ingezet?
- Op welke manier vindt de beoordeling van leerlingen plaats? In hoeverre speelt cultuureducatie een rol bij het bevorderen van leerlingen in de onderbouw? Hoe komt (onderdelen van) cultuureducatie (breed) terug in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) in de bovenbouw?

(8) Invloed van COVID-19 en NPO

- Welke invloed heeft de COVID-19-pandemie gehad op het cultuuronderwijs?
- Welke mogelijke leerpunten heeft de school/de docent hier uit kunnen trekken?
- Zetten scholen middelen uit het Nationaal Programma in voor cultuur/cultuuronderwijs en op welke wijze?

(9) Verdiepende analyses

- In hoeverre is er een statistisch verband te zien in de scores op bovenstaande vragen in thema 1 t/m 7 tussen scholen met verschillende achtergrondkenmerken?
  … tussen scholen die wel of niet samenwerken met een CmK-penvoerder?
  … tussen scholen met meer of minder achterstandsleerlingen?
  … tussen scholen in de verschillende regio's?
  … tussen scholen per onderwijsniveau?

Om bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden zijn er twee enquêtes in het reguliere voortgezet onderwijs (vo) afgenomen en een enquête in het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Deze enquêtes

vormen de kern van de monitor. De eerste enquête in het vo is ingevuld door degenen met het beste overzicht op het cultuuronderwijs binnen een school: (adjunct-) directeuren/bestuurders en cultuurcoördinatoren. Aan hen zijn onder meer vragen over beleid en visie voorgelegd. In het vervolg van dit rapport wordt deze groep mensen, die vanuit een overkoepelende blik op het kunst- en cultuuronderwijs kan reflecteren, aangeduid met *schoolleiders*. Op basis van de enquête voor schoolleiders is ook de verankeringsmaat ontwikkeld (zie paragraaf 12) die wordt gehanteerd als indicator voor de mate waarin cultuuronderwijs is verankerd binnen een school. Aan schoolleiders in het vso is een aangepaste variant op dezelfde vragenlijst voorgelegd.

De tweede enquête in het vo richtte zich op docenten van kunstvakken en CKV, en ging meer specifiek in op de lessen en activiteiten zelf en de beoordeling van studenten binnen het cultuuronderwijs.

Na afloop van de enquêtes in het vo zijn er bij zeven deelnemende scholen (online)interviews afgenomen voor een kwalitatieve verdieping bij de kwantitatieve resultaten uit de enquêtes. Voor deze semigestructureerde interviews is er gesproken met drie doelgroepen: directeuren en cultuurcoördinatoren, docenten kunstvakken en CKV en leerlingen. Een uitgebreide beschrijving van de aanpak staat beschreven in paragraaf 2.4.

2.2 Aansluiting bij eerdere Monitoren cultuureducatie

In dit onderzoek bouwen we voort op de Monitor Cultuureducatie in het voortgezet onderwijs die is uitgevoerd in 2017. Uit de resultaten van deze monitor kwam een overwegend positief beeld naar voren: cultuuronderwijs had inmiddels een vaste plek in het voortgezet onderwijs. Scholen waren in het algemeen positief over de gang van zaken, en dan met name over de samenwerking met culturele instellingen en wat cultuuronderwijs teweeg brengt bij leerlingen. Toch bleek er nog ruimte voor verbetering, vooral op het gebied van doorgaande leerlijnen, vakintegratie en het verder uitbouwen van samenwerking met culturele instellingen (samen programma maken).[4]

Om de vergelijkbaarheid over de metingen heen te behouden, zijn de gebruikte instrumenten in 2022 zo veel mogelijk hetzelfde gebleven als bij de meting uit 2017. Wel zijn er enkele vragen toegevoegd over actuele ontwikkelingen. Zo zijn er in 2022 enkele vragen toegevoegd over COVID-19 en het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), en zijn enkele vragen die niet meer relevant waren verwijderd. Zie bijlagen 4 t/m 6 voor de gebruikte vragenlijsten uit 2022. Daarnaast is de verankeringsmaat zowel op statistische en inhoudelijke gronden aangescherpt waardoor deze én een beter onderscheidend vermogen heeft, én de vergelijkbaarheid met de vorige meting is behouden (zie bijlage 1). Het gebruik van de verankeringsmaat bij de huidige meting staat beschreven in hoofdstuk 12.

2.3 Cultuuronderwijs

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) omschrijft cultuureducatie als: ‘doelbewust leren over en met kunst, erfgoed en media via gerichte instructie, zowel binnen- als buitenschools’ (LKCA, 2020). In dit onderzoek richten we ons op cultuuronderwijs: zowel het binnen- als buitenschoolse cultuuronderwijs, in zoverre dat dit door de school wordt georganiseerd of waarbij de school bemiddelt en waarbij leerlingen in aanraking komen met kunst en cultuur en met cultureel erfgoed. Ook wanneer we de term cultuureducatie gebruiken in dit onderzoek verwijzen we naar deze definitie. Binnenschools cultuuronderwijs bestaat primair uit de kunst- en cultuurvakken. Maar het kan bij sommige scholen ook zijn geïntegreerd in vakken als mediaeducatie, geschiedenis, Nederlands, of moderne vreemde

4 Kieft, M., Grinten van der, M., Damstra, G., Wijs de F. (2017). *Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs 2017.* Onderzoek in opdracht van Ministerie van OCW: Utrecht: Oberon, Utrecht: Sardes.

talen.[4] Bij buitenschools cultuuronderwijs gaat het om onderwijs waarbij de leerlingen in schoolverband in aanraking komen met kunst, cultuur of cultureel erfgoed. Hierbij kan door de school worden bemiddeld; het kan ook door de school worden georganiseerd.

2.3.1 Belang van cultuuronderwijs

Het belang van kunst, cultuur en creativiteit wordt steeds meer onderkend. Niet alleen voor de persoonlijke ontwikkeling van individuen, maar zeker ook voor de ontwikkeling van de samenleving als geheel.[5] Daarnaast blijkt ook steeds duidelijker de positieve rol van kunst en cultuur op het gebied gezondheid en welzijn, zowel op individueel als maatschappelijk niveau, en de relevante bijdrage aan het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken.[6] [7] Voldoende reden om te sturen op inbedding van creativiteit in alle sectoren van de samenleving. In het verlengde hiervan vormt cultuuronderwijs een onmisbare schakel in de (brede) vorming van burgers: vanuit economisch belang, maar zeker of vooral ook vanuit individueel en maatschappelijk belang als het gaat om kritisch en onafhankelijk denken, ruimte voor talentontwikkeling en het stimuleren van het algehele welbevinden. De overheid vindt cultuuronderwijs belangrijk: '[…] omdat lessen in literatuur, theater, media en erfgoed nodig zijn voor de brede vorming van kinderen'[8].

Er zijn aanwijzingen dat cultuuronderwijs de ontwikkeling van metacognitieve vermogens stimuleert. Daarnaast kunnen beeldende kunst, drama, muziek en dans een ('transfer')effect hebben op andere leergebieden, zoals taal en rekenen.[9] Dat geldt bijvoorbeeld voor muziek, dat een positief effect kan hebben op leesonderwijs, spelling en grammatica). Ook kan binnenschoolse cultuureducatie bijdragen aan identiteitsontwikkeling en de ontwikkeling van sociale vaardigheden, zoals samenwerken. Deze effecten blijken soms wel afhankelijk van de duur van de lessen en manier waarop ze worden gegeven.[10]
Volgens SLO draagt het leergebied kunst en cultuur bij aan de hoofddoelen van het onderwijs. Het levert 'een waardevolle bijdrage aan de algemene en persoonlijke vorming. Leerlingen verwerven kennis, houding en vaardigheden van muziek, dans, drama, beeldende kunst, literatuur en cultureel erfgoed. Ze leren kunst te maken en mee te maken: te verbeelden en te beleven. Ze leren op eigen werk en op werk van kunstenaars te reflecteren. Daardoor leren leerlingen zich kritisch te verhouden tot cultuuruitingen, deze te interpreteren en te plaatsen in een breder perspectief' [11]. Deze bevindingen en ideeën zien we terug in een recente ontwikkeling in beleidsperiode 2021-2024 waarin kansengelijkheid en integraal cultuuronderwijs geformuleerd als speerpunten van de overheid.[12] Deze thema's zijn daarom ook in ons onderzoek opgenomen.

2.3.2 Cultuuronderwijs in het voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs zijn kerndoelen geformuleerd die omschrijven wat leerlingen in de onderbouw van het vo moeten weten en kunnen. In het domein kunst en cultuur zijn vijf kerndoelen geformuleerd. In die kerndoelen gaat het om een brede oriëntatie op kunst en cultuur. Daarbij wordt het gemeenschappelijke en gelijkwaardige van de verschillende kunstzinnige disciplines benadrukt[13]. Het gaat

5 Florida, R. (2002). The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life. New York: Basic Books (Member of the Perseus Books Group).
6 Bijvoorbeeld: https://www.lkca.nl/artikel/kunst-op-recept/; https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2021/09/Dans-als-medicijn-tegen-eenzaamheid.pdf
7 Goudswaard, T. & J. van Oosten (2022). Maakkracht. Een nieuwe benadering voor complexe vraagstukken
8 https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/cultuur-van-en-voor-iedereen
9 Scherder, E. (2017). Singing in the brain Amsterdam: Athenaeum; Levitin D. (2013) Ons muzikale brein Atlas contact
10 https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/cultuureducatie-draagt-bij-aan-leeropbrengsten
11 https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/achtergrond/leergebied-onderbouw/
12 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2019/06/11/uitgangspunten-cultuurbeleid-2021-2024
13 Besluit kerndoelen onderbouw VO, geraadpleegd van: wetten.nl - Regeling - Besluit kerndoelen onderbouw VO - BWBR0019945 (overheid.nl)

zowel om: eigen werk maken en presenteren, andermans werk ervaren en plaatsen, verslag doen van activiteiten en reflecteren op eigen en andermans werk. Ook hier gaat het om productie, receptie en reflectie.[14] Daarnaast komt er steeds meer aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling en ontwikkeling van talent.
In de onderbouw is het cultuuronderwijs een apart leergebied met kerndoelen die zijn te typeren als vaardigheden: produceren, presenteren, kijken en luisteren, verslag doen van ervaringen en reflecteren. Op basis van de verplichte kerndoelen maken scholen zelf keuzes over de invulling van het onderwijsprogramma in kunst en cultuur in de onderbouw[15]. In de bovenbouw zijn er exameneisen geformuleerd voor de kunstvakken. In de bovenbouw havo/vwo bestaan kunstvakken oude stijl (muziek, tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving) naast de kunstvakken nieuwe stijl (kunst algemeen, kunst beeldende vorming, kunst muziek, kunst drama en kunst dans).[16] Daarnaast is Culturele Kunstzinnige Vorming (CKV) (of Klassieke Culturele Vorming op het gymnasium) een verplicht vak voor elke leerling in de bovenbouw van het vo. De andere kunstvakken kunnen in de bovenbouw als keuzevak worden gevolgd. Een van de uitgangspunten van het vak CKV is dat leerlingen de professionele wereld van kunst en cultuur meemaken door actief deel te nemen aan culturele activiteiten en daarop te reflecteren.[17] Het gaat over kunst in de brede zin van het woord: kunst van nu, over onderwerpen van vroeger, nu en in de toekomst door kunstenaars en makers van vroeger en nu. CKV wordt afgesloten met een schoolexamen. Scholen leggen in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) vast hoe docenten de verschillende onderdelen van het examenprogramma beoordelen.[18] Daarnaast kunnen scholen ervoor kiezen om zich als cultuurprofielschool extra te profileren op het gebied van kunst en cultuur. Cultuurprofielscholen zijn ‘gewone’ scholen waar structureel meer kunstvakken worden gegeven en leerlingen kunnen meedoen aan exposities en voorstellingen. Cultuurprofielscholen moeten voldoen aan kwaliteitseisen van de VCPS (Vereniging voor Cultuurprofielscholen VO).[19] Er zijn ongeveer 50 cultuurprofielscholen in Nederland.[20]

De Rijksoverheid ondersteunt Cultuuronderwijs in het vo op verschillende manieren. Cultuuronderwijs is primair de verantwoordelijkheid van de scholen, maar het wordt vaak vormgegeven in samenwerking met culturele instellingen. Op deze manier is de culturele sector nauw betrokken bij cultuuronderwijs in het vo. Bekende voorbeelden van regelingen die de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen bevorderen zijn onder meer (niet uitputtend) de Cultuurkaart vo (CJP), de programma’s Cultuureducatie vmbo vso pro en Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK). De regeling CmK is van oorsprong gericht op het primair onderwijs, maar een beperkt aantal vo-scholen maakt er ook gebruik van.[21] Omdat het cultuuronderwijs in het vo vaak wordt vormgegeven in samenwerking met culturele instellingen, wordt hier door verschillende overheden (het Rijk, provincies en gemeenten), zowel vanuit onderwijsbeleid als cultuurbeleid op gestuurd. Op deze manier maakt cultuuronderwijs deel uit van verschillende specifieke geldstromen en prestatieafspraken voor scholen en instellingen.

2.3.3 Doorlopende leerlijnen in cultuureducatie

Cultuuronderwijs in het voortgezet onderwijs staat niet op zichzelf maar bouwt voort op het eerder geleerde; in eerdere onderwijssectoren of eerdere leerjaren (aldus het LKCA[22]). Een doorlopende leerlijn zorgt ervoor dat de leerstof op elkaar aansluit bij de overgang naar een volgende klas, of bij de overgang

14 https://slo.nl/publish/pages/4881/karakteristieken-en-kerndoelen-onderbouw-vo.pdf
15 https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/achtergrond/leergebied-onderbouw/
16 https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/historisch-overzicht/
17 https://www.kunstencultuur.nl/onderwijs/voortgezet-onderwijs/ckv-culturele-en-kunstzinnige-vorming
18 https://www.slo.nl/handreikingen/havo-vwo/handreiking-se-ckv-hv/examenprogramma/domein-verdiepen/beoordelen/
19 https://www.cultuurprofielscholen.nl/voortgezet-onderwijs/cps-worden/
20 https://www.lkca.nl/feiten-cijfers/aantal-cultuurprofielscholen/
21 Regeling CmK: https://wetten.overheid.nl/BWBR0043546/2020-05-19
22 https://www.lkca.nl/artikel/van-leerplan-naar-leerlijn/

van po naar vo. Het LKCA biedt een handreiking voor het opstellen van doorlopende leerlijnen voor kunst- en cultuuronderwijs. Een leerlijn is een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhouden naar een einddoel (de kerndoelen die de overheid voor het onderwijs heeft vastgesteld). Een leerlijn beschrijft per leerjaar wat leerlingen moeten kennen en kunnen. Binnen elke leerlijn wordt toegewerkt naar streefcompetenties op een bepaald moment voor een bepaald vak.[23]
Er zijn leerlijnen op verschillende niveaus, binnen één leerjaar of meerdere leerjaren, binnen het po en het vo.[24] Leerlijnen kunnen op verschillende manieren worden vormgegeven. Zo bestaan er inhoudelijke leerlijnen, leerlijnen voor vaardigheden, voor media en ontwikkelingslijnen. Daarnaast beschrijft SLO dat een leerlijn dynamisch is en een product op maat en dat leerlijnen per regio, stad en school verschillende invullingen zullen kennen. Idealiter is een leerlijn zo veel mogelijk afgestemd op de leerling (in een bepaalde (culturele) omgeving), de leeftijdsgroep en de visie van de school.[25]

Idealiter werken de leerlijnen binnen het leergebied kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs toe naar een set generieke competenties van het leergebied kunstzinnige oriëntatie (waaronder de disciplines beeldend, dans, drama muziek, en cultureel erfgoed vallen). In de onderbouw van het vo wordt hierop voortgebouwd met de kerndoelen in het domein Kunst en cultuur; in de bovenbouw van het vo leiden de leerlijnen tot de eindtermen zoals die in de examenprogramma's zijn opgenomen. Scholen hebben een grote vrijheid in hoe zij de kerndoelen en examenprogramma's vertalen in een samenhangend onderwijsprogramma.

Uit een trendanalyse door SLO uitgevoerd in 2015 bleek dat het ondanks alle handreikingen moeilijk was om doorlopende leerlijnen te ontwikkelen voor het kunst en cultuuronderwijs. Dit heeft te maken met de inhoud van de vakken, de breedte van het domein en grote verscheidenheid aan opvattingen, visies en theorieën die daarmee samenhangen.[26]

Naast de uitwerking van wat leerlingen per leerjaar en aan het einde van de schoolperiode moeten kennen en kunnen, beveelt het LKCA aan dat het thema Kunst en cultuur ook een plaats dient te krijgen bij de andere vakken. LKCA benadrukt verder nog het belang van: aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs; aansluiting tussen binnenschoolse en buitenschoolse cultuureducatie en dat er voldoende uren en middelen beschikbaar worden gesteld om goed opgeleide docenten en (educatief) medewerkers van culturele instellingen in staat te stellen cultuuronderwijs te verzorgen.[24]

2.3.4 Cultuureducatie en kansengelijkheid

Kansengelijkheid is een van de speerpunten van de overheid in de beleidsperiode 2021-2024.[27,28,29] Ook als het gaat om kansengelijkheid is er een belangrijke rol weggelegd voor cultuureducatie. In algemene zin wordt met kansenongelijkheid bedoeld dat sommige personen op allerlei terreinen in de samenleving minder kansen krijgen vanwege bijvoorbeeld een minder gunstige sociaaleconomische positie (als in een lager inkomen en praktisch opgeleid). Cultuurparticipatie en -educatie spelen een rol in het ontstaan en in het in stand houden van onderwijsongelijkheid, maar kunnen ook bijdragen aan het verminderen van kansenongelijkheid.

23 https://www.lkca.nl/artikel/leerlijnen-cultuureducatie-voor-primair-en-voortgezet-onderwijs/
24 https://www.lkca.nl/artikel/van-leerplan-naar-leerlijn/
25 https://www.slo.nl/publish/pages/3032/kunst-en-cultuur-vakspecifieke-trendanalyse-2015.pdf
26 https://www.slo.nl/publish/pages/3032/kunst-en-cultuur-vakspecifieke-trendanalyse-2015.pdf
27 https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/cultuureducatie-draagt-bij-aan-leeropbrengsten
28 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2019/06/11/uitgangspunten-cultuurbeleid-2021-2024
29 Kamerbrief Programma school en Omgeving in het funderend onderwijs: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-57268ab65595c67b15686cef24886dd233e470e7/pdf

Sommige kinderen hebben minder onderwijskansen omdat ze opgroeien in een minder kansrijke (thuis)omgeving en/of in een omgeving die geen schoolse culturele en sociale hulpbronnen biedt. Vooral gezinnen met een hogere sociaaleconomische positie hebben dergelijke hulpbronnen tot hun beschikking. Hiermee wordt de opvoeding door ouders sterk bepalend geacht voor de onderwijskansen van een kind. Ook kunnen de verschillende sociale omgevingen (zoals school, wijk en regio) van een persoon elkaar versterken en/of compenseren doordat ze onderling met elkaar samenhangen en met elkaar interacteren. Vaak is er echter sprake van homogeniteit: de sociaaleconomische positie van een gezin is dan vergelijkbaar met die van de wijdere sociale omgeving (school, wijk en regio).[30]

De sterke samenhang tussen de sociaaleconomische positie van het gezin, schoolkeuze en leefomgeving betekent dat kinderen die vanuit huis minder hulpbronnen en kansen meekrijgen vaak ook opgroeien in een minder kansrijke wijdere sociale omgeving. Culturele kennis en vaardigheden kunnen bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling en opwaartse mobiliteit (kansen en ontwikkelingsmogelijkheden) door het (aan)leren van creatieve vaardigheden en probleemoplossend vermogen. Het gaat dan in relatie tot schoolsucces vooral om de 'gunstige' vormen van cultuurparticipatie en -educatie: complexere activiteiten die meer (voor)kennis vragen om het te begrijpen, zoals theater of literatuur. Deze activiteiten stimuleren, zoals eerder gezegd, de cognitieve ontwikkeling, sociale vaardigheden en normen die goed aansluiten bij de schoolcultuur en komen met name voor binnen gezinnen met een hogere sociaaleconomische positie. Doordat kinderen opgroeien in een gezin waar zij minder van deze kennis en vaardigheden van thuis uit meekrijgen, zullen zij ook minder deelnemen aan culturele activiteiten zowel binnen als buitenschools. Dat betekent dat, om gelijke onderwijskansen te bevorderen, bij cultuurparticipatie en -educatie rekening gehouden moet worden met het thuismilieu.[31] Door bij cultuurparticipatie en -educatie de verbinding te zoeken met de sociale omgevingen van het individuele kind wordt voorkomen dat kansenongelijkheid en onderwijsongelijkheid niet worden vergroot door het bieden van deze vorm van onderwijs, maar juist bijdragen aan het verkleinen van de kloof. Verschillende theorieën wijzen uit dat voor een succesvolle benadering daarbij onder meer belangrijk zijn: een goede vertrouwensband, een sleutelpersoon met een verbindende rol tussen de verschillende sociale omgevingen, laagdrempeligheid, aansluiting bij de leefwereld en luisteren naar de behoeften van de doelgroep.[32] [33] [34] [35]

2.3.5 Cultuureducatie en NPO

Cultuuronderwijs is één van de 21 interventies die gekozen kunnen worden uit de menukaart van het Nationaal Programma Onderwijs, een herstelprogramma na de COVID-19-pandemie. De lockdowns en andere coronamaatregelen in de afgelopen jaren hebben grote impact gehad op zowel het onderwijs als de culturele sector. Fysiek onderwijs kon lange tijd niet plaatsvinden en veel culturele instellingen waren gesloten. Voorstellingen moesten worden uitgesteld of in een andere vorm worden aangeboden. Stichting CJP heeft onderzocht dat er door de lockdown in 2020 veertig procent minder culturele activiteiten waren ondernomen dan in 2019. Door de uitval van fysiek onderwijs is er een tweedeling ontstaan: sommige scholen zagen weinig tot geen mogelijkheid om cultuuronderwijs door te laten gaan, terwijl andere scholen met veel enthousiasme digitale culturele activiteiten wisten te integreren in het onderwijs.[36] Hoewel de

30 Notten, N. (2020). Gelijke kansen door onderwijs en cultuurparticipatie/-educatie. LKCA. Geraadpleegd van: https://www.lkca.nl/publicatie/gelijke-kansen-door-onderwijs-en-cultuurparticipatie-educatie/
31 Notten, N. (2016). Opvoeding en ongelijke kansen: de rol van de culturele opvoeding bij de overdracht van ongelijke kansen tussen generaties. http://library.oapen.org/bitstream/id/998fd09e-ed2f-45f1-8078-5d2ff329babe/610150.pdf#page=66
32 El Hadioui et al., (2019). Switchen en Klimmen: over het switchgedrag en de klim op de schoolladder in een grootstedelijke omgeving
33 https://didactiefonline.nl/artikel/buitenschoolse-kennis-maakt-je-les-rijker
34 Lareau, A. (2015). Cultural knowledge and social inequality. American Sociological Review, 80(1), 1-27
35 Notten, N. (2022). Recht op gelijke kansen voor elk kind. LKCA
36 https://www.cjp.nl/lockdown-heeft-grote-impact-op-het-cultuuronderwijs

laatste lockdown al een tijd achter de rug is, kan de impact van de COVID-19-pandemie niet los gezien worden van deze monitor: niet alleen vanwege de deprivatie van culturele activiteiten voor veel leerlingen tijdens de pandemie, maar ook vanwege de herstelprogramma's die erna zijn opgezet. Het denken over kansengelijkheid, welbevinden en welzijn van leerlingen heeft in deze periode een vlucht genomen.

In de onderbouwing bij NPO-interventies wordt cultuureducatie gepresenteerd als een interventie met een middelgroot effect op leerprestaties, dat wil zeggen een geschatte leerwinst van 3 à 4 maanden. Kosten van cultuureducatie zijn in vergelijking met andere interventies relatief laag en er is redelijk sterk bewijs voor de positieve effecten van cultuureducatie. Niet alleen in welbevinden, maar ook op de leerprestaties in andere onderdelen van het lesprogramma. Hierbij wordt verder opgemerkt dat bezig zijn met kunst op zichzelf al waardevol is.[37] Omdat de NPO-gelden van invloed kunnen zijn geweest op de invulling van het cultuuronderwijs[38] zijn er in deze monitor aanvullende vragen opgenomen over de inzet van de NPO-middelen voor cultuureducatie, om zo eventuele verschillen met het verleden goed te kunnen interpreteren.

2.4 Aanpak

Zoals eerder beschreven bestaat de huidige monitor net als de Monitor cultuureducatie 2017 uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. Er zijn vragenlijsten afgenomen onder schoolleiders en docenten; er zijn verdiepende gesprekken gevoerd met cultuurcoördinatoren, docenten, en leerlingen; en er is een verankeringsmaat berekend. Nieuw ten opzichte van 2017 is dat de schoolleidersvragenlijst in aangepaste vorm ook is afgenomen onder scholen in het speciaal voortgezet onderwijs.

2.4.1 Kwantitatief deel: enquêtes

Voor het kwantitatieve deel van het onderzoek zijn alle (1440) Nederlandse vo-schoollocaties benaderd[39], zowel per brief als per e-mail gericht aan de schooldirectie. In de brief en e-mail werd de directie in eerste instantie gevraagd om mee te doen aan de monitor cultuureducatie door de vragenlijst zelf in te vullen of deze in te laten vullen door de cultuurcoördinator van de school. Na een week is er een herinneringsmail gestuurd naar de scholen die de vragenlijst nog niet hadden afgerond. Vervolgens zijn de schooldirecties weer benaderd per e-mail. Dit keer met de vraag om een school-specifieke link naar de docentenvragenlijst te verspreiden onder (een of meerdere) docenten kunstvakken en CKV/KCV.

Ter ondersteuning van het onderzoek is er een projectwebsite ontwikkeld, waar geïnteresseerden aanvullende achtergrondinformatie over het project konden vinden en de mogelijkheid hadden om met de onderzoekers in contact te komen. Ook was er een FAQ-pagina ingericht.

Als *incentive* voor de deelnemende scholen worden er voor de scholen *factsheets* gemaakt waarin voor enkele hoofdthema's de schoolspecifieke antwoorden worden afgezet tegen het landelijke beeld.

Respons enquêtes

In tabel staat voor de drie enquêtes uit dit onderzoek de benaderde steekproef; de bruto respons en de netto respons na opschonen van de data samengevat en afgezet tegen de behaalde respons bij de vorige

37 https://www.onderwijskennis.nl/toolkit-leren-en-lesgeven/cultuureducatie

38 Uit Implementatiemonitor NPO bleek dat twee van de drie vo-scholen NPO-gelden besteedt aan cultuureducatie. Bij veertig procent van de scholen betrof het een voorzetting van bestaande activiteiten, voor de helft ging het om deels bestaande en deels nieuwe activiteit(en). Scholen bleken cultuureducatie vooral in zetten om de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen te versterken.: Berg, E. van den., Eijkern, I. van., Broek, A. van den., Wel, J. van der. (2022). Nationaal Programma Onderwijs – po, vo en so Implementatiemonitor 1e tussenmeting. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW. Regioplan, ResearchNed, SEO Economisch Onderzoek.

39 Hiervoor zijn de adresgegevens verzameld van DUO en verrijkt met openbare gegevens van websites van scholen.

meting. In totaal vulden er in 2022 452 respondenten de vragenlijst in voor schooldirecteuren en cultuurcoördinatoren (hierna: vragenlijst voor schoolleiders) en 341 respondenten vulden de vragenlijst in voor docenten. Dit betreft de netto respons, dat wil zeggen, de aantallen respondenten die over bleven na cleaning van de data. Omdat er per school meerdere docenten mee konden doen is daar vervolgens voor gecorrigeerd zodat in de tabellen en analyses op basis van de docentenvragenlijst elke school telkens één keer meetelt. In paragraaf 3.1 wordt de respons verder toegelicht en uitgesplitst.

Tabel 2.2: Respons enquêtes monitor cultuureducatie 2022

		2022			
Enquête		Benaderde scholen	Bruto respons (respondenten)	Netto respons (respondenten)	Netto respons (scholen)
					N
Schoolleiders	2022	1440	648	452	452 (31%)
	2017[40]	1192	219	174	174 (15%)
Docenten	2022	1440	772	473	340 (24%)
	2017	653[41]	321	220	-
Schoolleiders VSO*	2022	502	152	116	116 (23%)

(*) VSO is niet meegenomen in de monitor cultuureducatie vo 2017

De respons is hoger in vergelijking met de monitor cultuureducatie vo uit 2017; er zijn meer scholen en meer docenten betrokken. Door de hogere respons, is er deze meting een bredere groep scholen vertegenwoordigd. Hier dient rekening mee gehouden te worden wanneer de resultaten worden vergeleken met de vorige meting.

Door achtergrondkenmerken van de deelnemende vo scholen te vergelijken met achtergrondkenmerken van alle vo-scholen in Nederland kon de representativiteit van de steekproef worden onderzocht aan de hand van verschillende achtergrondkenmerken[42]. Hieruit kwam naar voren dat de respons grotendeels representatief is. De enige significante afwijking die werd gevonden betrof het aantal leerlingen per school, waardoor de uitkomsten mogelijk niet volledig te generaliseren zijn naar scholen met weinig leerlingen. Zie ook de onderzoeksverantwoording in bijlage 2 voor analyses naar de representativiteit. Een dergelijke analyse op de data uit 2017 was helaas niet mogelijk, omdat in het beschikbaar gestelde databestand achtergrondkenmerken over de deelnemende scholen ontbraken.[43]

De gebruikte vragenlijsten zijn zoveel mogelijk gelijk aan die in 2017. Alle vragen die onderdeel uitmaakten van de verankeringsmaat 2017 zijn in de vragenlijsten behouden. Daarnaast is de vragenlijst geactualiseerd, zo zijn de examenvakken nieuwe stijl toegevoegd; zijn er aanvullende vragen gesteld over de doelen die scholen kunnen hebben met cultuuronderwijs; en over de effecten van de coronamaatregelen en de inzet van NPO-middelen op het cultuuronderwijs. Nieuw ten opzichte van de vorige meting, is de aangepaste vragenlijst die onder vo-scholen voor speciaal onderwijs is afgenomen (zie bijlage 6).

40 Kieft, M., Grinten, van der, M. Damstra, G., Wijs, de, F., Kruiter, J., Hoogeveen, K., Hoogenboom, A. (2017). Monitor Cultuureducatie voortgezet onderwijs. In opdracht van Ministerie van OCW. Utrecht: Oberon | Sardes

41 Respons op de docentenvragenlijst uit 2017 betreft het aantal onder- en bovenbouwdocenten opgeteld (bewerking RN). Het is niet bekend of er in 2017 is gecorrigeerd voor meerdere deelnemende docenten per school.

42 Achtergrondkenmerken: Aantal leerlingen (in kwintielen); achterstandsscore (in kwintielen); NPO-arbeidsmarkttoelage, stedelijkheid en schoolniveau.

43 De data van de monitor cultuureducatie vo 2017 is betrokken uit DANS: https://dans.knaw.nl/nl/

De vragenlijst voor schooldirecteuren en cultuurcoördinatoren bevatte naast enkele achtergrondvragen vooral vragen over: de visie en beleid van de school; doelen die de school heeft met kunst en cultuuronderwijs; de invulling van het cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma; samenwerking met de culturele omgeving en met andere vakdisciplines binnen school; draagvlak en personeelsbeleid. Als nieuw thema zijn er bij de huidige monitor ook enkele vragen toegevoegd over de effecten van de coronamaatregelen en de invloed van de NPO-middelen op het cultuuronderwijs.

De vragenlijst voor de kunstvakdocenten ging dieper in op de invulling van het kunst en cultuuronderwijs; culturele activiteiten; samenhang en doorgaande leerlijnen per discipline; samenwerking binnen en buiten school en de beoordeling van leerlingen. In de vragenlijst voor schooldirecteuren en cultuurcoördinatoren was bovendien een vraag opgenomen of de school mee zouden willen werken aan verdiepende gesprekken. Voor de volledige vragenlijsten zie bijlagen 4 tot en met 6.

Omdat er per school meerdere docenten de vragenlijst konden invullen, is hiervoor gecorrigeerd om te voorkomen dat enkele scholen waarvan veel docenten de vragenlijst hebben ingevuld de resultaten vertekenen. Daarom is er een weging toegepast en worden de resultaten van de docentenvragenlijst gewogen naar schoollocatie (brinvestiging). Door de vragenlijst zoveel mogelijk gelijk te houden aan de vorige meting is het mogelijk trends te tonen. Data van de Monitor cultuureducatie 2017 zijn hiervoor opgevraagd uit DANS[44]. In hoofdstukken 4 tot en met 12 worden de resultaten van 2022 en 2017 naast elkaar getoond, tenzij het nieuwe vragen betreft. Bij een deel van de vragen waren meerdere antwoordopties mogelijk. Dit is te lezen in het onderschrift bij de grafieken. De antwoordcategorie ‘anders, namelijk…’ hoefde niet te worden gehercodeerd. Waar relevant zijn vaak genoemde open antwoorden uit de monitor 2022 beschreven.

2.4.2 Kwalitatieve verdieping

De verdiepende gesprekken zijn begin 2023 gevoerd met scholen die zich daarvoor hebben aangemeld. Hierbij is er bewust voor gezorgd om zowel scholen te spreken die vooroplopen als het gaat om de inbedding van cultuuronderwijs in het schoolprogramma, als scholen die daar minder ver in zijn, of zelfs achterlopen op het gebied van cultuuronderwijs. Het streven was om per school drie doelgroepen te spreken:

- cultuurcoördinator/directeur (iemand met overkoepelend zicht op het cultuuronderwijs in de school);
- docenten kunstvakken en/of CKV;
- leerlingen.

De semigestructureerde interviews zijn gevoerd via een online- videoverbinding, waarbij telkens twee onderzoekers aanwezig waren. Eén onderzoeker leidde het gesprek en één onderzoeker notuleerde het gesprek. Voor een nauwkeurige verslaglegging zijn al deze interviews opgenomen nadat de deelnemers daar toestemming voor hadden gegeven.

Voor deze interviews zijn er leidraden ontwikkeld waarin de volgende thema’s aan bod kwamen:

- Visie en beleid
- Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma (vooral kunstvakdocenten)
- Samenhang en doorgaande leerlijn (vooral kunstvakdocenten)
- Samenwerking met culturele instellingen
- Draagvlak en personeelsbeleid

44 https://dans.knaw.nl/nl/

- Financiën en huisvesting (vooral directeuren en cultuurcoördinatoren)
- Covid en NPO

Afhankelijk van de rol van de geïnterviewden werd het thema anders ingevuld. Bij de leerlingen ging het over hun eigen ervaringen met kunst en cultuur op school; over redenen om aandacht te besteden aan kunst en cultuur; wat ze er zelf belangrijk aan vinden en wat voor effect het cultuuronderwijs heeft op henzelf (zie bijlage 3 voor de interviewleidraad).

Als basis voor deze gesprekken dienden de antwoorden die de scholen hadden gegeven in de vragenlijsten aangevuld met eventueel opvallende thema's die bij een eerder gesprek met betrokkenen bij de school naar voren waren gekomen. In de gesprekken lag de focus vervolgens op verdieping en concretisering. In hoofdstuk 3 wordt de informatie uit interviews beschreven om inkleuring en duiding aan de kwantitatieve resultaten te bieden.

2.4.3 Verankeringsmaat

Vast onderdeel van de Monitor cultuureducatie is de verankeringsmaat. Deze wordt berekend op basis van de antwoorden die zijn gegeven in de enquête voor directies en cultuurcoördinatoren, gebaseerd op indicatoren die aangeven in hoeverre cultuuronderwijs duurzaam ingebed is binnen het curriculum van een school. Op basis van deze indicatoren wordt een driedeling vastgesteld. Scholen worden verdeeld in de categorieën 'koplopers' 'volgers' en 'achterblijvers'. In 2017 behoorde tien procent van de scholen tot de categorie koploper, 75 procent van de scholen was volger en vijftien procent van de scholen was achterblijver.[45]

Eerder bleek dat de verankeringsmaat aan vernieuwing toe is[46]. De oude verankeringsmaat was weinig onderscheidend aangezien er in 2017 driekwart van de scholen tot de groep volgers behoorde. Een genuanceerdere indeling is daarom gewenst. De huidige Monitor cultuureducatie vo bood ruimte om de verankeringsmaat aan te scherpen, waarbij de vergelijkbaarheid met de vorige meting is behouden. Een gedetailleerde beschrijving van het onderzoek dat leidde tot de nieuwe verankeringsmaat is opgenomen in bijlage 1.

Voor de nieuwe verankeringsmaat is gezocht naar een indeling die meer onderscheidend is. Dit is via twee sporen gedaan. Enerzijds is er gekeken naar theoretisch betekenisvolle indicatoren van duurzame verankering uit de vragenlijst voor cultuurcoördinatoren en directeuren, anderzijds is er gezocht naar een set van indicatoren die statistisch gezien samenhangen.
Uiteindelijk bleken er vijf nieuwe indicatoren te kunnen worden toegevoegd aan de verankeringsmaat:

- cultuurprofielschool (geeft aan dat de school bepaalde zaken omtrent cultuureducatie heeft vastgelegd en hiervoor (extern) erkend is);
- scholing docenten (geeft aan dat er tijd en geld wordt geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuureducatie);
- reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is (geeft aan dat cultuureducatie door de school belangrijk wordt gevonden, bij de kernactiviteiten hoort);
- reden voor cultuureducatie: voor een betere samenwerking/uitstraling (geeft aan dat de school niet alleen intern maar ook extern gericht met cultuureducatie bezig is).

45 Deze cijfers zijn gebaseerd op eigen bewerkingen en wijken af van het rapport Monitor cultuur educatie voorgezet onderwijs 2017. Resultaten uit het vorige rapport konden niet exact gereproduceerd worden en de beschikbare kennis was niet meer aanwezig.
46 Wijs, de F. (2017). Notitie Aanpassing Verankeringsmaat Monitor Cultuuronderwijs VO. Utrecht: Oberon.

Tot slot is de oude indicator ‘structurele samenwerking scholen en culturele partners’ vervangen door de indicator ‘structureel overleg andere scholen’. Dit resulteert in twaalf indicatoren die tezamen de nieuwe verankeringsmaat vormen:

1. Cultuurprofielschool
2. Scholing docenten
3. Reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is
4. Reden voor cultuureducatie: voor betere samenwerking/uitstraling
5. Structureel overleg andere scholen
6. Vastgelegde visie
7. Cultuur coördinator
8. Breed draagvlak
9. Deskundige docenten
10. Structurele financiën
11. Evaluatie van de opbrengsten
12. Goede accommodatie

Waar bij de oude verankeringsmaat scholen een 1 of 0 konden scoren per indicator, is in 2022 de keuze gemaakt om een genuanceerdere verankeringsmaat te construeren door elke indicator weer te geven op drie niveaus. Aan elke indicator wordt nu een score op een schaal van 0 tot 2 toegekend. Uiteindelijk worden de scores van alle indicatoren bij elkaar opgeteld, waardoor de totale score op de verankeringsmaat per school (theoretisch gezien) maximaal 24 (12*2) en minimaal 0 bedraagt. Omdat de nieuwe verankeringsmaat is gebaseerd uit vragen die zowel bij de Monitor cultuureducatie in 2017 als in 2022 zijn gesteld, kan de verankeringsmaat voor beide jaren worden berekend en worden vergeleken met de vorige monitor. Om tot een driedeling te komen is vervolgens gekozen om scholen met een score van 0 tot 8 als achterblijvers te categoriseren. De categorie volgers bestaat uit scholen met een score tussen 9 en 14. Koplopers hebben een score van 15 of hoger.

2.5 Leeswijzer

De komende hoofdstukken zullen de hiervoor gestelde onderzoeksvragen per thema worden beantwoord.
In hoofdstuk 3 wordt de respons op de vragenlijsten en de interviews omschreven, voor zowel docenten als schoolleiders en gekeken naar de representativiteit.
Hoofdstukken 4 t/m 11 beschrijven de resultaten per thema voor het reguliere voortgezet onderwijs. Hier worden de resultaten van de enquêtes beschreven, gevolgd door een kwalitatieve verdieping op basis van de interviews en de beantwoording van de onderzoeksvragen per thema.
In hoofdstuk 12 worden de resultaten van de verankeringsmaat voor het reguliere voortgezet onderwijs beschreven. De resultaten van de verankeringsmaat worden vergeleken met 2017 en er wordt beschreven hoe deze zich verhoudt tot relevante achtergrondkenmerken.
Hoofdstuk 13 beschrijft de enquêteresultaten van schoolleiders uit het voortgezet speciaal onderwijs per thema. Aan het einde wordt de verankeringsmaat in deze doelgroep besproken.
In hoofdstuk 14, tot slot worden de conclusies van het onderzoek geformuleerd. Ook geeft dit hoofdstuk enkele aanbevelingen voor toekomstig beleid.

3 Respons

3.1 Respons

In dit hoofdstuk wordt de respons van de enquêtes beschreven en wordt een korte schets gegeven van de scholen die voor de interviews zijn gesproken.

3.1.1 Enquête schoolleiders

Onder schoolleiders worden in dit onderzoek degenen verstaan die de vragenlijst invulden voor cultuur-coördinatoren en (adjunct-)directieleden. De uitnodiging voor het onderzoek, met daarin de link naar de vragenlijst werd aan de directie gericht. Ongeveer een derde (32%) van de respondenten op deze vragenlijst is inderdaad (adjunct-) directeur/bestuurder; ruim een derde (34%) is cultuurcoördinator; een kwart hoofd van de sectie kunstvakken en twintig procent CKV-coördinator (tabel). In het vervolg van dit rapport wordt deze diverse groep mensen die vanuit een overkoepelende blik op het kunst- en cultuuronderwijs kan reflecteren aangeduid met *schoolleiders*.

Tabel 3.1: Functie respondenten schoolleidersvragenlijst (N 2017 = 234, N 2022 = 452)

	2017	2022
(Adjunct-)directeur/bestuurder	32%	32%
Afdelingsleider/teamleider	9%	15%
Cultuurcoördinator	39%	34%
CKV-coördinator	27%	20%
Hoofd sectie kunstvakken	20%	25%
Anders	14%	11%

Schoolleiders zijn gevraagd welke schoolniveaus er op hun school worden aangeboden. Vaak bieden scholen verschillende niveaus aan. Vmbo-tl wordt op het grootste deel van de deelnemende scholen aangeboden, gevolgd door havo (55%) en vwo (51%). Vmbo-basis, -kader en -gl worden op respectievelijk 44, 43 en 34 procent van de deelnemende scholen aangeboden; praktijkonderwijs op zestien en gymnasium op 31 procent.

Tabel 3.2: Schoolniveaus vertegenwoordigd in de schoolleidersvragenlijst (N 2017 = 234, N 2022 = 452)
(Bron: schoolleidersvragenlijst, meerdere antwoordopties mogelijk)

	2017	2022
Praktijkonderwijs	16%	16%
Vmbo - Basisberoepsgerichte leerweg	53%	43%
Vmbo - Kaderberoepsgerichte leerweg	26%	44%
Vmbo - Gemengde leerweg	33%	34%
Vmbo - Theoretische leerweg	31%	63%
Havo	57%	55%
Vwo	53%	51%
Gymnasium	33%	31%

Door de resultaten van de schoolleidersvragenlijst te verrijken met achtergrondgegevens over schooltype is te zien dat de grootste groep schoolleiders werkt op een brede scholengemeenschap (37%) of op een

categorale vmbo-school (32%). Twintig procent is verbonden aan een categorale havo, vwo of gymnasium of een havo/vwo-school en tien procent werkt bij een school voor praktijkonderwijs (tabel).

Tabel 3.3: Schooltypen vertegenwoordigd in de schoolleidersvragenlijst[47]

Schooltype	Populatie
Praktijkonderwijs	10%
Praktijkonderwijs/vmbo	0,4%
Vmbo	32%
Havo/vwo	20%
Brede scholengemeenschap	37%
N Totaal	451

Uit de enquête onder schoolleiders bleek verder dat zes procent van de respondenten (N=25) werkzaam is bij een cultuurprofielschool. In De grote meerderheid hiervan (84%) is ook lid van de vereniging Cultuurprofielscholen. Het aandeel cultuurprofielscholen dat aan dit onderzoek deelnam is daarmee relatief groot, aangezien er in Nederland circa vijftig vo-cultuurprofielscholen zijn.

Van de 451 scholen in dit onderzoek werken er 206 samen met een instelling voor kunst en cultuur die deelneemt aan de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), de CmK-penvoerders[48]. Er kan in dit onderzoek niet met zekerheid worden gezegd of samenwerking met een CmK-penvoerder ook automatisch betekent dat deze samenwerking tot stand is gekomen in het kader van de regeling CmK[49].

Een andere regeling om via samenwerking tussen scholen en culturele instellingen de cultuureducatie te stimuleren is de regeling Cultuureducatie vmbo pro vso[50], waar dit schooljaar 26 van de deelnemende reguliere scholen en twaalf van de scholen voor speciaal voortgezet onderwijs aan meedoen. Van de 116 vso-scholen die deel hebben genomen aan dit onderzoek, geven 58 scholen aan samen te werken met een CmK-penvoerder.

De representativiteit van de data is onderzocht door de achtergrondkenmerken van scholen uit de responssample te vergelijken met de scholen uit het scholenbestand van de open DUO onderwijsdata en gegevens van CBS op basis van de volgende achtergrondgegevens: schooltype, achterstandsscore, leerlingaantal, het al dan niet ontvangen van de NPO-arbeidsmarkttoelage[51], en stedelijkheid. Hieruit kwam naar voren dat er geen sprake is van grote (significante) afwijkingen tussen de respons en de populatie. De enige kleine significante afwijking tussen populatie en respons betrof het aantal leerlingen per school; grotere scholen zijn licht oververtegenwoordigd in de onderzoekspopulatie.
Ook zijn er enkele achtergrondkenmerken vergeleken van de groep scholen die met een CmK-penvoerder samenwerkt en de groep scholen die dat niet doen in deze steekproef. Daaruit bleken geen opvallende verschillen op het vlak van schooltype en leerlingaantal. Wel komen er meer (zeer) sterk stedelijke scholen

47 Hiervoor is brinvestiging gekoppeld aan het openbare scholenbestand van DUO. De categorie havo/vwo bestaat zowel uit categorale scholen in havo, vwo en gynmasium als uit gecombineerde scholen van deze schooltypen.
48 Regeling CmK: https://wetten.overheid.nl/BWBR0043546/2020-05-19.
49 Niet elke samenwerking tussen een culturele instelling die CmK-penvoerder is en scholen vindt plaats in het kader van de regeling CmK en wordt gefinancierd vanuit de regeling CmK. Deze culturele instellingen ontvangen vaak ook andere opdrachten en financiering van bijvoorbeeld gemeenten of provincie.
50 Regeling cultuureducatie vmbo pro vso: https://wetten.overheid.nl/BWBR0042884/2019-12-14.
51 Scholen met de 15% hoogste achterstandsscore: https://www.nponderwijs.nl/over-het-nationaal-programma-onderwijs/documenten/publicaties/2022/04/22/informatietool-arbeidsmarkttoelage-per-school.
De NPO-Arbeidsmarkttoelage is een toelage om het werken op scholen met het grootste risico op onderwijsachterstanden aantrekkelijker te maken. De NPO-arbeidsmarkttoelage is gebaseerd op de relatieve achterstandscore zoals die is berekend door het CBS, gedeeld door het aantal leerlingen per vestiging en geldt als indicator voor scholen met een hoog risico op onderwijsachterstanden.

voor in de groep die met CmK-penvoerder samenwerkt. Zie ook de onderzoeksverantwoording bij dit rapport in bijlage 2.

3.1.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

Docenten konden in de vragenlijst aangeven of zij lesgaven in de onder-of bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Docenten die zowel in de onderbouw als de bovenbouw lesgeven konden kiezen voor welke bouw zij de vragenlijst wilden invullen.[52] Hier is voor gekozen om het aantal vragen per respondent beperkt te houden. In totaal deden er iets meer bovenbouwdocenten mee dan onderbouwdocenten (52% bovenbouw, 48% onderbouw). De verdeling tussen onder- en bovenbouwdocenten in dit onderzoek is vergelijkbaar met die in 2017.

Kunstvakken

De onderbouwdocenten in dit onderzoek geven het vaakst Beeldende vorming; twee derde geeft dit. Op afstand gevolgd door Tekenen (37%); Muziek (15%); Drama (14%); Textiel (11%); Audiovisuele vorming (6%) en Dans (1%). Daarnaast geeft 26 procent van de onderbouwdocenten aan (ook) een ander vak te verzorgen. Een groot deel van deze groep doceert handvaardigheid. Tevens geeft een deel aan een onderbouw-variant van CKV of kunstgeschiedenis te doceren. Verder worden vakken genoemd gericht op theater/film; mode/design; en enkele vakken rondom kunst en techniek. Daarnaast geven enkele docenten aan zelf geen lessen te geven, maar cultuur en kunstvakken of workshops te begeleiden of organiseren. Omdat sinds de vorige meting kunstvakken nieuwe stijl zijn ingevoerd, die gaandeweg de kunstvakken oude stijl vervangen, zijn deze cijfers moeilijk te vergelijken met de vorige meting.

De vakken die door de bovenbouwdocenten worden gegeven zijn meer divers, dit komt doordat er nog zowel kunstvakken oude stijl als kunstvakken nieuwe stijl worden aangeboden. De bovenbouwdocenten in dit onderzoek geven veruit het vaakst CKV, ruim drie kwart van de respondenten geeft (ook) dit vak. De vakken kunstvakken nieuwe stijl Kunst (beeldende vorming) en Kunst (algemeen) worden elk door ruim een derde van de respondenten gegeven; Tekenen (oude stijl) door 29 procent; Handvaardigheid (oude stijl) door elf procent en KCV door tien procent. De podiumkunsten (muziek oude en nieuwe stijl; drama en dans nieuwe stijl) komen in de bovenbouw, net als in de onderbouw minder vaak voor. In de bovenbouw geeft negen procent van de docenten aan (ook) een ander vak te verzorgen. Enkele docenten geven aan een algemeen beeldend vak te doceren, zoals Tehatex. Daarnaast komen er ook hier, net als in de onderbouw, enige modevakken voor.

Onderwijstype

Docenten is gevraagd aan welke onderwijstypen zij lesgeven. Veel docenten geven les aan meerdere soorten klassen. Onder de deelnemende docenten die lesgeven in de onderbouw verzorgt de grootste groep lessen aan vmbo-t (62%) en havo (59%). Bijna de helft van de onderbouwdocenten geeft les op het vwo (48%), gevolgd door vmbo-k en vmbo-b (beide 41%) en vmbo-g (30%). Vijftien procent van de onderbouwdocenten geeft les aan gymnasiumleerlingen en acht procent in het praktijkonderwijs.

De bovenbouwdocenten geven vooral les aan leerlingen van het havo (60%); vwo (51%) en vmbo-t (46%). Gevolgd door vmbo-g, vmbo-k (beide 22%); gymnasium (20%) en vmbo-b (18%). Slechts drie procent van de bovenbouwdocenten geeft les in het praktijkonderwijs.

52 Onderbouw: leerjaar 1 en 2 in het praktijkonderwijs en vmbo; en leerjaar 1, 2 en 3 in havo en vwo.
Bovenbouw: leerjaar 3 en hoger in het vmbo en praktijkonderwijs en leerjaar 4 en hoger in het havo en vwo.

Net als voor de vragenlijst voor schoolleiders is ook de representativiteit van de respons op de vragenlijst voor docenten onderzocht. Hierbij is gekeken naar dezelfde achtergrondkenmerken van de scholen waar de docenten werkzaam zijn. Daarbij is er gecorrigeerd voor het aantal docenten per school. Ook hier bleek dat de respons niet van de totale populatie verschilt op achterstandsscore, NPO-arbeidsmarkttoelage en stedelijkheid. De enige significante afwijkingen die zijn gevonden hebben betrekking op aantal leerlingen en het type school; grotere en brede scholen zijn licht oververtegenwoordigd in de onderzoekspopulatie, mogelijk een gevolg van het feit dat er bij grotere scholen eerder een of meerdere docenten beschikbaar zijn gevonden die aan dit onderzoek mee wilden doen. Zie ook de onderzoeksverantwoording bij dit rapport in bijlage 2.

3.1.3 Verdiepende interviews

Aan het eind van de vragenlijst voor schoolleiders is gevraagd of respondenten konden worden benaderd voor verdiepende gesprekken. Degenen die hier positief antwoordden zijn benaderd voor het inplannen van gesprekken met een coördinator, een/meerdere (kunstvak)docenten en enkele leerlingen. Uiteindelijk is met coördinatoren, docenten en leerlingen van zeven scholen gesproken, zie tabel .

Tabel 3.4: Respondenten verdiepende interviews

School	Verankerings-maat	Schooltype	Cultuur-profiel-school	Aantal geïnterviewden			Provincie
				leerlingen	docenten	coördinatoren	
1	Koploper	vmbo/havo/vwo	Ja	Geen	2	1	Gelderland
2	Achterblijver	vwo	Nee	3	2	1	Zuid-Holland
3	Achterblijver	vmbo/havo/vwo	Nee	4	2	1	Limburg
4	Koploper	vmbo	Nee	4	1	1	Noord-Brabant
5	Koploper	vmbo	Nee	Geen	1	1	Noord-Brabant
6	Volger	vmbo/havo/vwo	Nee	Geen	Geen	1	Overijssel
7	Achterblijver	mavo/havo/vwo	Nee	Geen	3	Geen	Gelderland

4 Visie en beleid

In dit eerste resultatenhoofdstuk gaan we in op de visie van vo-scholen op cultuuronderwijs en het beleid rondom cultuuronderwijs. In welke mate is cultuuronderwijs een uitgewerkt onderdeel van het curriculum? Met welke reden besteedt de school aandacht aan cultuur, en welke doelen worden daarbij nagestreefd? Speelt kansengelijkheid daarbij een rol? Dit onderwerp kwam in de vragenlijst voor schoolleiders aan bod, en is in de verdiepende gesprekken ook besproken met coördinaten en docenten.

4.1 Enquête schoolleiders

In figuur 4.1 is te zien dat de meeste scholen een visie hebben op cultuuronderwijs. Slechts 15 procent van de respondenten zegt dat er geen visie is, deze groep is licht, maar significant toegenomen ten opzichte van 2017 (+3 ppnt.). Van de scholen met een visie op cultuuronderwijs geeft ongeveer een vijfde aan dat deze een in apart cultuurbeleidsplan is vastgelegd, een significante afname ten opzichte van 2017 (-8ppnt.), een derde heeft de visie in een ander document vastgelegd en een derde geeft aan wel een visie te hebben op cultuuronderwijs, maar dat deze niet schriftelijk is vastgelegd.

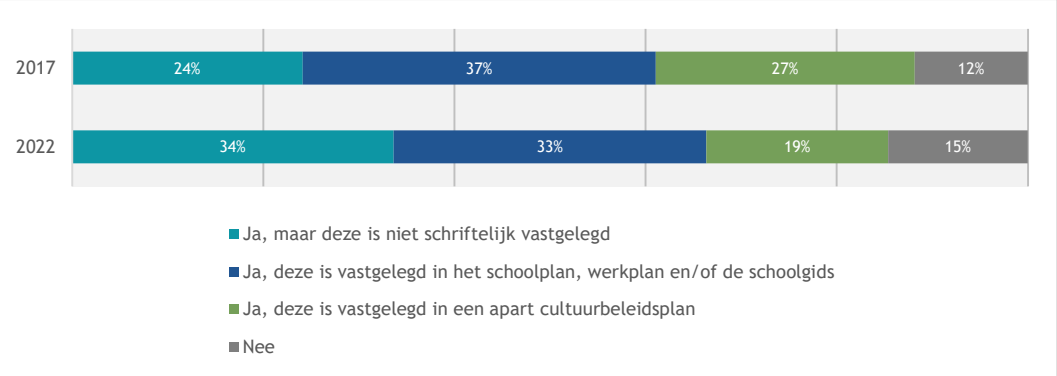

Figuur 4.1: Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs? (N 2017 = 203; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

4.1.1 Beweegredenen voor onderwijs in kunst en cultuur

Veruit de belangrijkste beweegreden om aandacht te besteden aan kunst en cultuur is ‘omdat docenten dat belangrijk vinden’. Op een afstand gevolgd door redenen die enerzijds zijn samen te vatten als ‘omdat het moet’: zoals ‘Omdat het in examenprogramma’s staat’; ‘omdat het in de vijf kerndoelen voor het leergebied Kunst en Cultuur staat’. Daarnaast worden redenen genoemd die samenhangen met de motivatie van leerlingen en de aansluiting bij de buitenschoolse omgeving, zoals ‘Omdat leerlingen het belangrijk vinden’ en ‘Voor een betere samenwerking met de culturele omgeving’. Deze redenen worden door ruim de helft van de scholen genoemd (figuur 4.2). Het verbeteren van de aansluiting op het vervolgonderwijs wordt het minst vaak genoemd (32%). Dit is wel een van de beweegredenen die vaker wordt genoemd ten opzichte van 2017, een significante stijging van acht procentpunt. Een andere reden die deze monitor significant vaker is genoemd is dat het in de examenprogramma’s staat (toename van 9 ppnt.). Ten opzichte van 2017 lijkt kunst en cultuur vaak minder te worden ingezet met het doel de school te profileren (een significante daling van 10 ppnt.).

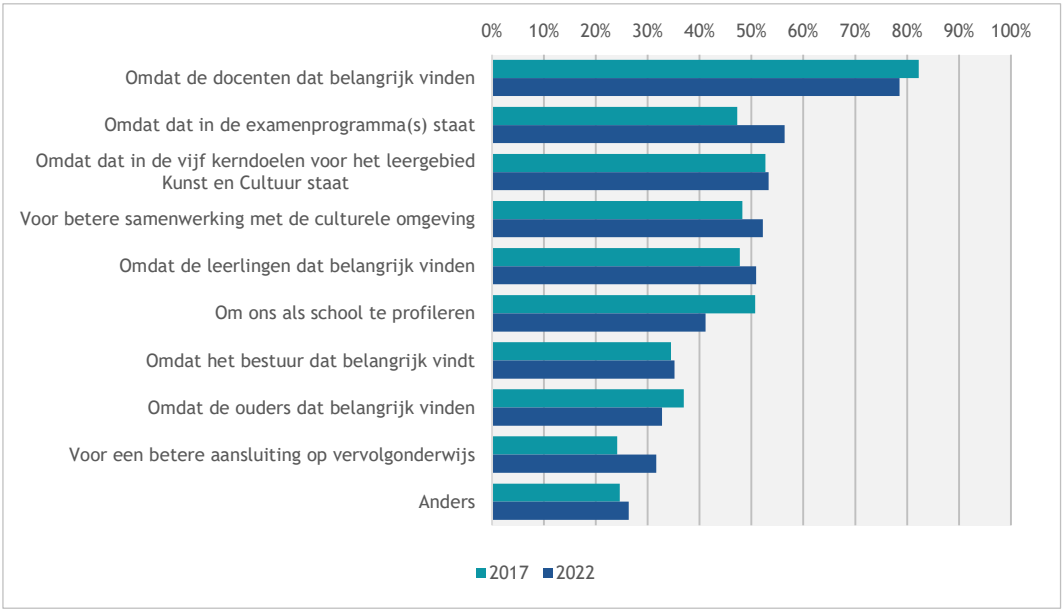

Figuur 4.2: Beweegredenen voor aandacht kunst en cultuur (N 2017 = 203; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

Het belangrijkste doel van cultuuronderwijs is voor de meeste scholen om een breed aanbod voor leerlingen te realiseren, dat doel wordt nu vaker genoemd dan in 2017, maar dit verschil is echter niet significant. Voor ruim de helft van de deelnemende scholen speelt cultuuronderwijs ook een rol in het (mede) vormgeven van de identiteit (57%) en de pedagogische-didactische visie van de school (55%). Het verbeteren van het schoolklimaat wordt door 45 procent van de scholen genoemd (figuur 4.3).

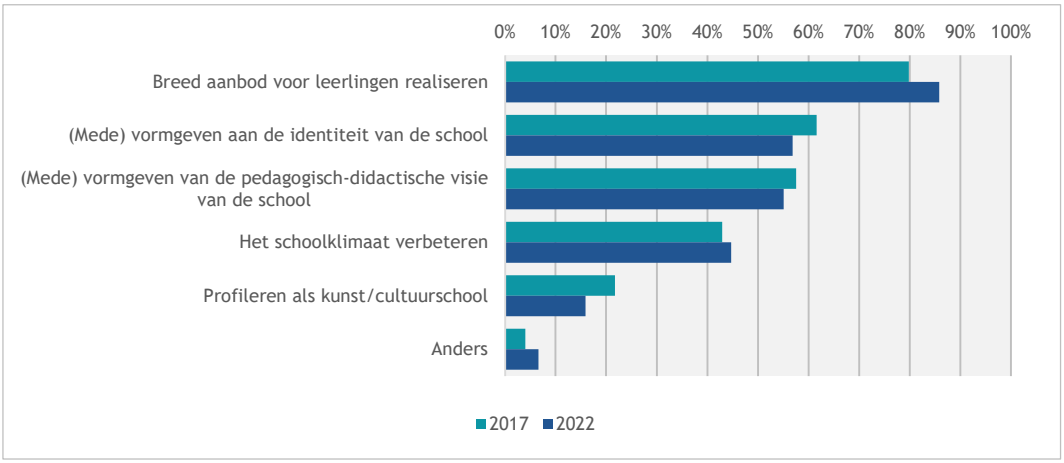

Figuur 4.3: Doelen van cultuuronderwijs voor de school (N 2017 = 198; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

4.1.2 Doelen voor de leerlingen

Doelen die de school heeft voor de leerlingen staan weergegeven in figuur 4.4. De belangrijkste redenen zijn, net als in 2017 om leerlingen in aanraking te brengen met kunst en cultuur en om hun persoonlijke ontwikkeling te stimuleren. Ruim negentig procent van de deelnemende scholen onderschrijft deze doelen. Uit de figuur blijkt dat ook het stimuleren van creatief denken (93%) en identiteitsontwikkeling belangrijke

doelen zijn. Ook het stimuleren van talentonwikkeling; deelname aan culturele activiteiten buiten school; het vergroten van kennis en vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur en kinderen leren waarnemen, analyseren en waarderen worden door meer dan zeventig procent van de scholen als doelen genoemd voor de leerlingen.
Ten opzichte van 2017 valt op dat een aantal doelen vaker worden genoemd en andere doelen juist minder vaak. Leerlingen leren de wereld beter begrijpen; leren omgaan met verschillende culturen en brede culturele ontwikkeling worden nu vaker genoemd. Terwijl het vergroten van het kunst- en cultuurhistorisch besef (-12 ppnt.), het ontwikkelen van 21-eeuwse vaardigheden en esthetische ontwikkeling minder vaak worden genoemd. Echter, alleen het verschil voor het vergroten van het kunst- en cultuurhistorisch besef wijkt significant af.

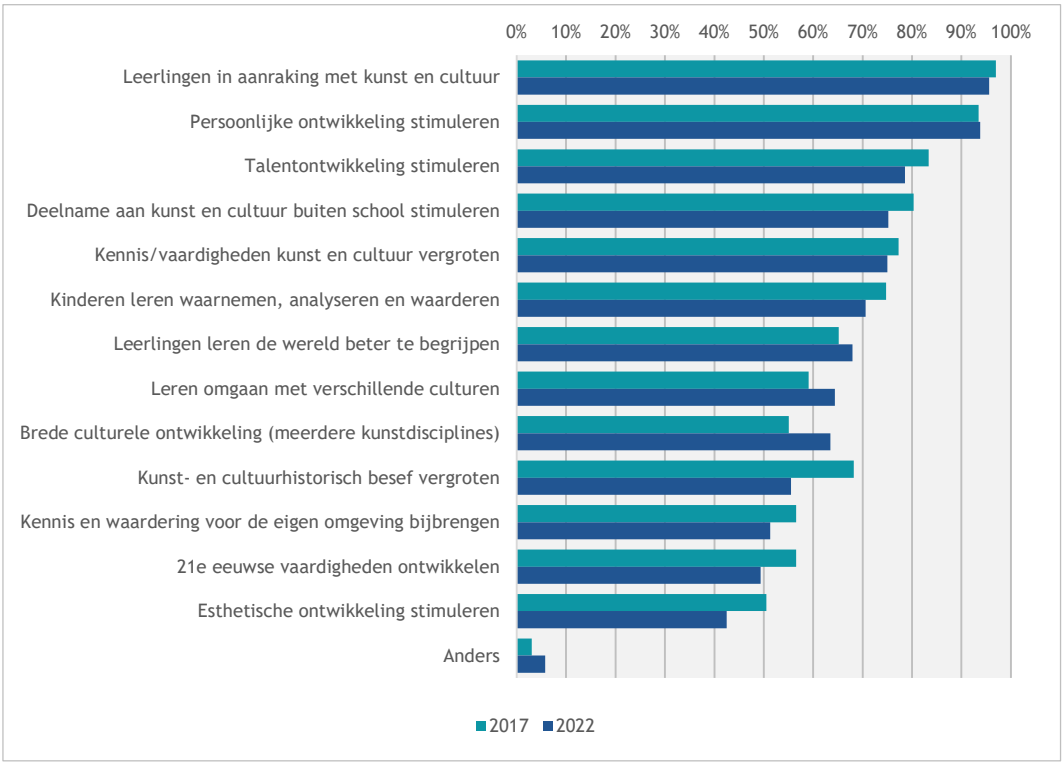

Figuur 4.4: Doelen cultuuronderwijs voor leerlingen (N 2017 = 198; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

Aanvullend zijn in 2022 nog enkele andere doelen voorgelegd die verwijzen naar de bredere (vakoverstijgende) impact van kunst en cultuuronderwijs. Deze staan weergegeven in figuur 4.5. Hieruit kwam naar voren dat het stimuleren van creatief denken bij de leerlingen en identiteitsontwikkeling belangrijke doelen zijn die door de overgrote meerderheid van de scholen worden onderschreven. Bijdragen aan kansengelijkheid voor leerlingen en het aanleren van competenties die helpen bij de verdere (school)loopbaan werden door minder dan de helft van de scholen genoemd. Hoewel de breed onderschreven doelen – zoals talentontwikkeling, persoonlijke ontwikkeling, creatief denken stimuleren en identiteitsontwikkeling – belangrijk zijn voor het stimuleren van kansengelijkheid,[53] lijken scholen dit verband minder bewust te leggen.

53 https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/05/Gelijke-kansen-door-onderwijs-en-cultuurparticipatie-en-educatie_Kennissynthese.pdf.

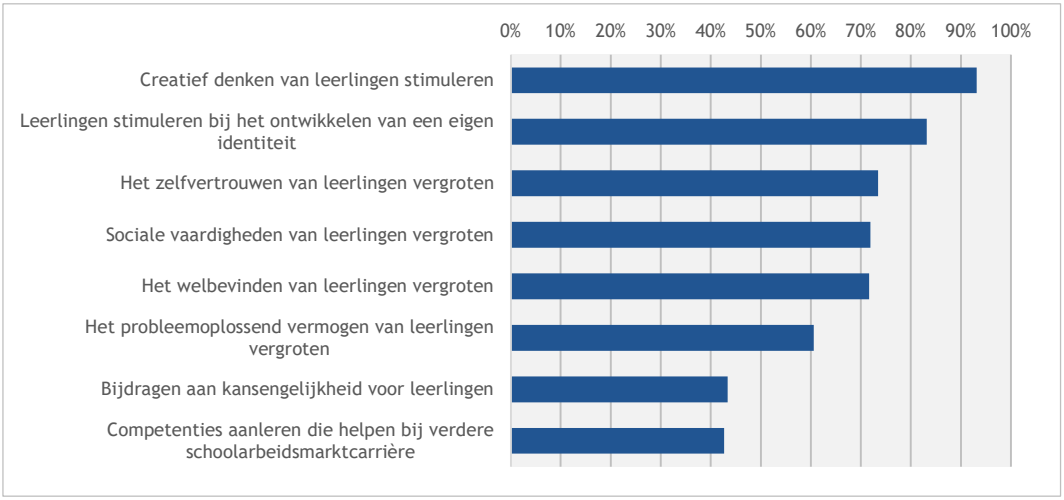

Figuur 4.5: Wat wil de school nog meer bereiken met cultuuronderwijs? (N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

4.1.3 Structureel overleg

De meeste deelnemende scholen overleggen niet op structurele basis met andere scholen over cultuuronderwijs; slechts achttien procent geeft aan dit te doen. Dit percentage is gedaald ten opzichte van de vorige meting. De scholen die structureel overleggen met andere scholen, bespreken met name thema's als: 'de visie op cultuuronderwijs' (78%); 'de ervaringen met de kwaliteit van het aanbod van cultuuronderwijs' (76%) en de 'samenwerking met externe partners' (75%). Er zijn geen significante verschillen ten opzichte van 2017.

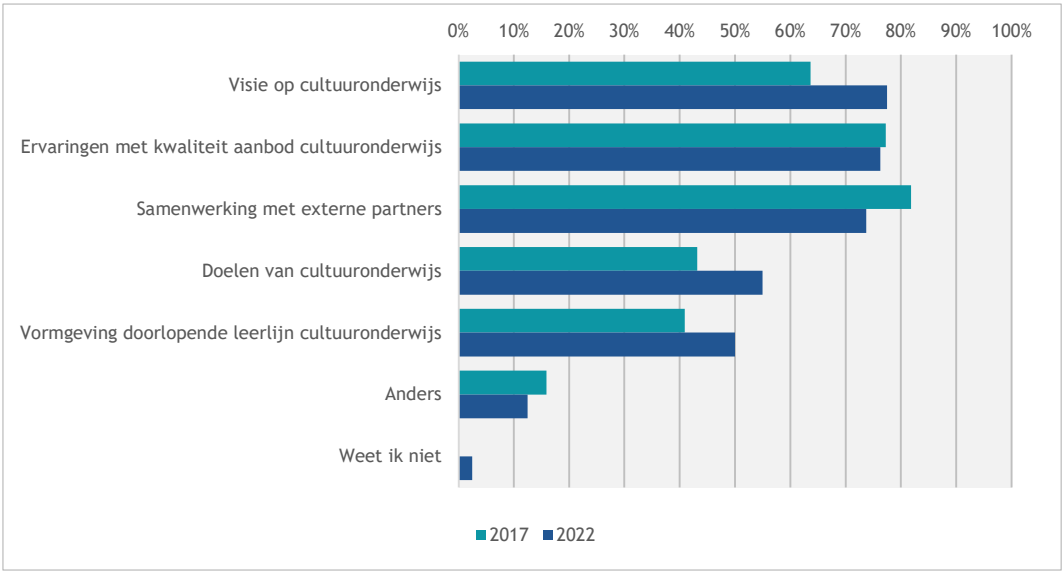

Figuur 4.6: Wat wordt besproken in structureel overleg? (N 2017 = 44; N 2022 = 80) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

4.2 Kwalitatieve verdieping

Ook in de interviews met cultuurcoördinatoren en docenten zijn de visie en doelen die de school heeft met cultuuronderwijs besproken. We geven hieronder een aantal voorbeelden en uitspraken van schoolleiders,

docenten en/of leerlingen over de visie en doelen van de school met betrekking tot cultuuronderwijs, en hoe kansengelijkheid hierin een rol speelt.

De visie van de school op cultuuronderwijs bleek niet op alle gesproken scholen even helder. De directie en het bestuur hebben daar minder vaak een concrete visie op dan docenten en cultuurcoördinaten zelf. (‘*Als sectie hebben we een duidelijke visie, die ook regelmatig wordt uitgebreid. Maar een visie vanuit school/directie zijn we nog mee bezig.*’; ‘*Visie van de school op kunstvakken? Weet ik niet zo goed. Ze zijn er wel blij mee dat sociale vaardigheden aan bod komen, maar over de inhoud van het vak laten ze zich verder eigenlijk niet uit.’; ‘Vanuit de directie hebben we wel een bepaalde vrijheid maar niet echt sturing op de invulling van het kunst- en cultuuronderwijs. Dus alle activiteiten en afstemming vakken regelen wij als docenten onderling.*’).

In bepaalde opzichten vinden cultuurcoördinatoren en kunstvakdocenten het niet per sé storend dat er geen duidelijke sturing vanuit directie of bestuur is op de precieze invulling van het cultuuronderwijs. Dit kan ook juist vrijheid betekenen voor eigen invulling van de betreffende docenten. Maar in het algemeen wordt betrokkenheid vanuit de directie wel gewaardeerd: *“Inhoudelijk hoef ik geen bemoeienis van de directie, maar we zijn wel iets te vanzelfsprekend en ik zou wel meer betrokkenheid willen zien. Ik voel me wel gehoord en zo, maar zou leuk zijn als de directie bijvoorbeeld ook eens komt kijken bij exposities etc. Geeft blijk van interesse, is mooi, ook naar ouders toe en ook naar de betreffende docenten.”* Een duidelijke visie is ook voor draagvlak en profilering wenselijk: ‘*Wat ik graag wil is dat het onderdeel wordt van het beleid, dat de leerlingen en collega’s begrijpen dat we een culturele school zijn. Hierdoor wordt het veel tastbaarder en is het meer aanwezig.*’ Zo kan ook bijvoorbeeld het label ‘Cultuurprofielschool’ helpend zijn: *‘Doordat dat plaatje er aan hangt kun je het er ook consequent over hebben.’*

Als knelpunt in de sturing van bovenaf wordt enkele malen benoemd dat kunstvakdocenten minder snel worden aangenomen of vervangen en minder snel een vast contract krijgen. Met als gevolg veel verloop en kleine aanstellingen. Dat is kwalijk, omdat een vaste sectie belangrijk is voor het maken van stevig beleid. Ook wordt opgemerkt dat kunstonderwijs in de praktijk echt nog minder serieus wordt genomen (ook door de directie) dan andere vakken.

Over de beweegredenen en doelen van cultuuronderwijs valt op dat naast technische vakinhoudelijke vaardigheden (vormgeving) juist ook doelen zoals persoonlijke ontwikkeling, sociale vaardigheden en een breed perspectief op de wereld (vorming) benadrukt worden in de gesprekken. *‘Bewustzijn van culturen en elkaars achtergronden is heel belangrijk, en kunstonderwijs is daar een goed instrument voor.’ ‘Mijn lessen zijn erg gericht op creativiteit en persoonlijkheid uitdrukken. En ook: samenwerken, samen aan een geheel werken. En als derde: de kennis, en de culturele horizon verbreden.’ ‘Door kunst en cultuur kunnen leerlingen meer hun eigen identiteit vinden, en daar trots op zijn.’*

Over kansengelijkheid: in eerste instantie wist een aantal respondenten niet precies wat hiermee wordt bedoeld. Bij doorvragen blijkt kansengelijkheid op verschillende manieren geïnterpreteerd te worden, bijvoorbeeld of alle leerlingen toegang hebben tot het aangeboden cultuuronderwijs (‘*Op havo en vwo worden verschillende excursies georganiseerd, op het vmbo niet’*), of bepaalde achtergronden samenhangen met minder culturele ervaringen (‘*Cultuuronderwijs is op het vmbo misschien nog belangrijker dan op havo/vwo: daar komen leerlingen vaak uit een ander milieu. Op vakantie met ouders mee het museum of kerk in want ouders willen dat. Ik denk dat veel leerlingen op onze vmbo-school daar nooit mee in aanraking zouden komen van huis uit.*’), en in hoeverre leerlingen thuis voldoende middelen hebben voor bijvoorbeeld muziekles en de verschillende niveaus waarmee zij dientengevolge de les binnenkomen. Respondenten van scholen met een meer diverse leerlingenpopulatie lijken hier vaker

bewust een visie op te hebben. In het algemeen ziet men een positieve rol van cultuuronderwijs bij kansengelijkheid. Binnen cultuuronderwijs kunnen verschillen in achtergrond bijvoorbeeld juist mooie gesprekken en wederzijds begrip inspireren, met het kader ‘kunst’ als kapstok.

4.3 Beantwoording onderzoeksvragen

Met betrekking tot het thema ’visie en beleid’ zijn de volgende onderzoeksvragen gesteld. Op basis van voorgaande paragraaf kunnen we deze als volgt beantwoorden:

In welke mate is cultuuronderwijs een uitgewerkt onderdeel van het schooleigen curriculum?

- Schoolleiders geven in de enquête meestal aan dat er een visie op cultuuronderwijs is, maar deze is vaak niet vastgelegd.
- In de verdiepende gesprekken kwam ter sprake dat de bij het cultuuronderwijs betrokken docenten de vorm en invulling van kunst- en cultuuronderwijs vaak onderling afstemmen, zonder al te veel sturing vanuit directie of bestuur.

Wat zijn de beweegredenen van de school om aandacht aan kunst en cultuur te geven?

- De meest genoemde beweegreden hiervoor is dat docenten dit belangrijk vinden. Daarnaast ook vaak ‘dat het moet’, bijvoorbeeld volgens de examenprogramma’s en kerndoelen.

Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs?

- Een breed aanbod voor leerlingen realiseren wordt het vaakst genoemd, en in aanvulling daarop zeker ook persoonlijke ontwikkeling, creatief denken en het überhaupt in aanraking komen met kunst en cultuur door leerlingen.

In hoeverre speelt kansengelijkheid een rol in de vormgeving van cultuuronderwijs?

- In de enquête geeft 43 procent van de schoolleiders kansengelijkheid op als een van de doelen van cultuuronderwijs. Het verband tussen kansengelijkheid en cultuuronderwijs lijkt nog niet overal bewust gelegd te worden; in de verdiepende gesprekken bleek meermaals dat de precieze betekenis van kansengelijkheid in deze context niet altijd duidelijk is.

5 Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma

In dit hoofdstuk brengen we in beeld hoe het cultuuronderwijs wordt ingevuld op school. Welke vakken en activiteiten worden er aangeboden? Hoe wordt CKV ingevuld en welke culturele disciplines komen aan bod? Ook kijken we naar de manier waarop cultuuronderwijs terugkomt in andere vakken. Hierover zijn zowel door schoolleiders als door (kunstvak-/CKV-) docenten vragen beantwoord in de enquête. Het onderwerp is tevens in de verdiepende gesprekken aan bod gekomen.

5.1 Enquête schoolleiders

5.1.1 Kunst en cultuur in het onderwijsprogramma

Kunst- en cultuuronderwijs kan op verschillende manieren aangeboden worden in het onderwijsprogramma. Zoals te zien in figuur 5.1, komen kunst en cultuur volgens schoolleiders het meest aan bod in culturele activiteiten op én buiten school (beide 88% in 2022), en binnen CKV en in de kunstvakken (resp. 86 en 82% in 2022). Kijkend naar de verschillen met 2017 valt op dat met name vakoverstijgende projecten/thema's significant minder vaak genoemd worden in 2022 dan in 2017 (afname van 11 ppnt.). Dit heeft mogelijk te maken met de coronacrisis (meer focus op primaire proces, minder gezamenlijke activiteiten mogelijk) of bijvoorbeeld het lerarentekort.

Als 'ander vak' waar kunst en cultuur in worden behandeld, worden vaak specifieke voorbeelden genoemd van de reeds genoemde categorieën. Het gaat dan meestal om kunstvakken (beeldende vorming, dans, muziek en drama/theater, maar een enkele keer ook mediagerelateerde vakken), en om talen (Nederlands, Engels, Klassieke talen) en bepaalde vakoverstijgende projecten. Aanvullend worden specifieke domeinen benoemd (MVI, D&P, T&T, O&O) en vakken als burgerschap, filosofie en cultureel-maatschappelijke vorming.

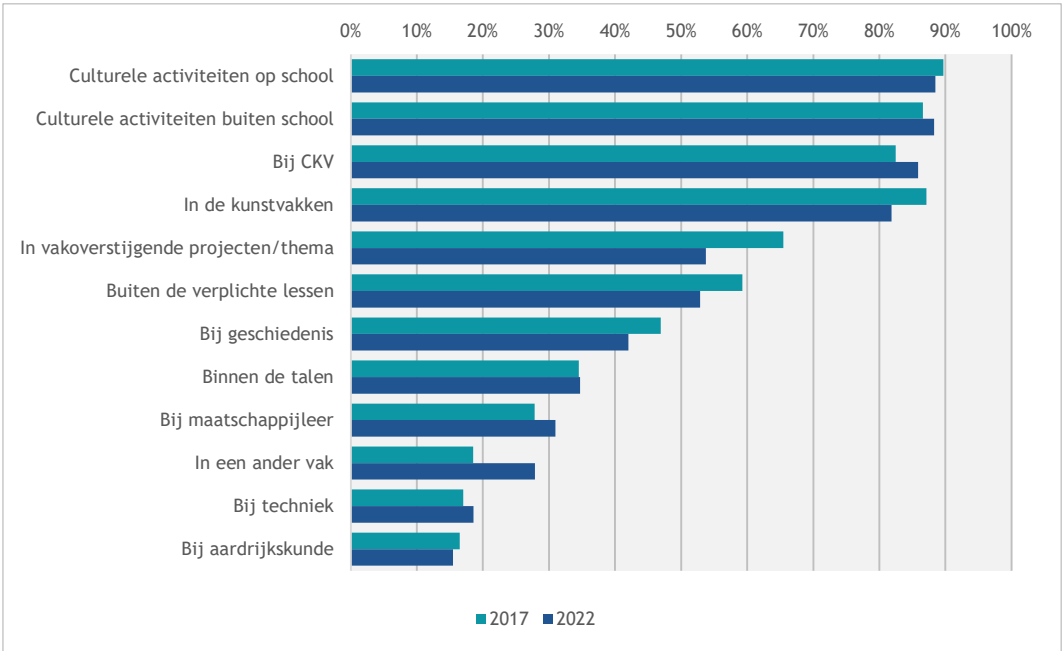

Figuur 5.1: Kunst en cultuur komen op de volgende wijze aan de orde (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

5.1.2 Cultureel erfgoed

Cultureel erfgoed wordt onderscheiden in materieel erfgoed zoals monumenten, archieven, museale voorwerpen, archeologische vondsten, landschappen en bibliotheken en immaterieel erfgoed zoals gewoontes en gebruiken, tradities, identiteit, verhalen en rituelen (Onderwijsraad, 2006).

In figuur 5.2 wordt getoond hoe cultureel erfgoed in het onderwijs terugkomt. Ongeveer twee derde van de schoolleiders geeft aan dat cultureel erfgoed onderdeel is van de kunstvakken. Verder geeft iets meer dan de helft aan dat erfgoed aan bod komt als onderdeel van geschiedenis en/of aardrijkskunde. Elf procent geeft aan dat cultureel erfgoed helemaal niet terugkomt in hun onderwijs. Ten opzichte van 2017 wordt significant minder vaak aangegeven dat cultureel erfgoed terugkomt in vakoverstijgende projecten dan in 2022 (afname van 18 ppnt.).

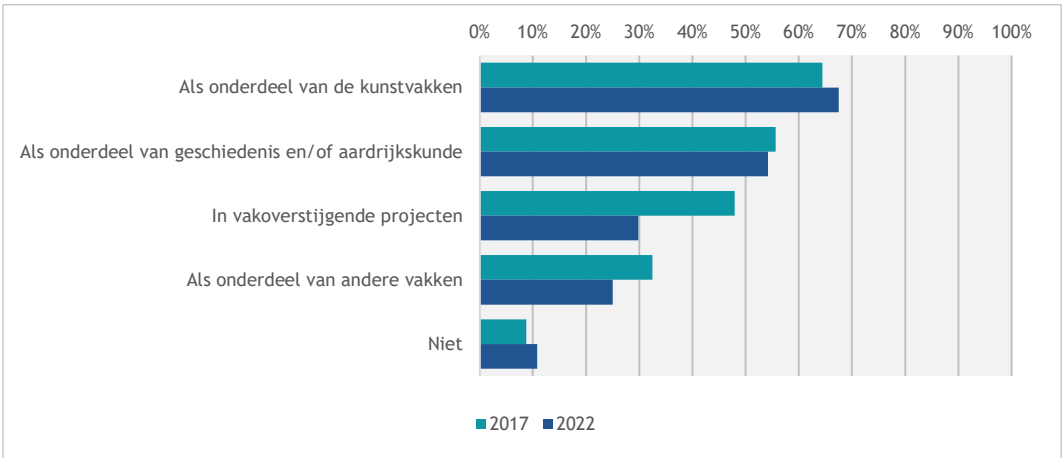

Figuur 5.2: Hoe gebruikt u cultureel erfgoed in uw onderwijs? (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

In de meting van 2022 is een extra vraag over erfgoed toegevoegd over de manier waarop er aandacht wordt besteed aan cultureel erfgoed (figuur 5.3). Meest genoemd wordt ‘leerlingen bezoeken musea’ (95%). Daarnaast worden ‘leerlingen bezoeken monumenten’ en ‘leerlingen gebruiken de cultuur-historische omgeving van de school’ vaak genoemd; respectievelijk door 70 procent en 62 procent van de respondenten.

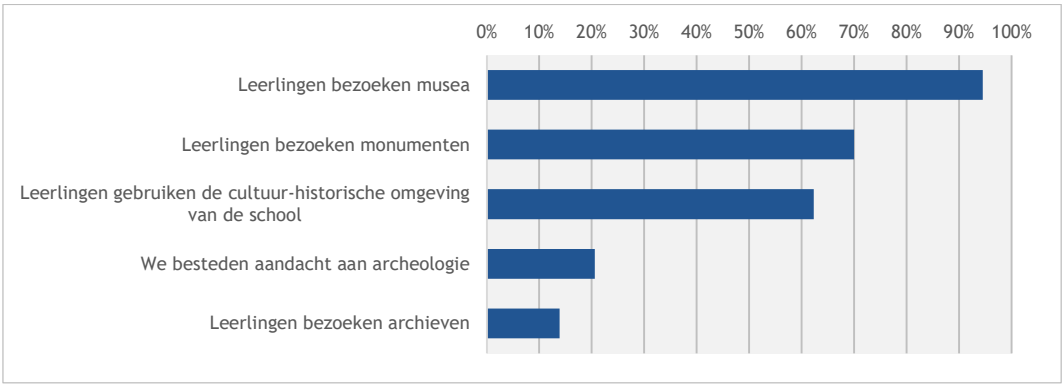

Figuur 5.3: Op welke manier besteedt u aandacht aan cultureel erfgoed? (N 2022 = 403) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

5.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

Ook docenten hebben vragen beantwoord over de invulling van het cultuuronderwijs op hun school. Zij hebben vaak meer inzicht in de precieze invulling van de lessen. Er is onderscheid gemaakt naar verschillend onderwijstypen en naar de invulling in het eerste jaar, in de onderbouw en in de bovenbouw.

5.2.1 Cultuuronderwijs in de onderbouw

Cultuuronderwijs kan op verschillende manieren vormkrijgen binnen het onderwijs. Zo kan het in afzonderlijke vakken worden behandeld, of onderdeel zijn van een leergebied van samenhangende vakken of van projecten. In alle onderwijstypen wordt het vaakst aangegeven dat cultuuronderwijs vorm krijgt in afzonderlijke vakken (zie figuur 5.4). Dit gebeurt het meest op het vwo (72%) en het minst op het praktijkonderwijs (60%). In het praktijkonderwijs wordt door ongeveer een kwart aangegeven dat cultuuronderwijs vorm krijgt als onderdeel van projecten (ten opzichte van ongeveer 10% in het vwo). In het vmbo wordt door ongeveer een kwart aangegeven dat cultuuronderwijs vorm krijgt in een samenhangend leergebied (ten opzichte van 16 á 17% in de andere onderwijstypen).

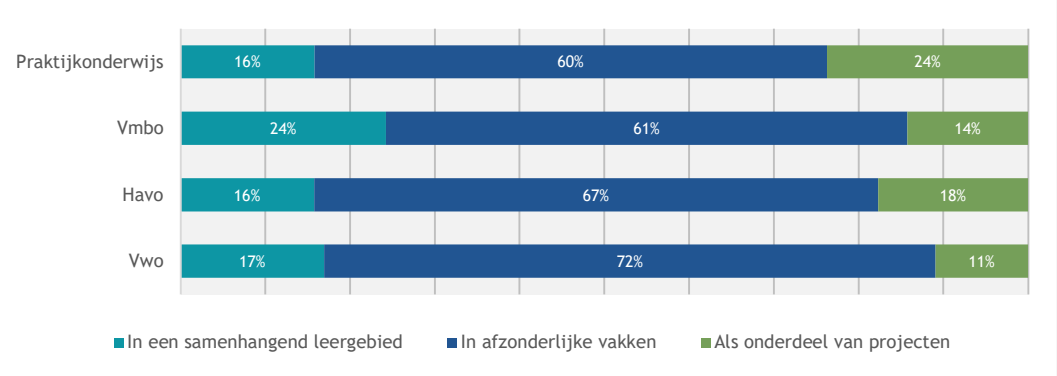

Figuur 5.4: Op welke manier krijgt cultuuronderwijs vorm? (N pro = 18, N vmbo = 124, N havo = 83, N vwo = 71 (gewogen)) (Bron: vragenlijst docenten).

In figuur 5.5 is te zien dat in het eerste leerjaar beeldende vorming het meest voorkomt (93%), gevolgd door muziek (65%). Muziek wordt wel significant minder vaak genoemd ten opzichte van 2017 (afname van 11 ppnt.). Slechts één procent geeft aan dat er *geen* kunstdisciplines worden aangeboden in het eerste jaar.

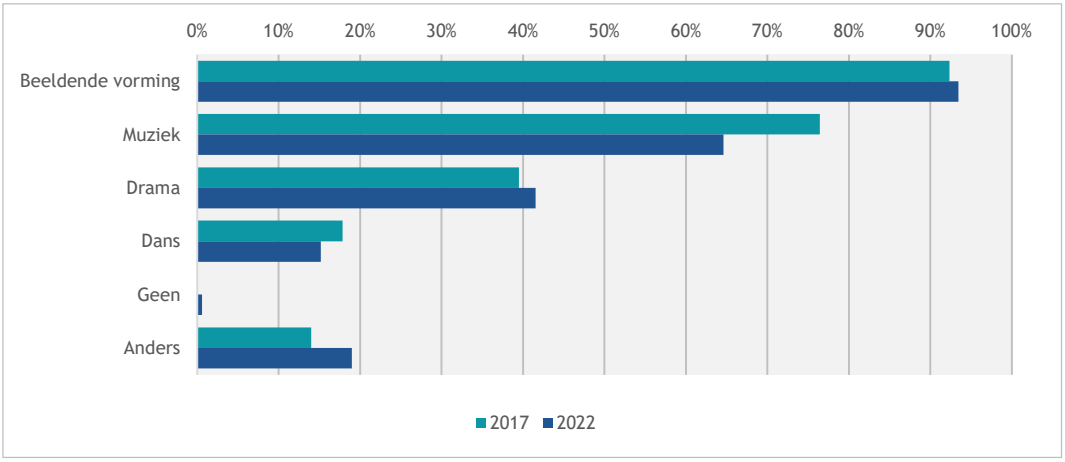

Figuur 5.5: Welke kunstdisciplines komen voor in het eerste jaar? (N 2017 = 157; N 2022 (gewogen) = 228) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

Welke kunstvakken kunnen leerlingen in de onderbouw *kiezen*? Uit figuur 5.6 blijkt dat zij het vaakst kunnen kiezen voor beeldende vorming (63%). Daarnaast geeft een relatief groot deel van de docenten aan dat onderbouwleerlingen kunnen kiezen voor Muziek en Tekenen (beide een kleine 40%). De relatief grote groep scholen die 'anders' heeft geantwoord (39%) voegt toe dat er voor onderbouwleerlingen geen kunstvakken kunnen worden gekozen omdat deze verplicht zijn.

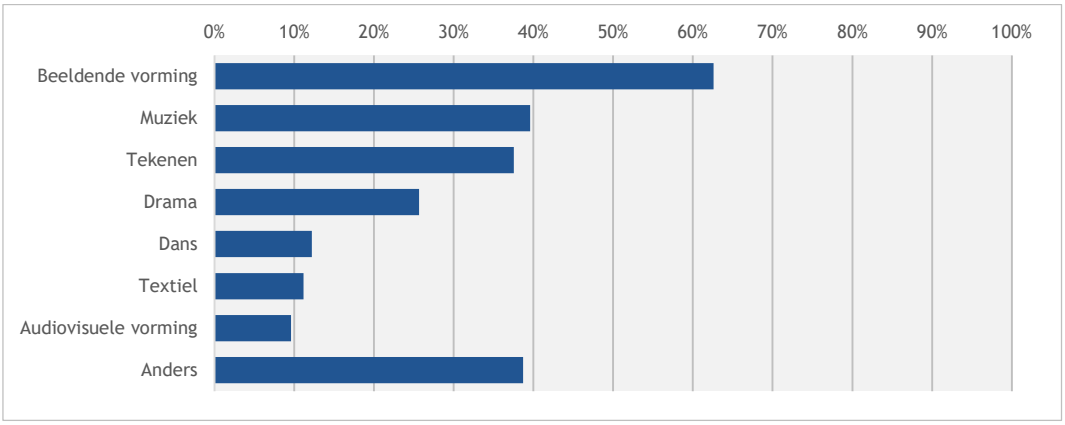

Figuur 5.6: Uit welke kunstvakken kunnen onderbouwleerlingen kiezen? (N 2022 (gewogen) = 228) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

5.2.2 Cultuuronderwijs in de bovenbouw

In figuur 5.7 is te zien dat iets meer dan de helft van de docenten aangeeft dat hun vmbo-leerlingen eindexamen kunnen doen in beeldend-tekenen. Ongeveer een kwart geeft aan dat beeldend-handenarbeid gekozen kan worden als eindexamenvak. 38 procent geeft aan dat vmbo-leerlingen in 'geen van deze vakken' eindexamenvakken kunnen doen op hun school.

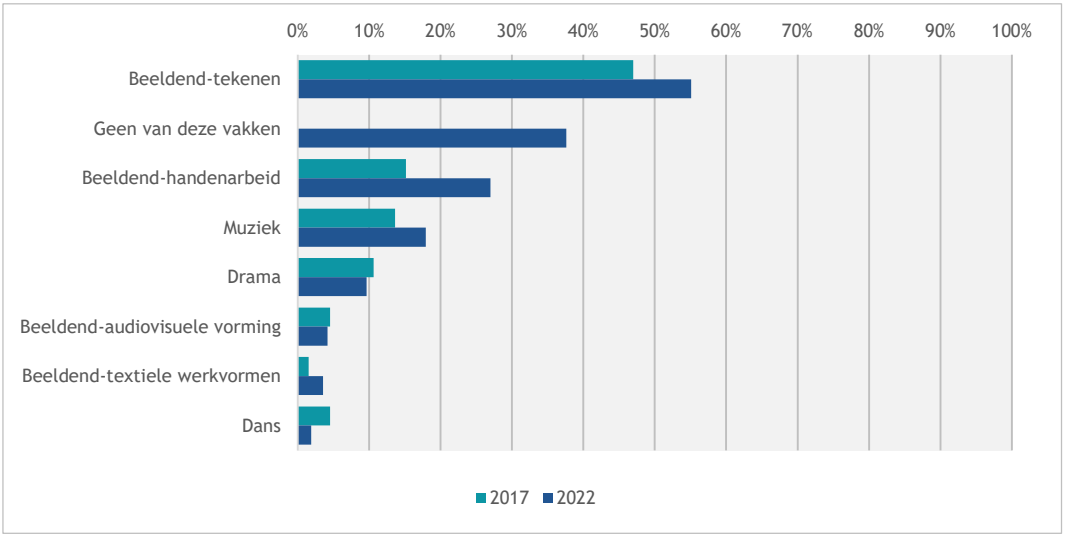

Figuur 5.7: Eindexamenvakken in het vmbo (N 2017 = 66; N 2022 (gewogen) = 280) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

In het vwo en havo wordt in 2022 door ongeveer zestig procent van de docenten aangegeven dat leerlingen voor het eindexamenvak kunst (algemeen) kunnen kiezen (figuur 5.8). Verder geeft iets meer dan de helft aan dat kunst (beeldende vorming) eindexamenvakken voor havo- en vwo-leerlingen zijn op hun school.

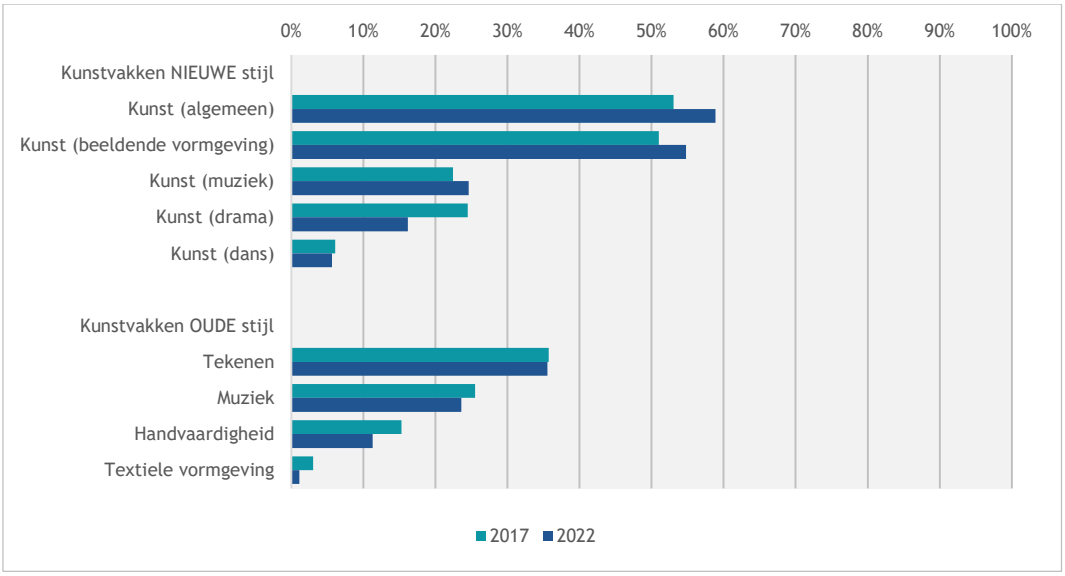

Figuur 5.8: Eindexamenvakken in het vwo en havo samen (N 2017 = 98; N 2022 (gewogen) = 175) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

5.2.3 CKV en KCV

Aan docenten die CKV of KCV geven is gevraagd in hoeverre zij zich vrij voelen om een eigen invulling aan het vak CKV dan wel KCV te geven. Zo'n zeventig procent voelt zich daar zeer vrij in, en minder dan één procent voelt zich 'niet vrij' (de overige 29% zegt zich 'enigszins vrij' te voelen in de invulling).

Gevraagd naar de aandachtspunten bij de invulling van CKV/KCV, geeft 92 procent aan dat ‘aansluiten bij de interesses van leerlingen’ belangrijk is. Ook geeft ongeveer tachtig procent aan dat ‘aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van de leerlingen’, ‘aansluiten bij de culturele omgeving’ en ‘aansluiten bij de formele eisen voor het vak’ aandachtspunten zijn voor de invulling van deze vakken. De verschillen ten opzichte van 2017 zijn niet significant.

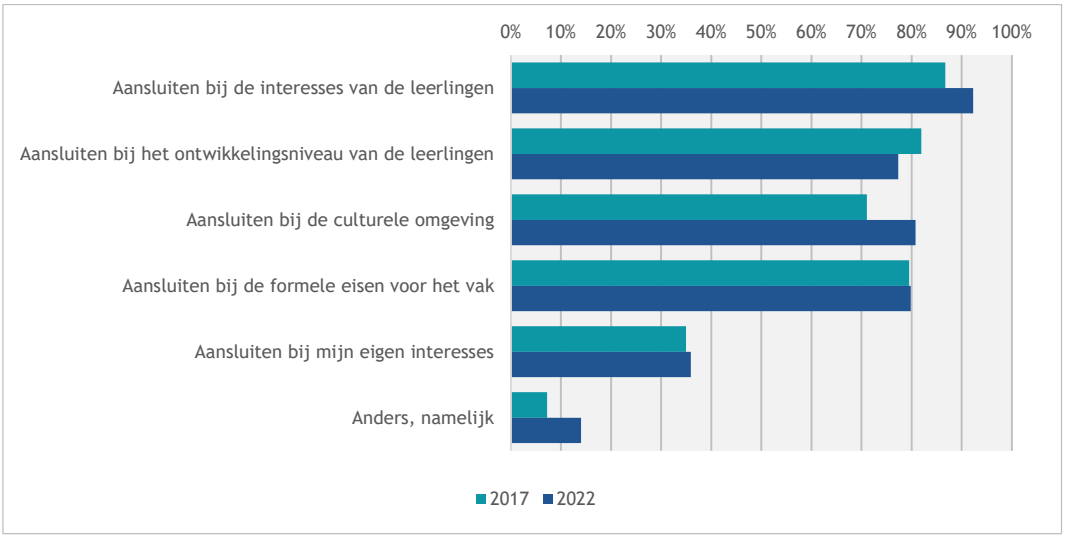

Figuur 5.9: Wat zijn uw aandachtspunten bij de invulling van CKV/KCV? (N 2017 = 83; N 2022 (gewogen) = 191) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

5.2.4 Culturele activiteiten in de onder- en bovenbouw

In figuur 5.10 is te zien dat 56 procent van de scholen (volgens docenten) zelf een programma voor culturele activiteiten maakt. Een vijfde koopt elk schooljaar ad hoc losse activiteiten in, en tien procent geeft een instellingen/organisaties opdracht een cultuurprogramma samen te stellen op basis van de schoolwensen. Slechts drie procent geeft aan dat ze helemaal geen culturele activiteiten organiseren. Ook hier zijn er geen significante wijzigingen ten opzichte van 2017.

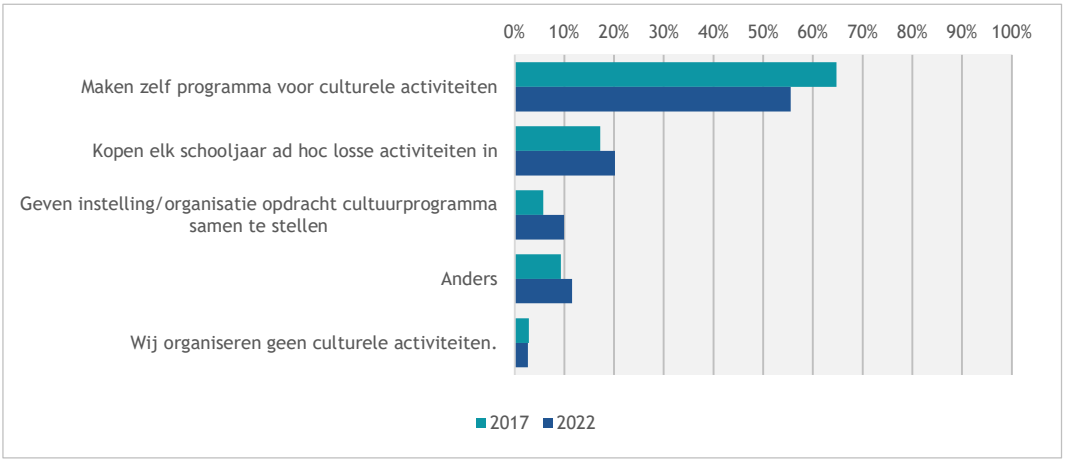

Figuur 5.10: Welke uitspraak past het beste bij de school? (N 2017 = 139; N 2022 (gewogen) = 166) (Bron: vragenlijst docenten).

In figuur 5.11 staat op basis waarvan een school culturele activiteiten selecteert uit het aanbod. Ongeveer driekwart selecteert deze op basis van de belangstelling en voorkeuren van leerlingen. 65 procent geeft aan te selecteren op basis van de visie en doelen van de school en 52 procent selecteert op basis van de belangstelling en voorkeuren van docenten. Ten opzichte van 2017 wordt vooral 'belangstelling en voorkeuren leerlingen' significant vaker genoemd in 2022 (een toename van 15 ppnt.).

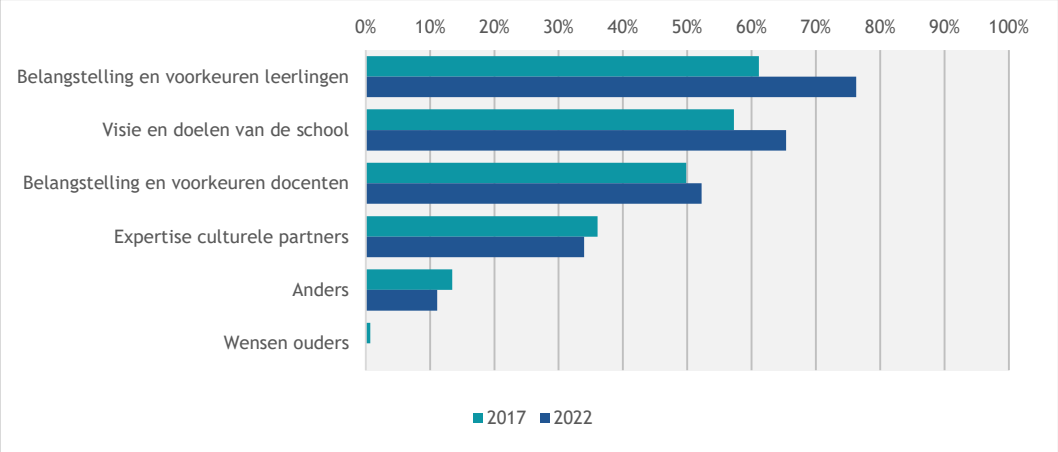

Figuur 5.11:.Op basis waarvan selecteert uw school uit aanbod culturele activiteiten? (N 2017 = 283; N 2022 (gewogen) = 223) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

Docenten hebben in de vragenlijst over verschillende activiteiten[54] aangegeven hoe vaak zij deze verwachten uit te voeren in schooljaar 2022-2023. Dit is apart uitgevraagd voor onder- en bovenbouwdocenten en per onderwijstype. De volgorde van meest- naar minst verwachte activiteiten was in de verschillende onderwijstypen hetzelfde.

In de onderbouw (tabel 5.1) verwachten docenten het vaakst dat er minstens één keer een bezoek zal worden gebracht aan een museum, tentoonstelling of beeldende kunst. Ook wordt een bezoek aan een historisch- of streekmuseum vaak verwacht, en als derde film, video of fotografie op school. In elk schooltype vormen deze activiteiten de top-3. De activiteiten die docenten in de onderbouw het minst verwachten uit te voeren zijn het bijwonen van een voordracht van een schrijver of dichter, en het bijwonen van een musical of opera. Deze activiteiten worden bovendien nog opvallend minder vaak verwacht op het praktijkonderwijs dan op havo en vwo.

54 Dit is uitgevraagd over de volgende activiteiten: bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst, bijwonen theatervoorstelling, bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/standswandeling, onderzoek in de directe schoolomgeving, bijwonen filmvoorstelling, theater op school, film/video/fotografie op school, bijwonen dansvoorstelling, bijwonen concert, beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school, concert/musici op school, bijwonen musical/opera, schrijver/dichter op school, dans(ers) op school, bezoek aan historisch of streekmuseum, bijwonen voordracht schrijver/dichter, en lesmateriaal van historische musea/archieven.

Tabel 5.1: Activiteiten die docenten in dit schooljaar (2022-2023) minstens één keer aan hun onderbouwklas(sen) verwachten aan te bieden (N pro= 19, N vmbo = 221, N havo = 153, N vwo = 130) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

	Praktijk-onderwijs	Vmbo	Havo	Vwo
Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst	90%	83%	90%	87%
Bezoek aan historisch- of streekmuseum	79%	83%	87%	89%
Film/video/fotografie op school	78%	75%	80%	80%
Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school	78%	73%	78%	78%
Theater op school	75%	71%	77%	77%
Bezoek aan monument/bezienswaardigheid	74%	70%	76%	77%
Dans/dansers op school	71%	67%	71%	73%
Onderzoek in de directe schoolomgeving	67%	62%	69%	71%
Bijwonen theatervoorstelling	55%	58%	65%	68%
Lesmateriaal van historische musea, archieven	50%	57%	65%	66%
Concert/musici op school	47%	53%	62%	64%
Bijwonen filmvoorstelling	47%	52%	61%	63%
Schrijver/dichter op school	38%	50%	61%	57%
Bijwonen dansvoorstelling	30%	42%	47%	49%
Bijwonen van concert	23%	31%	41%	49%
Bijwonen musical/opera	3%	29%	40%	42%
Bijwonen voordracht schrijver/dichter	2%	14%	27%	32%

Ook in de bovenbouw verwachten docenten het vaakst om een museum, tentoonstelling of beeldende kunst te bezoeken. Daarna worden dans(ers) op school het meest genoemd, en het bijwonen van een theatervoorstelling. Activiteiten die door bovenbouwdocenten op alle niveaus het minst worden verwacht zijn wederom het bijwonen van een voordracht van een schrijver of dichter, en ditmaal ook het bijwonen van een concert. Zie tabel 5.2.

Tabel 5.2:Activiteiten die docenten in dit schooljaar (2022-2023) minstens één keer aan hun bovenbouwklas(sen) verwachten aan te bieden (N pro = 5, N vmbo = 150, N havo = 182, N vwo = 169) (bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk)

	Praktijk-onderwijs	Vmbo	Havo	Vwo
Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst	100%	87%	97%	95%
Dans/dansers op school	90%	80%	87%	91%
Bijwonen theatervoorstelling	81%	80%	80%	84%
Bezoek aan monument/bezienswaardigh.	81%	79%	80%	82%
Theater op school	74%	73%	78%	81%
Film/video/fotografie op school	74%	72%	78%	77%
Onderzoek in de directe schoolomgeving	72%	71%	73%	77%
Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school	71%	68%	70%	74%
Lesmateriaal van historische musea, archieven	65%	66%	67%	72%
Bezoek aan historisch of streekmuseum	52%	55%	65%	71%
Bijwonen filmvoorstelling	45%	54%	60%	66%
Bijwonen dansvoorstelling	41%	43%	57%	65%
Bijwonen musical/opera	41%	41%	55%	60%
Concert/musici op school	35%	41%	54%	58%
Schrijver/dichter op school	31%	39%	53%	55%
Bijwonen van concert	21%	25%	51%	52%
Bijwonen voordracht schrijver/dichter	21%	24%	39%	50%

Hoewel er in de soort activiteiten die docenten het meest en minst verwachten uit te voeren weinig verschillen zijn, valt in bovenstaande tabellen wel op dat er op havo en vwo in het algemeen méér activiteiten op de planning staan: ook de minst genoemde activiteiten worden op deze niveaus door een groter deel van de docenten verwacht om uitgevoerd te worden, dan op het vmbo en zeker dan in het praktijkonderwijs.

5.3 Kwalitatieve verdieping

Ook in de interviews is besproken hoe cultuuronderwijs invulling krijgt in de schoolpraktijk. In het algemeen komt de situatie op de geïnterviewde scholen overeen met de bevindingen uit de vragenlijst.

Uit de interviews blijkt dat de precieze invulling van cultuuronderwijs en kunstvakken erg kan verschillen per school en per docent. Voorbeelden van activiteiten in de les hebben vaak betrekking op een bepaald onderwerp of materiaal/techniek, waar leerlingen zelf op een praktische manier mee aan de slag gaan. Een

leerling gaf bijvoorbeeld aan *"Wij zijn op dit moment bezig met een schilderij in je eigen stijl. Die mag je zelf kiezen en invullen naar jouw eigen verbeelding. En we hadden een project waarmee we naar buiten zijn geweest om standbeelden te tekenen. Daardoor krijg je een soort actiegevoel mee, omdat je naar buiten gaat om iets te tekenen".* Docenten zeggen bijvoorbeeld over de invulling: *"Er is een structuur van wat er wanneer door welke klassen gaat worden gedaan en de verschillende opdrachten daarin. Soms vanuit een onderwerp, soms vanuit materiaal. We bespreken dit jaarlijks in de vakgroep, zodat de klassen allemaal wel alle technieken hebben gehad. En er is ook ruimte voor om dingen aan te passen; gaat makkelijk in consensus met iedereen. De gecreëerde structuur vormt dus houvast, maar is wel flexibel."*

Op sommige scholen ligt de focus in de kunstlessen vooral op vakinhoud, technieken en materialen, maar bij anderen ook erg op algemenere leerdoelen als sociale vaardigheden, onderling begrip en probleemoplossend vermogen. Bijvoorbeeld: *"Ze beginnen simpel met het schetsen (houtskool) van een appel en werken uiteindelijk toe naar een Bob Ross schilderij"* en *"Belangrijk is het proces waarin het gaat. Dat je een groei ziet bij de leerlingen. Dat is ook de kracht van drama: geen boeken, maar doen. Ik werk met twee doelen: één voor theater en drama; en daarnaast is ook sociale vaardigheid is een doel. Luisteren en kijken naar elkaar. Daar worden ze beide op beoordeeld."* Buiten de lessen komen zaken naar voren als een cultuurdag, workshops, of een speciale (vrijwillige) kunstklas. Op sommige scholen is een speciale kunstklas ingericht, waar geïnteresseerde leerlingen extra kunstonderwijs kunnen volgen.

Over verschillen in methode van aanpak naar onderwijstype werd het volgende gezegd: *"Verschil tussen muziekles aan vmbo-leerlingen en gymnasiasten? Ze komen met een heel andere skillset binnen. De basis is muziek, maar hoe je dat aanvliegt met zo'n groep is in veel opzichten anders. Heeft veel te maken met hoe in mijn beleving de vmbo'ers met expressie omgingen, gewoon maar uitproberen, samen iets doen: vmbo-leerlingen waren daar beter in dan gymnasiumleerlingen die veel meer in hun hoofd zitten en bij wijze van spreken eerst alle mogelijkheden uitdenken voor ze iets gaan doen. Maar notenschrift gaat gymnasiumleerlingen dan weer beter af. Vmbo-leerlingen hebben daar meer kader en structuur en context nodig, waar gymnasium meer zelfstandig met tools aan de slag kan. Dus andere uitdagingen!"*

Daarnaast geven de docenten aan dat zij een brede insteek hanteren en rekening houden met verschillen in startniveau: dit is (deels) afhankelijk van de diversiteit van de leerlingenpopulatie en wat zij van thuis uit al hebben meegekregen over kunst en cultuur. *"Muziek als vak in de eerste klas: heel open, iedereen moet mee kunnen doen. Heel laagdrempelig. En opbouwen naar iets met notenlezen en compositie. Ook uitdaging voor leerlingen die al pianoles hebben bijvoorbeeld. Dus brede insteek."*

Knelpunt voor de invulling van cultuuronderwijs is te weinig tijd en/of personeel. *"In de bovenbouw komen we echt wel een lesuur tekort. In de zesde klas moet ik altijd mijn eigen tijd (en die van de leerlingen) gebruiken om een examen af te maken. Er zit een verplicht aantal uren aan en dat lukt niet in de beschikbare lestijd. Ik kom dan vaak niet uit met de lesstof."* Personele problemen uiten zich bijvoorbeeld in een te hoge werkdruk, en het hebben van (te)veel verantwoordelijkheid met een te kleine club. *"Voor kunst en cultuur is er geen visie. Alles wat er gedaan wordt gedragen door die paar kunstdocenten die er zijn."*

Vaak is er op scholen sprake van een flexibel lesprogramma, waarbij men probeert in te spelen op de huidige leerlingen/actualiteiten. Docenten noemen bijvoorbeeld: *"Veel vrijheid: fijn want je kunt dan je doelgroep aftasten, kijken wat het meest prikkelend is voor je groep en hoe je ze het beste mee kan nemen."* Vanuit een andere school stelt men: *"In de bovenbouw PTA vastgelegd, probeer het niet te specifiek vast te leggen zodat nog eigen draai aan kan geven, aansluiten bij dingen die spelen. Waar komen die thema's vandaan? Actualiteiten, of als er een bepaald aanbod is qua exposities. Gaan we een beetje in*

mee. Bewust ruimte voor laten om per jaar eigen invulling te geven. Bepaalde eisen staan vast, maar de praktische invulling is meer vrij."

Van de CJP-Cultuurkaart wordt volgens een aantal respondenten geen gebruikgemaakt, dit is bijvoorbeeld geen prioriteit vanuit directie/bestuur. Administratieve stress, het hebben van genoeg eigen budget of het ontbreken van een plan of visie hiervoor worden als redenen genoemd. Respondenten zelf hadden een positieve houding jegens de cultuurkaart: *"Wij als vakgroep zien het als een investering waar je nog iets extra voor terug krijgt. Maar er is ook te weinig communicatie over. Met de NPO-gelden zijn mooie activiteiten georganiseerd, duidelijk zichtbaar. Om die kwaliteit te waarborgen wordt het belang van CJP misschien wel duidelijker."*

5.4 Beantwoording onderzoeksvragen

Met betrekking tot het thema 'invulling cultuuronderwijs' kunnen we de onderzoeksvragen als volgt beantwoorden:

Hoe wordt cultuuronderwijs ingevuld in het onderwijsprogramma? (onderwijsaanbod, culturele activiteiten, actieve en passieve participatie)

- Kunst en cultuur worden vooral behandeld als onderdeel van CKV en in de kunstvakken, en in culturele activiteiten op en buiten school. Cultuuronderwijs in vakoverstijgende projecten/thema's wordt in 2022 minder vaak genoemd dan in 2017.
- In de onderbouw zijn Beeldende Vorming en Muziek de meest genoemde kunstvakken die worden aangeboden. Slechts één procent van de scholen biedt geen kunst en cultuur aan in de onderbouw.
- In alle onderwijstypen wordt het vaakst aangegeven dat cultuuronderwijs vorm krijgt in afzonderlijke vakken. Dit gebeurt het meest op het vwo (72%) en het minst op het praktijkonderwijs (60%). In het praktijkonderwijs wordt door ongeveer een kwart aangegeven dat cultuuronderwijs vorm krijgt als onderdeel van projecten en dat cultuuronderwijs vorm krijgt in een samenhangend leergebied (dit is in de andere onderwijstypen beduidend minder).

Hoe wordt het vak CKV ingevuld? Welke culturele disciplines komen daarbij aan bod?

- Voor de invulling van CKV vinden docenten het vooral van belang om aan te sluiten bij interesses, culturele omgeving en ontwikkelingsniveau van leerlingen. Er lijkt meer aandacht te zijn voor de culturele omgeving vergeleken met 2017. Dat lijkt aan te sluiten bij de verschuiving in de doelen: de doelen zijn in 2022 minder gericht op kunstvakvaardigheden ontwikkelen (t.o.v. 2017), maar meer richting algemene vaardigheden (zoals persoonlijk, identiteit etc). Verder lijkt de invulling van CKV veel te variëren per school: de stof staat in principe vast, maar docenten geven aan veel vrijheid te hebben in het invullen van de lessen.
- In het cultuuronderwijs komen verschillende culturele disciplines aan bod, vooral de meer traditionele disciplines zoals beeldende vorming muziek, drama en dans worden genoemd.

Hoe wordt de CJP-Cultuurkaart gebruikt in relatie tot cultuuronderwijs? Hoe zetten scholen dit budget in? (klassikale activiteiten of individuele activiteiten, wie beheert het budget)

- De CJP-kaart wordt in de enquête door tachtig procent van de schoolleiders genoemd als financieringsbron. Ruim de helft geeft aan het volledige bedrag per leerling bij te dragen. In de interviews spraken we ook scholen die geen CJP gebruiken: dit wordt bijvoorbeeld als administratief lastig ervaren of er is genoeg eigen budget voor culturele activiteiten. Docenten/cultuurcoördinatoren vinden dit dan soms wel jammer. Er is meestal geen duidelijke taak toegewezen om het CJP-budget te beheren.

In relatie tot het mogelijk vakoverschrijdende karakter van cultuuronderwijs: Op welke manier komt cultuuronderwijs terug in andere vakken (organisatorisch en/of inhoudelijk)?

- Uit de vragenlijst blijkt dat cultuuronderwijs terugkomt in vakken zoals: vooral geschiedenis, talen, maatschappijleer en in mindere mate bij techniek en aardrijkskunde.
- Uit de interviews kwam ook naar voren dat cultuuronderwijs terugkomt in de andere vakken, maar dat verschilt sterk tussen scholen. Er zijn voorbeelden waarbij de samenwerking heel nauw is, maar ook scholen waar dit veel minder het geval is. Dit hangt ook heel sterk samen met het draagvlak dat kunstvakdocenten voelen en krijgen binnen een school. Als de directie hier belang aan hecht is er meer samenwerking en worden de kunstvakken ook echt van waarde gezien voor meer verbinding/samenhang op school en de algemene ontwikkeling van leerlingen.
- De samenwerking lijkt als overwegend positief ervaren te worden voor de kwaliteit van het cultuuronderwijs; uit de interviews komt ook naar boven dat deze samenwerking met cultuuronderwijs bijdraagt aan de motivatie en prestaties van de leerlingen bij de andere vakken.

6 Samenhang en doorgaande leerlijn

In dit hoofdstuk bespreken we de samenhang en doorgaande leerlijn binnen het cultuuronderwijs. In dit kader zijn vragen gesteld aan schoolleiders en docenten over de opbouw en onderlinge relatie tussen verschillende vakken en niveaus, en de verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie/-participatie.

6.1 Enquête schoolleiders

6.1.1 Doorlopende lijn po-vo

Allereerst bespreken we een doorgaande lijn cultuuronderwijs van het basis- naar het voorgezet onderwijs (zie figuur 6.1). Tachtig procent van de schoolleiders geeft aan dat dit *geen* aandachtspunt is. Vijftien procent zegt dat er nu geen sprake is van een doorgaande lijn, maar dat men dit wel van plan is. Vijf procent geeft aan dat er over een doorgaande leerlijn contact is gelegd met toeleverende basisscholen, maar slechts twee procent geeft aan hier reeds over af te stemmen met het basisonderwijs. Er zijn geen opvallende verschillen ten opzichte van 2017.

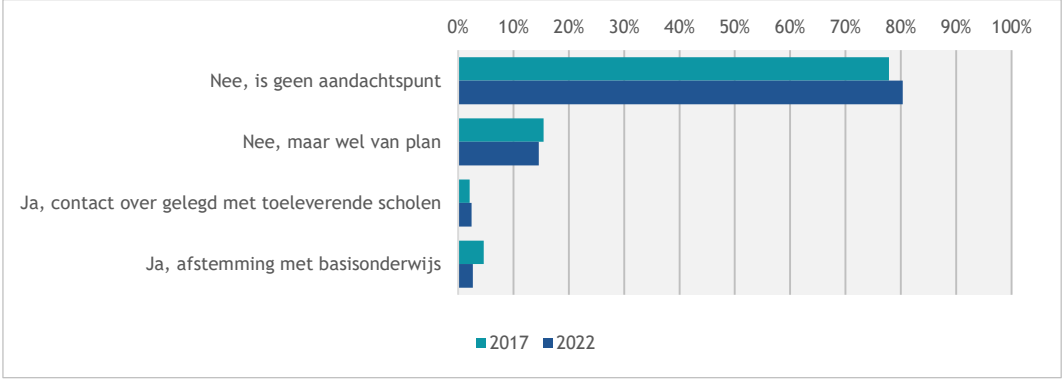

Figuur 6.1: Is er sprake van een doorgaande lijn cultuuronderwijs van het basis- naar het voortgezet onderwijs? (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

6.1.2 Samenwerking met vervolgonderwijs

Ook is een vraag gesteld over samenwerking met het *vervolgonderwijs* (figuur 6.2). Bijna zeventig procent van de schoolleiders geeft aan dat er geen samenwerking plaatsvindt met het vervolgonderwijs. Als er wel wordt samengewerkt, wordt actieve voorlichting door het vervolgonderwijs zelf het vaakst genoemd (18%). Als er wordt vergeleken met 2017 is te zien dat in 2022 significant vaker wordt aangegeven dat er geen samenwerking plaatsvindt dan in 2017 (toename van 13 ppnt.).

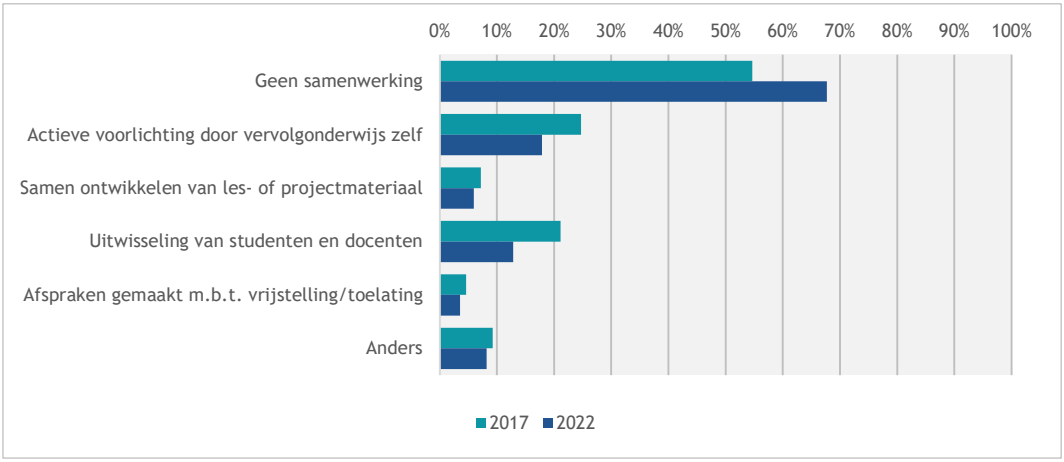

Figuur 6.2: Op welke manier vindt samenwerking met het vervolgonderwijs plaats? (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

6.1.3 Samenhang tussen vakken

Met betrekking tot de samenhang tussen verschillende vakken op school, is schoolleiders gevraagd in hoeverre docenten van andere vakken betrokken zijn bij het vormgeven van cultuuronderwijs (figuur 6.3). In de figuur is te zien dat docenten geschiedenis- en maatschappijleer en Nederlands het vaakst betrokken zijn bij het vormgeven van cultuuronderwijs.

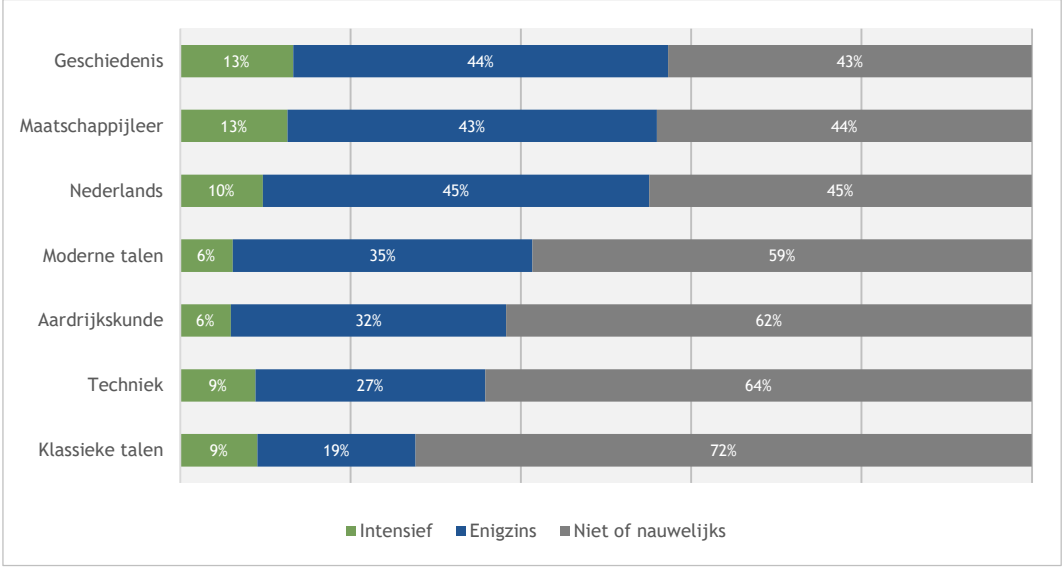

Figuur 6.3: In hoeverre zijn docenten van andere vakken betrokken bij het vormgeven van een doorlopende lijn cultuuronderwijs? (N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

In figuur 6.4 is te zien of samenwerking met andere vakken, indien die er is, volgens schoolleiders ook daadwerkelijk leidt tot kwalitatief beter cultuuronderwijs. Verder is bij betrokkenheid vanuit de andere vakken het grootste deel (enigszins) positief over het effect op de kwaliteit cultuuronderwijs, en slechts een klein deel is negatief. Overigens kon tussen de zeventien en 24 procent van alle schoolleiders dit niet goed beoordelen voor de genoemde vakken; in de figuur zijn deze respondenten niet meegenomen.

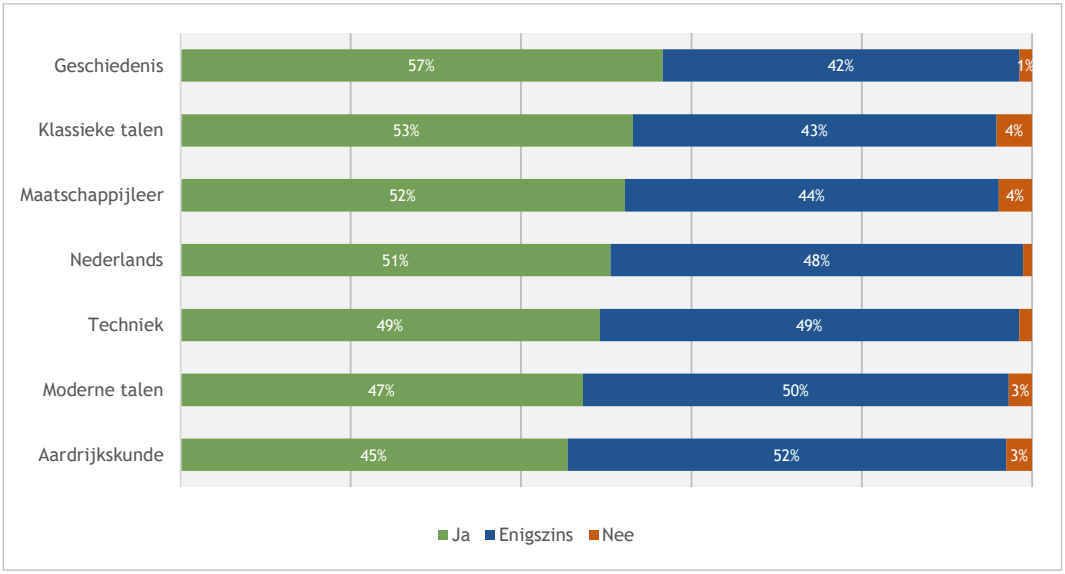

Figuur 6.4: Leidt de samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per vak) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

6.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

Ook in de vragenlijst voor docenten is ingegaan op samenhang en doorlopende leerlijnen.

6.2.1 Samenhang in het programma

Figuur 6.5 geeft aan in hoeverre er sprake is van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de *onderbouw*. Ongeveer de helft van de onderbouwdocenten geeft aan dat sommige activiteiten op elkaar zijn afgestemd. Een kwart geeft aan dat er sprake is van een samenhangend, structureel programma. Dit wordt vaker aangegeven in 2022 dan in 2017 (toename van 7 ppnt.). Dat er sprake is van incidentele, losstaande activiteiten wordt in 2022 minder vaak aangegeven dan in 2017 (afname van 14 ppnt.). Deze verschillen zijn significant. Het lijkt er dus op dat er sinds de vorige meting een beweging heeft plaatsgevonden van losstaande activiteiten naar een steeds meer samenhangend programma voor cultuuronderwijs.

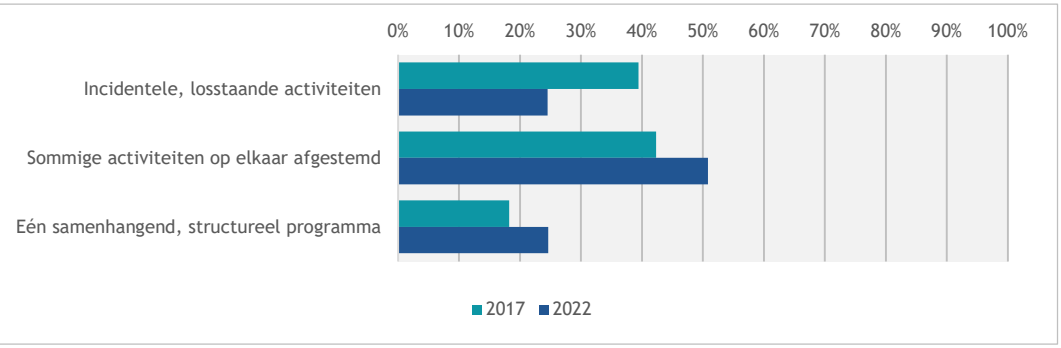

Figuur 6.5: In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de onderbouw? (N 2017 = 137, N 2022 (gewogen) = 166) (Bron: vragenlijst docenten).

In figuur 6.6 is te zien in hoeverre er sprake is van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de *bovenbouw*. Hier geeft ongeveer veertig procent van de docenten aan dat sommige activiteiten op

elkaar zijn afgestemd. 35 procent geeft aan dat er sprake is van een samenhangend, structureel programma. De verschillen met de vorige meting zijn niet significant.

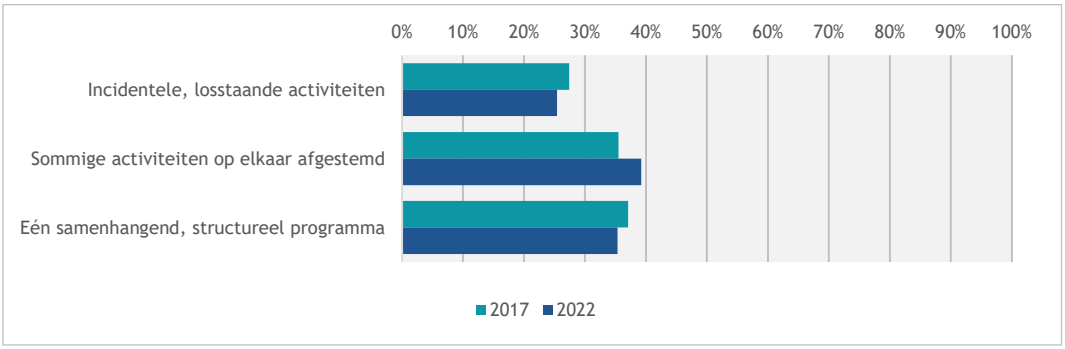

Figuur 6.6: In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de bovenbouw (N 2017 = 124; N 2022 (gewogen) = 176) (Bron: vragenlijst docenten).

Kijkend naar een samenhangend programma voor cultuuronderwijs tussen de onder- en bovenbouw, te zien in figuur 6.7, geeft ten slotte 37 procent van de docenten aan dat sommige activiteiten op elkaar zijn afgestemd. Een derde geeft aan dat er sprake is van een samenhangend, structureel programma. Dit is een toename ten opzichte van 2017 van 17 procentpunt. Het aandeel dat aangeeft dat er sprake is van incidentele, losstaande activiteiten is juist afgenomen ten opzichte van 2017 (afname van 16 ppnt.). Deze verschillen zijn significant. Tussen de onder- en bovenbouw lijkt dus ook steeds meer samenhang in het cultuurprogramma te zitten sinds de vorige meting.

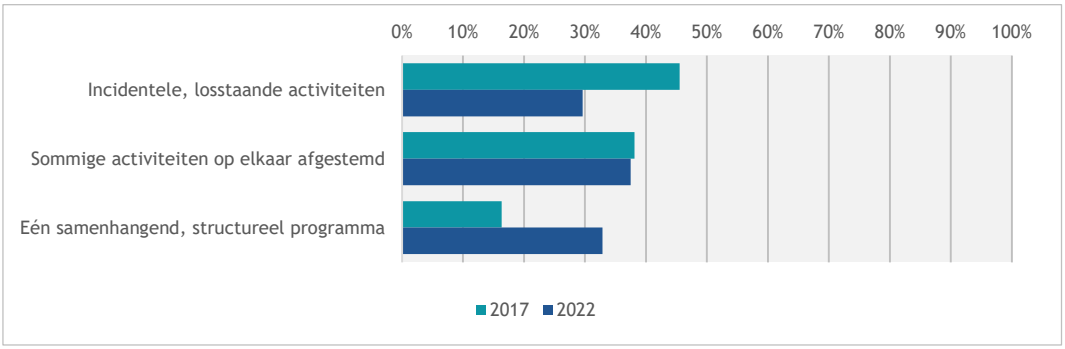

Figuur 6.7: In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs tussen de onderbouw en de bovenbouw? (N 2017 = 257; N 2022 (gewogen) = 176) (Bron: vragenlijst docenten).

6.2.2 Samenwerking met andere vakken

Ten slotte is over de samenwerking met andere docenten, ook in de docentenvragenlijst, gevraagd of deze leidt tot kwalitatief beter cultuuronderwijs. In figuur 6.8 zijn de antwoorden getoond (respondenten die ‘weet ik niet’ of ‘hier werken we niet mee samen’ antwoordden zijn hier weggelaten). Door docenten wordt bij het vak Nederlands het vaakst aangegeven dat samenwerking leidt tot beter cultuuronderwijs (41%), gevolgd door Techniek (34%) en Maatschappijleer (31%). Voor de klassieke talen wordt het vaakst aangegeven dat samenwerking *niet* tot beter cultuuronderwijs leidt (39%). Opvallend is ook dat de docenten gemiddeld minder positief lijken over de meerwaarde van samenwerken met docenten van andere vakken voor de kwaliteit van het cultuuronderwijs dan de schoolleiders (figuur 6.4). Deze verschillen zijn ook significant met uitzondering van het vak Nederlands.

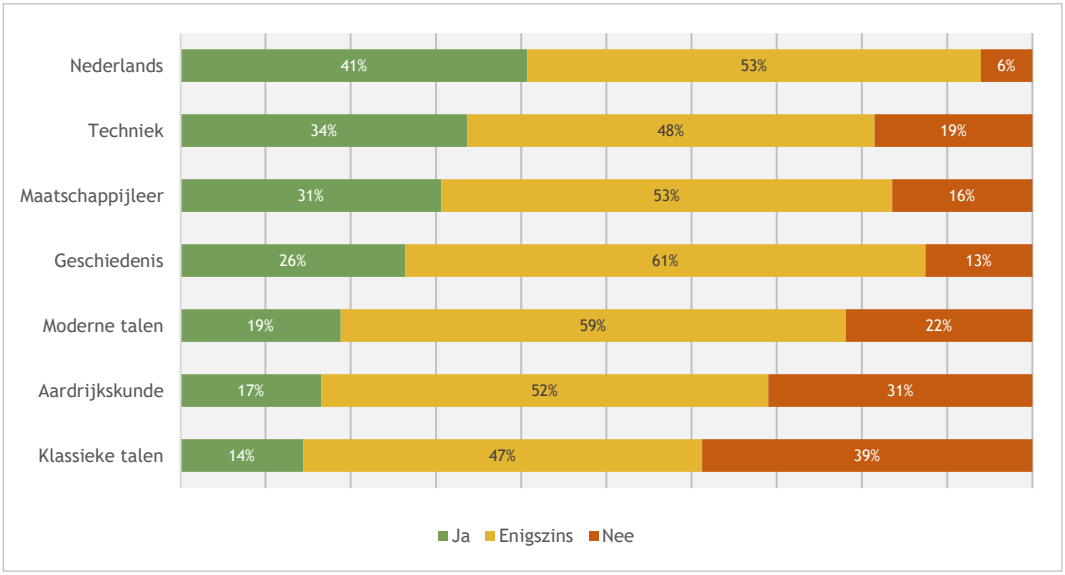

Figuur 6.8: Leidt samenwerking met docenten tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per vak) (Bron: vragenlijst docenten).

Wanneer docenten aangaven dat samenwerking met andere vakken leidt tot kwalitatief beter cultuuronderwijs, is een vervolgvraag gesteld over op welke onderdelen de kwaliteit dan verbetert. Tussen de besproken vakken was weinig verschil te zien, daarom zijn deze samengenomen in figuur 6.9. In deze figuur is te zien dat samenwerking met andere vakken vooral een positief effect heeft op de samenhang in het onderwijs, en de hoeveelheid kennis en vaardigheden bij leerlingen. Betere doorlopende leerlijnen worden het minst genoemd.

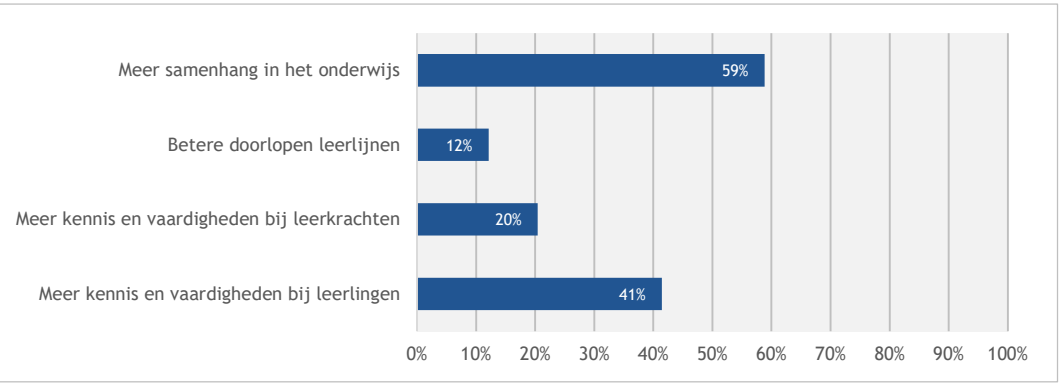

Figuur 6.9: Op welke onderdelen is er sprake van betere kwaliteit cultuuronderwijs, wanneer wordt samengewerkt met docenten van andere vakken? (N 2022 (gewogen) = 161) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

6.3 Kwalitatieve verdieping

In de interviews kwam het volgende naar voren met betrekking tot samenhang, doorlopende leerlijnen en samenwerking met andere docenten:

Samenwerking met andere vakken wordt verwelkomd door cultuurdocenten en zij bouwen dit graag uit, al is niet altijd duidelijk hoe. Uit de interviews blijkt dan ook meermaals dat samenhang tussen de

kunstvakken en het stukje cultuur in andere vakken nog niet structureel van de grond komt. Men geeft aan dat er zeker raakvlakken zijn met andere vakken, maar dat er nog weinig met andere vakdocenten inhoudelijk wordt afgestemd. Als dit wel gebeurt, is dat vaak incidenteel omdat de specifieke docenten dat zelf interessant vinden, en niet op structurele wijze. Knelpunten die hierbij aangegeven worden zijn bijvoorbeeld *"Andere vakdocenten zijn misschien huiverig dat de kwaliteit van hun eigen vak verwatert", "Er zijn wel leuke ideeën, maar het is in mijn ervaring nog steeds vechten voor de noodzaak van kunstvakken"* en *"Er is weinig tijd en ruimte om vakintegratie te organiseren, het lesrooster is al erg vol."* Om meer handvatten te creëren suggereerde een docent dat het goed zou zijn om goede voorbeelden te delen van hoe onderlinge vakintegratie vorm kan krijgen, en een *"Constante alertheid om bij elke vraag te denken of er een link met kunst en cultuur kan worden gemaakt."* Kunstvakdocenten zien veel aanknopingspunten die meer benut kunnen worden, zoals het inzetten van vaardigheden die bij drama worden aangeleerd bij het presenteren van stof in andere lessen, of het verwerken van Engelse literatuur in een toneelstuk waardoor kennis beter blijft hangen.

Samenhang tussen vakken is vooral merkbaar in excursies en themaweken, meer dan in de les. *"We worden weinig gevraagd bij iets dat in de les plaatsvindt, wel bij projecten of uitjes etc.",* aldus een kunstvakdocent. De samenwerking tussen kunstvak- en andere docenten vindt eerder plaats in vakoverstijgende projecten en excursies; er wordt dan bijvoorbeeld vanuit verschillende vakgebieden aandacht besteed aan een overkoepelend thema. Een positief effect van het betrekken van andere docenten bij dergelijke projecten is dat ook docenten zelf meer kennis en inspiratie opdoen. Genoemd werd bijvoorbeeld dat andere vakdocenten hun leerlingen in een andere context meemaken waarin zij zich mogelijk anders gedragen, en daarmee inspiratie opdoen voor hun eigen pedagogisch handelen en beeldvorming.

Verbinding tussen binnen- en buitenschools cultuuronderwijs is niet uitgebreid besproken. Wanneer dit voorkomt zit dat hem vaak in het klassikaal bespreken van wat leerlingen op een uitje hebben gezien. Soms wordt ook een voorbereidende les opgesteld voorafgaand aan een excursie (evt. in samenwerking met de betreffende culturele instelling).

Een doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs wordt vaak per jaar door docenten zelf ingevuld. Er wordt bijvoorbeeld met vakgroep bespreken wat de aanpak en leerdoelen zijn voor het betreffende jaar. In de bovenbouw ligt wel meer vast dan in onderbouw (PTA). Een school die hier veel/meer structureel mee bezig is borgt een doorgaande lijn als volgt: *"In de brugklas krijgen alle leerlingen zes kunstvakken, in de tweede klas kiezen ze er vier en in de derde één. Wanneer zij hier examen in willen doen krijgen leerlingen voorrang op het vak van hun eerste keuze. Wanneer iemand examen wil doen in een vak dat niet in het derde jaar is gevolgd, wordt goed gekeken of de leerling dit aankan."*

Samenhang met basis-/vervolgonderwijs is in de interviews nauwelijks genoemd. Eén geïnterviewde school die wel bezig is met leerlijnen vanuit het primair onderwijs, gaf aan dat dit niet specifiek over cultuuronderwijs gaat maar breder gericht is op de vorm van het onderwijs; zoals weektaken en zelfstandigheid. Cultuuronderwijs is in dat licht wel een geschikt vak om die zelfstandigheid verder te bevorderen in het voortgezet onderwijs. Wat betreft vervolgonderwijs sprak een school zich bijvoorbeeld wel uit over het feit dat zij graag een betere aansluiting willen: wanneer er veel creatieve vervolgopleidingen en bedrijven in de regio aanwezig zijn ervaart men waarschijnlijk meer noodzaak om leerlingen hierop voor te bereiden.

6.4 Beantwoording onderzoeksvragen

Hoe ziet de opbouw en de onderlinge relatie (leerlijn) eruit tussen de verschillende vakken en niveaus (met name de relatie tussen onder- en bovenbouw en in mindere mate met de kerndoelen in het primair onderwijs)? Hoe zorgt men ervoor dat cultuuronderwijs in de onder- en bovenbouw goed op elkaar aansluit?

- Sommige activiteiten zijn op elkaar afgestemd in het cultuuronderwijs; in de onderbouw is dit vaker het geval (ongeveer 50%) dan in de bovenbouw (ongeveer 40%). In de bovenbouw is vaker sprake van een samenhangend structureel programma dan in de onderbouw. Hier zal het kunstvak als examenonderdeel waarschijnlijk een rol spelen. In 2022 geeft een derde van de scholen aan dat er sprake is van een samenhangend, structureel programma. Dit is een toename ten opzichte van 2017.
- Aansluiting met po is geen of amper een aandachtspunt op scholen.
- Er is nauwelijks sprake van samenwerking met vervolgonderwijs (in 2022 is de score op *geen* samenwerking tevens hoger dan in 2017)

Is er sprake van een verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie/participatie?

- Niet altijd, maar als dit gebeurt is dat vaak in de vorm van het voor- of nabespreken van culturele activiteiten in de les.

7 Samenwerking culturele instellingen

Scholen kunnen in de vormgeving van het cultuuronderwijs samenwerken met verschillende soorten culturele instellingen. Sommige culturele instellingen zijn ook CmK-penvoerder, en kunnen vanuit die rol scholen extra ondersteuning bieden bij het vormgeven van het kunst- en cultuuronderwijs. In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre dat gebeurt, hoe de samenwerking is vormgegeven en wat ze oplevert.

7.1 Enquête schoolleiders

De culturele instellingen waar door de meeste scholen mee wordt samengewerkt zijn musea (85%), gevolgd door theaters/theatergezelschappen en centra voor kunst en cultuur (respectievelijk 83% en 73%). Ten opzichte van 2017 wordt er minder samengewerkt met hbo- en mbo-opleidingen kunst en cultuur. Het percentage scholen dat met deze opleidingen samenwerkt is significant afgenomen met respectievelijk 27 en 23 procentpunt voor respectievelijk mbo en hbo (figuur 7.1).[55]

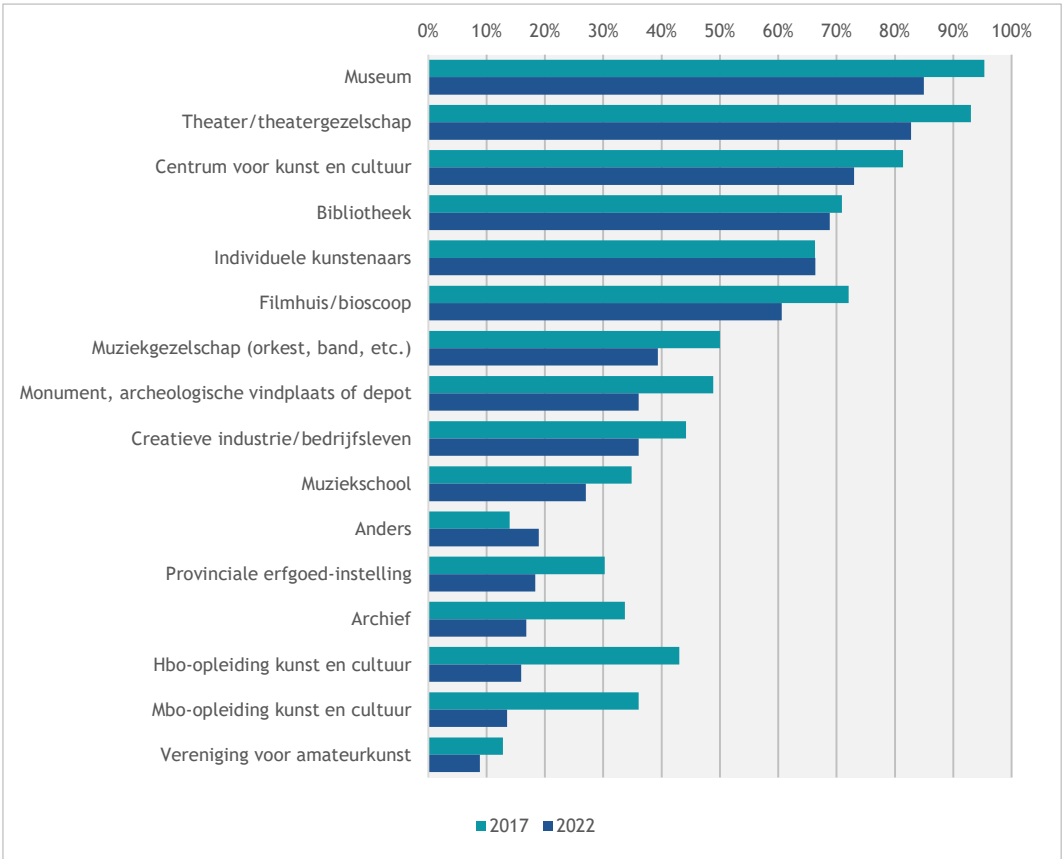

Figuur 7.1: Instellingen waarmee scholen in enige vorm samenwerken (van afnemen bestaand aanbod tot gezamenlijke ontwikkeling) (N 2017 = 194; N 2022 = 440) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

[55] De volgende antwoordopties zijn hier samengenomen: 1) school maakt gebruik van het bestaande aanbod; 2) school formuleert vraag waar instelling op inspeelt; en 3) gezamenlijke ontwikkeling van programma.

Leidt samenwerking externe partners volgens schoolleiders tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? Dat tonen we in figuur 7.2 voor de zes typen culturele instellingen waarmee het meest wordt samengewerkt. Hoewel de mate van samenwerking ten opzichte van 2017 lager is in 2022, lijken schoolleiders nu wel iets positiever over de samenwerkingen. Vooral centra voor kunst en cultuur dragen volgens hen bij aan kwalitatief goed onderwijs (85% Ja, 13% Enigszins), dit verschilt ook significant ten opzichte van 2017. Ook voor bibliotheken wordt er in 2022 significant vaker aangegeven dat de samenwerking tot beter cultuuronderwijs leidt ten opzichte van 2017.

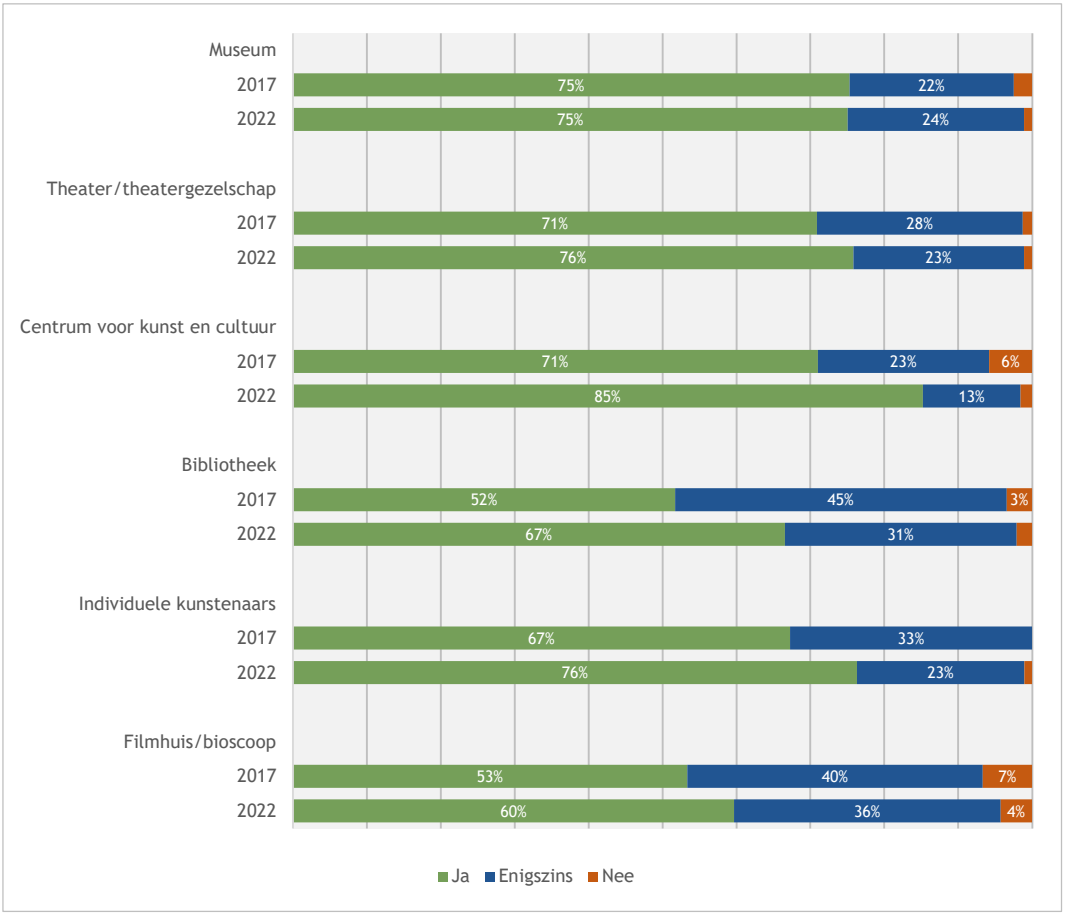

Figuur 7.2: Leidt samenwerking met externe partners tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per partner) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

Op de vraag in welke aspecten men deze positieve bijdrage vooral terugziet, wordt in de meeste gevallen in ‘meer kennis en vaardigheden bij leerlingen’ genoemd. Zie figuur 7.3: meer dan tachtig procent van de schoolleiders herkent dit effect (met betrekking tot bovenstaande culturele partners). Daarnaast worden ook ‘meer samenhang in het onderwijs’ en ‘meer kennis en vaardigheden bij docenten’ als positieve effecten van de externe samenwerkingen gezien, en in mindere mate ‘betere doorlopende leerlijnen’.

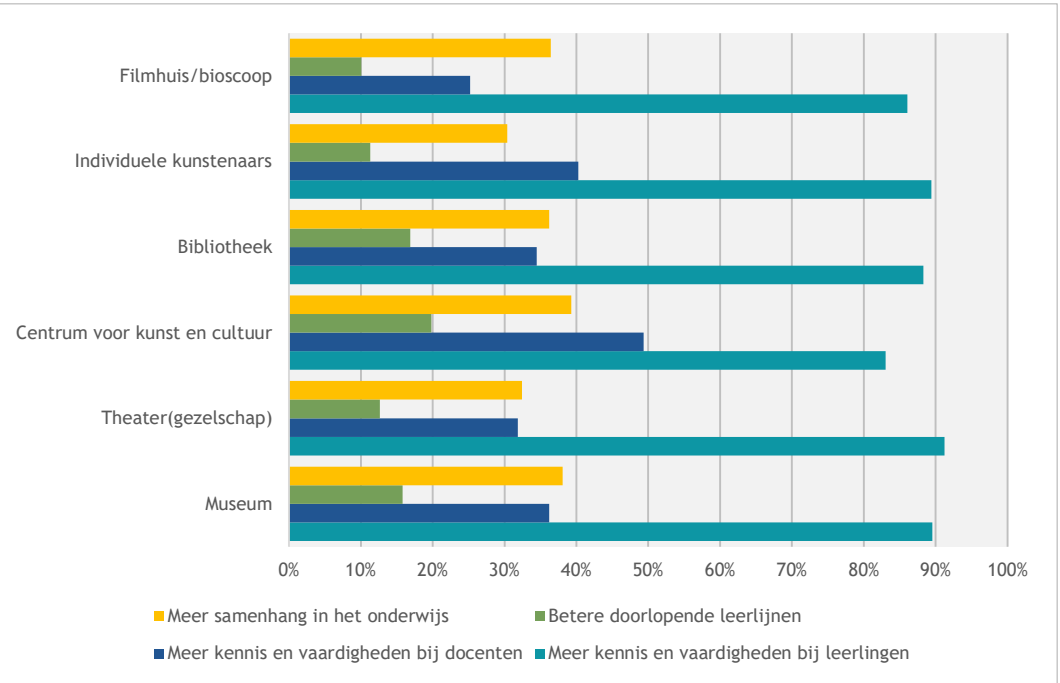

Figuur 7.3: In welk opzicht leidt samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per partner) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

7.1.1 CmK-penvoerders

Aan schoolleiders is de lijst met 48 culturele instellingen voorgelegd die penvoerder zijn in het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (hierna: CmK-penvoerders) met de vraag: 'werkt uw school samen met één van onderstaande instellingen voor kunst en cultuur?'. Hiermee komen we tot een benadering van het aantal scholen dat deelneemt aan het programma CmK. Van de schoolleiders geeft 63 procent (N=206) aan samen te werken met een CmK-penvoerder[56]. In figuur 7.4 is te zien hoe de centra door scholen worden ingezet. Schoolleiders geven het vaakst aan dat een centrum voor kunst en cultuur wordt ingezet in projecten buiten de reguliere vakken (62%). De helft geeft aan dat de centra worden ingezet in projecten als onderdeel van de reguliere vakken. Wanneer gevraagd wordt naar specifieke vakken waar centra voor kunst en cultuur voor worden ingezet, geeft een duidelijke meerderheid aan dat het dat het om kunstvakken gaat.

56 Dit is mogelijk een overschatting van het aantal scholen dat aan CmK deelneemt, omdat deze culturele instellingen waarschijnlijk ook op andere manieren activiteiten aan scholen aanbieden, naast het programma CmK. Zie ook Tabel 13.8 t/m Tabel 13. voor de verdeling van scholen in de CmK-groep.

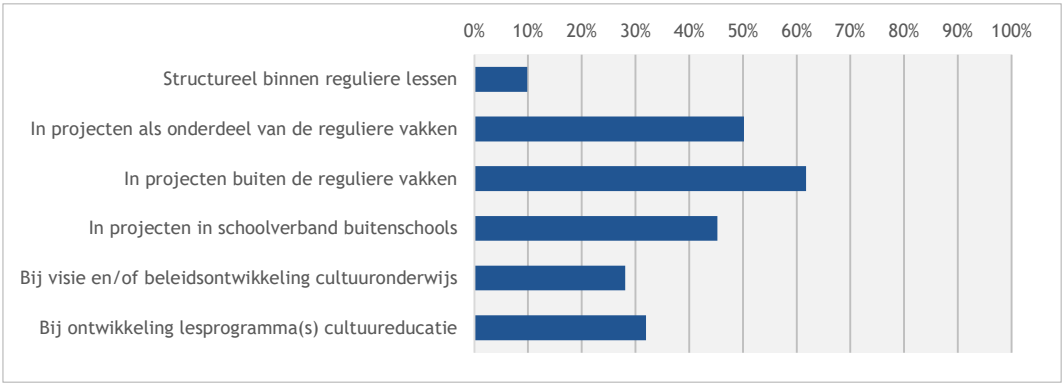

Figuur 7.4: Hoe wordt dit centrum voor kunst en cultuur (CmK-penvoerder) ingezet in het onderwijs? (N 2022 = 285) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

7.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

Docenten hebben ook enkele vragen over de culturele omgeving beantwoord.

Zoals te zien in figuur 7.5 geven meer boven- dan onderbouwdocenten aan dat de culturele omgeving betrokken is bij het vormgeven van een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs.

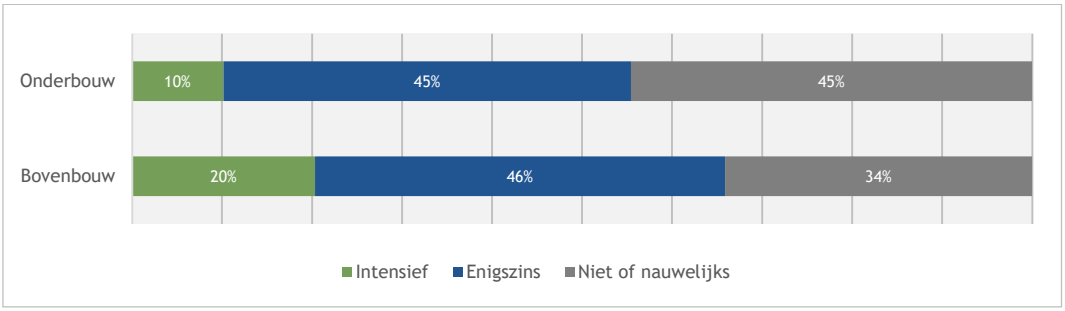

Figuur 7.5: In hoeverre is de culturele omgeving betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn cultuuronderwijs? (N onderbouw = 166; N bovenbouw = 176) (Bron: vragenlijst docenten).

Figuur 7.6 laat zien in hoeverre docenten externe samenwerkingen bij vinden dragen aan kwalitatief beter cultuuronderwijs. In de figuur zijn de antwoorden ‘ja’ en ‘enigszins’ samengenomen (en ‘nee’ en ‘werken we niet mee samen’ weggelaten). Iets meer dan tachtig procent geeft aan dat de samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs leidt bij musea en theaters/theatergezelschappen. Deze worden ook significant vaker genoemd ten opzichte van 2017 (museum +12 ppnt., theater +11 ppnt.). Verder wordt hogere kwaliteit door samenwerking met individuele kunstenaars vaker aangegeven ten opzichte van 2017 (toename van 17 ppnt.); ook dit verschil is significant.

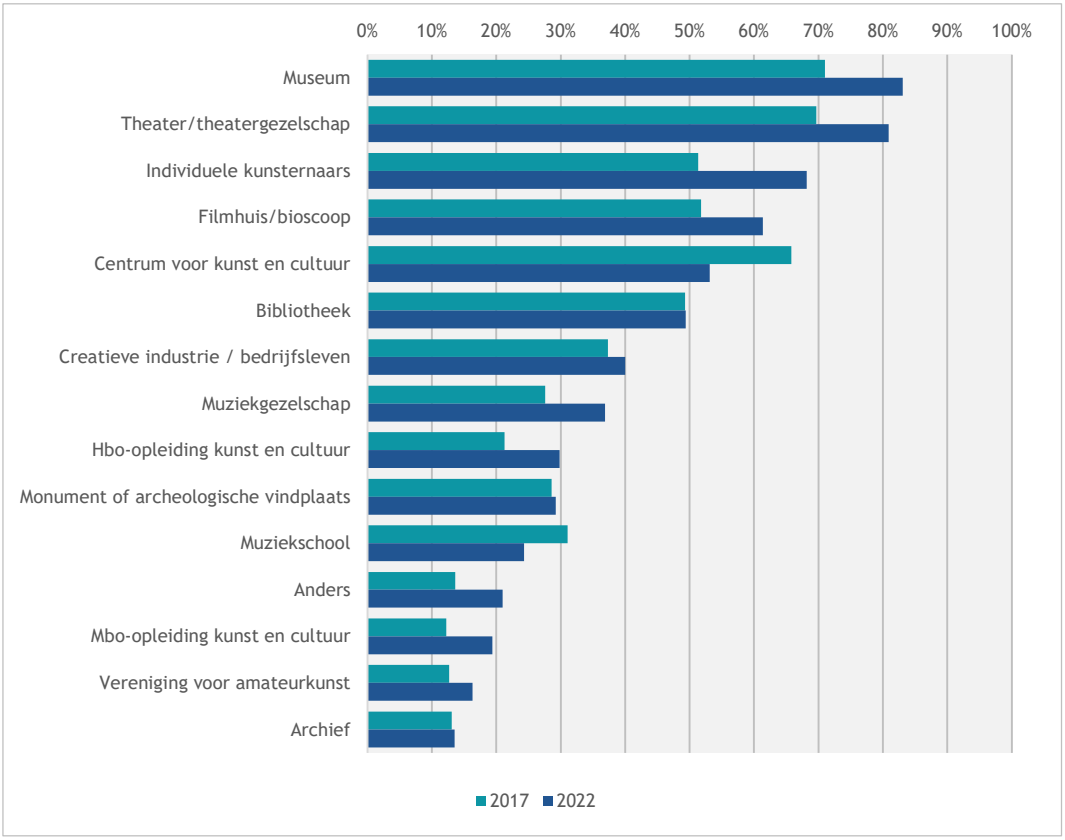

Figuur 7.6: Leidt de samenwerking met de externe partner tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N = respectievelijk 431, 428, 431, 433, 435, 426, 424, 421, 423, 424, 426, 172, 419, 420, 421) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

7.3 Kwalitatieve verdieping

In de gesprekken zijn de samenwerkingen tussen scholen en culturele instellingen ook besproken. Enkele zaken die hier naar boven kwamen:

Uit de interviews kwam naar voren dat bezoek buiten school voor sommige leerlingen belangrijk is omdat ze bijvoorbeeld nog nooit naar een theater zijn geweest (meerdere keren benoemd), en dat het ook voor niet-kunstvakdocenten een heel ander beeld kan geven van hun leerlingen.

Hoewel niet alle geïnterviewde scholen een structurele vorm van samenwerking kennen met hun culturele omgeving, is wel te zien dat -net zoals in het kwantitatieve deel-, samenwerking met een museum of theater het vaakst plaatsvindt. Ook worden bioscopen en muziekinstellingen in de gesprekken genoemd. De gesproken scholen geven aan leidend te zijn in deze samenwerking en geven bijvoorbeeld bij de instellingen aan waar zij naar op zoek zijn en wat het kader van de samenwerking moet zijn.

Wat betreft de opbrengst van de samenwerking geven scholen met name aan dat het de kwaliteit van het cultuuronderwijs bevorderd. Een andere opbrengst is dat de samenwerking een positief effect lijkt te hebben op zowel docenten als leerlingen. Zo geeft een school aan: “We zien ook dat docenten ook wat leren van de cultuuraanbieders die binnen school komen. Vooral de oudere docenten zien andere manieren om binding te krijgen met de leerlingen.”

Een succesfactor voor deze opbrengst is het blootgesteld worden aan een andere omgeving. Uit de interviews met leerlingen bleek ook dat het doen van een excursie en activiteiten buiten de school vaak een bron van hun enthousiasme is. Een geïnterviewde school zegt hierover: “Voor de leerlingen maakt het al uit om naar een andere locatie te gaan. Er zijn leerlingen die nog nooit in een theater zijn geweest, of nooit een atelier van een cultureel centrum hebben gezien. Leerlingen zien daar dat kunst en cultuur ook iets is waar je je werk van kan maken.”

Knelpunten in de samenwerking met cultuurinstellingen zijn met name de organisatie en de communicatie tussen school en instelling. Een paar scholen geven aan dat de onderlinge communicatie tussen onderwijs en cultuurinstellingen nog niet altijd soepel verloopt omdat men een ‘andere taal’ spreekt. Daarnaast hebben de mensen die binnen de school verantwoordelijk zijn voor cultuuronderwijs vaak te weinig (werk)tijd om deze excursies te organiseren. Dit doen betrokken docenten kunstvakken/CKV of cultuurcoördinatoren vaak in eigen tijd, of er wordt voor gekozen om weinig tot geen excursies te organiseren.

7.4 Beantwoording onderzoeksvragen

In hoeverre wordt er samengewerkt met culturele instellingen en in hoeverre zijn deze culturele instellingen betrokken bij het programma Cultuureducatie met Kwaliteit?

- Er wordt veel samengewerkt met culturele instellingen. Het meest wordt samengewerkt met musea en theater, gevolgd door centra voor kunst en cultuur en de bibliotheken.
- Meer dan de helft van de scholen geeft aan zowel met culturele instellingen als met individuele kunstenaars samen te werken. Ongeveer 20% van de scholen geeft aan samen te werken met mbo- en hbo-opleidingen kunst en cultuur, dit is significant minder dan in 2017.

Hoe is (mogelijk) de samenwerking met culturele instellingen vormgegeven?

- Externe partners worden vooral ingezet in projecten, als onderdeel van of buiten de reguliere vakken. Het inzetten van externe culturele partners bij visie- en/of beleidsontwikkeling en het ontwikkelen van lesprogramma’s gebeurt minder vaak.
- Uit de kwalitatieve verdieping blijkt dat scholen leidend zijn in deze samenwerking; zij geven bijvoorbeeld bij de instellingen aan waar zij naar op zoek zijn en wat het kader van de samenwerking moet zijn. De knelpunten in de samenwerking die scholen ervaren hebben betrekking op de organisatie en de communicatie.

Wat levert de samenwerking met culturele instellingen op?

- Een ruime meerderheid van de scholen geeft aan dat de samenwerking met de externe partners leidt tot kwalitatief beter cultuuronderwijs. Men ziet de positieve bijdrage vooral terug als in meer kennis en vaardigheden bij leerlingen. Daarnaast draagt de samenwerking ook bij aan meer kennis en vaardigheden bij docenten (zowel bij kunstvakdocenten als andere vakdocenten), meer samenhang in het onderwijs en in enige mate ook aan beter doorlopende leerlijnen. Een succesfactor voor deze opbrengsten is het blootgesteld worden aan een andere omgeving.
- De culturele omgeving wordt bij minder dan 20% van de scholen actief betrokken bij het vormgeven van een doorlopende leerlijn. Volgens de docenten dragen in 2022 vooral musea, theater(gezelschappen) en individuele kunstenaars bij aan kwalitatief beter cultuuronderwijs; in 2017 gaven zij dit significant minder vaak aan.
- Uit de interviews blijkt dat scholen ook zien dat het samenwerken met externe culturele partners bijdraagt aan kansengelijkheid; het biedt nieuwe perspectieven op eigen talenten en toekomstmogelijkheden.

Is de culturele instelling waar mee wordt samengewerkt betrokken bij/onderdeel van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK)?

- Van de schoolleiders geeft 63 procent aan samen te werken met een culturele instelling die penvoerder is voor het programma CmK.

8 Draagvlak en personeelsbeleid

Voor duurzame inbedding van cultuuronderwijs is het belangrijk dat dit breed gedragen wordt in de school. In dit hoofdstuk bespreken eerst hoe taken rondom het beleid en de uitvoering van het cultuuronderwijs zijn belegd. Vervolgens kijken we naar het draagvlak onder directie, kunstvakddocenten en andere docenten. Daarna tonen we in hoeverre kunstvakdocenten als deskundig worden beoordeeld, en wat er eventueel aan deskundigheidsbevordering wordt gedaan.

Vragen over draagvlak en personeelsbeleid komen alleen in de vragenlijst voor schoolleiders aan bod. Echter, in de casestudy is juist ook met docenten gesproken over hoe zij zich gesteund voelen door bijvoorbeeld de directie en andere docenten.

8.1 Enquête schoolleiders

Ongeveer twee derde van de scholen heeft in 2022 een cultuurcoördinator; dit aandeel scholen is met veertien procentpunt afgenomen ten opzichte van 2017. Cultuurcoördinatoren vervullen meestal meerdere taken binnen een school. Gemiddeld hebben cultuurcoördinatoren 2,3 uren per week beschikbaar voor hun taken als cultuurcoördinator. Bij een grote meerderheid van de scholen met een cultuurcoördinator is het aantal uren voor deze taak formeel vastgelegd (87%).

Schoolleiders is ook gevraagd hoeveel kunstvakdocenten (inclusief docenten CKV) er op hun school werkzaam zijn. Gemiddeld zijn dat er ongeveer zes. Van deze docenten heeft per school gemiddeld 46 procent een universitaire master of master aan een hbo-instelling voor kunstonderwijs. Gemiddeld 17 procent van deze docenten volgt momenteel een masteropleiding aan een universiteit of hbo-instelling voor kunstonderwijs.

8.1.1 Taken rondom het cultuuronderwijs

Figuur 8.1 beschrijft welke taken (met betrekking tot het cultuuronderwijs) bij welke zijn belegd. We zien dat de meeste taken (als ze er zijn) voornamelijk bij de cultuurcoördinator zijn belegd, en dat docenten ook vaak verantwoordelijk zijn voor taken met betrekking tot het cultuuronderwijs. De directie is het vaakst verantwoordelijk voor de verantwoording jegens het bestuur, fondsenwerving en subsidieaanvragen, het stimuleren van deskundigheidsbevordering en het aansturen van de cultuurcoördinator.

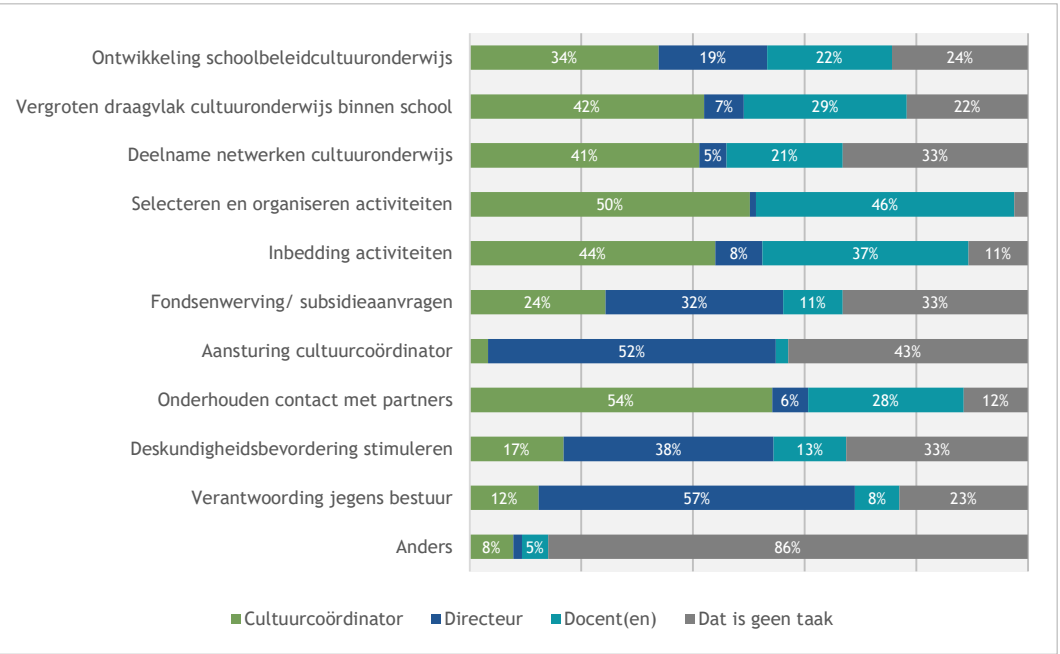

Figuur 8.1: Wie voert onderstaande taken uit op school? (N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

8.1.2 Draagvlak

Het draagvlak voor cultuuronderwijs is te zien in figuur 8.2. Onder de directie is in 98 procent van de gevallen in enige mate (43%) of in grote mate (55%) sprake van draagvlak. Onder kunstvakdocenten is er bij negentig procent sprake van grote mate van draagvlak en bij negen procent in enige mate sprake van draagvlak. Bij andere docenten is er voor 95 procent sprake van draagvlak, waarvan 74 procent in enige mate en 21 procent in grote mate.

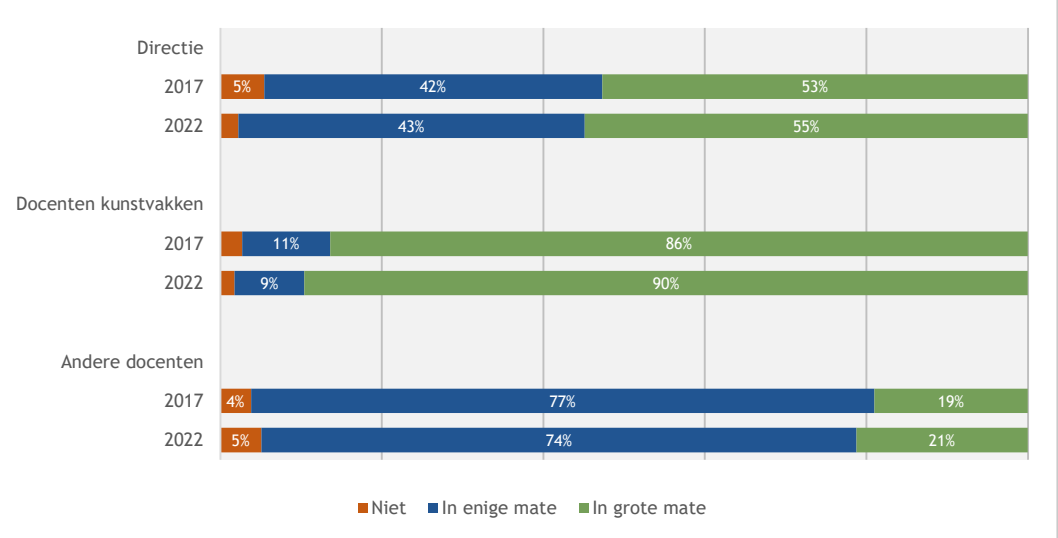

Figuur 8.2: Is er draagvlak voor cultuuronderwijs? (N 2017 = 184; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

8.1.3 Deskundigheid van docenten kunst- en cultuur

Schoolleiders zijn gevraagd in hoeverre zij de bij kunst- en cultuuronderwijs betrokken docenten deskundig genoeg vinden om cultuuronderwijs vorm te geven. Zoals te zien in figuur 8.3 vindt 65 procent van de schoolleiders deze docenten in grote mate deskundig genoeg. Voor 34 procent geldt dit in enige mate.

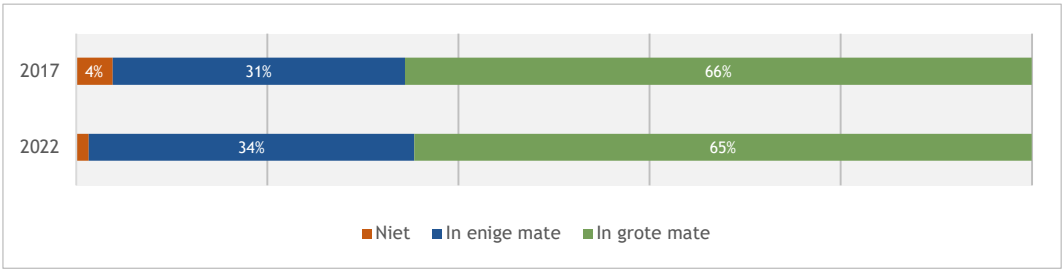

Figuur 8.3: Vindt u de betreffende docent deskundig genoeg? (N 2017 = 183; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

Uitgesplitst naar competenties (figuur 8.4), vindt 97 procent van de schoolleiders de kunstvakdocenten deskundig genoeg met betrekking tot vakkennis, waarvan 87 procent in grote mate en tien procent in enige mate. Voor pedagogische/didactische vaardigheden vindt negentig procent de betreffende docenten in grote mate deskundig genoeg en acht procent in enige mate. De onderzoeksvaardigheden wordt door 48 procent in enige mate en 42 procent in grote mate deskundig genoeg bevonden. Wat betreft samenwerking met andere vakken zijn docenten (volgens schoolleiders) voor 53 procent in enige mate en 38 procent in grote mate deskundig genoeg.

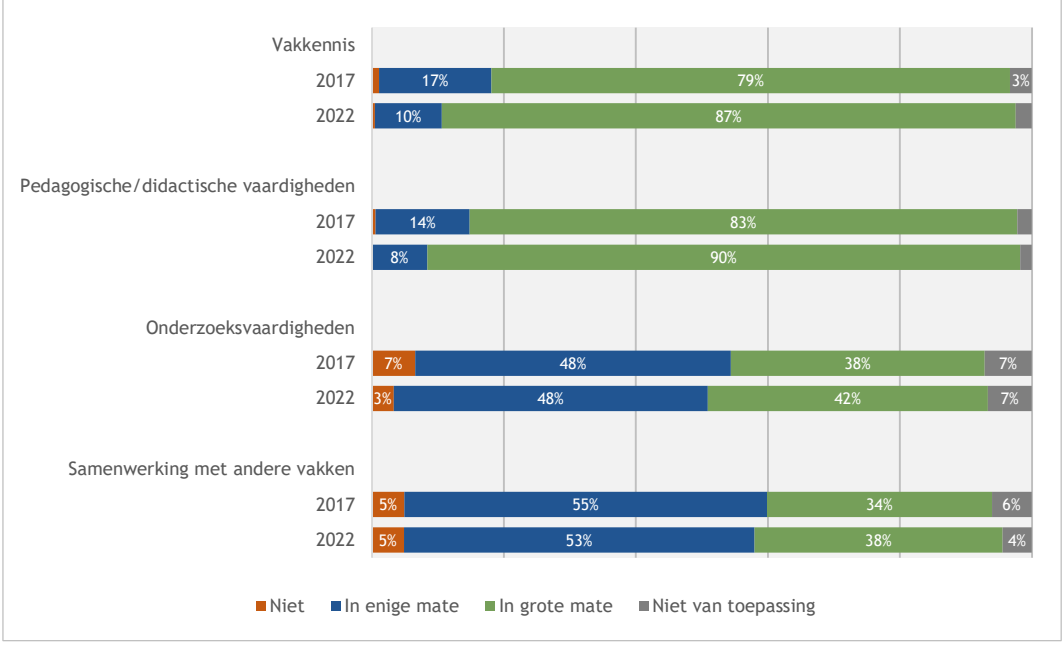

Figuur 8.4: Vindt u de betreffende docent (CKV/kunstvak) in het algemeen deskundig genoeg, per competentie (N 2017 = 183; N 2022 = 452).

8.1.4 Deskundigheidsbevordering

Er zijn verschillende vormen van deskundigheidsbevordering mogelijk. Zie figuur 8.5: op de helft van de scholen volgen enkele, een groot deel of alle betrokken vakdocenten een interne studiedag op het gebied van cultuuronderwijs. Ongeveer driekwart van de scholen hebben enkele, een groot deel of alle betrokken vakdocenten een externe studiedag/conferentie gehad. Ook wordt op ongeveer driekwart van de scholing door enkele, een groot deel of alle betrokken vakdocenten aan nascholing gedaan. Ten opzichte van 2017 is te zien dat voor alle categorieën het aandeel 'geen enkele vakdocent' toeneemt. Deze verschillen zijn ook significant voor alle categorieën.

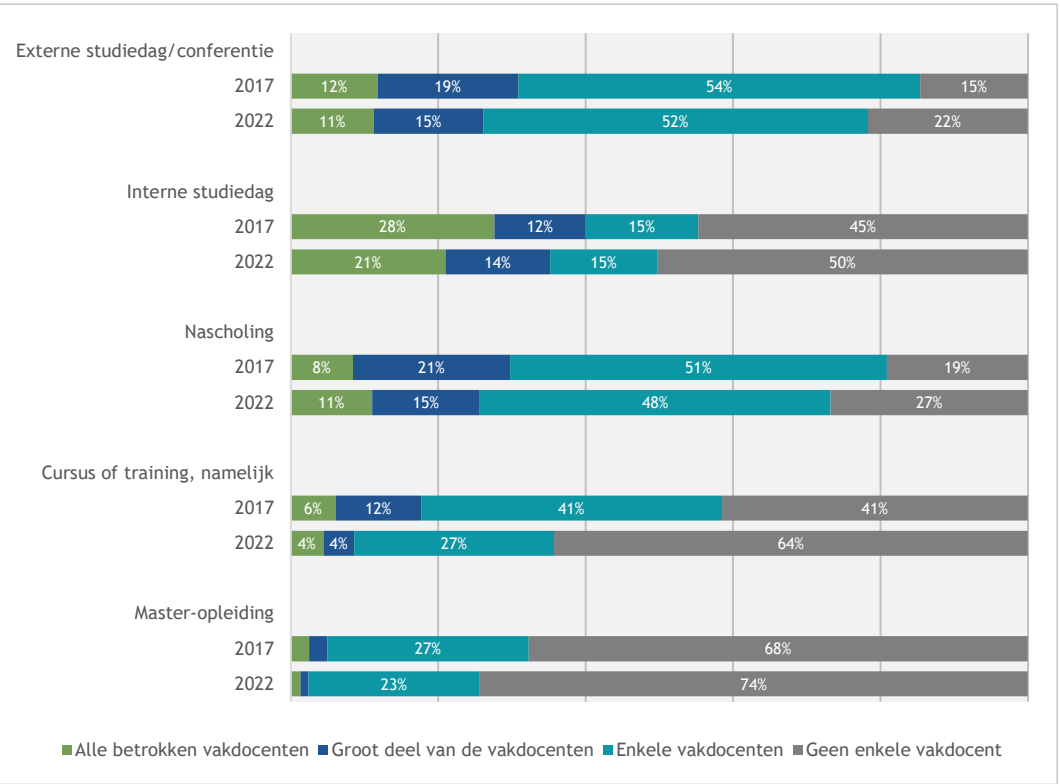

Figuur 8.5: Volgen de betreffende docenten op uw school cursussen/studiedagen/trainingen op het gebied van cultuuronderwijs? (N 2017 = 178; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

8.2 Kwalitatieve verdieping

In de verdiepende gesprekken is met name ingegaan op het draagvlak voor kunst- en cultuureducatie dat respondenten zien op hun school: bij hun directie maar ook bij andere docenten, ouders en leerlingen.

In hoeverre directie en bestuur gericht zijn op cultuureducatie heeft invloed op de ervaren mogelijkheden en steun die kunst- en cultuurdocenten (en coördinatoren) binnen hun vakgebied ervaren. Wanneer cultuuronderwijs wordt gebruikt als profilering ('paradepaardje') van de school ziet men bijvoorbeeld dat er meer middelen beschikbaar zijn om dit onderwijs te faciliteren. Ook helpt het als er een duidelijke visie is geformuleerd op cultuureducatie en de doelen daarvan. Wanneer dit niet zo is, moeten coördinatoren en docenten meer zelf hun kansen pakken. Een aantal keer werd aangegeven dat de directie niet erg betrokken is bij cultuureducatie, maar dit wordt niet altijd als negatief ervaren: de betrokken coördinatoren en docenten krijgen bijvoorbeeld juist de ruimte om hun eigen ideeën uit te werken, en worden hierin niet sterk gestuurd door de directie. Dit kan ervaren worden als vertrouwen en autonomie

(ondanks dat het cultuuronderwijs dan wel meer afhankelijk is van specifieke docenten). Wel wordt het gewaardeerd als de directie betrokkenheid en interesse toont in het vakgebied.

Andere docenten vinden kunst en cultuur in de brede zin vaak belangrijk, maar enkele respondenten geven ook aan dat er een stigma op dit vakgebied ligt van '*leuk voor erbij*' en '*fröbelclubje*'. Kunstvakdocenten worden bijvoorbeeld wel aangesproken en ingevlogen met betrekking tot praktische skills bij werkstukken, maar de toegevoegde waarde op sociale vaardigheden en het wederzijds versterken wordt soms over het hoofd gezien. Hier zien zij, ondanks dat zich in min of meerdere mate wel leuke samenwerkingen en initiatieven voordien, ruimte voor verbetering.

Hoe er door leerlingen naar cultuuronderwijs wordt gekeken verschilt soms per school. In de meeste gevallen (binnen de gesproken scholen) zijn leerlingen enthousiast over het onderwijs, zeker in contract met andere, meer theoretische vakken. Op een enkele school hebben kunstvakken echter ook een 'soft' imago, zeker onder jongens in havo en vwo. Op het vmbo leek dit minder aan de orde, wellicht omdat de kunstvakken hier technischer worden ingestoken en meer jongens aanspreken dan vakken als tekenen en drama. Over de reactie van ouders op cultuuronderwijs is weinig gesproken. In enkele gevallen merkten respondenten op dat ouders niet altijd het belang van cultuuronderwijs inzien, en wordt extra ingezet op het betrekken en inlichten van ouders wat vaak de in eerste instantie negatieve reactie wel om kan buigen.

Deskundigheidsbevordering van kunst- en cultuurdocenten kwam in de gesprekken niet nadrukkelijk naar voren. Slechts twee respondenten spraken hier kort over. Eén van hen gaf aan dat er in principe genoeg kennis in huis is, maar dat scholing alsnog een goede aanvulling zou zijn om meer te leren over andere manieren van cultuuronderwijs. De andere respondent die sprak over bijscholing gaf aan dat er meer op brede cursussen voor alle docenten wordt ingezet, maar er bij eigen interesse van kunstvakdocenten ook wel wordt gefaciliteerd vanuit de directie.

8.3 Beantwoording onderzoeksvragen

In welke mate is er draagvlak voor cultuuronderwijs in het team en bij het bestuur?

- In 2022 is er, volgens schoolleiders, in grote mate draagvlak voor cultuuronderwijs bij negentig procent van de kunstvakdocenten, ruim de helft van de directie en ongeveer een vijfde van de andere vakdocenten. Bij de rest van deze groepen is voornamelijk 'in enige mate' draagvlak; helemaal geen draagvlak wordt nauwelijks aangegeven.
- Uit de verdiepende gesprekken kwam wel meermaals naar voren dat cultuuronderwijs in de praktijk niet altijd even serieus lijkt te worden genomen door directie en collega's als andere, meer traditionele vakken. Dit verschilt erg per school.

Hoe zijn de taken rondom beleid en uitvoering van cultuuronderwijs belegd?

- Gemiddeld hebben cultuurcoördinatoren 2,3 uren per week beschikbaar voor hun taken als cultuurcoördinator. In de meeste gevallen zijn deze uren formeel vastgelegd.
- De meeste taken met betrekking tot cultuuronderwijs zijn (als ze er zijn) voornamelijk bij de cultuurcoördinator belegd. Ook docenten zijn vaak verantwoordelijk. De directie is het vaakst verantwoordelijk voor de verantwoording jegens bestuur, fondsenwerving en subsidieaanvragen, het stimuleren van deskundigheidsbevordering en het aansturen van de cultuurcoördinator.

In welke mate zijn de docenten die cultuuronderwijs geven deskundig en in hoeverre wordt er aan deskundigheidsbevordering gedaan?

- In het algemeen vindt 65 procent van de schoolleiders de betrokken docenten in grote mate, en 34 procent in enige mate deskundig genoeg voor het verzorgen van cultuuronderwijs.

- Uitgesplitst naar competenties zien we dat schoolleiders hun kunstvakdocenten vooral op vakkennis en pedagogisch/didactische vaardigheden erg competent achten; dat geldt in iets mindere mate voor onderzoeksvaardigheden en samenwerking met andere vakken.

In hoeverre is er vraag naar nascholing en training?

- Structurele en teambrede nascholing en training lijken niet veel voor te komen. Aan de bevraagde varianten nemen voornamelijk enkele specifieke docenten deel.
- In de verdiepende gesprekken kwam deskundigheidsbevordering nauwelijks aan de orde. Sommige respondenten spraken over interne studiedagen (breder dan alleen over cultuuronderwijs) of bijscholing op eigen initiatief.

9 Financiën en huisvesting

Welke financieringsbronnen zetten scholen in om cultuuronderwijs vorm te geven? In hoeverre wordt de CJP-Cultuurkaart ingezet? En zijn de faciliteiten op school toereikend? Dat belichten we in dit hoofdstuk.

9.1 Enquête schoolleiders

Van de schoolleiders geeft in 2022 (N=452) 46 procent aan dat er een aparte post voor cultuuronderwijs is opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school. In 2017 (N = 184) was dat nog 54 procent, hierin is dus een afname te zien van acht procentpunt.

Er is gevraagd welke financieringsbronnen worden ingezet om cultuuronderwijs vorm te geven (figuur 9.1). De CJP-Cultuurkaart wordt het vaakst genoemd als financieringsbron (80%). Daarnaast geeft ongeveer 55 procent aan dat de lumpsum en ouderbijdragen worden ingezet om cultuuronderwijs vorm te geven.

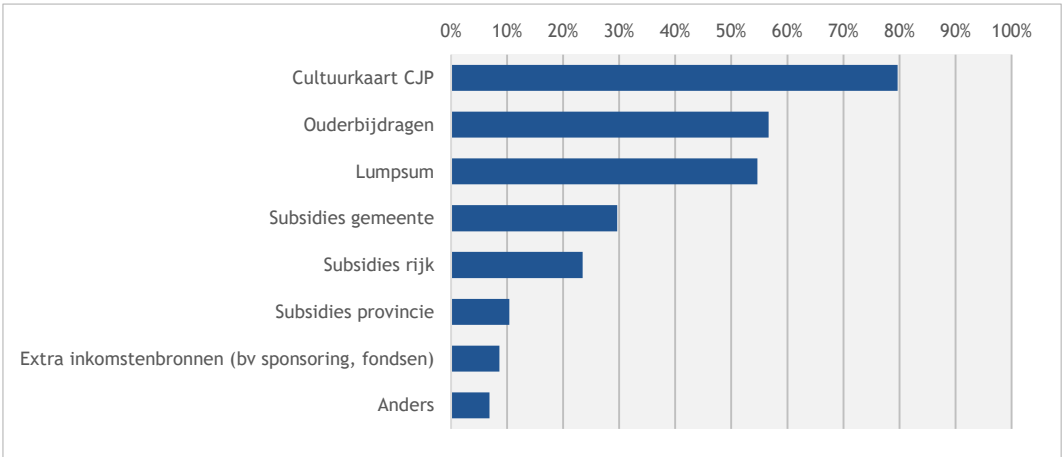

Figuur 9.1: Welke financieringsbronnen zet uw school in om cultuuronderwijs vorm te geven? (N 2017 = 184; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

9.1.1 CJP-Cultuurkaart

Scholen betalen, als zij de CJP-Cultuurkaart gebruiken, €2,50 per leerling aan administratiekosten als wordt gekozen voor een individueel budget. Scholen kunnen echter ook kiezen voor een eigen bijdrage van €10,50. In 2022 is gevraagd in hoeverre scholen zelf bijdragen aan de cultuurkaart: 55 procent van de schoolleiders gaf aan dat er met €10,50 wordt bijgedragen, veertien procent draagt €2,50 bij en 31 procent helemaal niet.

9.1.2 NPO-middelen

Met het Nationaal Programma Onderwijs ondersteunt de overheid onderwijsinstellingen financieel bij het inhalen van achterstanden als gevolg van de coronacrisis. Scholen kunnen deze middelen investeren in de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van leerlingen en het inhalen van vertragingen. Ze kunnen hiervoor kiezen uit een menukaart met kansrijke interventies, waar ook een onderdeel cultuuronderwijs in is opgenomen. In de vragenlijst voor schoolleiders is daarom gevraagd of zij deze middelen hebben ingezet voor cultuuronderwijs.

In 2022 geeft 36 procent van de schoolleiders aan dat zij op hun school gebruik hebben gemaakt van NPO-gelden om structureel cultuuronderwijs meer vorm te geven (N = 440). 47 procent gebruikte deze middelen niet, en zeventien procent van de respondenten wist dit niet. Wanneer gebruik is gemaakt van NPO-middelen, geeft 44 procent van de schoolleiders aan dat deze zijn ingezet om nieuwe activiteiten te ontwikkelen. Twintig procent gebruikte het geld om bestaande activiteiten te verstevigen, en 36 procent deed dit beide. Figuur 9.2 laat zien dat voor meer dan de helft van de scholen (57%) de bijdrage vanuit het NPO (zeer) belangrijk was voor het vormgeven van cultuuronderwijs op hun school. Een derde beoordeelde de inzet van deze middelen als niet belangrijk maar ook niet onbelangrijk, en negen procent vond deze bijdrage (zeer) onbelangrijk.

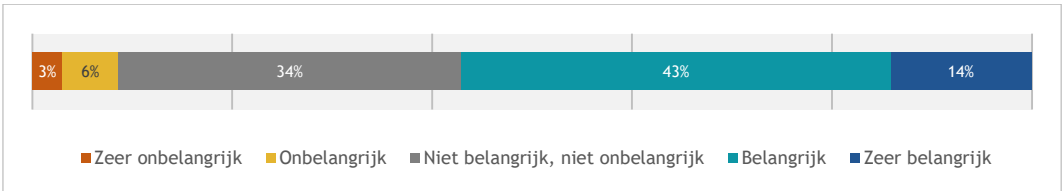

Figuur 9.2: Hoe belangrijk was de bijdrage vanuit de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs op uw school in het afgelopen schooljaar (2021-2022)? (N 2022 = 163) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

9.1.3 Faciliteiten voor cultuuronderwijs op school

In figuur 9.3 is weergegeven hoe de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs door schoolleiders worden beoordeeld. Iets meer dan de helft beoordeelt de ruimtes voor beeldend als goed. Voor ruimtes voor muziek, ruimtes voor dans/theater, podium met verlichting en audiovisuele apparatuur wordt door rond de 15 procent als onvoldoende beoordeelt. Deze ruimtes zijn bovendien niet altijd aanwezig op school. Ten opzichte van 2017 lijkt er niet veel te zijn veranderd.

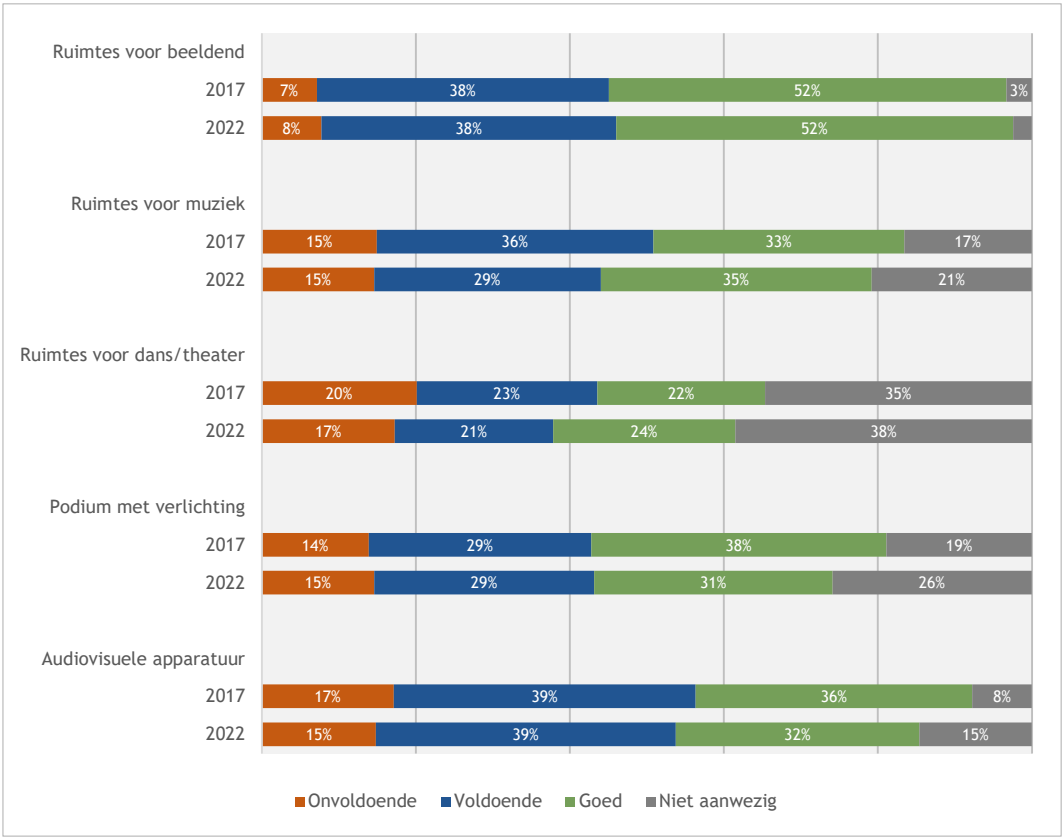

Figuur 9.3: Hoe beoordeelt u de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs? (N 2017 = 182; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

9.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

9.2.1 CJP-Cultuurkaart

Van de docenten geeft bijna tachtig procent aan dat hun school gebruikmaakt van de CJP-cultuurkaart. Achttien procent zegt van niet, en bijna vijf procent weet dit niet.

Vervolgens is gevraagd naar de eisen die school stelt aan de besteding van de CJP-kaart. De antwoorden zijn apart voor onderbouw en bovenbouw weergegeven in figuur 9.4 en figuur 9.5.

In de onderbouw van havo en vwo volgen leerlingen in 52 procent van de gevallen een vast door de school opgesteld programma, op het vmbo is dit 56 procent en op het praktijkonderwijs 52 procent. Ongeveer een vijfde op havo en vwo geeft aan dat leerlingen volledig vrij zijn in hun besteding van de CJP Cultuurkaart. Dit geldt ook voor 14 procent op het vmbo en het praktijkonderwijs.

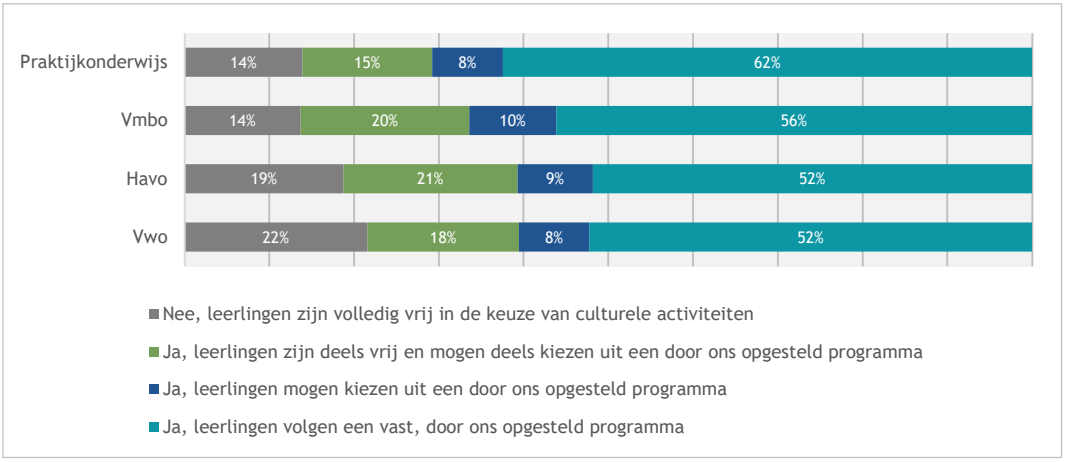

Figuur 9.4: Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP-Cultuurkaart in de onderbouw? (N pro = 12, N vmbo = 173, N havo = 127, N vwo = 108) (Bron: vragenlijst docenten).

In de bovenbouw zijn leerlingen op het praktijkonderwijs vaker dan in de onderbouw volledig vrij in hun keuze van culturele activiteiten. Op havo en vwo is in de bovenbouw vaker sprake van kiezen uit een door school opgesteld programma.

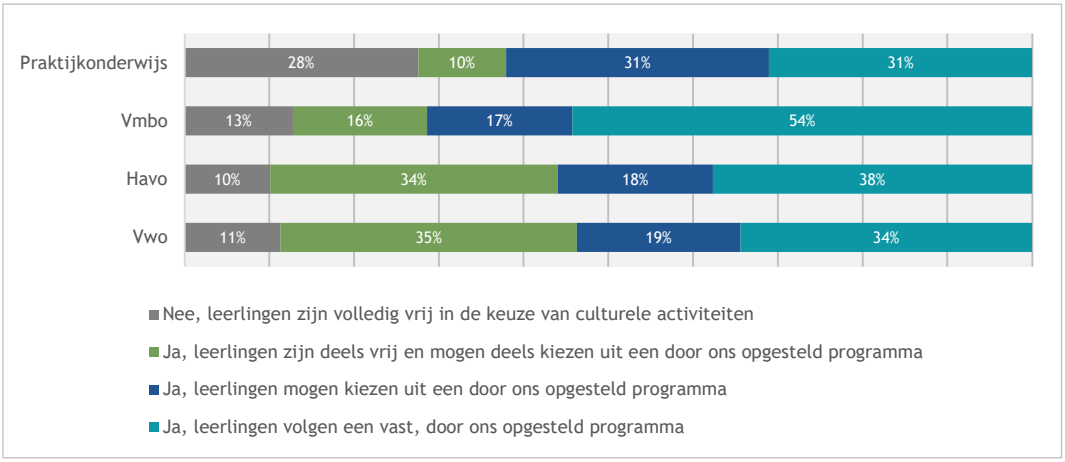

Figuur 9.5: Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP-Cultuurkaart in de bovenbouw? (N pro = 6, N vmbo = 115, N havo = 148, N vwo = 142) (Bron: vragenlijst docenten)..

9.3 Kwalitatieve verdieping

In de verdiepende interviews werd door docenten en coördinatoren met name benadrukt hoe belangrijk de rol van financiële ondersteuning is voor het faciliteren van goed cultuuronderwijs. Zo geeft een docent aan: *"Je kunt niet altijd je visie vertalen naar de praktijk, gewoonweg omdat je de financiële middelen niet hebt."* Dit sluit ook aan bij het punt dat veel scholen in grote mate wel tevreden zijn met de faciliteiten en financiën, maar graag meer zouden willen doen indien er meer middelen beschikbaar waren. Financiële middelen zijn dus een voorwaarde en succesfactor voor cultuuronderwijs.

Daarnaast wijst één school op de moeilijkheid van het verkrijgen van een subsidie. De nauwkeurigheid en de afbakening van het aanvragen van een subsidieregeling zou het moeilijk maken voor scholen om *"spontane acties"* te ondernemen. De school zegt hierover: *"Graag zou ik subsidie voor dit vak aanvragen, maar volgens de directie is het heel lastig en ingewikkeld en moet je aan nogal wat voorwaarden voldoen. Het wordt dus niet gestimuleerd en daardoor wordt ervan afgezien."*

Een paar keer kwamen NPO-middelen ter sprake in de verdiepende gesprekken. Hierover gaf een school aan dat de extra financiële ruimte voor culturele activiteiten aanleiding was tot meer gesprek over het beleid en de visie van de school op cultuureducatie, waar deze nog niet sterk verankerd was. Ook inspireerden de extra middelen op een andere school de cultuursectie om beter over de besteding van financiën na te denken. Verschillende scholen gaven aan dat bepaalde losse activiteiten met deze middelen zijn bekostigd. Men hoopt dat er in de toekomst ook gebruik kan worden gemaakt van NPO-gelden: *'Of de extra ontwikkelde activiteiten kunnen worden voortgezet is nog spannend voor volgend jaar, maar we verwachten van wel. Het financiële plaatje is wel het hete hangijzer. Toen we het beschikbaar kregen was wel het idee om het als vliegwiel te gebruiken en verder door te zetten. Maar of dat gaat lukken zijn we nu over in gesprek.'*

9.4 Beantwoording onderzoeksvragen

Welke financieringsbronnen zetten scholen in om cultuuronderwijs vorm te geven? Specifiek voor de lumpsum: is er een bedrag geoormerkt voor cultuuronderwijs en wordt het hele bedrag dat geoormerkt is daadwerkelijk ingezet om cultuuronderwijs vorm te geven?

- De CJP-Cultuurkaart, de Lumpsum en ouderbijdragen worden volgens schoolleiders het vaakst ingezet om cultuuronderwijs vorm te geven.
- Bijna de helft van de scholen geeft aan op de begroting een aparte post voor cultuuronderwijs te hebben.

Zijn de faciliteiten voor cultuuronderwijs toereikend?

- De ruimtes en faciliteiten worden grotendeels met 'voldoende' of 'goed' beoordeeld. Alleen ruimte voor dans/theater wordt ongeveer even vaak als 'slecht' beoordeeld, en is in een groot deel van de scholen zelfs afwezig.

10 Evaluatie en opbrengsten van het cultuuronderwijs

In dit hoofdstuk komt naar voren of en hoe scholen het cultuuronderwijs evalueren (schoolleiders), en welke opbrengsten en effecten men ziet in de school en bij leerlingen (docenten).

10.1 Enquête schoolleiders

10.1.1 Evaluatie

Er wordt door ongeveer veertig procent van de scholen aangegeven dat proces en opbrengsten van cultuuronderwijs door middel van evaluatie in beeld worden gebracht (2017 (N=182) 40%; 2022 (N=452) 42%). In figuur 10.1 is weergegeven wat er precies wordt geëvalueerd. De meeste scholen geven aan dat de inhoud van het programma/de activiteiten worden geëvalueerd (90%). Daarnaast werd door ongeveer tachtig procent aangegeven dat de *organisatie* van het programma/de activiteiten geëvalueerd wordt. Ongeveer driekwart geeft aan de waardering van leerlingen te evalueren. De competenties van vakdocenten wordt het minst geëvalueerd, dit wordt door slechts 22 procent aangegeven.

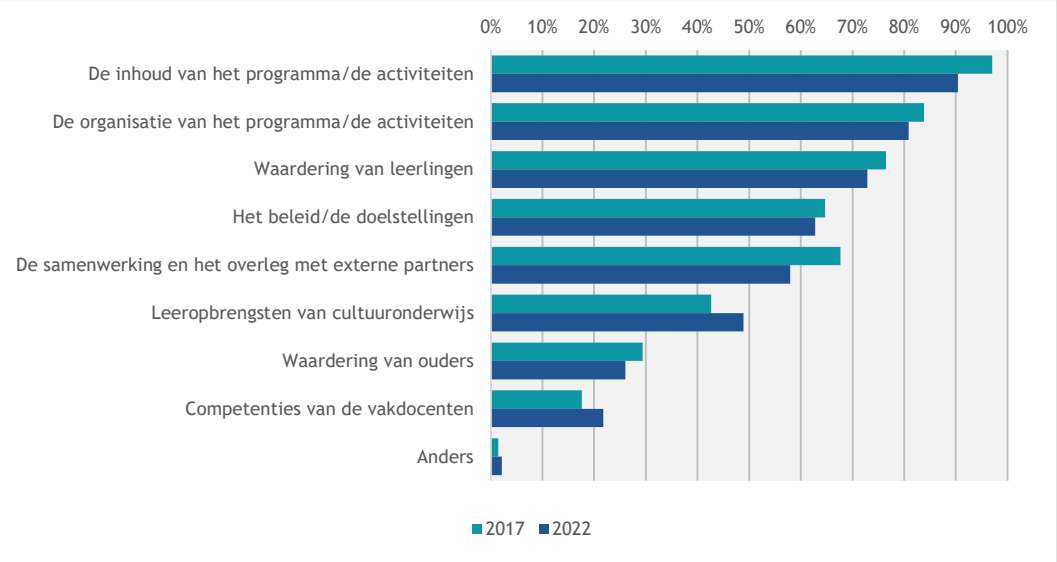

Figuur 10.1: Wat wordt geëvalueerd? (N 2017 = 68, N 2022 = 188) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

Tevens is gevraagd wat er met de verzamelde evaluatiegegevens wordt gedaan, weergegeven in figuur 9.3. Tachtig procent geeft aan de evaluatiegegevens te bespreken in een (team-/sectie-) vergadering. Hierbij valt op dat dit in 2022 significant vaker wordt aangegeven ten opzichte van 2017 (toename van 17 ppnt.).

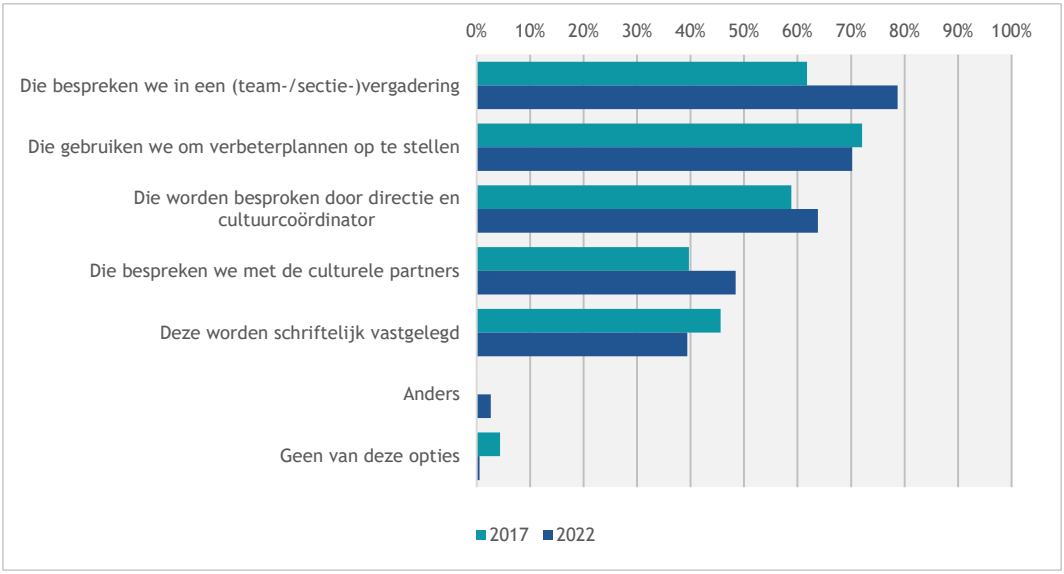

Figuur 10.2: Wat doet u met de verzamelde evaluatiegegevens? (N 2017 = 68, N 2022 = 188) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

10.1.2 Opbrengsten

Gevraagd naar de zichtbaarheid van effecten van cultuuronderwijs op schoolniveau (figuur 10.3) blijkt dat schoolleiders deze vraag lastig kunnen beantwoorden (groot aandeel 'weet ik niet'). Wanneer wel wordt geantwoord zeggen zij in ruim een derde van de gevallen dat het schoolklimaat is verbeterd, en één op vier geeft aan dat ouders bewust voor de school kiezen vanwege aandacht voor kunst en cultuur. Deze percentages waren in 2017 nog hoger, vooral wat betreft het schoolklimaat.

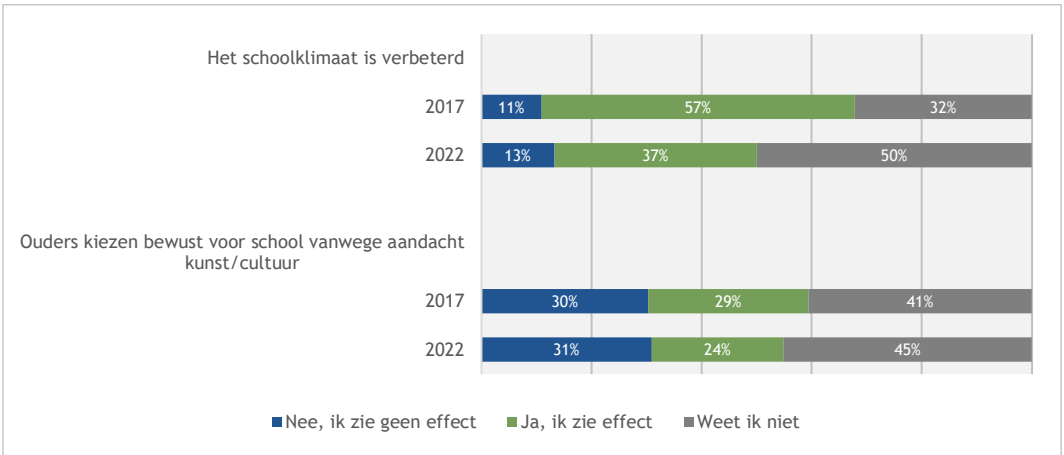

Figuur 10.3: Ziet u op schoolniveau effect van cultuuronderwijs? (N 2017 = 174; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

10.1.3 Tevredenheid en toekomstplannen

De schoolleiders zijn ook gevraagd naar hun toekomstplannen op het gebied van cultuuronderwijs en hoe tevreden zij zijn over het cultuuronderwijs op hun school. Op de vraag 'hoe tevreden bent u over het cultuuronderwijs op uw school? wordt door schoolleiders met gemiddeld een 6,8 op een tienpuntsschaal beoordeeld. Dit komt overeen met het rapportcijfer uit 2017. Gevraagd naar de plannen om iets in de

komende twee jaar op het gebied van cultuuronderwijs te wijzigen, geeft twee derde aan hier plannen voor te hebben. Figuur 10.4 geeft de aard van deze plannen weer. 82 procent wil leerlijn(en) ontwikkelen, verdiepen of vernieuwen en wordt daarmee het vaakst genoemd.
Ten opzichte van 2017 valt op dat scholen significant vaker een plan hebben iets te wijzigen aan duurzame samenwerking school met culturele omgeving in 2022 (toename van 19ppnt.).

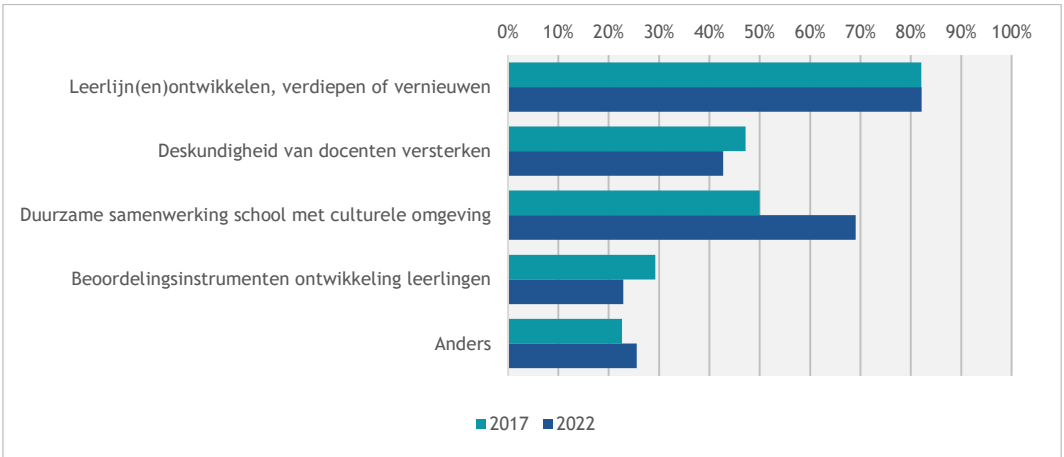

Figuur 10.4: Wat is de aard van die plannen (N 2017 = 106, N 2022 = 297) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

10.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

10.2.1 Beoordeling van leerlingen

De docenten is gevraagd leerlingen op een aantal onderdelen een rapportcijfer te geven, te zien in figuur 10.5. Docenten geven leerlingen gemiddeld het hoogste cijfer op ‘ervaren plezier in kunst en cultuur’ en ‘samenwerking met elkaar’, respectievelijk een 7,3 en een 7,2.

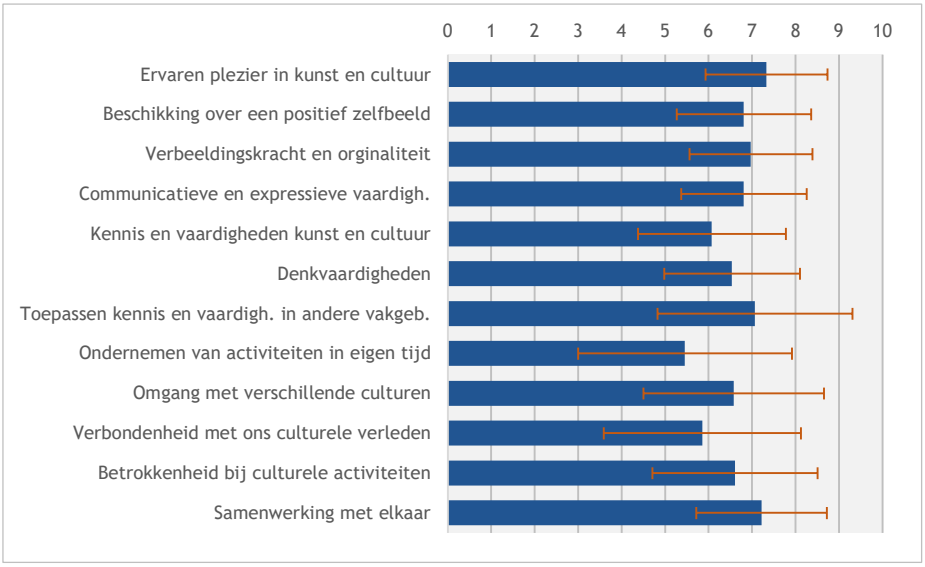

Figuur 10.5: Hoe beoordeelt u uw leerlingen op de volgende onderdelen? (N 2022 (gewogen) = 473, foutenbalken geven sd. aan) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

Kijkend naar de positieve effecten van cultuuronderwijs op leerlingen (figuur 10.6), geeft negentig procent van de docenten aan dat cultuuronderwijs effect heeft op het ervaren plezier in kunst en cultuur bij leerlingen. Iets meer dan een kwart geeft aan dat zij meer cultuurparticipatie zien door leerlingen in hun vrije tijd, dat is significant minder dan 2017 (afname van 10 ppnt.). Verder valt ten opzichte van 2017 op dat meer docenten effect zien op 'meer denkvaardigheden', 'werken beter samen' en 'leerlingen gaan beter om met verschillende culturen'. Deze verschillen zijn echter niet significant.
In onderstaande figuur is het percentage getoond dat hier antwoordde 'Ja, ik zie effect' (ten opzichte van 'nee, ik zie geen effect' en 'weet ik niet').

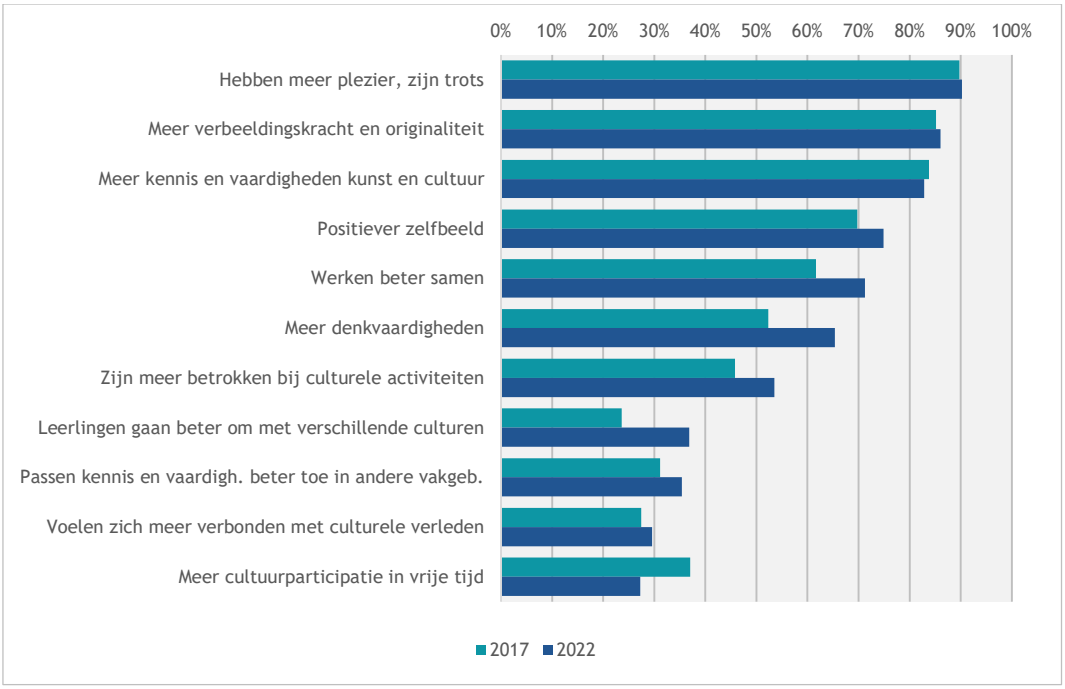

Figuur 10.6: Ziet u positieve effecten van cultuuronderwijs bij uw leerlingen? (N 2017 = 215, N 2022 (gewogen) = 341) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

In figuur 10.7 is te zien op welke manier docenten leerlingen beoordelen. 87% procent geeft aan dat leerlingen een cijfer krijgen van de docent. Respectievelijk 57 procent krijgt een mondelinge en 48 procent krijgt een schriftelijke beoordeling van de docent. De helft van de docenten geven aan dat leerlingen zichzelf beoordelen, 45 procent beoordeelt elkaar. Ten opzichte van 2017 wordt significant vaker aangegeven dat docenten een schriftelijke beoordeling geven (toename van 12 ppnt.) en dat leerlingen een portfolio bijhouden (toename van 12 ppnt.). De overige wijzen van beoordeling verschillen niet significant ten opzichte van 2017.

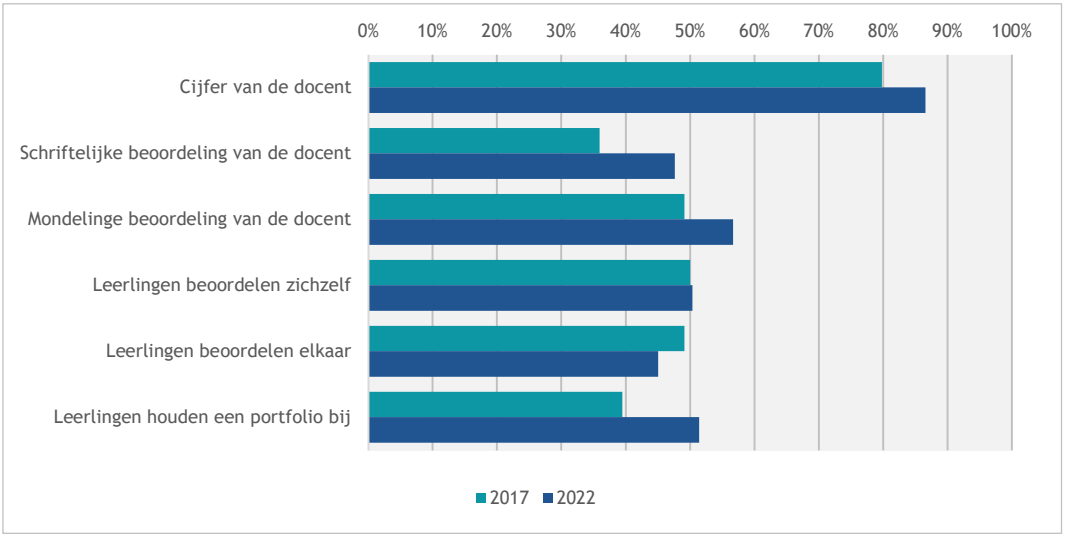

Figuur 10.7: Op welke manier vindt de beoordeling plaats? (N 2017 = 114, N 2022 (gewogen) = 473) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

De criteria die gehanteerd worden bij de beoordeling zijn weergegeven in figuur 10.8. Creativiteit/originaliteit van het eindproduct wordt het meest genoemd (95%). Daarnaast worden de technische kwaliteit van het eindproduct (85%), werkhouding/inzet/motivatie (83%) en het werkproces (88%) het vaakst genoemd als beoordelingscriterium.

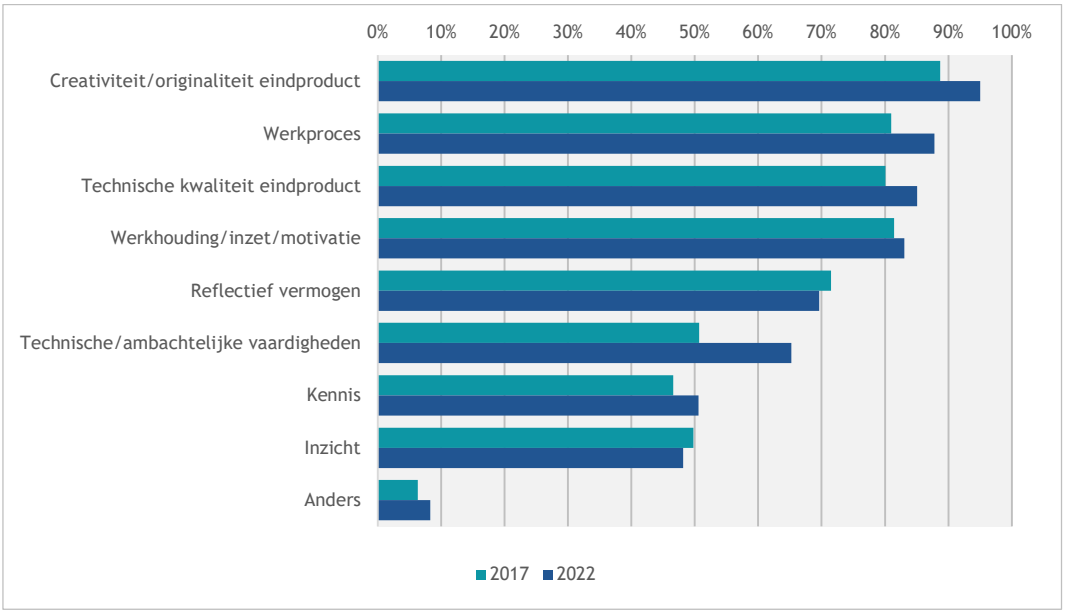

Figuur 10.8: Welke criteria hanteert u bij de beoordeling? (N 2017 = 221, N 2022 (gewogen) = 473) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).

10.3 Kwalitatieve verdieping

Uit de verdiepende gesprekken kwamen een aantal zaken naar voren met betrekking op evaluatie en opbrengsten van het cultuuronderwijs:

De meeste docenten en coördinatoren gebruiken enige vorm van overleg om de werking van hun lesmateriaal of leerdoelen voor leerlingen te evalueren, waarbij ook wordt gevraagd naar de mening van leerlingen. Wel geven enkele docenten aan dit uitsluitend binnen hun sectie of vakgroep te doen, in plaats van dat er school-breed geëvalueerd wordt. Enkele docenten geven aan dit te missen. De evaluaties worden door de gesproken personen met name gebruikt om de beoordeling van leerlingen te evalueren, om meer aansluiting te zoeken binnen elkaars vakken, of om het onderwijs beter aan te laten sluiten bij de huidige tijd.

Leerlingen worden menigmaal beoordeeld op basis van rubrics of beoordelingsschema op basis van de leerdoelen. *"We hebben sowieso rubrics, die zijn verschillend qua opzet. Zit wel altijd de eerdergenoemde opbouw in van de lessen: onderzoek, reflectie, beeldanalyse, techniek. Onze leerdoelen zetten we er ook in, andere manier van reflecteren. Die zijn leidend voor de rubrics en de beoordeling die we doen. Op basis daarvan krijgen leerlingen gedurende het proces feedback, en aan het einde summatieve feedback en ook een cijfer."* Ook wordt onderlinge feedback tussen leerlingen op sommige scholen gebruikt als beoordelingswijze.

Een docent geeft aan dat de beoordelingscriteria ook verschillen per doelgroep: *"bij basis/kader leerlingen hebben we hier een heel belangrijke rol om ze überhaupt door school heen te helpen. Sociaal-maatschappelijke functie. Andere manier, minder strikt denk ik, van beoordelen. Meer kijken: is de opdracht voltooid. Meer ruimte in beoordeling dan bij mavo-examen."*

Deze flexibiliteit wordt ook getracht door te zetten in het onderwijsprogramma. In meerdere interviews werd gezegd dat er bij het opstellen van de PTA's voor de bovenbouw, ervoor wordt gezorgd dat het programma niet te nauw omlijnd is: *"Bewust ruimte laten om per jaar eigen invulling te geven. Bepaalde eisen staan vast, maar invulling is meer vrij."* Een andere school zegt *"We proberen altijd zo ruim mogelijk en zo open mogelijk te blijven werken, ondanks dat we altijd een vast PTA moeten aanbieden, zodat leerlingen zoveel mogelijk eigen ideeën kunnen genereren."*

Dit lijkt ook veel op te leveren voor leerlingen. In de verdiepende gesprekken met zowel leerlingen als docenten en coördinatoren wordt aangegeven dat de afwisseling tussen het reguliere onderwijs en het creatieve cultuuronderwijs leerlingen rust geeft: *"Ik vind het gewoon best wel een rustgevend vak, en dat met alle drukte van vakken die eigenlijk moeten is kunst toch even een rustmoment" en "Actief bezig zijn, creatief bezig zijn. Bij andere vakken zit je meestal gewoon stil, en je mag niet praten."* Ook leren leerlingen vaardigheden die in hun latere leven van pas komen. Belangrijke vaardigheden die genoemd worden door gesproken docenten zijn bijvoorbeeld creatief denken, zelfstandig werken, zelfexpressie en het durven maken van fouten.

10.4 Beantwoording onderzoeksvragen

Wat wordt er geëvalueerd en hoe worden deze gegevens ingezet?

- Ongeveer veertig procent van de scholen evalueren het proces en de opbrengsten van cultuuronderwijs. In veruit de meeste gevallen richten deze evaluaties zich op de inhoud en de organisatie van het programma en de activiteiten, gevolgd door de waardering van de leerlingen. Bij sommige scholen worden leerlingen bij de evaluatie betrokken. Thema's die worden geëvalueerd die in

de interviews zijn genoemd zijn de beoordeling van leerlingen en aansluiting bij andere vakken en bij de huidige tijd.

- In de meeste gevallen worden de uitkomsten van deze evaluaties besproken in een team- of sectievergadering; bij een groot deel van de scholen wordt hier ook besproken door de directie en cultuurcoördinator en de uitkomsten worden gebruikt om verbeterplannen op te stellen. Minder dan de helft van de scholen legt de uitkomsten van evaluatie schriftelijk vast.
- Voor een deel van de schoolleiders is het moeilijk om effecten van cultuuronderwijs te beoordelen. Ruim een derde van de scholen signaleert een verbeterd schoolklimaat als gevolg van cultuuronderwijs, dit aandeel is wel gedaald ten opzichte van 2017.
- Schoolleiders zijn gemiddeld tamelijk tevreden met het cultuuronderwijs binnen hun school. Twee derde van de schoolleiders heeft plannen voor wijzigingen, die vooral betrekking hebben op het ontwikkelen of vernieuwen van leerlijnen en duurzamer samenwerken met de culturele omgeving.

Op welke manier vindt de beoordeling van leerlingen plaats? In hoeverre speelt cultuureducatie een rol bij het bevorderen van leerlingen in de onderbouw? Hoe komt (onderdelen van) cultuureducatie (breed) terug in het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) in de bovenbouw?

- Leerlingen worden op verschillende manieren beoordeeld, maar een cijfer van de docent komt veruit het meest voor. Ook mondelinge beoordelingen van de docent en portfolio's komen op meer dan de helft van de scholen voor. De belangrijkste criteria waar naar wordt gekeken bij het beoordelen van leerlingen zijn: creativiteit en originaliteit van het eindproduct, het werkproces, de technische kwaliteit van het eindproduct en de werkhouding/inzet en motivatie. In de interviews kwam naar voren dat er bij het opstellen van de PTA's bewust ruimte wordt gehouden om aan te kunnen sluiten bij actuele ontwikkelingen en om leerlingen ruimte te bieden eigen ideeën te genereren.

11 Invloed van COVID-19-pandemie

De coronapandemie en bijbehorende maatregelen hebben grote invloed gehad op het onderwijs in het algemeen. Door de lockdowns kon het reguliere onderwijs op school tijdelijk niet doorgaan. In dit hoofdstuk bespreken we de gevolgen voor specifiek het cultuuronderwijs.

11.1 Enquête schoolleiders

Aan schoolleiders is gevraagd of de coronamaatregelen invloed hebben gehad op cultuureducatie in haar verschillende vormen; dit is te zien in figuur 11.1. Voor de kunstvakken en CKV wordt door ongeveer zestig procent aangegeven dat de coronamaatregelen grote invloed hebben gehad. De coronamaatregelen hadden de meeste invloed op culturele activiteiten buiten school, negentig procent geeft aan dat de maatregelen hierop beperkte of grote invloed hebben gehad. Verder valt op dat schoolleiders, buiten de kunstvakken, aangeven de invloed van de coronamaatregelen op cultuureducatie binnen de vakken niet te weten. Binnen de talen, geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappijleer en techniek geeft tussen de veertig en vijftig procent aan dit niet te weten. Binnen andere vakken wordt door 69 procent ‘weet ik niet’ geantwoord.

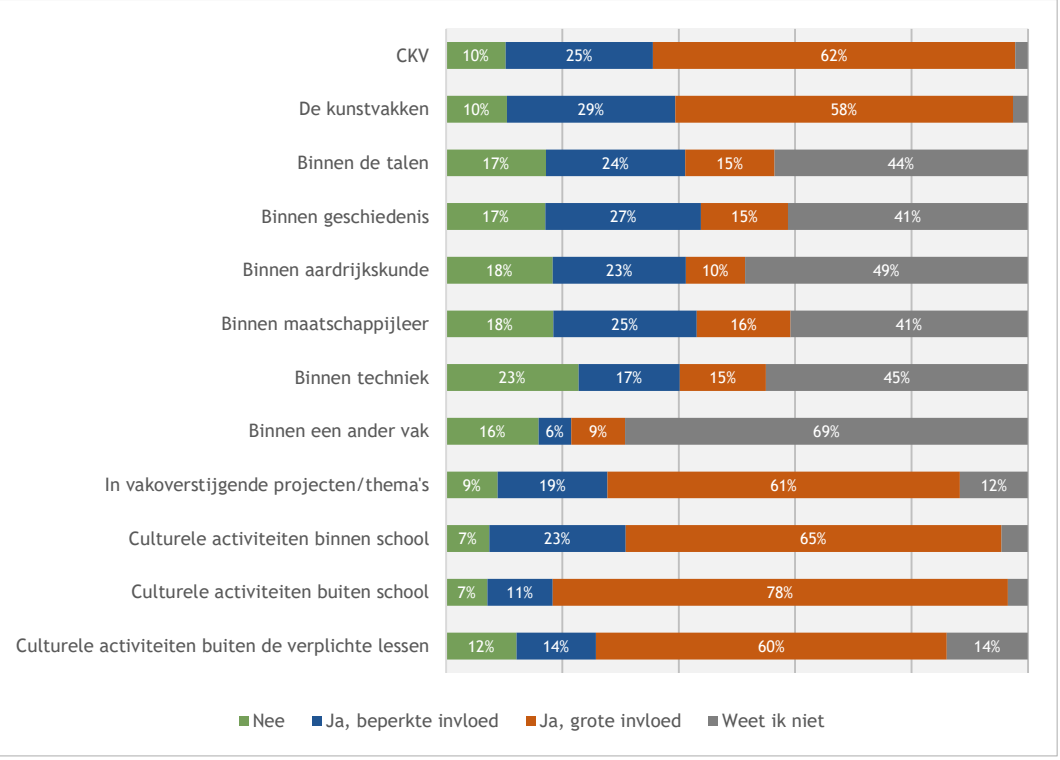

Figuur 11.1: Hebben de coronamaatregelen invloed gehad op cultuureducatie? (N varieert per categorie) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

In figuur 11.2 is te zien op welke *manier* de coronamaatregelen invloed hebben gehad op de betreffende vakken: helemaal niet, minder, of op een andere manier (bijvoorbeeld digitaal). Voor culturele activiteiten buiten school wordt het vaakst aangegeven dat dit niet heeft plaatsgevonden als gevolg van de maatregelen, namelijk door zestig procent. Voor CKV en de kunstvakken werd het vaakst aangegeven dat ze wel plaatsvonden. Negen procent gaf aan dat CKV niet plaatsvond door de maatregelen en CKV vond in

slechts vijf procent van de gevallen niet plaats. Wel vonden CKV en de kunstvakken het vaakst op een andere manier plaats (respectievelijk 62% en 63%).

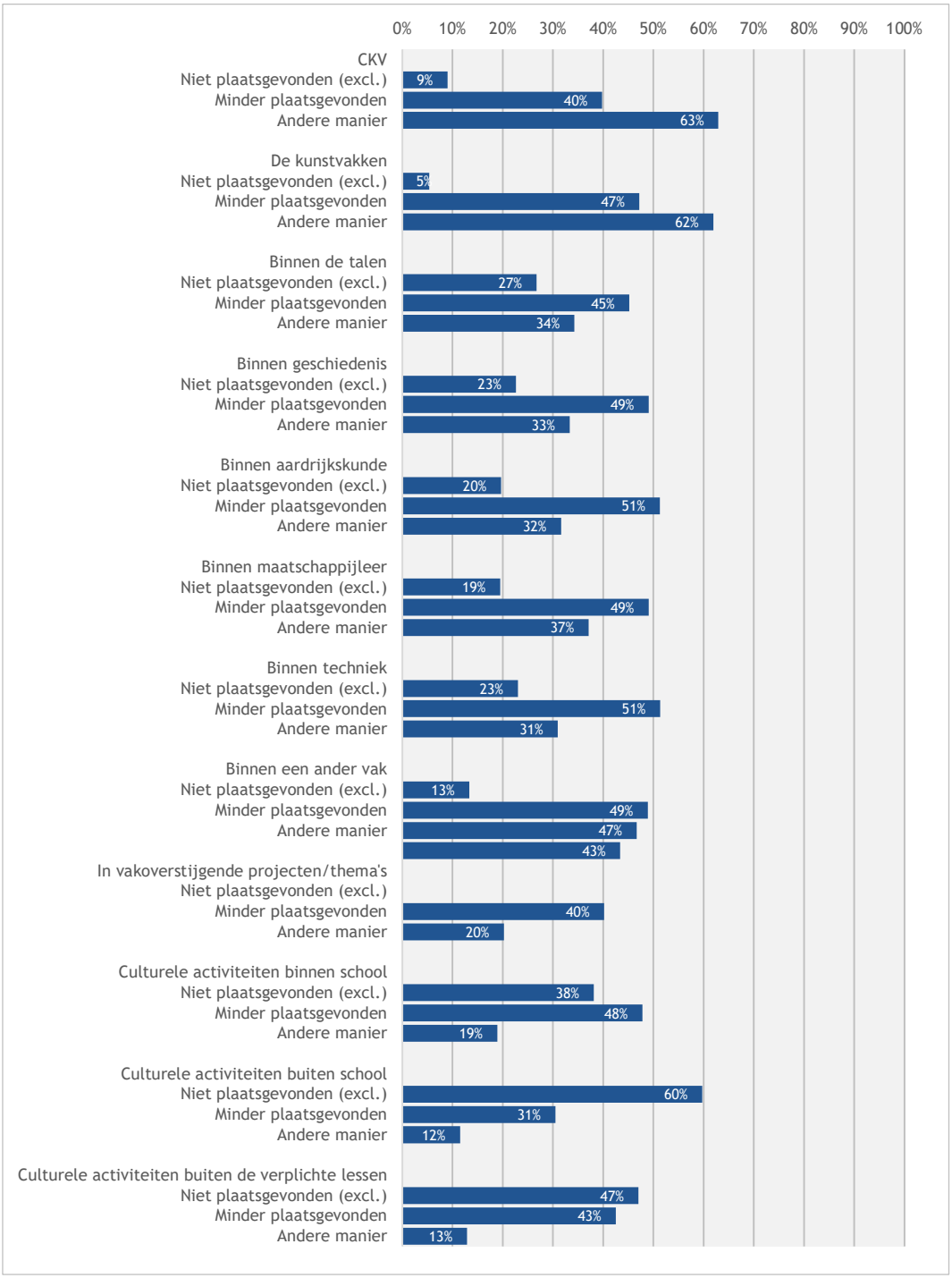

Figuur 11.2: Op welke manier hebben de coronamaatregelen invloed op de betreffende vakken gehad? (meerdere antwoordopties, uitgezonderd 'niet plaatsgevonden', N varieert per categorie) (Bron = vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).

11.2 Enquête docenten kunstvakken en CKV

Ook aan docenten is naar de invloeden van de coronamaatregelen gevraagd. In figuur 11.3 zijn hun antwoorden weergegeven. Bijna tachtig procent geeft aan dat de coronamaatregelen grote invloed hebben gehad op culturele activiteiten buiten de school. Voor de lessen CKV en de kunstvakken geeft ongeveer zestig procent aan dat de maatregelen grote invloed hadden.
Over de kunstvakken en CKV geeft echter iets meer dan de helft van de docenten aan dat ze niet weten welke invloeden de coronamaatregelen op het onderdeel cultuur in andere vakken hadden.

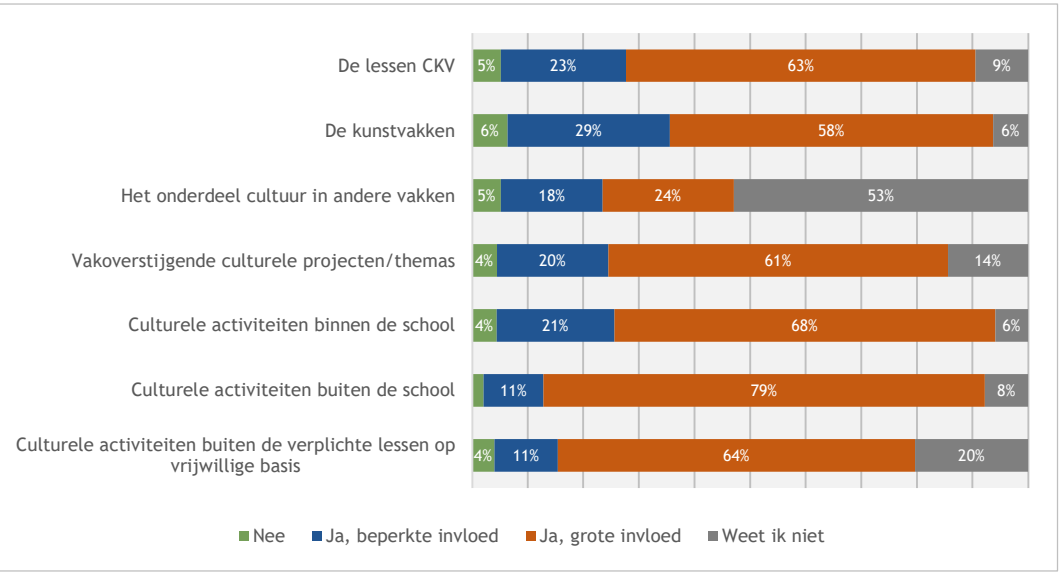

Figuur 11.3: Hebben de coronamaatregelen invloed gehad op cultuureducatie? (N = respectievelijk 330, 331, 333, 324, 339, 340, 312) (Bron: vragenlijst docenten).

Gevraagd naar op welke manier de coronamaatregelen invloed hebben gehad op de betreffende vakken, geeft ongeveer driekwart aan dat de lessen CKV en de kunstvakken op een andere manier plaatsvonden. Door de lockdowns kon het reguliere onderwijs op school een tijd niet doorgaan. Vier procent gaf aan dat de lessen CKV niet hebben plaatsgevonden als gevolg van de coronamaatregelen, slechts drie procent gaf aan dat de kunstvakken niet meer plaatsvonden. Vakoverstijgende culturele projecten/thema's (51%), culturele activiteiten binnen de school (47%), culturele activiteiten buiten de school (58%) en culturele activiteiten buiten de verplichte lessen (54%) vonden in ongeveer de helft van de gevallen niet plaats.

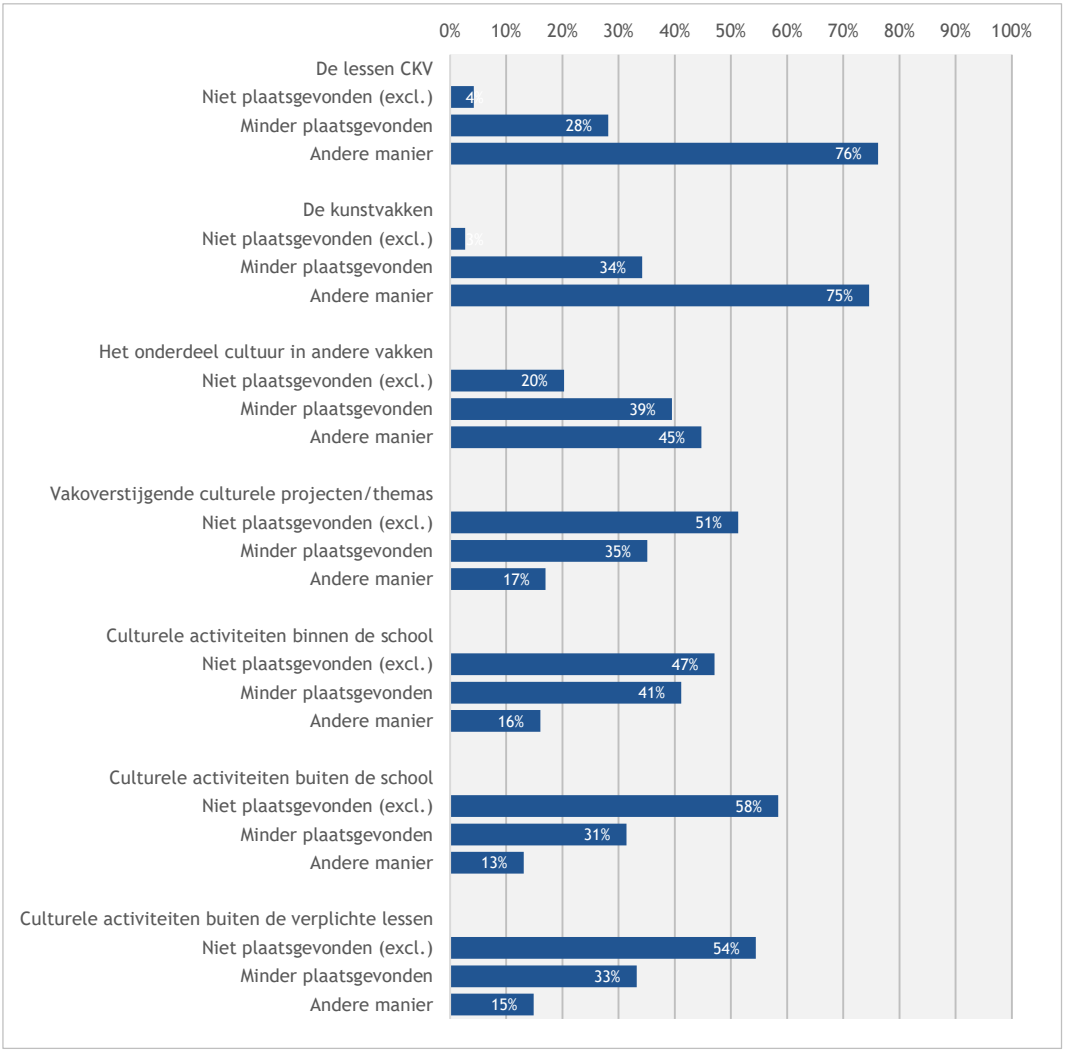

Figuur 11.4: Op welke manier hebben de coronamaatregelen invloed op de betreffende vakken gehad? (N = respectievelijk 282, 289, 139, 263, 304, 306, 236) (Bron: vragenlijst docenten).

11.3 Kwalitatieve verdieping

De coronapandemie had volgens coördinatoren en docenten die we spraken vooral veel invloed op de sociale vaardigheden van leerlingen. Zo stelt een respondent: *'Corona had vooral invloed op de sociale omgang, hoe leerlingen op elkaar en op elkaars werk kunnen reageren. Die ontwikkeling hebben ze erg gemist. Dat merk je vooral bij jaar 3 en 4. Omgaan met elkaar, werken met elkaar, daar hebben ze echt een achterstand in. Leerlingen zijn wat hard allemaal. Voorheen waren ze wat genuanceerder, beter voorbereid op een gesprek.'* Tijdens de lockdowns is cultuuronderwijs (deels) online gegeven, maar daarbij miste men de samenwerking en interactie erg. *'Leerlingen durven bijvoorbeeld niet allemaal iets te zeggen over Teams, camera soms niet aan, dus minder doorpraten op opdrachten etc. Je kunt er niet echt bij zijn om het proces te waarborgen. En al die waarden die we nastreven in de kunstlessen zijn eigenlijk processen.'*

Ook is het fysiek ervaren van kunst en cultuur op een locatie buiten de school van grote meerwaarde: *'Het gaat niet alleen om de kunst maar ook om de hele ervaring er omheen, samen op pad, in zo'n gebouw rondlopen. Je merkt het ook in de gesprekken die ze aangaan: als je in een museum rondloopt met*

leerlingen hoor je 'ja juf dat kunstwerk is echt niks'. Daar kun je dan ter plekke op inhaken en uitleggen, vinden ze misschien dan wel weer interessant. Dat stukje van in gesprek gaan met elkaar over wat je net hebt gezien.' Leerlingen merken hierover vooral ook op dat zij het jammer vinden dat bepaalde uitstapjes niet door konden gaan, terwijl zij de meerwaarde van buitenschoolse ervaringen zelf ook inzien: *'Daar leer je wel meer/andere dingen van.'*

Als positieve leerpunten geven respondenten aan dat ze het belang en de waarde van hun vak meer inzien en nog meer inzetten op de unieke werkvormen die plaatsvinden binnen cultuuronderwijs. Ook ziet men een verbetering in digitale vaardigheden van zowel leerlingen als docenten, en ziet men mogelijkheden voor digitale ondersteuning in de fysieke les.

11.4 Beantwoording onderzoeksvragen

Welke invloed heeft de COVID-19-pandemie gehad op het cultuuronderwijs?

- De coronapandemie en bijbehorende maatregelen hebben grote invloed gehad op met name culturele activiteiten (niet of minder plaatsgevonden), CKV en de kunstvakken (veelal op een andere manier (digitaal) plaatsgevonden).
- Uit de interviews blijkt dat men vooral gevolgen ziet voor de sociale vaardigheden en leerprocessen van leerlingen.

12 Verankering van cultuuronderwijs in het vo

Zoals in paragraaf 2.4.3 staat beschreven, is er een verankeringsmaat berekend op basis van de scores op de enquête onder cultuurcoördinatoren en directeuren. Deze wordt gebruikt om mate waarin cultuuronderwijs is ingebed binnen de vo-scholen systematisch in beeld te brengen. De verankeringsmaat bestaat uit twaalf verschillende indicatoren uit de vragenlijst voor schoolleiders die relevant zijn voor de inbedding van het cultuuronderwijs in het voortgezet onderwijs. Voor de monitor cultuureducatie 2022 is de verankeringsmaat doorontwikkeld en verbeterd op basis van zowel inhoudelijke al statistische gronden (zie bijlage 1). Een belangrijk uitgangspunt hierbij was de vergelijkbaarheid met de voorgaande meting. Daarom is de nieuwe verankeringsmaat gebaseerd op vragen die ook voor de monitor cultuureducatie 2017 waren opgenomen in de enquête voor schooldirecties en cultuurcoördinatoren.

Hieronder worden de gemiddelde scores per indicator besproken en vergeleken met de vorige meting.

De verankeringsmaat bestaat uit de volgende twaalf indicatoren uit de vragenlijst voor schoolleiders:

1. Cultuurprofielschool
2. Scholing docenten
3. Reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is
4. Reden voor cultuureducatie: voor betere samenwerking/uitstraling
5. Structureel overleg andere scholen
6. Vastgelegde visie
7. Cultuurcoördinator
8. Breed draagvlak
9. Deskundige docenten
10. Structurele financiën
11. Evaluatie van de opbrengsten
12. Goede accommodatie

Per indicator kon een school tussen 0 en 2 scoren, afhankelijk van de mate van verankering van die indicator. Hierbij staat 0 voor ‘niet verankerd’, 1 voor ‘enigszins verankerd’ en 2 voor ‘verankerd’. Dit resulteert in totaalscores per school die (theoretisch gezien) kunnen variëren tussen de nul en 24. In figuur 12.1 en figuur 12.2 worden de verdelingen per indicator weergegeven voor 2017 en 2022. Sommige indicatoren zijn dichotoom (d.w.z. dat een school er aan kan voldoen of niet), zoals de indicator cultuurprofielschool. Op deze indicatoren kunnen scholen alleen een 2 (verankerd) of een nee 0 (niet verankerd) scoren.

Voor een overzichtelijke weergave worden de dichotome indicatoren en de driepunts-indicatoren apart weergegeven in figuur 12.1 en figuur 12.2. Indicatoren die het vaakst verankerd zijn, zijn: breed draagvlak voor cultuureducatie, ruim negentig procent van de scholen in dit onderzoek krijgt hier de maximale score. Bijna twee derde van de scholen heeft een cultuurcoördinator en eenzelfde deel van de scholen dat hun docenten in grote mate beschikken over de deskundigheid om het cultuurdonderwijs vorm te geven. Ruim de helft van de scholen geeft aan dat de school beschikt over visie op kunst en cultuureducatie die schriftelijk is vastgelegd (52%). Indicatoren waar weinig scholen op scoren zijn (naast cultuurprofielschool, wat maar een klein deel van de scholen betreft) structureel overleg met andere scholen (18%) en goede accommodatie (19%).

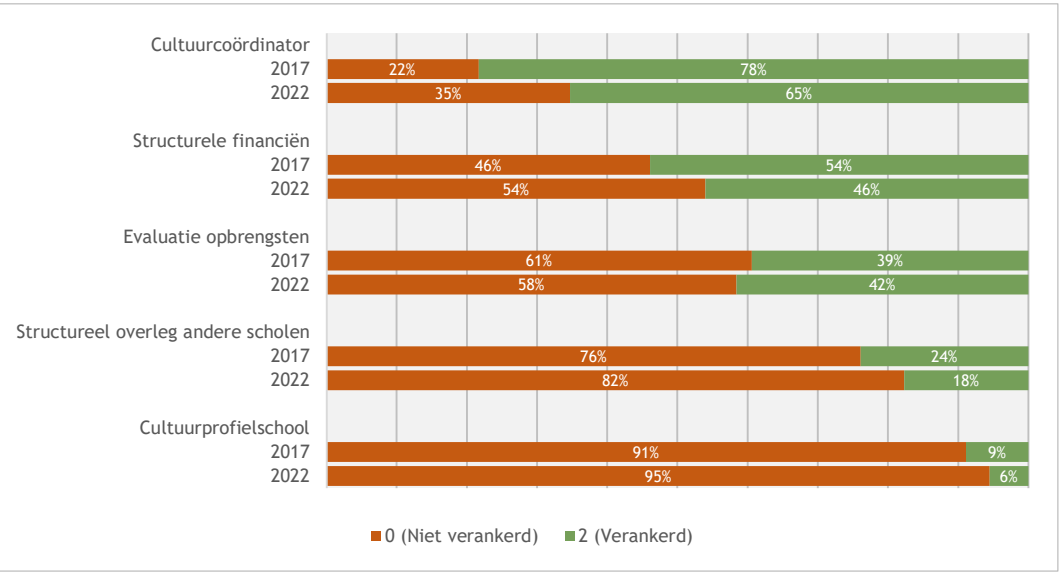

Figuur 12.1: Verdeling verankeringsscores per indicator (N 2017 = 180; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

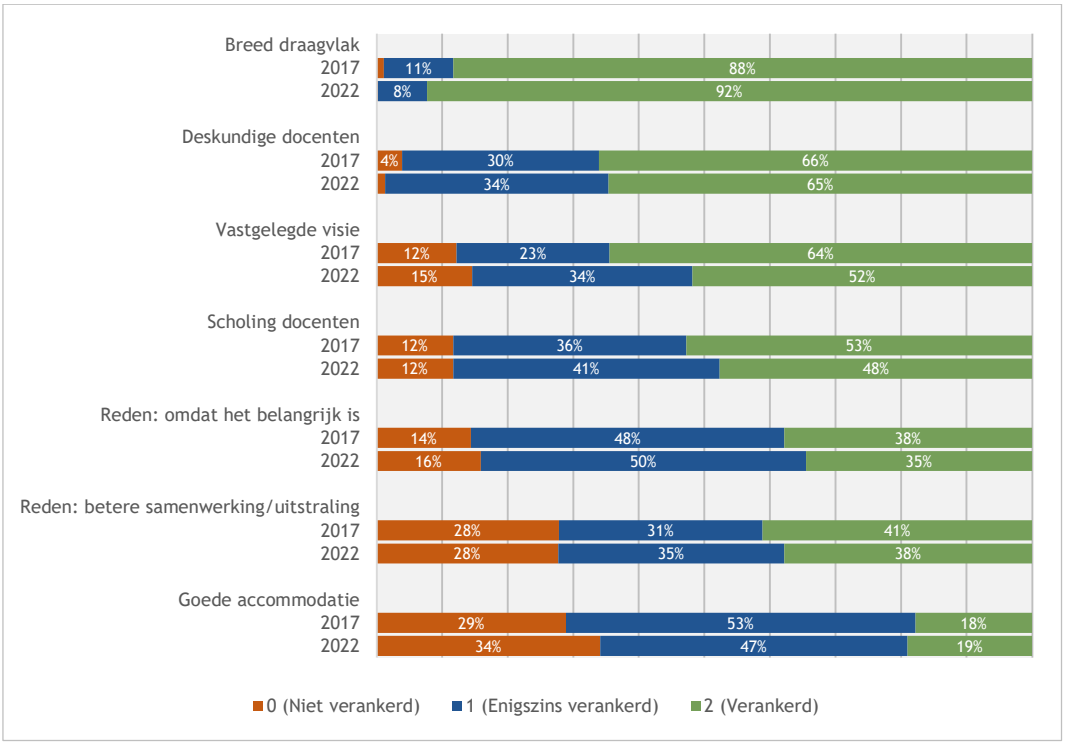

Figuur 12.2: Verdeling verankeringsscores per indicator (N 2017 = 180; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).

Als de totale verankeringsmaat wordt berekend door de scores op alle indicatoren op te tellen komen we per school tot een totaalscore die varieert tussen 0 en 24 in 2022 en tussen 3 en 23 in 2017.
Op basis van deze totaalscores kunnen scholen worden gegroepeerd in drie verschillende groepen. Scholen met score van 0 tot 8 worden als achterblijvers gecategoriseerd; de categorie volgers bestaat uit scholen

met een score tussen 9 en 14; en koplopers hebben een score van 15 of hoger. Dit resulteert in de verdeling zoals weergegeven in tabel .

12.1 Verschillen in verankering ten opzichte van 2017

In vergelijking met de vorige meting uit 2017 zijn de groepen volgers en achterblijvers iets groter geworden en is de groep koplopers kleiner geworden. De onderliggende indicatoren in figuur 12.1 en figuur 12.2 tonen weliswaar verschillen, maar slechts twee indicatoren verschillen significant ten opzichte van 2017: Het aandeel scholen met een cultuurcoördinator is lager in 2022, net als het aandeel scholen met een vastgelegde visie op kunst en cultuuronderwijs.

Tabel 12.1: Verdeling scholen naar totaalscore verankeringsmaat.

	2017		2022	
	n	%	n	%
Achterblijvers	21	12%	68	15%
Volgers	79	44%	219	48%
Koplopers	80	44%	165	37%
Totaal (n)	180		452	

12.2 Relatie tussen achtergrondvariabelen en voorlopen op cultuuronderwijs

Uit de analyses hierboven bleek al dat enkele achtergrondkenmerken (schooltype, regio, leerling aantal, samenwerking met een CmK-penvoerder, etc.) correleren met individuele indicatoren van de verankeringsmaat (hoofdstuk 12). De mate waarin het cultuuronderwijs verankerd is in een school hangt deels samen met de achtergrondkenmerken.

Een logische vervolgvraag is dan in hoeverre voorloperscholen bepaalde achtergrondkenmerken met elkaar gemeen hebben. Met andere woorden: in hoeverre bepalen achtergrondkenmerken van een school de kans dat deze school voorloopt op het gebied van cultuureducatie?

Om dit te toetsen, is er een multivariate logistische regressieanalyse uitgevoerd (zie ook bijlage 2) met als uitkomstmaat het zijn van een voorloperschool (ja of nee). Hierin zijn de volgende achtergrondkenmerken meegenomen:

- schooltype (praktijkonderwijs; vmbo; havo/vwo[57]; brede scholengemeenschap);
- leerlingaantal (opgedeeld in 5 kwintielen: 20% scholen met de minste leerlingen (Q1), tot (Q5) 20% scholen met de meeste leerlingen (Q5);
- het al dan niet ontvangen van de NPO-arbeidsmarkttoelage;
- stedelijkheid (van niet stedelijk tot zeer sterk stedelijk);
- regio (noord, oost, zuid, west).

Naast deze achtergrondkenmerken is meegenomen of scholen al dan niet samenwerken met een CmK-penvoerder, omdat dat mogelijk verband houdt met de mate van verankering van het cultuuronderwijs op een school.

57 Havo/vwo omvat alle scholen die havo en/of vwo en/of gymnasium aanbieden.

Uit deze multivariate analyse blijkt dat het aantal leerlingen significant en positief samenhangt met het zijn van een voorloperschool (zie bijlage 2). Naarmate scholen meer leerlingen hebben, neemt de kans op het zijn van een voorloperschool toe (een toename van 31% per kwintiel, odds-ratio = 1,31).

Ook blijkt uit deze analyse dat samenwerking met een CmK-penvoerder een significante indicator is voor het zijn van een voorloper. Hierbij is zichtbaar dat samenwerking met een CmK-penvoerder de kans op het zijn van een voorloper meer dan verdubbelt (odds-ratio= 2,53).

Aangezien de overige achtergrondkenmerken geen significant verband laten zien, betekent dat op basis van deze data, het ontvangen van een NPO-arbeidsmarkttoelage, schooltype, regio, en stedelijkheid (met uitzondering van het verschil tussen de twee uiterste categorieën)58 geen indicator zijn voor het zijn van een voorloper in cultuuronderwijs. Dit is een interessante bevinding.

Mogelijke verklaringen voor de gevonden verbanden zijn het feit dat grotere scholen meer (kunstvak)docenten en faciliteiten hebben voor het organiseren van cultuuronderwijs. En dat voor het verankeren van cultuuronderwijs de samenwerking met externe cultuurinstellingen noodzakelijk is. Voor goed kunst en cultuuronderwijs is het nodig om ook met partners buiten school samen te werken.

Deze bevindingen geven echter geen volledig beeld van de variabelen die de kans op het zijn van een voorloperschool verklaren. Het gebruikte logistische model op basis van de geanalyseerde variabelen verklaart 18 procent van de variantie. Ruim tachtig procent van de variantie blijft hiermee onverklaard.

Dit maakt de bevindingen niet minder betekenisvol, wel betekent het dat er mogelijk andere kenmerken bestaan, die niet in deze analyse zijn opgenomen, die een grotere voorspellende waarde hebben voor het zijn van een voorloperschool een beter beeld geven van waarom scholen wel of niet tot deze groep behoren.

12.3 Samenwerking met een CmK-penvoerder

Een verdiepende uitsplitsing voor het aantal scholen dat samenwerkt met een CmK-penvoerder is uitgevoerd om het gevonden effect uit de multivariate analyse te duiden. Deze groep scholen is representatief voor de populatie scholen in Nederland (zie de onderzoeksverantwoording in bijlage 2). Figuur 12.3 laat zien dat het aandeel scholen dat koploper is op het vlak van cultuuronderwijs significant groter is in het aandeel scholen dat aangeeft samen te werken met een CmK-penvoerder.

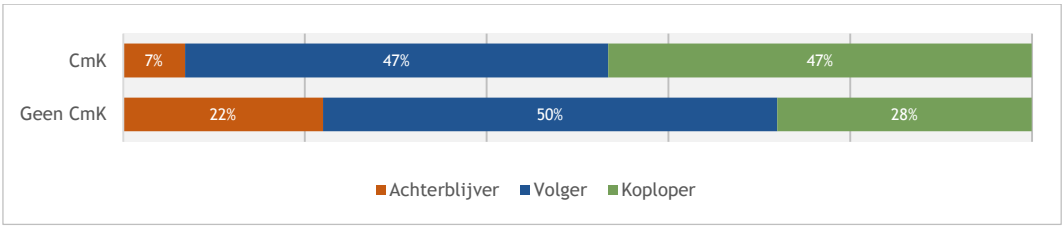

Figuur 12.3: Verdeling van scholen naar verankeringsgroep, uitgesplitst naar wel of niet samenwerken met een CmK-penvoerder (N CmK= 206, N geen CmK = 246) (Bron: Vragenlijst schoolleiders).

58 De kans op een voorloperschool verschilt wel significant tussen de categorieën 'niet-stedelijk' en 'zeer sterk stedelijk', waarbij niet stedelijke scholen een lagere kans hebben om een voorloperschool te zijn ten opzichte van zeer-sterk stedelijk. Voor de overige categorieën van stedelijkheid worden geen significante effecten gevonden

Daarnaast is er gekeken naar verschillen op het niveau van de afzonderlijke indicatoren van de verankeringsmaat. Deze verschillen per indicator tussen scholen die wel of niet samenwerken met een CmK-penvoerder zijn te zien in figuur 12.4 en figuur 12.5. Uit de analyses blijkt dat de percentages significant verschillen op de indicatoren cultuurcoördinator, structureel overleg met andere scholen, vastgelegde visie en beoordeling accommodatie. Deze indicatoren zijn vaker verankerd bij scholen die samenwerken met een CmK-penvoerder.

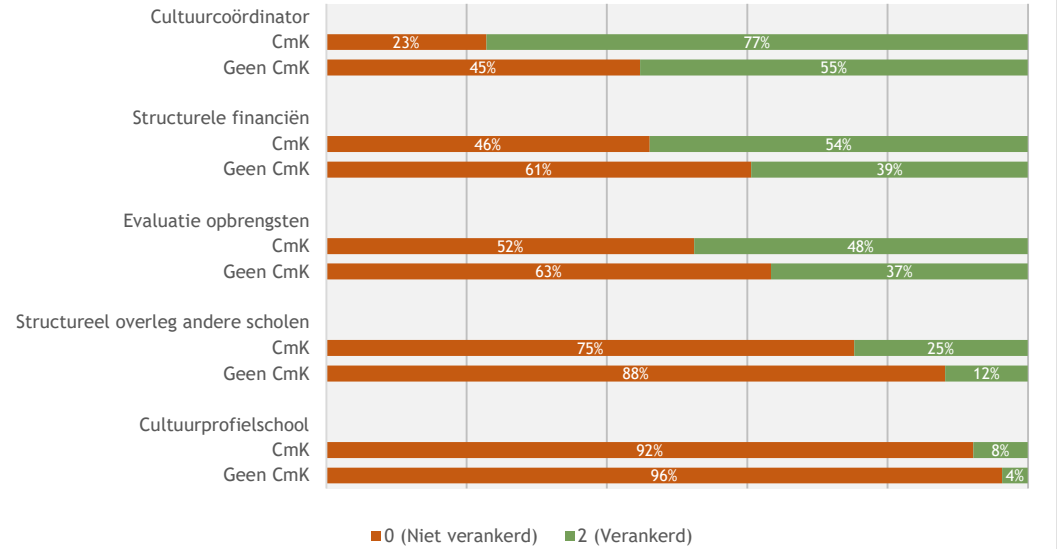

Figuur 12.4: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK deelname (tweepuntsindicatoren).

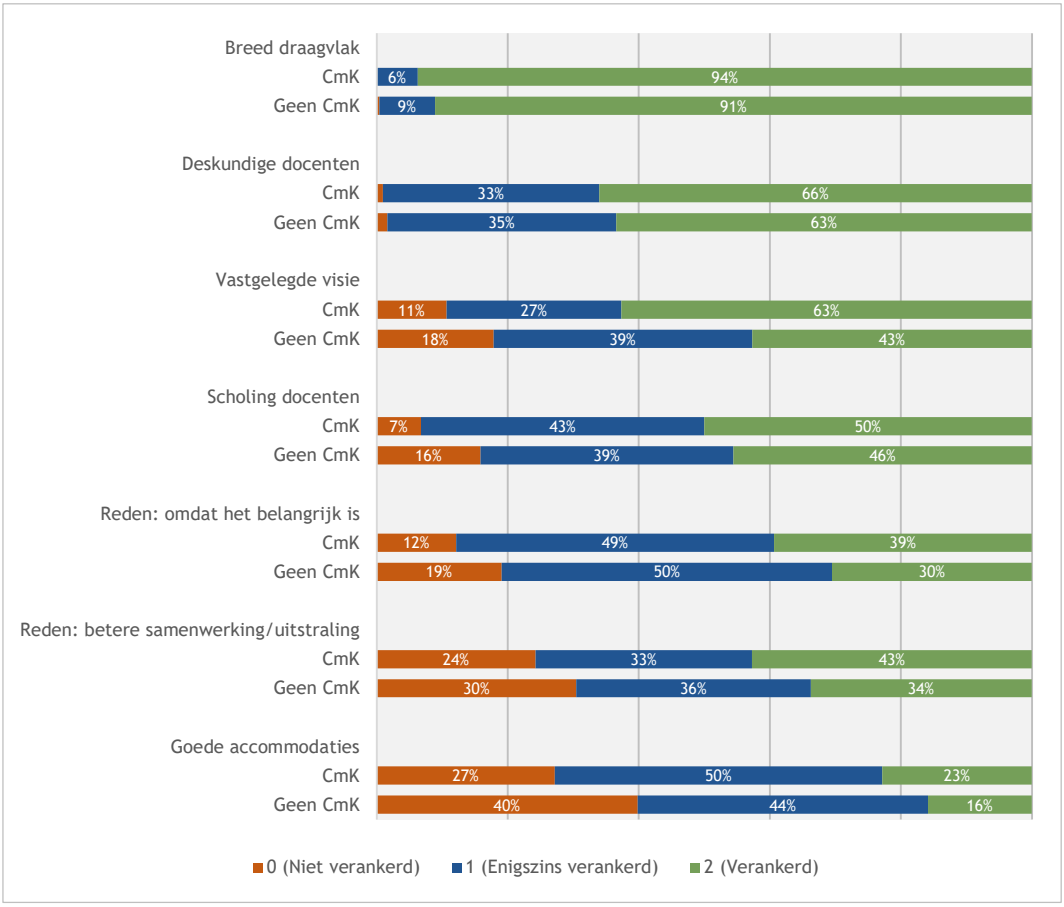

Figuur 12.5: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK-deelname (driepuntsindicatoren).

12.4 Samenvatting verankeringsmaat

- Volgens de nieuwe verankeringsmaat is 37 procent van de vo-scholen koploper op het gebied van cultuuronderwijs; 48 procent volger en is 15 procent van de scholen een achterblijver.
- De indicatoren die het vaakst zijn verankerd binnen de scholen zijn een breed draagvlak voor cultuuronderwijs en de aanwezigheid van een cultuurcoördinator.
- Twee van de afzonderlijke indicatoren verschillen significant ten opzichte van 2017: Het aandeel scholen met een cultuurcoördinator en het aandeel scholen met een vastgelegde visie op kunst en cultuuronderwijs zijn beide kleiner geworden ten opzichte van de vorige monitor.
- Gezien de effecten van de coronapandemie op het cultuuronderwijs, is het niet uit te sluiten dat de coronapandemie heeft bijgedragen aan de gevonden verschillen ten opzichte van de vorige monitor. Aangezien de vorige monitor vijf jaar geleden is uitgevoerd, kunnen we over de mate van deze invloed echter geen uitspraken doen. Mogelijk spelen hierbij ook andere aspecten een rol.
- Uit de multivariate analyse komt naar voren dat achtergrondkenmerken van scholen (het aantal leerlingen per school, het type school, stedelijkheid, regio en het al dan niet ontvangen van de NPO-arbeidsmarkttoelage) geen voorspellende factor zijn voor het zijn van een voorloper in cultuuronderwijs. Samenvattend laat dit model zien dat (de meeste) scholen niet afhankelijk zijn van hun sociaaleconomische omgeving en locatie om in potentie een school te zijn waar verankerd cultuuronderwijs plaats kan vinden. Samenwerking met een CmK-penvoerder en schoolgrootte vergroten wel de kans om een voorloperschool te zijn.

13 Resultaten Voortgezet speciaal onderwijs (vso)

13.1 Respons

De vragenlijst voor scholen in het voortgezet speciaal onderwijs (vso) is ingevuld door 116 schoolleiders. Ruim een derde van de vragenlijst is ingevuld door een (adjunct-)directeur (36%), een derde van de respondenten is cultuurcoördinator (32%). De overige respondenten bestaan uit afdelings- en teamleiders (11%), CKV-coördinatoren (10%) en sectiehoofden van kunstvakken (4%). Van de 116 deelnemende VSO-scholen is ruim de helft een cluster 4 school (52%) en 43 procent een cluster 3 school. Cluster 1 en 2 scholen zijn beide met drie procent vertegenwoordigd[59].

Tabel 13.1: Functie respondenten schoolleidersvragenlijst VSO (N = 116) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso)

	2022
(Adjunct-)directeur/bestuurder	36%
Afdelingsleider/teamleider	11%
Cultuurcoördinator	32%
CKV-coördinator	10%
Hoofd sectie kunstvakken	4%
Anders	22%

Tabel 13.2: Welke clusters biedt uw school aan? (N = 116; scholen kunnen meerdere clusters aanbieden) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso)

	2022
Cluster 1	3%
Cluster 2	3%
Cluster 3	43%
Cluster 4	52%
Anders	8%

De VSO-scholen kunnen één of meerdere uitstroomprofielen aanbieden.[60] Ongeveer twee derde geeft aan het uitstroomprofiel vervolgonderwijs aan te bieden. Ook geeft twee derde aan het uitstroomprofiel dagbesteding aan te bieden. Ongeveer drie kwart biedt het uitstroomprofiel arbeidsmarkt aan. De vso-scholen met vervolgonderwijs als uitstroomprofiel kunnen ook verschillende onderwijstypen aanbieden. De meeste scholen bieden vmbo-t aan (66%), gevolgd door vmbo-basis (58%), vmbo-kader (56%) en praktijkonderwijs (51%). Daarnaast worden vmbo-gemengde leerweg, havo en vwo respectievelijk door 26, 39 en twaalf procent van deze scholen aangeboden.

59 In het vso bestaan vier clusters, gericht op verschillende doelgroepen leerlingen; cluster 1 visuele problematiek, cluster 2 auditieve problematiek, cluster 3 leerlingen met een verstandelijke beperking en cluster 4 ernstige gedragsproblemen en psychiatrische problematiek.

60 Meer informatie over uitstroomprofielen is hier te vinden: Over het leergebied in so/vso - SLO

Tabel 13.3: Welke uitstroomprofielen biedt de school aan? (N = 116; scholen kunnen meerdere profielen aanbieden) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso)

	2022
Vervolgonderwijs	66%
Arbeidsmarkt	76%
Dagbesteding	66%

Tabel 13.4: Welke onderwijstypen biedt u aan? (N = 77) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso)

	2022
Praktijkonderwijs	51%
Vmbo - Theoretische leerweg (vmbo-t)	66%
Vmbo - Gemengde leerweg	26%
Vmbo - Kaderberoepsgerichte leerweg	56%
Vmbo - Basisberoepsgerichte leerweg	58%
Havo	39%
Vwo	12%

13.2 Visie en beleid vso

Er is gevraagd of scholen een visie hebben op cultuuronderwijs, te zien in figuur 13.1. Een grote meerderheid van de vso-scholen geeft aan een visie te hebben op cultuuronderwijs. Ongeveer twintig procent van de scholen geeft aan geen visie te hebben op cultuuronderwijs. Van de scholen met een visie op cultuuronderwijs geeft dertig procent aan dat deze is vastgelegd in een apart cultuurbeleidsplan; 18 procent geeft aan dat deze is vastgelegd in het schoolplan; en 31 procent geeft aan dat de visie niet schriftelijk is vastgelegd.

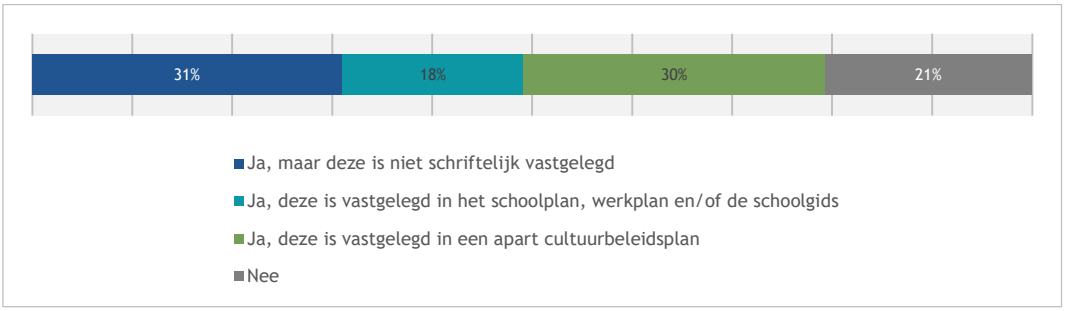

Figuur 13.1: Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

In figuur 13.2 is te zien dat welke beweegredenen scholen hebben om aandacht te besteden aan kunst en cultuur. De belangrijkste beweegreden is ‘omdat docenten dat belangrijk vinden’ (74%), gevolgd door ‘omdat leerlingen dat belangrijk vinden’ (58%). Andere beweegredenen voor scholen zijn ‘omdat dat in de vijf kerndoelen voor het leergebied kunst en cultuur staat’ (43%) en ‘voor betere samenwerking met de culturele omgeving’ (44%). Er is daarnaast ook gevraagd naar de doelen van cultuuronderwijs voor leerlingen (figuur 13.3). ‘Leerlingen in aanraking brengen met kunst en cultuur’ (94%) en ‘persoonlijke ontwikkeling stimuleren’ (92%) worden het vaakst benoemd. Daarnaast wordt ‘talentonwikkeling stimuleren’ (83%) relatief vaak benoemd.

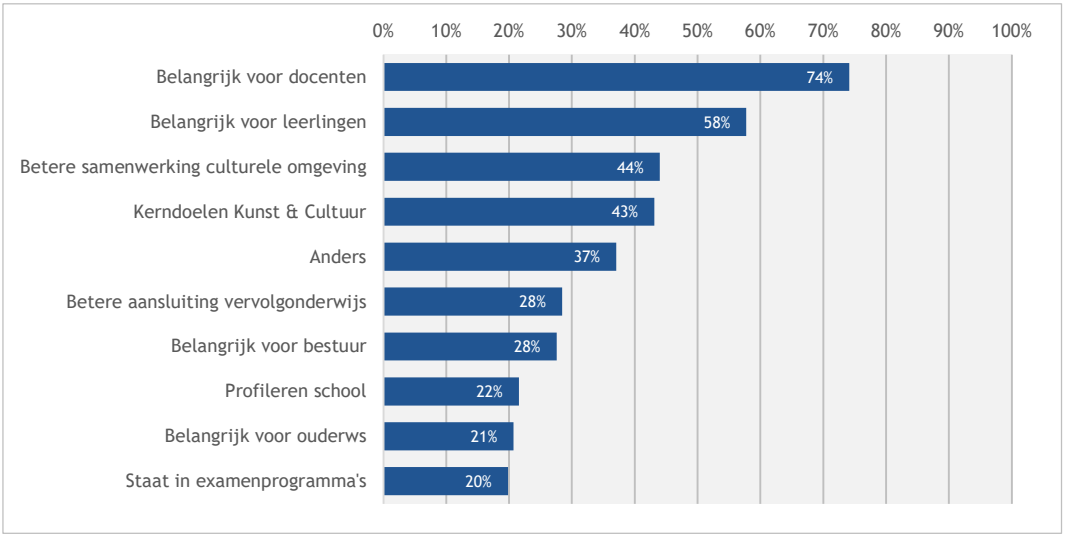

Figuur 13.2: Beweegredenen aandacht kunst en cultuur (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

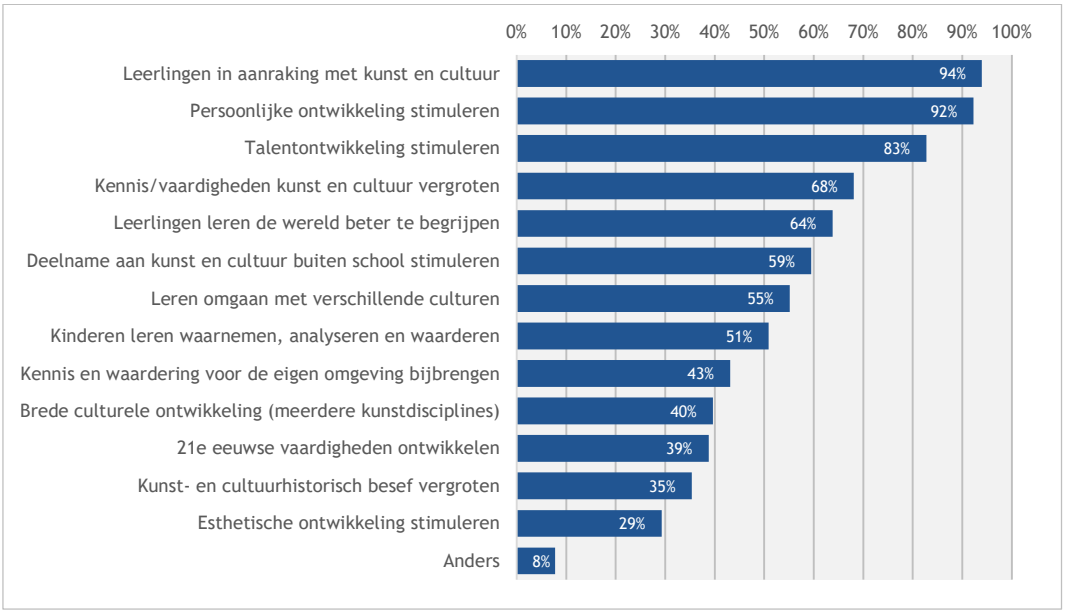

Figuur 13.3: Doelen cultuuronderwijs voor leerlingen (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso), meerdere antwoordopties mogelijk).

In figuur 13.4 staan de aanvullende doelen van scholen weergegeven. De belangrijkste aanvullende doelen zijn ‘het zelfvertrouwen van leerlingen vergroten’ (84%), ‘creatief denken van leerlingen stimuleren’ (83%) en ‘leerlingen stimuleren bij het ontwikkelen van een eigen identiteit’ (81%).

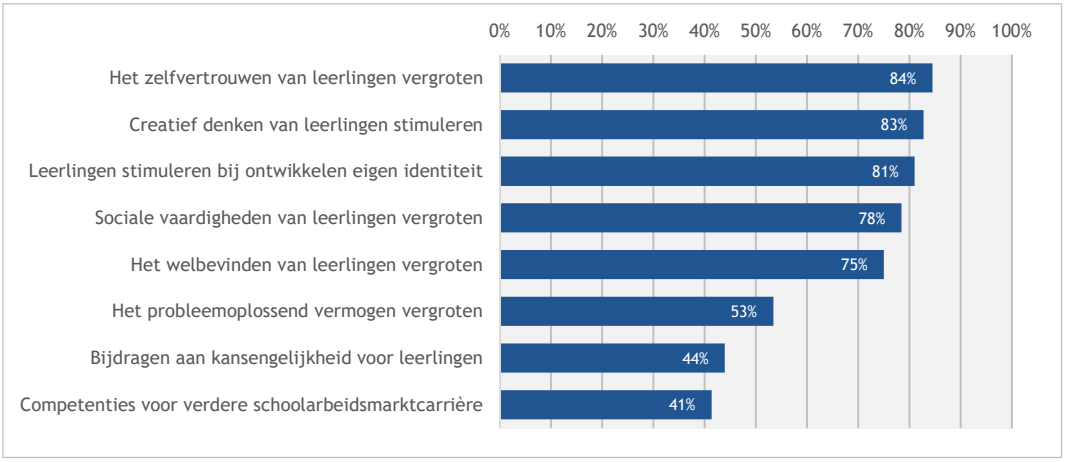

Figuur 13.4: Wat wil de school nog meer bereiken met cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

Ook is er gevraagd naar de doelen van cultuuronderwijs voor de school, weergegeven in figuur 13.5. Veruit het belangrijkste doel is 'breed aanbod voor leerlingen realiseren' (90%). Daarnaast worden '(mede) vormgeven van de pedagogisch-didactische visie van de school' (61%) en 'het schoolklimaat verbeteren' (47%) relatief vaak benoemd als doelen.

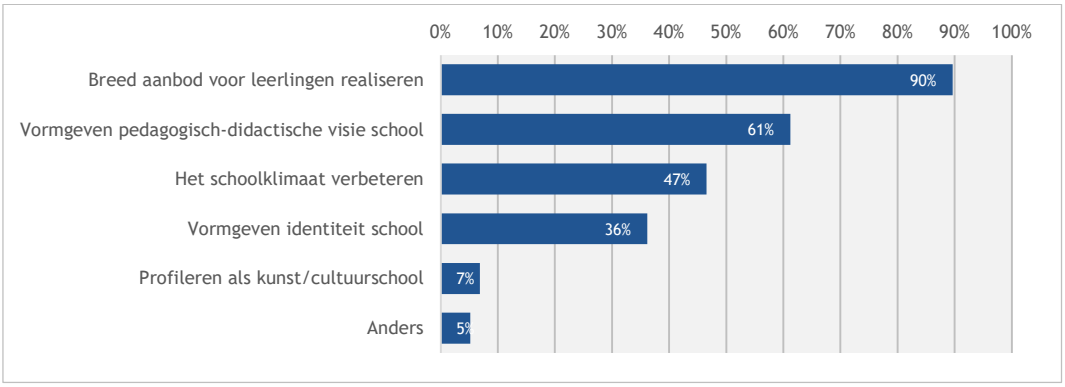

Figuur 13.5: Doelen cultuuronderwijs voor de school (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

13.3 Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma vso

In figuur 13.6, figuur 13.7 en figuur 13.8 is voor respectievelijk uitstroomprofiel Vervolgonderwijs, Arbeidsmarkt en Dagbesteding getoond op welke wijze kunst en cultuur aan de orde komt.

Wat betreft uitstroomprofiel Vervolgonderwijs zien we dat kunst en cultuur voornamelijk plaatsvinden bij culturele activiteiten binnen het schoolgebouw (74%), in de kunstvakken (68%) en bij culturele activiteiten *buiten* het schoolgebouw (68%).

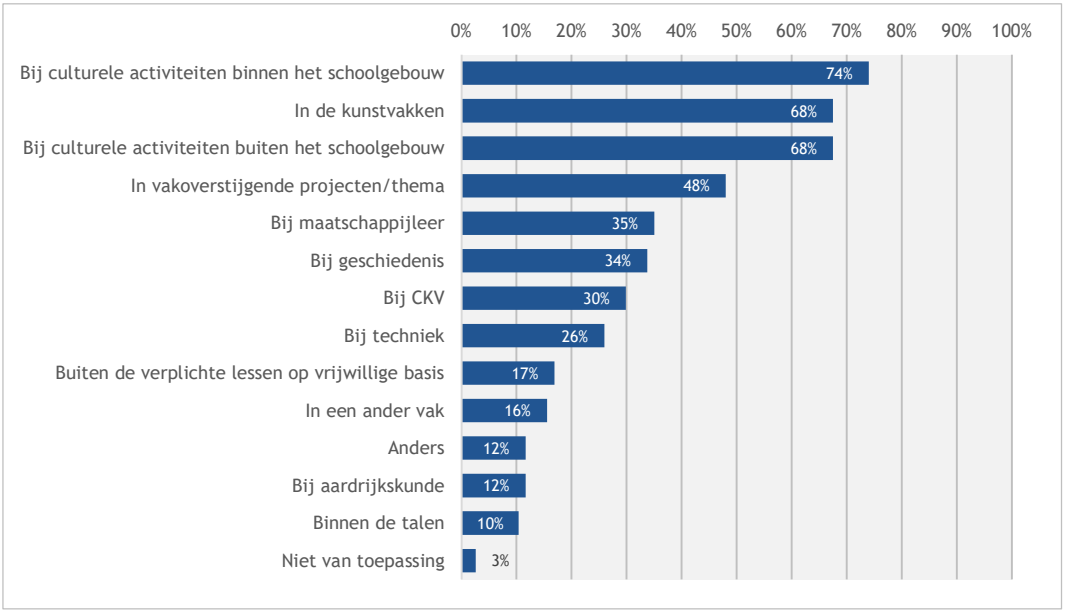

Figuur 13.6: Uitstroomprofiel Vervolgonderwijs: op welke wijze komen kunst en cultuur aan de orde? (N=77) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk)[61].

Bij uitstroomprofiel Arbeidsmarkt komen kunst en cultuur eveneens het meest aan de orde bij culturele activiteiten binnen en buiten het schoolgebouw (57% en 51%). Hier valt wel op dat ook deze meest voorkomende varianten minder worden aangeboden dan bij uitstroomprofiel Vervolgonderwijs.

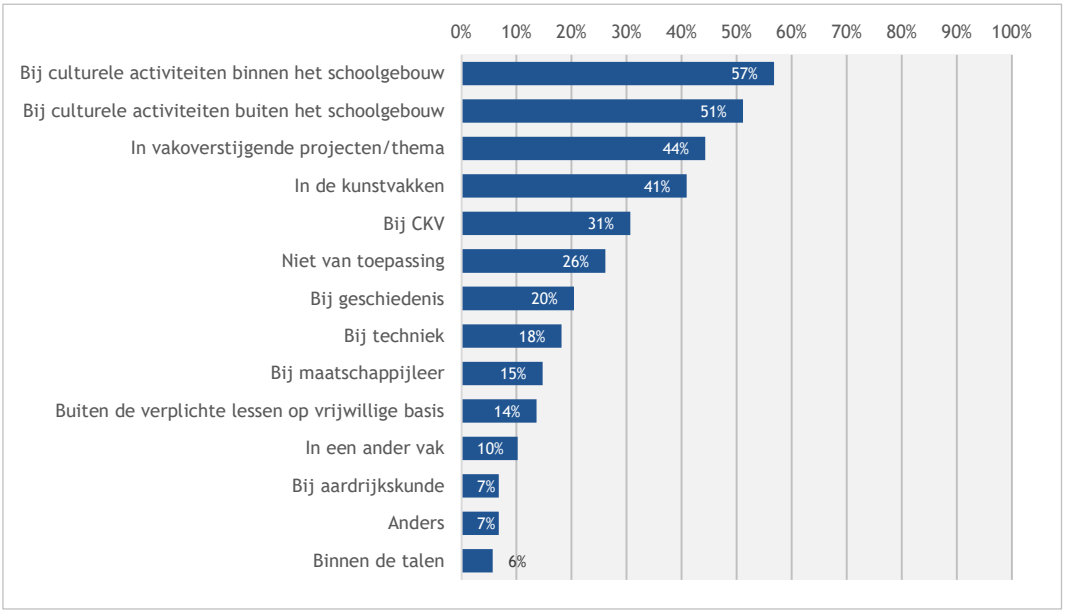

Figuur 13.7: Uitstroomprofiel Arbeidsmarkt: op welke wijze komen kunst en cultuur aan de orde? (N=88) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

61 Bij de vraag aan scholen met uitstroomprofiel Vervolgonderwijs is, in tegenstelling tot diezelfde vraag aan de andere uitstroomprofielen, niet in de vraagtekst gespecificeerd dat de antwoorden betrekking moeten hebben op dat specifieke uitstroomprofiel. De weergave voor dit profiel is dus mogelijk minder zuiver.

Ten slotte kijken we naar uitstroomprofiel Dagbesteding: hier hebben respondenten van alle opties het vaakst aangegeven dat kunst en cultuur binnen het onderwijs *niet van toepassing* is (45%). Overall komen alle opties hier minder voor dan in de voorgenoemde profielen. Bij Dagbesteding lijkt de focus op kunst en cultuur dus het minst prominent te zijn.

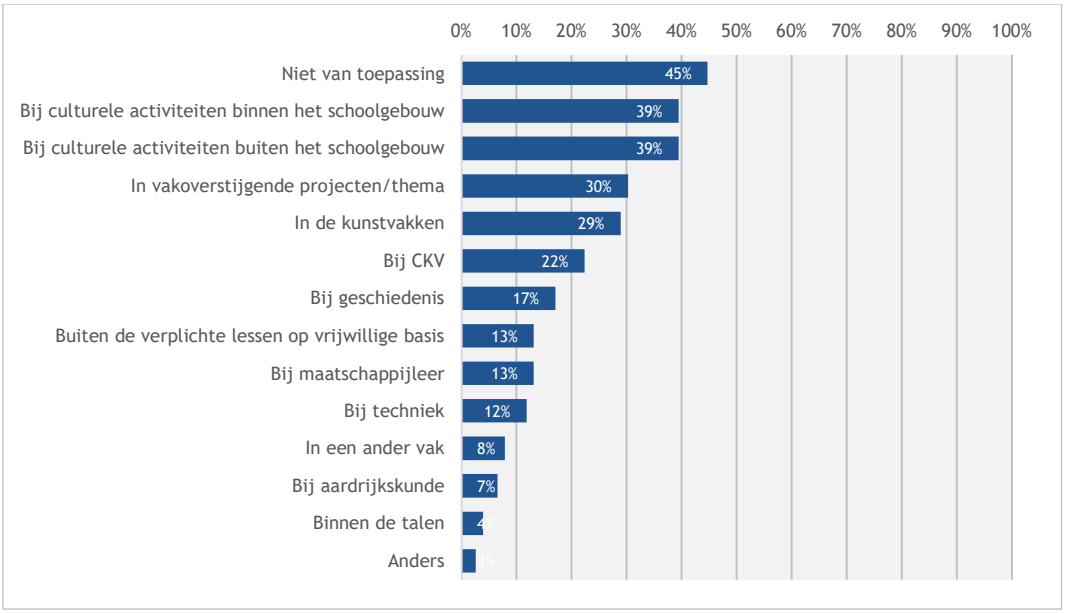

Figuur 13.8: Uitstroomprofiel Dagbesteding: op welke wijze komen kunst en cultuur aan de orde? (N=76) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

In figuur 13.9 is weergegeven op welke manier er aandacht wordt besteed aan cultureel erfgoed. Bij zeventig procent van de scholen bezoeken leerlingen musea. Andere vaak genoemde manieren waarop aandacht wordt besteed aan cultureel erfgoed zijn het gebruik van de cultuur-historische omgeving van de school (36%) en het bezoeken van monumenten (29%). Immaterieel erfgoed, archieven, en archeologie worden relatief weinig genoemd (respectievelijk 16%; 3% en 3%).

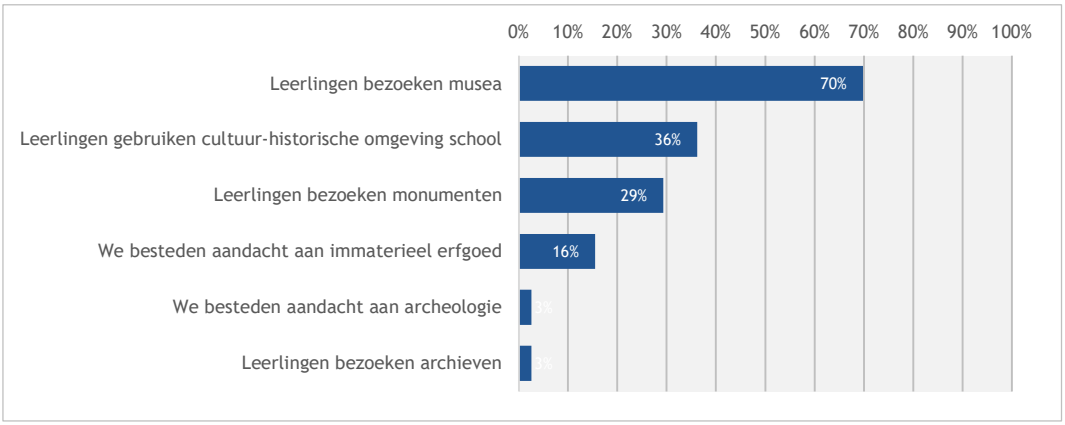

Figuur 13.9: Op welke manier aandacht voor cultureel erfgoed? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

13.4 Samenhang en doorgaande leerlijn VSO

Er is gevraagd in hoeverre docenten van andere vakken dan kunstvakken betrokken zijn bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs (figuur 13.10). Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat docenten van andere vakken hier enigszins betrokken bij zijn. Twaalf procent geeft aan dat de docenten van andere vakken intensief betrokken zijn bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs en ruim een derde van de respondenten (36%) geeft aan dat docenten van andere vakken hier niet of nauwelijks bij betrokken zijn.

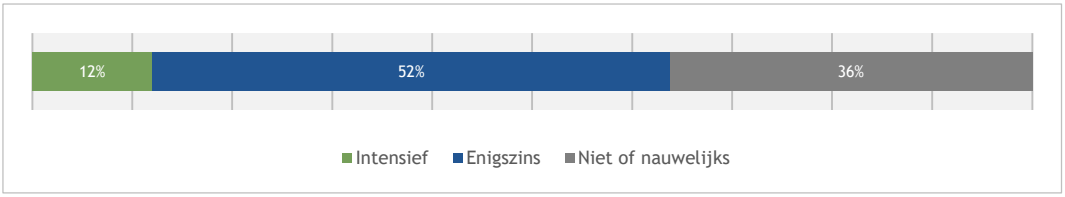

Figuur 13.10: In hoeverre zijn docenten van andere vakken dan de kunstvakken betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

13.5 Samenwerking culturele instellingen VSO

In figuur 13.11 is te zien met welke externe partners (op zijn minst in enige mate) wordt samengewerkt bij het vormgeven van cultuuronderwijs. Er wordt het vaakst samengewerkt met een centrum voor kunst en cultuur, 71 procent geeft aan op een bepaalde manier hiermee samen te werken. Daarnaast wordt er aangegeven dat er wordt samengewerkt met musea, theaters, individuele kunstenaars, en bibliotheken, respectievelijk door 65, 59, 67 en 61 procent.

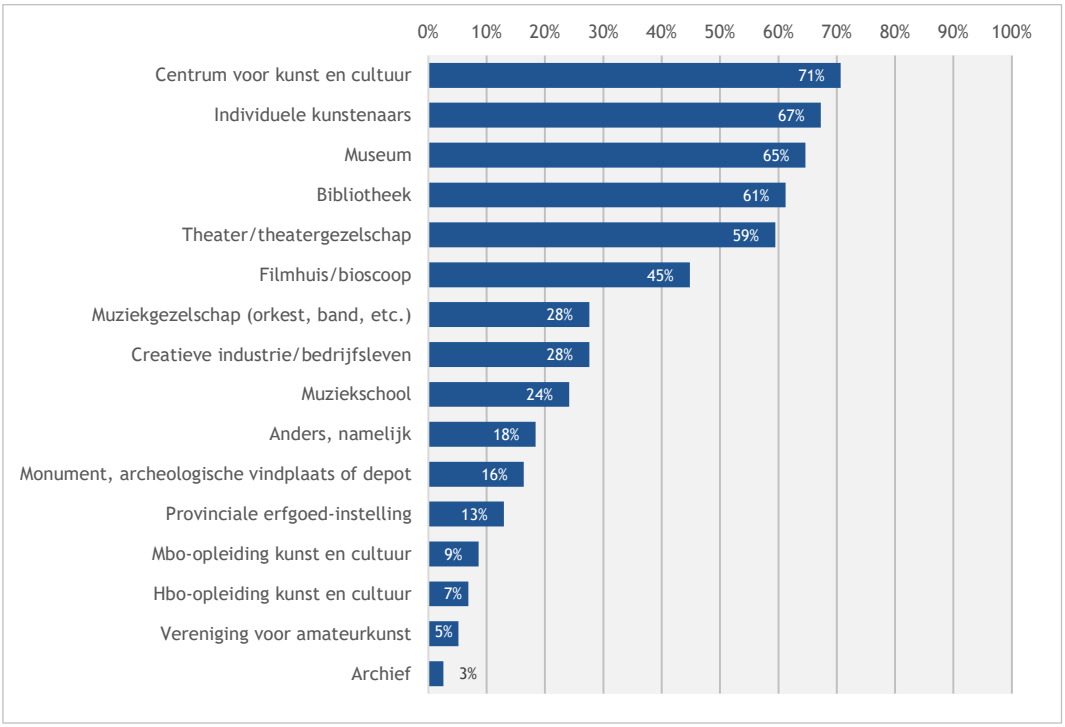

Figuur 13.11: Met welke externe partners werkt u samen bij de vormgeving van cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

Er is ook gekeken of deze samenwerking met externe partners leidt tot kwalitatief beter cultuuronderwijs (figuur 13.12; alleen de zes soorten instellingen waar het meest mee wordt samengewerkt zijn getoond). Het centrum voor kunst en cultuur leidt het vaakst tot kwalitatief beter cultuuronderwijs (83% ja, 13% enigszins), gevolgd door individuele kunstenaars (79% ja, 21% enigszins). Ook voor musea, theaters en bibliotheken geeft rond de zeventig procent aan dat samenwerking leidt tot kwalitatief beter cultuuronderwijs.

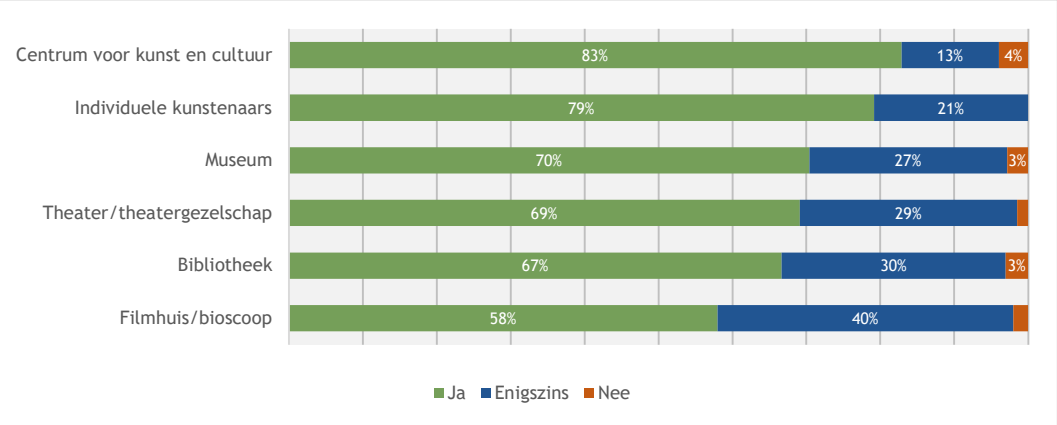

Figuur 13.12: Leidt samenwerking externe partner tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (Centrum voor kunst en cultuur: n=76; Individuele kunstenaars: n=72; Museum: n=71; Theater: n=68; Bibliotheek: n=66; Filmhuis: n=50) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

In welk opzicht de samenwerking leidt tot kwalitatief beter onderwijs zien we in figuur 13.13. Bij de zes soorten instellingen waar het meeste mee wordt samengewerkt wordt vooral ‘meer kennis en vaardigheden bij leerlingen’ genoemd als bijdrage aan de kwaliteit van het cultuuronderwijs. Ook ‘meer kennis en vaardigheden bij docenten’ wordt veelal genoemd.

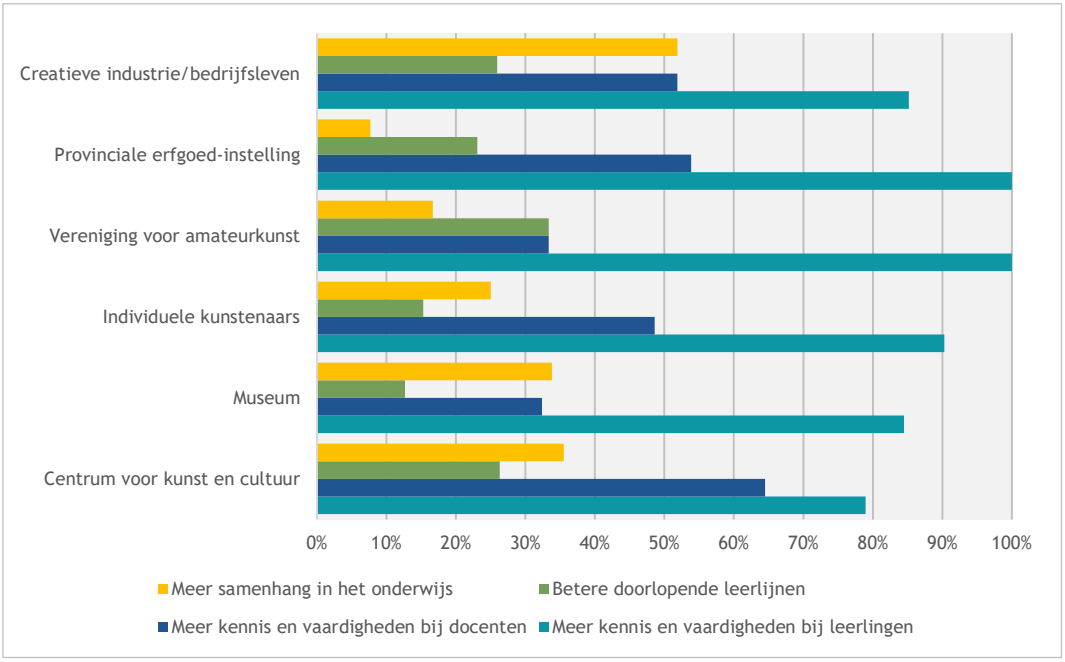

Figuur 13.13:In welk opzicht leidt samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per soort instelling) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

Door 65 procent van de scholen wordt aangegeven dat ze samenwerken met een centrum voor kunst en cultuur. Hoe dit centrum wordt ingezet door de scholen is te zien in figuur 13.14. Een centrum voor kunst en cultuur wordt het vaakst ingezet in projecten buiten de reguliere vakken, namelijk bij zestig procent van de scholen. Iets minder dan de helft geeft aan dat het centrum voor kunst en cultuur wordt ingezet bij visie en/of beleidsontwikkeling op het gebied van cultuuronderwijs. Daarnaast geeft veertig procent aan dat het centrum wordt ingezet in projecten als onderdeel van de reguliere vakken. Dit geldt ook voor projecten in schoolverband buitenschools. Slechts vijf procent geeft aan dat het centrum voor kunst en cultuur structureel binnen de reguliere lessen wordt ingezet.

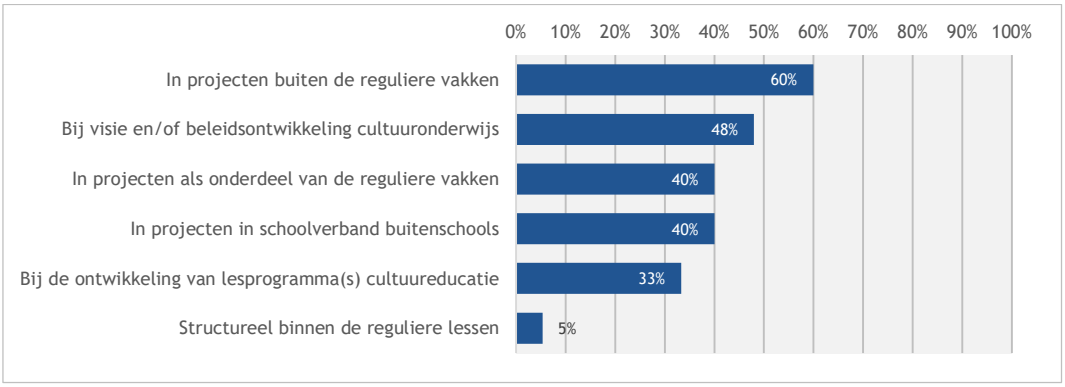

Figuur 13.14: Hoe wordt dit centrum voor kunst en cultuur ingezet in het cultuuronderwijs? (N=75) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

Een vijfde van de bevraagde VSO-scholen geeft aan dat ze structureel overleg voeren met andere scholen over cultuuronderwijs. In dit overleg wordt het vaakst ‘het samenwerken met externe partners voor cultuuronderwijs’ besproken (88%), gevolg door ‘ervaringen met de kwaliteit van het aanbod voor

cultuuronderwijs' (83%). Verder geeft twee derde aan de visie op cultuuronderwijs te bespreken en geeft de helft aan de doelen van cultuuronderwijs te bespreken. Zie figuur 13.15.

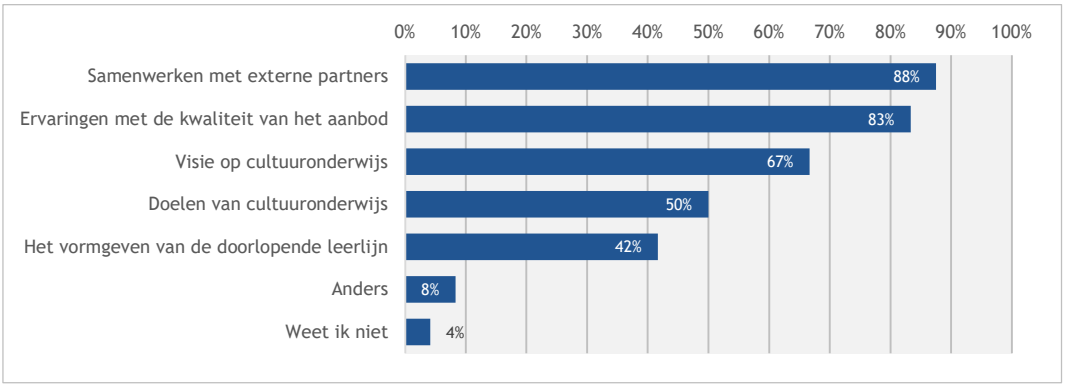

Figuur 13.15: Wat wordt besproken in structureel overleg? (N=24) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

13.6 Draagvlak en personeelsbeleid VSO

Ongeveer zestig procent van de scholen heeft een cultuurcoördinator. Gemiddeld heeft een cultuurcoördinator 2,1 uren per week tot zijn beschikking voor zijn/haar taken. Dit aantal uren is bij een meerderheid formeel vastgelegd bij de formatie/aanstelling (81%).

In figuur 13.16 is weergegeven welke taken (met betrekking tot cultuuronderwijs) door wie worden uitgevoerd. De meeste taken (als deze er zijn) worden belegd bij de cultuurcoördinator. Docenten zijn het vaakst bezig met 'selecteren en organiseren van culturele activiteiten voor de school'. De directeur is het vaakst verantwoordelijk voor 'fondsenwerving/subsidieaanvragen', 'aansturing cultuurcoördinator', 'deskundigheidsbevordering stimuleren' en 'verantwoording jegens bestuur'.

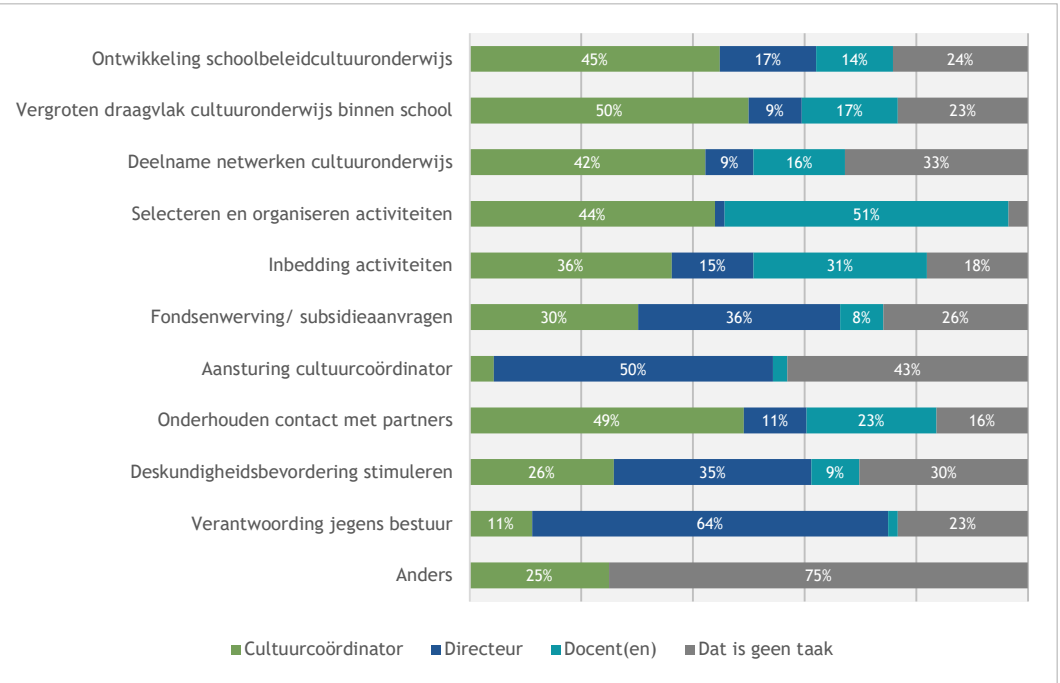

Figuur 13.16: Wie voert onderstaande taken uit? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

Er is gevraagd in hoeverre er draagvlak is voor cultuuronderwijs op school (figuur 13.17). Hier zien we dat er bij de directie voor twee derde in grote mate en voor een derde in enige mate draagvlak is voor cultuuronderwijs. Voor kunstvakdocenten is er voor 72 procent in grote mate draagvlak voor cultuuronderwijs en voor 19 procent in enige mate. Bij andere docenten is er voor dertig procent in grote mate en voor twee derde in enige mate draagvlak voor cultuuronderwijs.

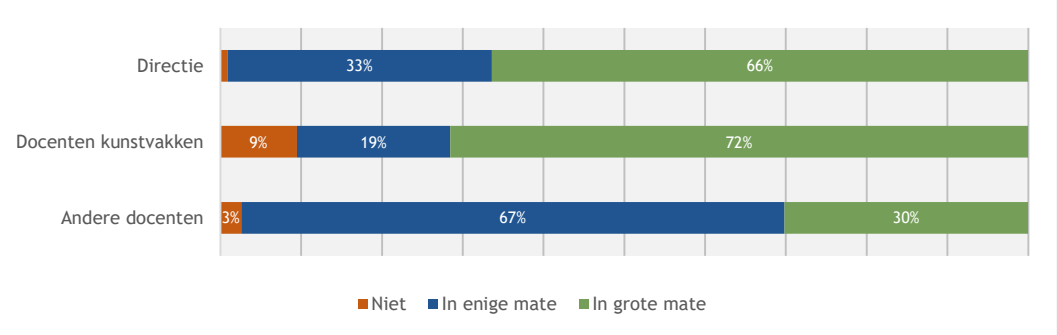

Figuur 13.17: Is er draagvlak voor cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

Van de schoolleiders vindt veertig procent de betrokken docenten in grote mate deskundig genoeg om cultuuronderwijs te geven. 56 procent vindt de docenten in enige mate deskundig genoeg om cultuuronderwijs te geven. Figuur 13.18 laat per competentie zien of docenten betrokken bij cultuuronderwijs in het algemeen deskundig genoeg zijn. Pedagogische/didactische vaardigheden wordt met 85 procent het vaakst in grote mate deskundig bevonden (12% in enige mate). De vakkennis wordt door 47 procent in grote en door 42 procent in enige mate deskundig genoeg bevonden. Op zestig procent van de scholen volgen op zijn minst enkele docenten cursussen/studiedagen/trainingen op het gebied van cultuuronderwijs.

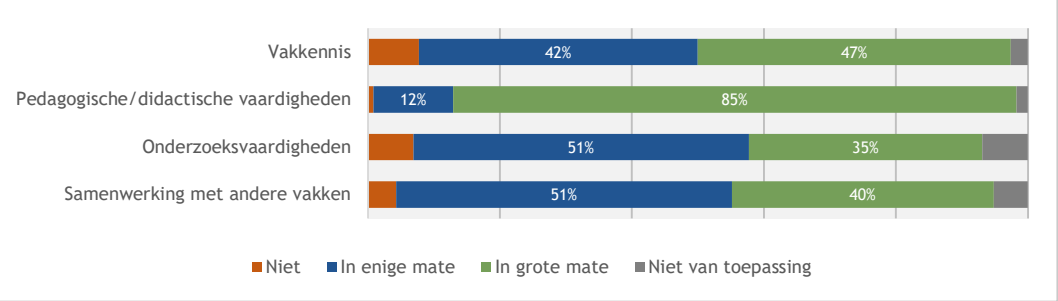

Figuur 13.18: Kunt u per competentie aangeven of u vindt dat de docenten betrokken bij cultuuronderwijs in het algemeen deskundig genoeg zijn? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

13.7 Financiën en huisvesting VSO

Zestig procent van de VSO-scholen heeft cultuuronderwijs als aparte post opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school. In figuur 13.19 wordt er getoond welke financieringsbronnen door de school wordt ingezet om cultuuronderwijs vorm te geven. Lumpsum wordt het meest gebruikt bij het vormgeven van cultuuronderwijs (58%). Daarnaast worden subsidies van het rijk (32%) en subsidies van gemeenten (39%) het vaakst ingezet. 19 procent maakt gebruik van de CJP cultuurkaart om cultuuronderwijs te financieren. Een ruime meerderheid van de scholen draagt niet zelf bij aan de CJP cultuurkaart (85%). Vier procent draag bij met €2,50 per leerling, tien procent draagt €10,50 bij per leerling.

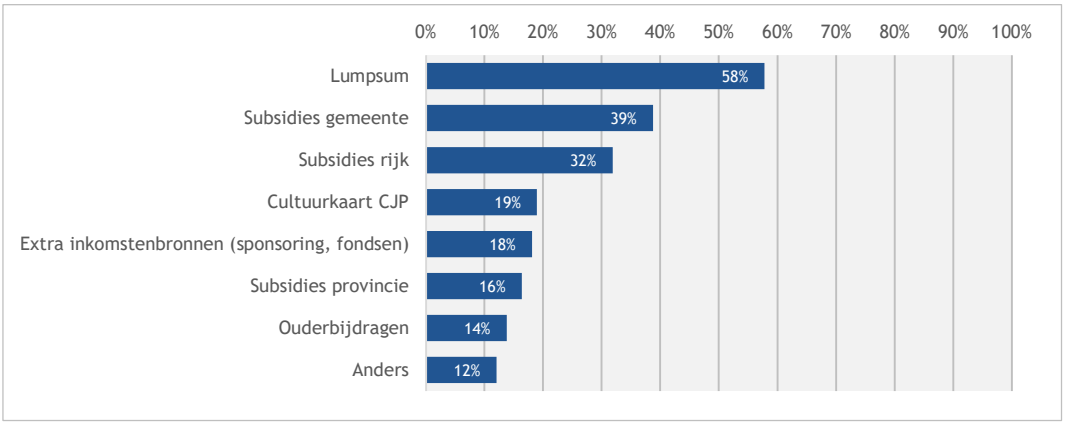

Figuur 13.19: Welke financieringsbronnen zet uw school in om cultuuronderwijs vorm te geven? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

Figuur 13.20 geeft weer hoe schoolleiders ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs beoordelen. De ruimtes voor beeldend wordt door tachtig procent, en daarmee het vaakst, als voldoende of goed beoordeeld. Ruimtes voor muziek, ruimtes voor dans/theater en podium met verlichting worden het meest als onvoldoende beoordeeld (respectievelijk 27%, 29% en 29%). Bovendien zijn deze ruimtes niet altijd aanwezig, net als audiovisuele apparatuur.

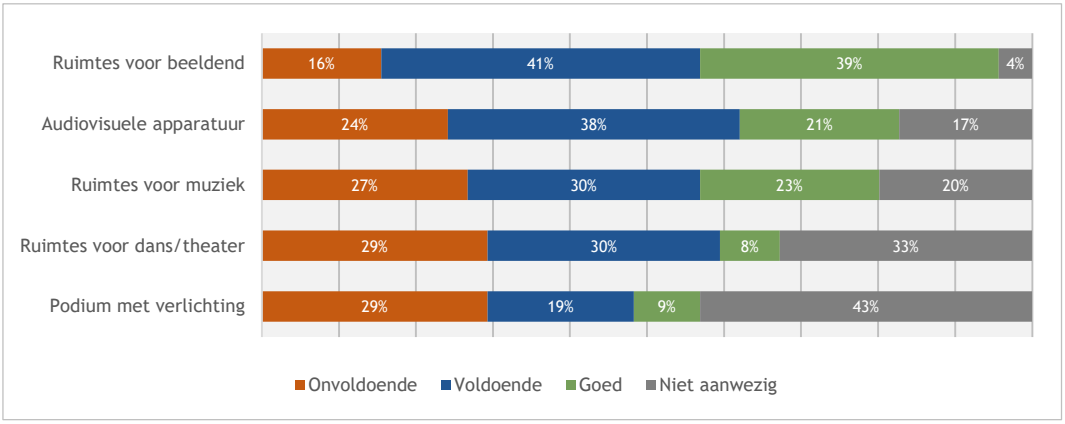

Figuur 13.20: Hoe beoordeelt u de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

Een derde van de scholen geeft aan gebruikgemaakt te hebben van NPO-middelen om structureel cultuuronderwijs (meer) vorm te geven op school. Hiervan geeft een derde aan de NPO-middelen te hebben ingezet voor het ontwikkelen van nieuwe activiteiten en een kwart voor het verstevigen van bestaande activiteiten. 42 procent geeft aan de NPO-middelen voor beide te hebben ingezet. Gemiddeld is 33 procent van de middelen die een school besteedt aan structureel cultuuronderwijs afkomstig van het NPO. Van de NPO-middelen wordt gemiddeld een kwart besteedt aan structureel cultuuronderwijs. Voor ongeveer driekwart van de scholen was de bijdrage van de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs (zeer) belangrijk (zie figuur 13.21).

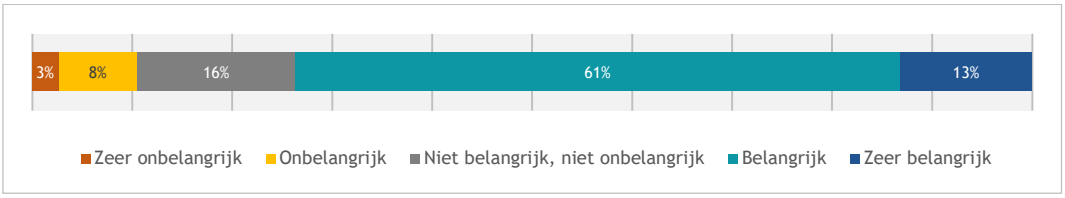

Figuur 13.21: Hoe belangrijk was de bijdrage vanuit de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs op uw school in het afgelopen schooljaar (2021-2022)? (N=38) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

13.8 Evaluatie en opbrengsten van cultuuronderwijs

Iets meer dan de helft van de schoolleiders (52%) geeft aan dat proces en opbrengsten van cultuuronderwijs door middel van evaluatie in beeld wordt gebracht. Figuur 13.22 laat zien wat er wordt geëvalueerd. Meer dan negentig procent geeft aan dat de inhoud van het programma/de activiteiten worden geëvalueerd (92%). Daarnaast wordt de organisatie van het programma/de activiteiten, waardering van leerlingen, de samenwerking en het overleg met externe partners en het beleid/de doelstellingen relatief vaak geëvalueerd (respectievelijk 80%, 72%, 70% en 60%).

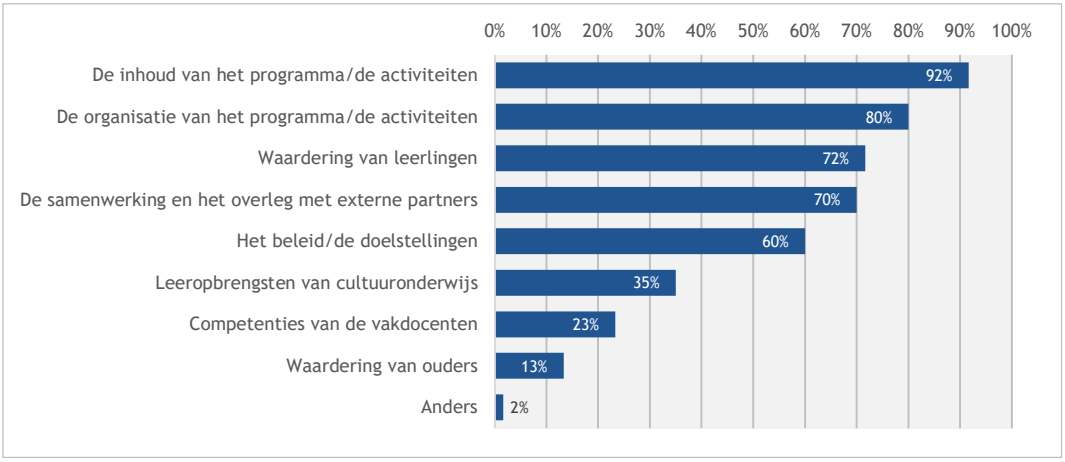

Figuur 13.22: Wat wordt er geëvalueerd? (N=60) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

Er is ook gevraagd wat er met de evaluatiegegevens wordt gedaan, weergegeven in figuur 13.23. Er wordt het vaakst aangegeven dat de evaluatiegegevens worden besproken in een (team-/sectie-)vergadering (70%). Verder geeft ongeveer de helft aan dat de evaluatiegegevens worden gebruikt om verbeter plannen op te stellen en geeft 45 procent aan de gegevens met de culturele partners te bespreken. Gevraagd naar het effect van cultuuronderwijs op het schoolklimaat, geeft 87 procent aan dit effect te zien.

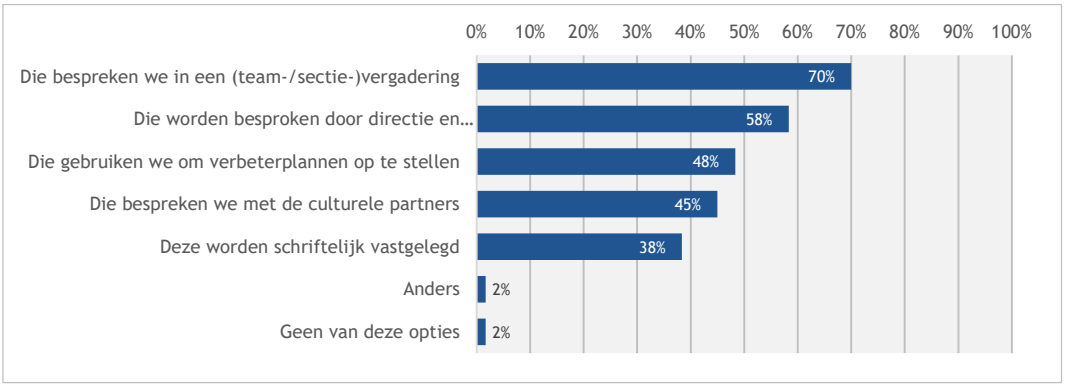

Figuur 13.23: Wat doet u met de verzamelde evaluatiegegevens? (N=60) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

13.9 Invloed van COVID-19-pandemie

In figuur 13.24 staat weergegeven of en op welke manier de coronamaatregelen invloed hebben gehad op cultuuronderwijs. Hier is te zien dat op 88 procent van de scholen de maatregelen als gevolg van de COVID-19-pandemie invloed hebben gehad op cultuuronderwijs. Iets minder dan twintig procent geeft aan dat cultuuronderwijs niet plaats heeft gevonden. 56 procent geeft aan dat het minder heeft plaatsgevonden en 15 procent geeft aan dat het op een andere manier heeft plaatsgevonden.

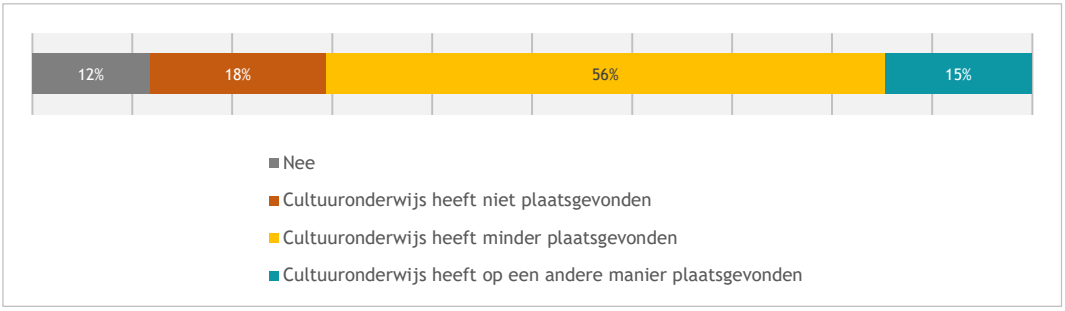

Figuur 13.24: Hebben de coronamaatregelen invloed gehad op cultuureducatie? (N=102) (bron: vragenlijst schoolleiders vso).

13.10 Tevredenheid en toekomstplannen

Gevraagd naar een rapportcijfer voor de tevredenheid over cultuuronderwijs op school, geven de schoolleiders gemiddeld een 6,7. Bijna twee derde geeft aan dat ze plannen hebben om de komende twee jaar iets te wijzigen op het gebied van cultuuronderwijs. In figuur 13.25 is de aard van die plannen weergegeven. Driekwart geeft aan plannen te hebben om iets aan de duurzame samenwerking school met culturele en sociale omgeving te veranderen. Ongeveer zeventig procent zegt iets te willen wijzigen aan het ontwikkelen, verdiepen en vernieuwen van leerlijnen. 55 procent wil de deskundigheid van docenten versterken.

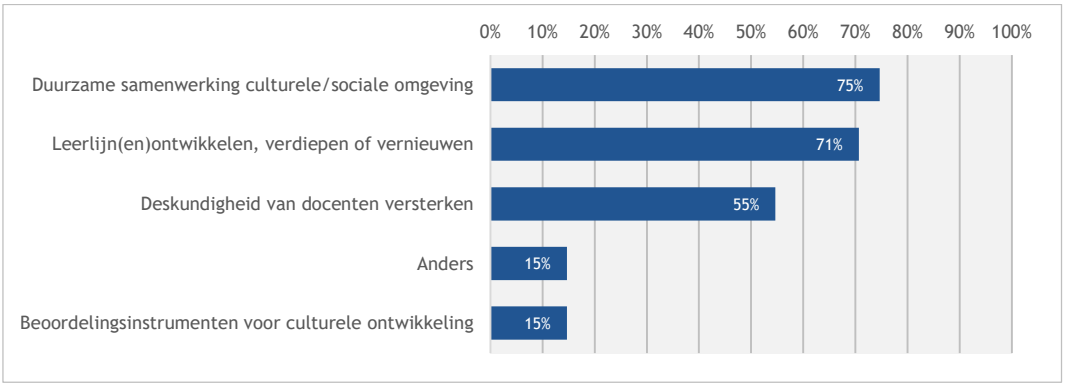

Figuur 13.25: Wat is de aard van uw plannen voor cultuuronderwijs? (N=75) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk).

13.11 Verankeringsmaat Voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Op basis van data van de vragenlijst onder schoolleiders en directeuren uit het voortgezet speciaal onderwijs is een variant van de verankeringsmaat berekend. Deze verankeringsmaat heeft dezelfde indicatoren als de verankeringsmaat uit het voortgezet onderwijs, met uitzondering van de indicator ‘cultuurprofielschool’. Deze indicator is in het vso buiten beschouwing gelaten, aangezien er geen cultuurprofielscholen in het voortgezet speciaal onderwijs zijn. Hieronder worden de gemiddelde scores van de indicatoren besproken en vergeleken met de resultaten uit het voortgezet onderwijs.

Net als in het vo kunnen vso-scholen per indicator tussen 0 en 2 scoren, afhankelijk van de mate van waarin die indicator verankerd is binnen de school. Hierbij staat 0 voor ‘niet verankerd’, 1 voor ‘enigszins

verankerd' en 2 voor 'verankerd'. Dit resulteert in totaalscores per school die voor het vso (theoretisch gezien) kunnen variëren tussen nul en 22, aangezien de verankeringsmaat voor het voortgezet speciaal onderwijs elf indicatoren bevat in plaats van twaalf.

In figuur 13.26 en figuur 13.27 wordt de mate van verankering per indicator getoond. Net al in het vo is in het vso een breed draagvlak het meest verankerd. Dit geldt voor 81 procent van de vso-scholen. Ook benadrukt ruim zeventig procent van de vso-scholen het belang van cultuuronderwijs. Andere aspecten die bij meer dan de helft van de vso-scholen zijn verankerd zijn: een cultuurcoördinator (61%), structurele financiën voor cultuuronderwijs (60%) en evaluatie van de opbrengsten van het cultuuronderwijs (52%). Tachtig procent van de deze scholen heeft in enige mate een vastgelegde visie op cultuuronderwijs, bij 48 procent van de scholen deze visie is verankerd. Minder vaak verankerd zijn de indicatoren 'structureel overleg' (21%), 'bijscholing van docenten' (18%) en goede accommodaties (6%).

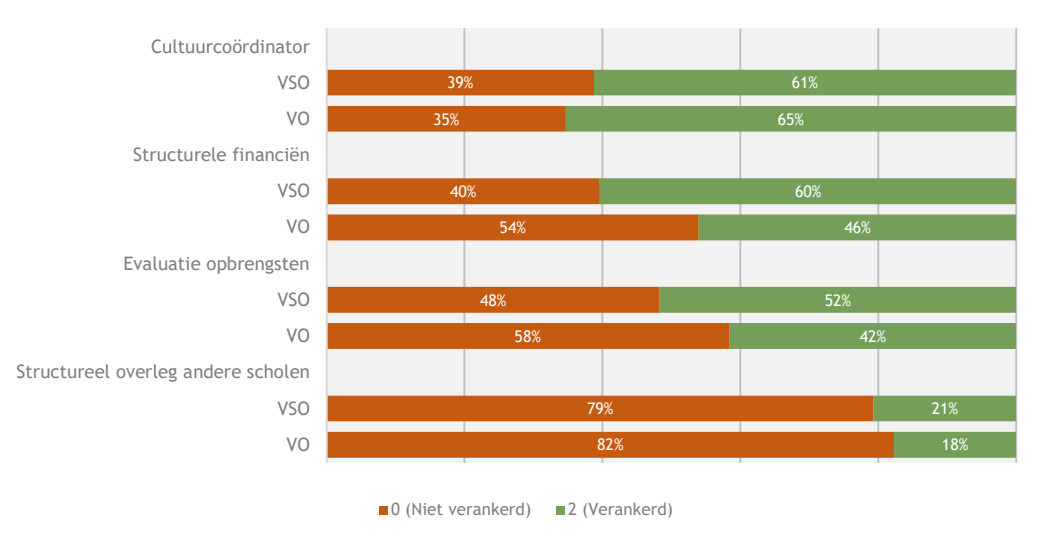

Figuur 13.26: Verdeling verankeringsscores per indicator (N= 116) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso).

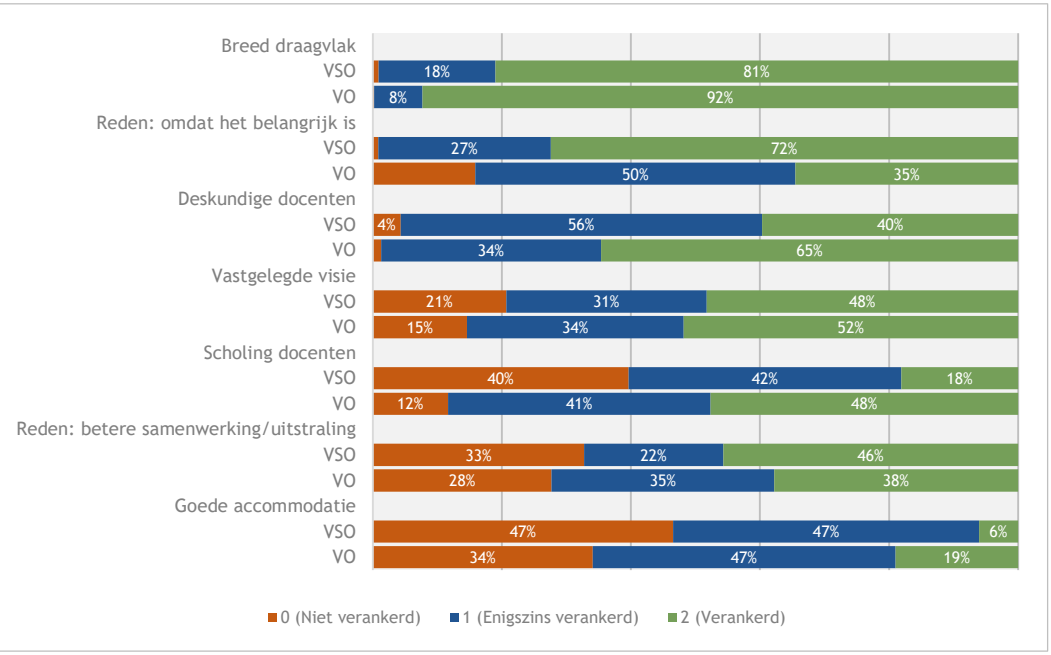

Figuur 13.27: Verdeling verankeringsscores per indicator (N= 116) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso).

Verschillen in verankering ten opzichte van VO

Op basis van de totaalscores op de verankeringsmaat, is net als voor het voortgezet onderwijs een indeling gemaakt in koplopers, volgers en achterblijvers. In tabel 13.5 is deze verdeling zichtbaar. Hierbij is te zien dat het voortgezet speciaal onderwijs een ongeveer gelijke verdeling heeft als het voortgezet onderwijs. Het vso heeft een iets groter aandeel koplopers en een groter deel achterblijvers. De groep volgers is binnen de vso-scholen kleiner in vergelijking met het vo.

Tabel 13.5: Verdeling scholen naar totaalscore verankeringsmaat

	VSO		VO	
	n	%	n	%
Achterblijvers	25	21%	68	15%
Volgers	51	41%	219	48%
Koplopers	40	38%	165	37%
Totaal (n)	116		452	

Verankeringsmaat voortgezet speciaal onderwijs & samenwerking met een CmK-partner

In figuur 13.28 en figuur 13.29 is voor de vso-scholen een uitsplitsing gemaakt van de verankeringsmaat-indicatoren naar scholen die wel of niet samenwerken met een CmK-penvoerder. Hier zijn enkele substantiële verschillen te zien tussen vso-scholen die het al dan niet samenwerken met een CmK-penvoerder. Veel indicatoren, zijn meer verankerd bij vso-scholen die samenwerken met een CmK-penvoerder dan bij vso-scholen dat niet doen. Voor de indicatoren cultuurcoördinator, structurele financiën, structureel overleg met andere scholen, breed draagvlak, deskundige docenten, scholing docenten, belang van cultuuronderwijs en betere samenwerking en uitstraling, zijn deze verschillen significant.

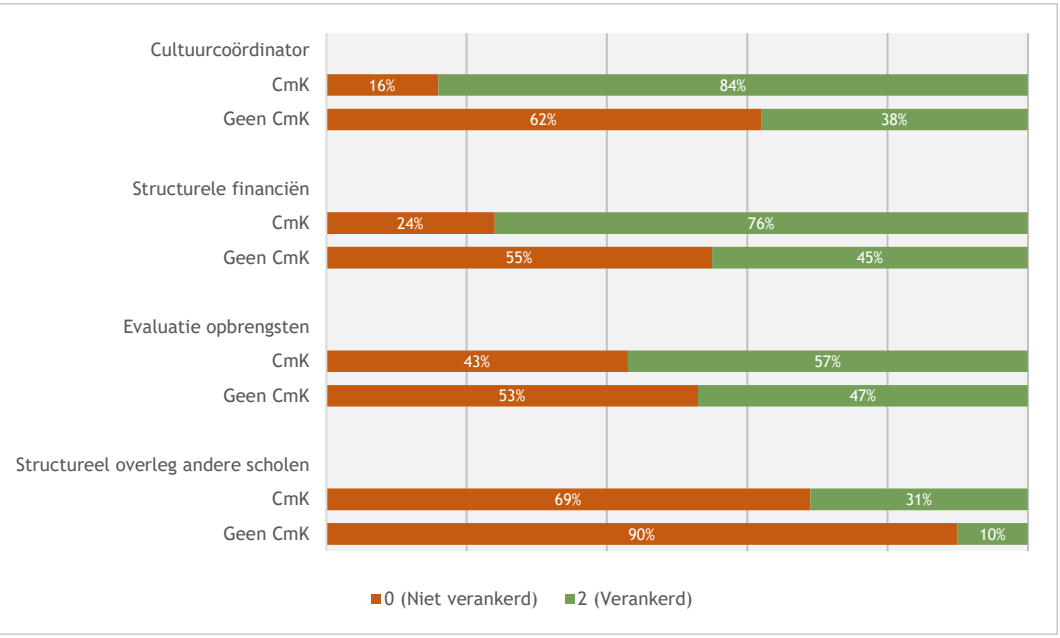

Figuur 13.28: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK deelname (tweepuntsindicatoren).

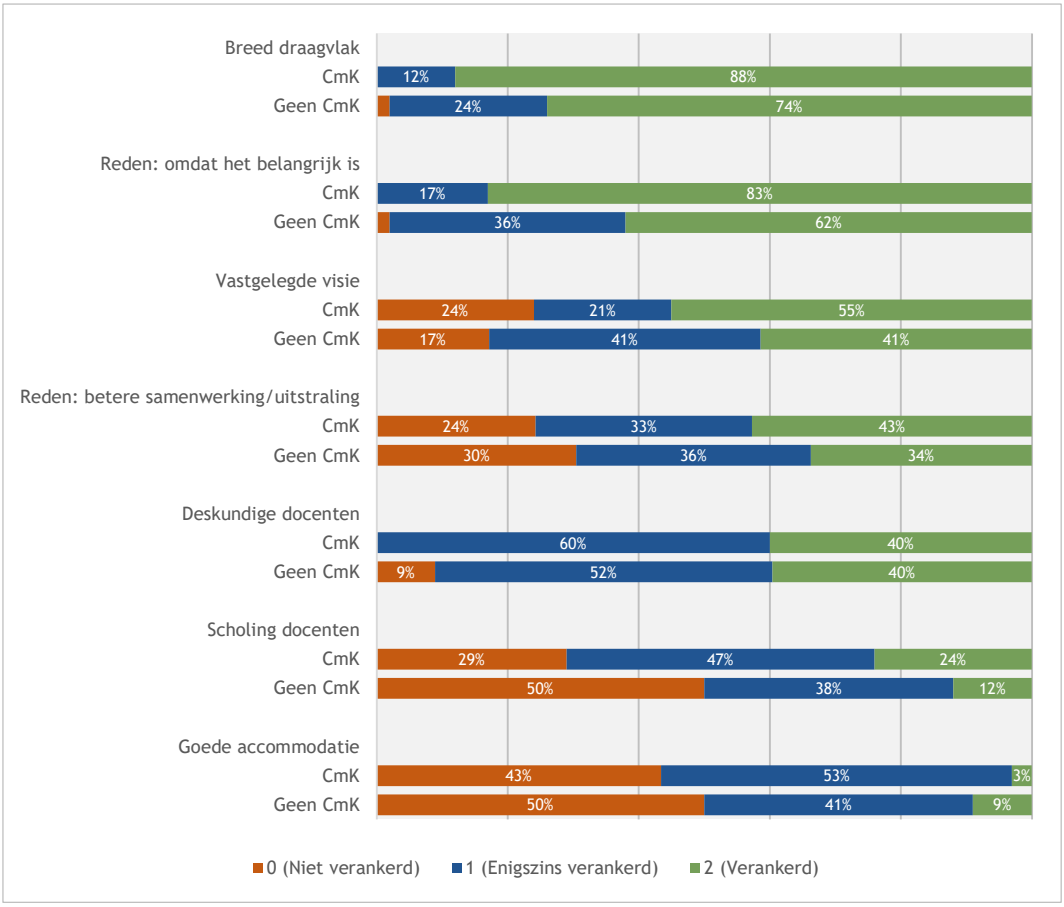

Figuur 13.29: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK deelname (driepuntsindicatoren).

13.12 Conclusies over cultuureducatie in het vso

In deze paragraaf bespreken we kort de belangrijkste bevindingen per thema voor het voortgezet speciaal onderwijs.

Visie en beleid

Een grote meerderheid van de vso-scholen geeft aan een vastgelegde visie te hebben op cultuuronderwijs. Net als bij de vo-scholen is de belangrijkste beweegreden om aandacht te besteden aan kunst en cultuur op school omdat de docenten dit belangrijk vinden.

De meest genoemde doelen van cultuuronderwijs voor leerlingen zijn: ‘Leerlingen in aanraking brengen met kunst en cultuur’ en ‘persoonlijke ontwikkeling stimuleren’, ‘het zelfvertrouwen van leerlingen vergroten’, ‘creatief denken van leerlingen stimuleren’ en ‘leerlingen stimuleren bij het ontwikkelen van een eigen identiteit’.

Veruit het meest genoemde doel van cultuuronderwijs voor de school is een breed aanbod voor leerlingen realiseren. Van de scholen geeft 44 procent aan door cultuuronderwijs bij te willen dragen aan kansengelijkheid.

Invulling cultuuronderwijs

Het vso kent verschillende uitstroomprofielen. Wat betreft het uitstroomprofiel ‘vervolgonderwijs’ zien we dat kunst en cultuur voornamelijk plaatsvinden bij culturele activiteiten binnen en buiten het schoolgebouw, en in de kunstvakken. Er is minder aandacht voor het vakoverstijgende karakter van cultuuronderwijs. In de uitstroomprofielen ‘arbeidsmarkt’ en ‘dagbesteding’ is de focus op kunst en cultuur in het algemeen minder.

Samenwerking culturele instellingen

De vso-scholen geven aan dat er het vaakst wordt samengewerkt met centra voor kunst en cultuur. Daarnaast zijn veel genoemde samenwerkingspartners individuele kunstenaars, musea, bibliotheken, theater en theaters.

De samenwerking met externe partners wordt als positief ervaren voor de kwaliteit van het cultuuronderwijs. Vooral ‘meer kennis en vaardigheden bij leerlingen’ en ‘meer kennis en vaardigheden bij docenten’ worden genoemd als belangrijk bijdragen door de samenwerking met externe partners. Daarnaast geeft ruim de helft van de scholen aan dat samenwerking met de creatieve industrie/bedrijfsleven leidt tot meer samenhang in het cultuuronderwijs.

Draagvlak en personeelsbeleid

Ongeveer zestig procent van de vso-scholen heeft een cultuurcoördinator. De meeste taken rondom het cultuuronderwijs worden belegd bij de cultuurcoördinator, die hier gemiddeld 2,1 uren per week voor heeft. Dit aantal uren is bij een meerderheid van de vso scholen formeel vastgelegd.

Op twee derde van de vso scholen is er bij de directie als bij kunstvakdocenten in grote mate draagvlak voor cultuuronderwijs. Voor de andere docenten is bij een derde in grote mate draagvlak voor cultuuronderwijs.

Van de schoolleiders vindt veertig procent de betrokken docenten in grote mate deskundig genoeg om cultuuronderwijs te geven, 56 procent in eniger mate. Pedagogische- en didactische vaardigheden worden

vaker in grote mate als deskundig bevonden bij de betrokken docenten dan vakkennis. Op de meerderheid van de scholen volgen docenten deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuuronderwijs.

Financiën en huisvesting

Zestig procent van de vso-scholen heeft cultuuronderwijs als aparte post opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school. Een vijfde van de scholen maakt gebruik van de CJP cultuurkaart om cultuuronderwijs te financieren; een ruime meerderheid van de scholen draagt niet zelf bij aan de CJP cultuurkaart.

De ruimtes voor beeldende vorming worden het vaakst als voldoende of goed beoordeeld. Ruimtes voor muziek, ruimtes voor dans/theater en podium met verlichting worden het meest als onvoldoende beoordeeld en zijn niet altijd aanwezig, net als audiovisuele apparatuur.

Een derde van de scholen geeft aan gebruikgemaakt te hebben van NPO-middelen om structureel cultuuronderwijs (meer) vorm te geven op school.

Evaluatie en opbrengsten van cultuuronderwijs

Iets meer dan de helft van de vso-schoolleiders geeft aan dat proces en opbrengsten van cultuuronderwijs door middel van evaluatie in beeld wordt gebracht. De evaluatiegegevens worden meestal besproken in een (team-/sectie-)vergadering, daarnaast geeft ongeveer de helft aan dat de evaluatiegegevens worden gebruikt om verbeter plannen op te stellen en wordt besproken met culturele partners te bespreken. Een ruimte meerderheid van de scholen geeft aan effect te zien van cultuuronderwijs op het schoolklimaat.

Invloed van de COVID-19-pandemie

Ongeveer negentig procent van de vso-scholen geeft aan dat de maatregelen omtrent de COVID-19-pandemie invloed hebben gehad op cultuuronderwijs; op de meeste scholen betekende dit dat cultuuronderwijs minder heeft plaatsgevonden.

Tevredenheid en toekomstplannen

De schoolleiders geven gemiddeld een 6,7 voor de tevredenheid over cultuuronderwijs op hun school. Bijna twee derde van de scholen geeft aan dat ze van plan zijn zich de komende twee jaar verder te ontwikkelen op het gebied van cultuuronderwijs.

Verankeringsmaat vso

Hierbij is te zien dat het voortgezet speciaal onderwijs een ongeveer gelijke verdeling heeft als het voortgezet onderwijs. Het vso heeft een iets groter aandeel achterblijvers.

14 Slothoofdstuk: reflectie en aanbevelingen

(1) Visie en beleid

De meerderheid van de scholen heeft een visie op cultuuronderwijs, maar er lijkt een verschuiving te hebben plaatsgevonden. De visie op cultuuronderwijs is minder vaak en minder formeel vastgelegd dan in 2017. Enkele mogelijke verklaringen hiervoor zijn onder meer de wat verslapte aandacht door het op grote schaal wegvallen van het cultuuronderwijs tijdens de coronaperiode, de ervaren tijdsdruk op scholen en de recente toegenomen inzet op basisvaardigheden, waardoor niet-verplichte (en vaak als minder relevant ervaren) vakken zoals cultuur en sport minder aandacht krijgen. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat het vakoverstijgend toepassen van cultuuronderwijs ook kan bijdragen aan meer motivatie en beter onderwijs in de andere vakken, en daarmee bijvoorbeeld ook bij kan dragen aan het stimuleren van basisvaardigheden.

Het belangrijkste doel van cultuuronderwijs is voor de meeste scholen om een breed aanbod voor leerlingen te realiseren; om leerlingen in aanraking te brengen met kunst en cultuur en om hun persoonlijke ontwikkeling te stimuleren. In lijn met de eerdergenoemde aanbevelingen van het LKCA en recente ontwikkeling in het cultuurbeleid - gericht op de bredere (vakoverstijgende) impact van kunst en cultuuronderwijs en aspecten die kansengelijkheid stimuleren - zijn het stimuleren van creatief denken bij de leerlingen en identiteitsontwikkeling belangrijke doelen die door de overgrote meerderheid van de scholen worden onderschreven.

Ruim veertig procent van de schoolleiders geeft expliciet aan dat de school met het cultuuronderwijs wil bijdragen aan kansengelijkheid. Hoewel de door vrijwel alle schoolleiders onderschreven doelen van cultuuronderwijs - zoals talentontwikkeling, creatief denken stimuleren, het vergroten van zelfvertrouwen en identiteitsontwikkeling - belangrijke ingrediënten zijn voor het stimuleren van kansengelijkheid, lijken veel scholen niet direct het verband met de term kansengelijkheid te leggen.

In het vo en het vso kunnen overeenkomstige conclusies worden getrokken met betrekking tot het thema visie en beleid.

Aanbevelingen:

Meer bewustwording creëren binnen scholen dat de doelen die nagestreefd worden met het cultuuronderwijs ook in belangrijke mate bijdragen aan het stimuleren van kansengelijkheid. Dit kan bijdragen aan de ontwikkeling van visie en beleid.

Wanneer er tijdsdruk ervaren wordt - bijvoorbeeld door een verschuiving van de aandacht in het curriculum of personeelstekort – lijkt het cultuuronderwijs daar vaak als eerste onder te lijden. Voor zowel beleidsmakers als onderwijsprofessionals is het belangrijk om dergelijke niet-bedoelde neveneffecten te beperken. Dit betekent dat het belangrijk is om in visie en beleid zowel aandacht te hebben voor de positieve bijdrage van cultuuronderwijs als zelfstandig onderwijsonderdeel, maar ook voor de vakoverstijgende bijdrage van cultuuronderwijs. Deze vakoverstijgende rol draagt bovendien niet enkel inhoudelijk bij aan het onderwijs en het schoolklimaat, maar kan ook leiden tot meer of andere taakverdeling waardoor de ervaren tijdsdruk afneemt.

(2) Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma

Slechts één procent van de scholen biedt geen kunst en cultuur aan in de onderbouw. En zowel op vmbo, havo als vwo is het aantal scholen dat kunstvakken aanbiedt als examenvak toegenomen ten opzichte van 2017.

Het cultuuronderwijs krijgt vooral vorm in de kunstvakken, CKV en culturele activiteiten binnen en buiten school. Maar de invulling van deze vakken en activiteiten verschilt vaak tussen scholen; er is veel ruimte voor flexibiliteit (maatwerk) en eigen invulling door de kunstvakdocenten wat door hen als positief wordt ervaren.

Hoewel in alle onderwijstypen wordt aangegeven dat cultuuronderwijs vooral vorm krijgt in afzonderlijke vakken komt dit het meest voor op het vwo en het minst in het praktijkonderwijs. In het praktijkonderwijs wordt cultuuronderwijs vaker aangeboden als een samenhangend leergebied dan in de andere schooltypen. Dit suggereert meer inbedding van kunst en cultuur in het gehele curriculum op pro-scholen.

De CJP-cultuurkaart wordt door tachtig procent van de schoolleiders in de enquête genoemd als financieringsbron en ongeveer de helft van de scholen geeft aan het volledige bedrag per leerling bij te dragen. De meerderheid van de scholen maakt zelf het programma voor de culturele activiteiten en lijkt daarbij in 2022 veel meer aan te sluiten bij de voorkeuren en belangstelling van leerlingen dan in 2017. Er is meer aansluiting bij de leefwereld van de leerlingen; als het gaat om het stimuleren van kansengelijkheid en motivatie voor cultuurparticipatie is dit te zien als een positieve ontwikkeling, zoals ook onderschreven wordt in de interviews.

Het aangeboden cultuuronderwijs heeft naast een specifieke focus op kunst en cultuur ook een vakoverschrijdend karakter. De samenwerking tussen cultuuronderwijs en de andere vakken wordt overwegend als positief ervaren, zowel voor de kwaliteit van het cultuuronderwijs als voor de motivatie en prestaties van de leerlingen bij de andere vakken. De mate waarin cultuuronderwijs vakoverschrijdend is verschilt sterk tussen scholen en hangt samen met het draagvlak dat kunstvakdocenten voelen en krijgen binnen een school.

Wat betreft het vso zien we dat hier minder aandacht lijkt te zijn voor vakoverstijgende projecten dan in het vo. Bovendien lijkt er in de uitstroomprofielen ‘arbeid’ en ‘dagbesteding’ weinig aandacht voor cultuuronderwijs.

Aanbevelingen:

Het vakoverschrijdende karakter van cultuuronderwijs wordt als positief ervaren, en om dit tot stand te brengen is draagvlak nodig binnen de school. Het zou daarom goed zijn als schoolleiders en bestuurders schoolbreed een dergelijk stimulerend draagvlak creëren

Specifiek met betrekking tot het vso is het in aanraking komen met kunst en cultuur door jongeren in de uitstroomprofielen ‘arbeid’ en ‘dagbesteding’ nog een aandachtspunt.

(3) Samenhang en doorgaande leerlijn

Over het algemeen is er weinig tot geen aandacht voor een doorgaande leerlijn cultuuronderwijs van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. Ook is er overwegend geen samenwerking met het

vervolgonderwijs; enkele scholen ervaren wel het belang van een betere aansluiting met het vervolgonderwijs wanneer er veel creatieve vervolgopleidingen en bedrijven in de regio zijn.

Ook als het gaat om samenhangende activiteiten en een doorgaande leerlijn cultuuronderwijs binnen de vo-scholen – zowel binnen als tussen onderbouw en bovenbouw – is daar op minder dan de helft van de scholen in enige mate sprake van. Wel is sinds de vorige meting de aandacht hiervoor wat toegenomen. Op de scholen waar in enige mate sprake is van doorlopende leerlijnen is de onderbouwing daarvan vaak weinig gestructureerd en ingebed. In de bovenbouw zien we vaker aandacht voor doorlopende leerlijnen dan in de onderbouw, dit hangt waarschijnlijk samen met de kunstvakken als examenvak.

Aanbevelingen:
Hoewel de aandacht voor doorgaande leerlijnen cultuuronderwijs is toegenomen sinds de vorige meting valt hier nog veel winst te behalen. Een meer structurele en schoolbrede onderbouwing en betrokkenheid kan hierin een belangrijk verschil maken.

Omdat op veel scholen de doorgaande leerlijn cultuuronderwijs intern nog veel aandacht vraagt is het in deze fase niet productief om scholen te vragen zich in te zetten op de aansluiting met het po en vervolgonderwijs.

Het delen van goede voorbeelden van hoe vakintegratie door cultuuronderwijs vorm kan krijgen kan inspirerend werken en houvast bieden voor de samenwerking tussen kunstvak- en andere docenten.

(4) Samenwerking culturele instellingen

De samenwerking met externe culturele partners vindt vooral plaats in de vorm van projecten, zowel binnen als buiten school. Het draagt niet alleen positief bij aan beter cultuuronderwijs, maar verruimt ook de kennis en vaardigheden van zowel leerlingen als docenten op meer dan alleen het gebied van kunst en cultuur. Het levert een belangrijke bijdrage aan kansengelijkheid.

Door vso-scholen werden in de enquête, meer dan door de vo-scholen, amateurverenigingen en individuele kunstenaars genoemd als belangrijke samenwerkingspartners voor het stimuleren van kennis en vaardigheden van leerlingen en docenten.

Aanbevelingen:
Mogelijke kansen zijn er nog als het gaat om het betrekken van externe culturele partners bij de (doorlopende) leerlijn van het cultuuronderwijs binnen school en de vakoverstijgende invloed van cultuuronderwijs. Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) lijkt hier een aanjagende rol te vervullen.

(5) Draagvlak en personeelsbeleid

Er is volgens schoolleiders veel draagvlak voor cultuuronderwijs; maar er is wel verschil in de mate van dit draagvlak. Het draagvlak is zoals te verwachten het grootst onder docenten kunstvakken en CKV en wat minder groot onder de directie en docenten van andere vakken. Toch blijkt uit de kwalitatieve verdieping dat de kunstvakken soms een aparte status hebben binnen school en minder draagvlak ervaren ten opzichte van andere vakken. Kunstvakdocenten vinden draagvlak binnen hun school belangrijk maar ervaren dit niet altijd in voldoende mate.

De kunstvakdocenten die we hebben gesproken ervaren veel autonomie om hun onderwijs en eventuele scholingsbehoefte (al dan niet samen met de vakgroep/sectie) in te richten. Structurele deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuuronderwijs komt echter weinig voor.

De meeste taken met betrekking tot cultuuronderwijs zijn (als ze er zijn) voornamelijk bij de cultuurcoördinator belegd. Ook docenten zijn vaak verantwoordelijk. De directie is meestal verantwoordelijk voor de verantwoording jegens bestuur, fondsenwerving en subsidieaanvragen, het stimuleren van deskundigheidsbevordering en het aansturen van de cultuurcoördinator.

In het algemeen vindt twee derde van de schoolleiders de betrokken docenten 'in grote mate' deskundig genoeg voor het verzorgen van cultuuronderwijs. Uitgesplitst naar competenties zien we dat schoolleiders hun kunstvakdocenten vooral qua vakkennis en pedagogisch/didactische vaardigheden erg competent achten, en iets minder qua onderzoeksvaardigheden en samenwerking met andere vakken. Structurele deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuuronderwijs komt echter weinig voor. Op het vso lijkt er overigens meer aandacht te zijn voor deskundigheidsbevordering dan in het vo.

Aanbevelingen:

De opbrengsten van het kunstvakonderwijs kunnen beter worden benut in de bredere schoolcontext. In de kunstvakken komen veel algemene vaardigheden aan bod, waar andere disciplines meer gebruik van zouden kunnen maken (denk aan: probleemoplossend vermogen, creatief denken, samenwerken, presenteren, e.d.). Hierdoor kan tevens het draagvlak voor cultuuronderwijs verbeteren.

Het cultuuronderwijs wordt als positief ervaren, maar om dit tot stand te brengen is draagvlak nodig binnen de school, zowel bij de directie als niet-kunstvak docenten. Het zou daarom goed zijn als schoolleiders en bestuurders in hun voorbeeldrol de positieve rol van cultuuronderwijs meer aandacht geven.

(6) Financiën en huisvesting

Bijna de helft van de scholen geeft in de monitor aan een aparte post op te begroting te hebben voor cultuuronderwijs. De CJP-Cultuurkaart, ouderbijdragen en de lumpsum worden het vaakst genoemd als financieringsbronnen. Ruim een derde van de scholen heeft de NPO-middelen ingezet voor het vormgeven van cultuuronderwijs.

Uit de kwalitatieve verdieping blijkt dat er niet altijd een structureel budget beschikbaar is, waardoor docenten per activiteit budget moeten aanvragen. Daarnaast blijkt het aantal uren dat docenten beschikbaar hebben voor hun taken vaak niet toereikend voor het uitvoeren van alle ideeën die kunstvakdocenten hebben om hun vak goed vorm te geven. Docenten doen dit vaak in eigen tijd.
In de interviews komt naar voren dat het personeelstekort en tijdsdruk een probleem zijn. Ook werden er zorgen geuit of het culturele programma dat met behulp van NPO-geld was opgezet kon blijven bestaan.
Op het vso zijn geen duidelijk afwijkende resultaten gevonden met betrekking tot financiën en huisvesting.

Aanbevelingen:

Een financiële impuls in het cultuuronderwijs kan het gesprek erover op scholen aanjagen en zorgen voor kwaliteitsverbetering. Om het cultuuronderwijs duurzaam te verbeteren is het belangrijk dat er duidelijkheid is over de beschikbaarheid van middelen op de lange termijn, zodat er ook daadwerkelijk structurele aanpassingen kunnen worden gedaan.

(7) Evaluatie en opbrengsten

Minder dan de helft van de scholen evalueert het proces en de opbrengsten van het cultuuronderwijs (al lijkt evaluatie op vso-scholen iets meer voor te komen). Als deze evaluaties al plaatsvinden, zijn deze vaak kwalitatief, en worden voornamelijk in de eigen vakgroep besproken. Wanneer er al wordt geëvalueerd worden de bevindingen lang niet altijd schriftelijk vastgelegd, maar wel in de meeste gevallen gebruikt om verbeterplannen op te stellen.

De effecten van cultuuronderwijs zijn door schoolleiders soms moeilijk te duiden, wel zijn zij overwegend tevreden over het cultuuronderwijs. Ruim een derde van de scholen signaleert een verbeterd schoolklimaat als gevolg van cultuuronderwijs, dit aandeel is wel gedaald ten opzichte van 2017. Twee derde van de schoolleiders heeft plannen voor wijzigingen die vooral betrekking hebben op het ontwikkelen of vernieuwen van leerlijnen en duurzamer samenwerken met de culturele omgeving.

Leerlingen worden op verschillende manieren beoordeeld, zowel formatief als summatief. In de onderbouw lijken de beoordelingscriteria vrijer dan in de bovenbouw, waar eisen zijn vastgelegd in het PTA. Ook in de bovenbouw ervaren docenten voldoende ruimte om op hun eigen manier naar die eisen toe te werken. Naast het eindproduct, worden ook vaak het proces en werkhouding meegenomen in de beoordeling.

Aanbevelingen:

Om een betere kwaliteitszorgcyclus tot stand te brengen, zou het goed zijn om evaluaties meer gestructureerd plaats te laten vinden en schriftelijk vast te leggen, zodat de voortgang in de tijd beter kan worden gevolgd en er kan worden bijgestuurd. In deze evaluaties zou ook meer aandacht kunnen worden besteed aan de opbrengsten van het cultuuronderwijs op schoolniveau, zodat schoolleiders hier meer zicht op krijgen.

Beoordeling van leerlingen vindt vooral plaats op inhoudelijke en technische aspecten, terwijl de genoemde opbrengsten ook op andere gebieden liggen, zoals persoonlijke ontwikkeling, sociale vaardigheden en identiteitsontwikkeling. Meer oog voor deze aspecten in evaluatie zou de reikwijdte van cultuuronderwijs beter in beeld brengen.

(8) Invloed van de COVID-19 pandemie

De coronapandemie en bijbehorende maatregelen, hebben zoals bekend een negatieve invloed gehad op scholen en zeker op het cultuuronderwijs (zowel in het vo als vso), dat zich in veel gevallen minder goed leent voor online alternatieven.
Cultuuronderwijs kan echter wel helpen bij het inhalen van achterstanden die zijn opgelopen in de ontwikkeling van sociale vaardigheden en bij het bevorderen van het welbevinden van leerlingen.

Reflectie verankeringsmaat en achtergrondkenmerken

De veranderingen ten opzichte van de vorige meting in de verdeling tussen achterblijvers, volgers en koplopers en de veranderingen op het niveau van individuele indicatoren moeten worden bekeken in het licht van de veranderde omstandigheden. Sinds de vorige meting heeft de coronapandemie een grote impact gehad op zowel de scholen als de culturele instellingen waarmee werd samengewerkt. Aangezien de vorige monitor vijf jaar geleden is uitgevoerd, spelen mogelijk ook andere aspecten een rol.
Een ander verschil tussen de huidige en de vorige meting is dat er in de huidige meting meer scholen betrokken zijn.

Uit de multivariate analyse van de verankeringsmaat komt naar voren dat (de meeste) scholen niet afhankelijk zijn van hun sociaaleconomische omgeving en locatie om in potentie een school te zijn waar verankerd cultuuronderwijs plaats kan vinden. Scholen die samenwerken met een CmK-penvoerder zijn vaker voorloperschool.

Er moet ook worden opgemerkt dat er verschillende mogelijkheden zijn waarop scholen zich kunnen profileren. Sommigen profileren zich sterk op kunst en cultuur en andere op andere thema's zoals techniek, tweetaligheid of sport. Wanneer een school laag scoort op de verankeringsmaat voor cultuureducatie hoeft dat niet automatisch te betekenen dat deze school in zijn geheel een achterblijvende school is.

We hebben gezien dat de mate waarin kunst en cultuur zijn ingebed in het voortgezet onderwijs sterk verschilt tussen scholen. Door kunst te maken en mee te maken doen jongeren allerlei vaardigheden op die minder in andere vakken aan bod komen. Hiermee kan cultuuronderwijs een belangrijke bijdrage leveren aan de bredere vorming van jongeren.

Overzicht van tabellen en figuren

Tabellen rapport

Tabel 2.1: Onderzoeksvragen per thema 6
Tabel 2.2: Respons enquêtes monitor cultuureducatie 2022 14
Tabel 3.1: Functie respondenten schoolleidersvragenlijst (N 2017 = 234, N 2022 = 452) 18
Tabel 3.2: Schoolniveaus vertegenwoordigd in de schoolleidersvragenlijst (N 2017 = 234, N 2022 = 452) (Bron: schoolleidersvragenlijst, meerdere antwoordopties mogelijk).....18
Tabel 3.3: Schooltypen vertegenwoordigd in de schoolleidersvragenlijst 19
Tabel 3.4: Respondenten verdiepende interviews 21
Tabel 5.1: Activiteiten die docenten in dit schooljaar (2022-2023) minstens één keer aan hun onderbouwklas(sen) verwachten aan te bieden (N pro= 19, N vmbo = 221, N havo = 153, N vwo = 130) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).....35
Tabel 5.2:Activiteiten die docenten in dit schooljaar (2022-2023) minstens één keer aan hun bovenbouwklas(sen) verwachten aan te bieden (N pro = 5, N vmbo = 150, N havo = 182, N vwo = 169) (bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk) 36
Tabel 12.1: Verdeling scholen naar totaalscore verankeringsmaat. 79
Tabel 13.1: Functie respondenten schoolleidersvragenlijst VSO (N = 116) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso) 83
Tabel 13.2: Welke clusters biedt uw school aan? (N = 116; scholen kunnen meerdere clusters aanbieden) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso) 83
Tabel 13.3: Welke uitstroomprofielen biedt de school aan? (N = 116; scholen kunnen meerdere profielen aanbieden) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso) 84
Tabel 13.4: Welke onderwijstypen biedt u aan? (N = 77) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso) 84
Tabel 13.5: Verdeling scholen naar totaalscore verankeringsmaat 99

Tabellen bijlagen

Tabel B1.1: Mate van verankering van cultuuronderwijs in het voorgezet onderwijs in 2017 en 2022 117
Tabel B1.2: Overzicht verdeling verankeringsmaatscores in 2017 en 2022 122

Tabel B2.1: Representativiteit steekproef vo-scholen naar schoolniveau 123
Tabel B2.2: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen achterstandsscore..... 123
Tabel B2.3: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen leerlingaantal..... 124
Tabel B2.4: Representativiteit steekproef vo-scholen naar ontvangt arbeidsmarkttoelage..... 124
Tabel B2.5: Representativiteit steekproef vo-scholen naar stedelijkheid (code)..... 124
Tabel B2.6: Representativiteit steekproef vo-scholen naar schoolniveau 125
Tabel B2.7: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen leerlingaantal..... 125
Tabel B2.8: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen achterstandsscore..... 125
Tabel B2.9: Representativiteit steekproef vo-scholen naar ontvangt arbeidsmarkttoelage..... 125
Tabel B2.10: Representativiteit steekproef vo-scholen naar stedelijkheid (code) 125
Tabel B2.11: Responsverdeling samenwerking met CmK-penvoerder, uitgesplitst naar schooltype (N 2017 = 234, N 2022 = 452, bron: vragenlijst schoolleiders)..... 126
Tabel B2.12: Responsverdeling samenwerking met CmK-penvoerder, uitgesplitst naar leerlingaantal in kwintielen (N 2017 = 234, N 2022 = 452, bron: vragenlijst schoolleiders) 126
Tabel B2.13: Responsverdeling samenwerking met CmK-penvoerder, uitgesplitst naar stedelijkheid (N 2017 = 234, N 2022 = 452, bron: vragenlijst schoolleiders) 126

Tabel B2.14: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar schoolniveau..... 127
Tabel B2.15: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar kwintielen achterstandsscore..... 127
Tabel B2.16: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar kwintielen leerlingaantal..... 127
Tabel B2.17: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar ontvangt arbeidsmarkttoelage..... 127
Tabel B2.18: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar stedelijkheid (code)..... 127
Tabel B2.19: Multivariate logistische regressie verankeringsmaat..... 129

Figuren rapport

Figuur 4.1: Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs? (N 2017 = 203; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....22
Figuur 4.2: Beweegredenen voor aandacht kunst en cultuur (N 2017 = 203; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....23
Figuur 4.3: Doelen van cultuuronderwijs voor de school (N 2017 = 198; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....23
Figuur 4.4: Doelen cultuuronderwijs voor leerlingen (N 2017 = 198; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....24
Figuur 4.5: Wat wil de school nog meer bereiken met cultuuronderwijs? (N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....25
Figuur 4.6: Wat wordt besproken in structureel overleg? (N 2017 = 44; N 2022 = 80) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....25
Figuur 5.1: Kunst en cultuur komen op de volgende wijze aan de orde (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 28
Figuur 5.2: Hoe gebruikt u cultureel erfgoed in uw onderwijs? (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 29
Figuur 5.3: Op welke manier besteedt u aandacht aan cultureel erfgoed? (N 2022 = 403) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....29
Figuur 5.4: Op welke manier krijgt cultuuronderwijs vorm? (N pro = 18, N vmbo = 124, N havo = 83, N vwo = 71 (gewogen)) (Bron: vragenlijst docenten). 30
Figuur 5.5: Welke kunstdisciplines komen voor in het eerste jaar? (N 2017 = 157; N 2022 (gewogen) = 228) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 31
Figuur 5.6: Uit welke kunstvakken kunnen onderbouwleerlingen kiezen? (N 2022 (gewogen) = 228) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).....31
Figuur 5.7: Eindexamenvakken in het vmbo (N 2017 = 66; N 2022 (gewogen) = 280) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 32
Figuur 5.8: Eindexamenvakken in het vwo en havo samen (N 2017 = 98; N 2022 (gewogen) = 175) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).....32
Figuur 5.9: Wat zijn uw aandachtspunten bij de invulling van CKV/KCV? (N 2017 = 83; N 2022 (gewogen) = 191) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 33
Figuur 5.10: Welke uitspraak past het beste bij de school? (N 2017 = 139; N 2022 (gewogen) = 166) (Bron: vragenlijst docenten). 33
Figuur 5.11:.Op basis waarvan selecteert uw school uit aanbod culturele activiteiten? (N 2017 = 283; N 2022 (gewogen) = 223) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).....34
Figuur 6.1: Is er sprake van een doorgaande lijn cultuuronderwijs van het basis- naar het voortgezet onderwijs? (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders). 40
Figuur 6.2: Op welke manier vindt samenwerking met het vervolgonderwijs plaats? (N 2017 = 194; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....41
Figuur 6.3: In hoeverre zijn docenten van andere vakken betrokken bij het vormgeven van een doorlopende lijn cultuuronderwijs? (N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....41

Figuur 6.4: Leidt de samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per vak) (Bron: vragenlijst schoolleiders). 42
Figuur 6.5: In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de onderbouw? (N 2017 = 137, N 2022 (gewogen) = 166) (Bron: vragenlijst docenten).....42
Figuur 6.6: In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de bovenbouw (N 2017 = 124; N 2022 (gewogen) = 176) (Bron: vragenlijst docenten). 43
Figuur 6.7: In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs tussen de onderbouw en de bovenbouw? (N 2017 = 257; N 2022 (gewogen) = 176) (Bron: vragenlijst docenten).....43
Figuur 6.8: Leidt samenwerking met docenten tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per vak) (Bron: vragenlijst docenten). 44
Figuur 6.9: Op welke onderdelen is er sprake van betere kwaliteit cultuuronderwijs, wanneer wordt samengewerkt met docenten van andere vakken? (N 2022 (gewogen) = 161) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 44
Figuur 7.1: Instellingen waarmee scholen in enige vorm samenwerken (van afnemen bestaand aanbod tot gezamenlijke ontwikkeling) (N 2017 = 194; N 2022 = 440) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 47
Figuur 7.2: Leidt samenwerking met externe partners tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per partner) (Bron: vragenlijst schoolleiders). 48
Figuur 7.3: In welk opzicht leidt samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per partner) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 49
Figuur 7.4: Hoe wordt dit centrum voor kunst en cultuur (CmK-penvoerder) ingezet in het onderwijs? (N 2022 = 285) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 50
Figuur 7.5: In hoeverre is de culturele omgeving betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn cultuuronderwijs? (N onderbouw = 166; N bovenbouw = 176) (Bron: vragenlijst docenten). 50
Figuur 7.6: Leidt de samenwerking met de externe partner tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N = respectievelijk 431, 428, 431, 433, 435, 426, 424, 421, 423, 424, 426, 172, 419, 420, 421) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 51
Figuur 8.1: Wie voert onderstaande taken uit op school? (N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders)...55
Figuur 8.2: Is er draagvlak voor cultuuronderwijs? (N 2017 = 184; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....55
Figuur 8.3: Vindt u de betreffende docent deskundig genoeg? (N 2017 = 183; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....56
Figuur 8.4: Vindt u de betreffende docent (CKV/kunstvak) in het algemeen deskundig genoeg, per competentie (N 2017 = 183; N 2022 = 452).....56
Figuur 8.5: Volgen de betreffende docenten op uw school cursussen/studiedagen/trainingen op het gebied van cultuuronderwijs? (N 2017 = 178; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders). 57
Figuur 9.1: Welke financieringsbronnen zet uw school in om cultuuronderwijs vorm te geven? (N 2017 = 184; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk).....60
Figuur 9.2: Hoe belangrijk was de bijdrage vanuit de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs op uw school in het afgelopen schooljaar (2021-2022)? (N 2022 = 163) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....61
Figuur 9.3: Hoe beoordeelt u de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs? (N 2017 = 182; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....62
Figuur 9.4: Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP-Cultuurkaart in de onderbouw? (N pro = 12, N vmbo = 173, N havo = 127, N vwo = 108) (Bron: vragenlijst docenten). 63
Figuur 9.5: Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP-Cultuurkaart in de bovenbouw? (N pro = 6, N vmbo = 115, N havo = 148, N vwo = 142) (Bron: vragenlijst docenten).. 63

Figuur 10.1: Wat wordt geëvalueerd? (N 2017 = 68, N 2022 = 188) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 65
Figuur 10.2: Wat doet u met de verzamelde evaluatiegegevens? (N 2017 = 68, N 2022 = 188) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 66
Figuur 10.3: Ziet u op schoolniveau effect van cultuuronderwijs? (N 2017 = 174; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders). 66
Figuur 10.4: Wat is de aard van die plannen (N 2017 = 106, N 2022 = 297) (Bron: vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 67
Figuur 10.5: Hoe beoordeelt u uw leerlingen op de volgende onderdelen? (N 2022 (gewogen) = 473, foutenbalken geven sd. aan) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 67
Figuur 10.6: Ziet u positieve effecten van cultuuronderwijs bij uw leerlingen? (N 2017 = 215, N 2022 (gewogen) = 341) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).....68
Figuur 10.7: Op welke manier vindt de beoordeling plaats? (N 2017 = 114, N 2022 (gewogen) = 473) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk). 69
Figuur 10.8: Welke criteria hanteert u bij de beoordeling? (N 2017 = 221, N 2022 (gewogen) = 473) (Bron: vragenlijst docenten, meerdere antwoordopties mogelijk).....69
Figuur 11.1: Hebben de coronamaatregelen invloed gehad op cultuureducatie? (N varieert per categorie) (Bron: vragenlijst schoolleiders). 72
Figuur 11.2: Op welke manier hebben de coronamaatregelen invloed op de betreffende vakken gehad? (meerdere antwoordopties, uitgezonderd 'niet plaatsgevonden', N varieert per categorie) (Bron = vragenlijst schoolleiders, meerdere antwoordopties mogelijk). 73
Figuur 11.3: Hebben de coronamaatregelen invloed gehad op cultuureducatie? (N = respectievelijk 330, 331, 333, 324, 339, 340, 312) (Bron: vragenlijst docenten). 74
Figuur 11.4: Op welke manier hebben de coronamaatregelen invloed op de betreffende vakken gehad? (N = respectievelijk 282, 289, 139, 263, 304, 306, 236) (Bron: vragenlijst docenten).....75
Figuur 12.1: Verdeling verankeringsscores per indicator (N 2017 = 180; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....78
Figuur 12.2: Verdeling verankeringsscores per indicator (N 2017 = 180; N 2022 = 452) (Bron: vragenlijst schoolleiders).....78
Figuur 12.3: Verdeling van scholen naar verankeringsgroep, uitgesplitst naar wel of niet samenwerken met een CmK-penvoerder (N CmK= 206, N geen CmK = 246) (Bron: Vragenlijst schoolleiders). 80
Figuur 12.4: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK deelname (tweepuntsindicatoren). 81
Figuur 12.5: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK-deelname (driepuntsindicatoren). 82
Figuur 13.1: Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 84
Figuur 13.2: Beweegredenen aandacht kunst en cultuur (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 85
Figuur 13.3: Doelen cultuuronderwijs voor leerlingen (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso), meerdere antwoordopties mogelijk). 85
Figuur 13.4: Wat wil de school nog meer bereiken met cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 86
Figuur 13.5: Doelen cultuuronderwijs voor de school (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 86
Figuur 13.6: Uitstroomprofiel Vervolgonderwijs: op welke wijze komen kunst en cultuur aan de orde? (N=77) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 87
Figuur 13.7: Uitstroomprofiel Arbeidsmarkt: op welke wijze komen kunst en cultuur aan de orde? (N=88) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 87
Figuur 13.8: Uitstroomprofiel Dagbesteding: op welke wijze komen kunst en cultuur aan de orde? (N=76) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 88

Figuur 13.9: Op welke manier aandacht voor cultureel erfgoed? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 88
Figuur 13.10: In hoeverre zijn docenten van andere vakken dan de kunstvakken betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 89
Figuur 13.11: Met welke externe partners werkt u samen bij de vormgeving van cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 89
Figuur 13.12: Leidt samenwerking externe partner tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (Centrum voor kunst en cultuur: n=76; Individuele kunstenaars: n=72; Museum: n=71; Theater: n=68; Bibliotheek: n=66; Filmhuis: n=50) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 90
Figuur 13.13:In welk opzicht leidt samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs? (N varieert per soort instelling) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk)..... 91
Figuur 13.14: Hoe wordt dit centrum voor kunst en cultuur ingezet in het cultuuronderwijs? (N=75) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 91
Figuur 13.15: Wat wordt besproken in structureel overleg? (N=24) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 92
Figuur 13.16: Wie voert onderstaande taken uit? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 93
Figuur 13.17: Is er draagvlak voor cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 93
Figuur 13.18: Kunt u per competentie aangeven of u vindt dat de docenten betrokken bij cultuuronderwijs in het algemeen deskundig genoeg zijn? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso)..... 94
Figuur 13.19: Welke financieringsbronnen zet uw school in om cultuuronderwijs vorm te geven? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 94
Figuur 13.20: Hoe beoordeelt u de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs? (N=116) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 95
Figuur 13.21: Hoe belangrijk was de bijdrage vanuit de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs op uw school in het afgelopen schooljaar (2021-2022)? (N=38) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 95
Figuur 13.22: Wat wordt er geëvalueerd? (N=60) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 96
Figuur 13.23: Wat doet u met de verzamelde evaluatiegegevens? (N=60) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 96
Figuur 13.24: Hebben de coronamaatregelen invloed gehad op cultuureducatie? (N=102) (bron: vragenlijst schoolleiders vso). 97
Figuur 13.25: Wat is de aard van uw plannen voor cultuuronderwijs? (N=75) (bron: vragenlijst schoolleiders vso, meerdere antwoordopties mogelijk). 97
Figuur 13.26: Verdeling verankeringsscores per indicator (N= 116) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso)..... 98
Figuur 13.27: Verdeling verankeringsscores per indicator (N= 116) (Bron: vragenlijst schoolleiders vso)..... 99
Figuur 13.28: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK deelname (tweepuntsindicatoren)... 100
Figuur 13.29: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar CmK deelname (driepuntsindicatoren)..... 100

Figuren bijlagen

Figuur B2.1: Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar scholen met de hoogste en laagste achterstandscores (tweepuntsindicatoren)..... 130
Figuur B2.2: Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar scholen met de hoogste en laagste achterstandscores (driepuntsindicatoren)..... 131
Figuur B2.3: Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar zeer sterk stedelijke omgeving en niet stedelijke omgeving (tweepuntsindicatoren; N zeer sterk stedelijk = 130, N niet stedelijk = 25). 132

Figuur B2.4:Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar zeer sterk stedelijke omgeving en niet stedelijke omgeving (driepuntsindicatoren; N zeer sterk stedelijk = 130, N niet stedelijk = 25)..... 132
Figuur B2.5: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar type vo-school (praktijkonderwijs, vmbo, havo/vwo, brede scholengemeenschap) (tweepuntsindicatoren)..... 133
Figuur B2.6: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar type vo-school (praktijkonderwijs, vmbo, havo/vwo, brede scholengemeenschap) (driepuntsindicatoren)..... 134

Bijlage 1: Notitie Verankeringsmaat Cultuureducatie in het vo

Roos Geurts - ResearchNed

N.B. De nieuwe verankeringsmaat is tot stand gekomen op basis van voorlopige resultaten van de enquête onder schoolleiders. Hierna hebben er nog meer respondenten de enquête beantwoord. Daarom bevatten de overzichten in deze notitie minder respondenten dan beschreven in de monitor cultuureducatie 2022.

Sinds 2006 wordt de verankering van het cultuuronderwijs binnen scholen in het voortgezet onderwijs vastgesteld met behulp van de verankeringsmaat. Deze verankeringsmaat wordt berekend op basis van de antwoorden die zijn gegeven op vragen in de vragenlijst voor schooldirecties en cultuurcoördinatoren van de Monitor Cultuureducatie vo.
De eerder gebruikte verankeringsmaat bestaat uit negen indicatoren die aangeven in hoeverre cultuuronderwijs duurzaam ingebed is binnen het curriculum van een school. Met acht van de negen indicatoren wordt een driedeling vastgesteld. Scholen worden verdeeld in de categorieën 'koplopers' 'volgers' en 'achterblijvers'. In 2017 behoorde tien procent van de scholen tot de categorie koploper, 75 procent van de scholen was volger en vijftien procent van de scholen was achterblijver.[62]
Eerder bleek dat de verankeringsmaat aan vernieuwing toe is. De huidige verankeringsmaat is weinig onderscheidend aangezien in 2017 75 procent van de scholen tot de groep volgers behoort. Een genuanceerdere indeling is daarom gewenst. In 2022 vond er een nieuwe Monitor Cultuureducatie vo plaats en is onderzocht hoe de verankeringsmaat kan worden aangescherpt.
Hieronder wordt eerst een korte uitleg gegeven van de verankeringsmaat zoals die tot 2017 is gebruikt. Vervolgens wordt beschreven op welke manieren de verankeringsmaat verbeterd kan worden en tot welke indeling van koplopers, volgers en achterblijvers dit leidt, zowel op basis van de data uit 2022 als op basis van de data uit 2017.

Oude verankeringsmaat

De driedeling op basis van de verankeringsmaat is gebaseerd op acht indicatoren. Elke indicator bestaat uit één vraag in de vragenlijst van schoolleiders. Per indicator wordt gekeken of er sprake is van verankering. Er is sprake van verankering wanneer een ja/nee vraag met ja is beantwoord, bij vragen met meerdere woordcategorieën moet iets 'in grote mate' gerealiseerd zijn of als 'goed' beoordeeld worden. Hierna wordt het aantal indicatoren waaraan een school voldoet voor verankering bij elkaar opgeteld. Het maximale aantal indicatoren is daardoor acht, het minimale nul. Scholen die aan zes of meer indicatoren voldoen zijn koplopers. Scholen die aan twee tot en met vijf indicatoren voldoen zijn volgers. Scholen die aan geen tot één indicator voldoen zijn achterblijvers.

62 Deze cijfers zijn gebaseerd op eigen bewerkingen en wijken af van het rapport Monitor cultuur educatie voorgezet onderwijs 2017. Resultaten uit het vorige rapport konden niet exact gereproduceerd worden en de beschikbare kennis was niet meer aanwezig.

De volgende acht indicatoren vormen samen de verankeringsmaat:

- Vastgelegde visie
- Cultuurcoördinator
- Breed draagvlak
- Deskundige docenten
- Structurele samenwerking scholen en culturele partners
- Structurele financiën
- Evaluatie van de opbrengsten
- Goede accommodatie

Nieuwe verankeringsmaat

Voor de nieuwe verankeringsmaat is gezocht naar een indeling die meer onderscheidend is. Dit is via twee sporen gedaan. Enerzijds is gekeken naar theoretisch betekenisvolle indicatoren van duurzame verankering, anderzijds is gezocht naar een set van indicatoren die statistisch gezien samenhangen. Uiteindelijk bleken er vijf nieuwe indicatoren te kunnen worden toegevoegd aan de verankeringsmaat:

- Cultuurprofielschool (geeft aan dat de school bepaalde zaken omtrent cultuureducatie heeft vastgelegd en hiervoor (extern) erkend is)
- Scholing docenten (geeft aan dat er tijd en geld wordt geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering op het gebied van cultuureducatie)
- Reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is (geeft aan dat cultuureducatie door de school belangrijk wordt gevonden, bij de kernactiviteiten hoort)
- Reden voor cultuureducatie: voor een betere samenwerking/uitstraling (geeft aan dat de school niet alleen intern maar ook extern gericht met cultuureducatie bezig is)

Tot slot is de oude indicator ‘structurele samenwerking scholen en culturele partners’ vervangen door de indicator ‘structureel overleg andere scholen’. Dit resulteert in twaalf indicatoren die tezamen de nieuwe verankeringsmaat vormen.

1. Cultuurprofielschool
2. Scholing docenten
3. Reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is
4. Reden voor cultuureducatie: voor betere samenwerking/uitstraling
5. Structureel overleg andere scholen
6. Vastgelegde visie
7. Cultuur coördinator
8. Breed draagvlak
9. Deskundige docenten
10. Structurele financiën
11. Evaluatie van de opbrengsten
12. Goede accommodatie

In de oude verankeringsmaat werd voor elke indicator aangegeven of er wel of niet aan die indicator werd voldaan: er werd telkens een dichotoom onderscheid gemaakt. Om een genuanceerdere verankeringsmaat te construeren is voor de nieuwe verankeringsmaat gekozen om elke indicator weer te geven in een driedeling. Aan elke indicator wordt de score 0, 1 of 2 toegekend. Uiteindelijk worden alle scores bij elkaar opgeteld, waardoor de (theoretische) maximum score 24 (12*2) en de minimum score 0 bedraagt. De nieuwe verankeringsmaat bestaat uit vragen die in zowel 2017 als 2022 zijn gesteld. Hierdoor kan de nieuwe verankeringsmaat voor deze twee jaren worden berekend.
De Cronbach’s alfa van de nieuw verankeringsmaat bedraagt 0.683 in 2022 en 0.682 in 2017. Dit betekent dat de nieuwe verankeringsmaat een acceptabele interne consistentie heeft: dit wil zeggen dat de twaalf indicatoren een betrouwbare schaal (de verankeringsmaat) vormen.
Om tot een driedeling te komen is gekozen om scholen met een score van 0 tot 8 als achterblijvers te categoriseren. De categorie volgers bestaat uit scholen met een score tussen 9 en 14. Koplopers hebben een score van 15 of hoger. Deze grenswaarden kunnen eventueel ook aangepast worden. Ter illustratie is aan het eind van dit document het volledige overzicht van de scores op de verankeringsmaat opgenomen.

weergeeft de driedeling van de verankeringsmaat, in zowel 2017 als 2022. Vergeleken met de oude verankeringsmaat (10% koplopers, 75% volgers en 15% achterblijvers) is de groep volgers kleiner, hierdoor ontstaat een meer genuanceerd beeld.

Tabel B1.1: Mate van verankering van cultuuronderwijs in het voorgezet onderwijs in 2017 en 2022

	2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
Achterblijvers	12%	15%
Volgers	44%	48%
Koplopers	44%	37%

Beschrijving indicatoren nieuwe verankeringsmaat

In onderstaande paragraaf wordt per indicator van de nieuwe verankeringsmaat beschreven welke vraag hiervoor is gebruikt en hoe de toekenning van een score (0, 1 of 2) heeft plaatsgevonden.

Cultuurprofielschool

Vraag vragenlijst:

Is uw school een cultuurprofielschool

- Ja
- Nee

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Nee	91	94
1	-		
2	Ja	9	6

Scholing docenten

Vraag vragenlijst:

- Volgen de betreffende docenten op uw school cursussen/studiedagen/trainingen op het gebied van cultuuronderwijs?

  Externe studiedag/conferentie

  Interne studiedag

  Nascholing

  Cursus of training, namelijk: [tekstveld]

  Master-opleiding (bijvoorbeeld kunsteducatie)

  - Alle betrokken vakdocenten
  - Een groot deel van de vakdocenten
  - Enkele vakdocenten
  - Geen enkele vakdocent

Bewerking:

Deze vraag bevat vijf scholingsmogelijkheden. Voor elke scholingsmogelijkheid wordt gevraagd hoeveel docenten dit volgen. Indien geen enkele docent één van de vijf scholingsmogelijkheden volgt krijgt de school de score 0. Indien enkele docenten minimaal één van de vijf scholingsmogelijkheden volgt krijgt de school de score 1. Indien alle betrokken vakdocenten of een groot deel van de betrokken vak docenten minimaal één van de vijf scholingsmogelijkheden volgt krijgt de school de score 2.

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Geen enkele vakdocent	12	12
1	Enkele vakdocenten	36	41
2	Alle/een groot deel van de vakdocenten	53	48

Reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is

Reden voor cultuureducatie: voor betere samenwerking/uitstraling

Vraag vragenlijst:

- Wat zijn beweegredenen voor uw school om aandacht aan kunst en cultuur te geven? Kruis aan wat van toepassing is. (Meerdere antwoorden mogelijk)
  Wij geven aandacht aan kunst en cultuur op school …
  - Omdat dat in de vijf kerndoelen voor het leergebied Kunst en Cultuur staat
  - Omdat dat in de examenprogramma's staat
  - Omdat de docenten dat belangrijk vinden
  - Omdat de leerlingen dat belangrijk vinden
  - Omdat het bestuur dat belangrijk vindt
  - Omdat de ouders dat belangrijk vinden
  - Om ons als school te profileren
  - Voor betere samenwerking met de culturele omgeving
  - Voor een betere aansluiting op vervolgonderwijs
  - Anders, namelijk: [tekstveld]

Bewerking:

Door middel van een factoranalyse is nagegaan of clusters van bovenstaande antwoordmogelijkheden wellicht samen één onderscheidende factor vormen. Hieruit bleek dat de redenen: omdat docenten dat belangrijk vinden, omdat de leerlingen dat belangrijk vinden, omdat het bestuur dat belangrijk vindt en omdat de ouders dat belangrijk vinden samen één dimensie (en daarmee indicator) vormen. Deze indicator is genaamd: reden voor cultuur educatie: omdat het belangrijk is. Indien geen van deze vier redenen werden genoemd werd de score 0 (niet) toegekend. Indien 1 of 2 van deze 4 redenen werden genoemd werd de score 1 (in enige mate) toegekend. Indien 3 of 4 van deze redenen werden genoemd werd de score 2 (in grote mate) toegekend.

De redenen 'om ons als school te profileren', voor betere samenwerking met de culturele omgeving en voor een betere aansluiting op het vervolgonderwijs werden ook als één indicator aanwezen in de factoranalyse. Deze redenen vormen tezamen een de beweegreden voor de uitstraling en samenwerking naar buiten toe. Indien geen van deze 3 redenen werden genoemd werd de score 0 (niet) toegekend. Indien 1 van deze 3 redenen werd genoemd werd de score 1 (in enige mate) toegekend. Indien 2 of 3 van deze redenen werden genoemd werd de score 2 (in grote mate) toegekend.

Resultaat:

Reden voor cultuureducatie: omdat het belangrijk is		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Niet	14	16
1	In enige mate	48	49
2	In grote mate	38	35

Reden voor cultuureducatie: voor betere samenwerking/uitstraling		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Niet	28	27
1	In enige mate	31	35
2	In grote mate	41	38

Structureel overleg andere scholen

Vraag vragenlijst:

- Neemt uw school deel aan een structureel overleg met andere scholen over cultuuronderwijs?
  - Ja
  - Nee

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Nee	76	82
1	-		
2	Ja	24	18

Vastgelegde visie

Vraag vragenlijst:

Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs?

- Ja, maar deze is niet schriftelijk vastgelegd
- Ja, deze is vastgelegd in het schoolplan, werkplan en/of de schoolgids
- Ja, deze is vastgelegd in een apart cultuurbeleidsplan
- Nee

Bewerking:

De antwoordcategorieën die betrekking hebben op een visie die is vastgelegd zijn samengevoegd tot één categorie (score 1) ‘ja, maar niet vastgelegd’.

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Nee	12	15
1	Ja, maar niet vastgelegd	23	34
2	Ja, deze is vastgelegd	64	51

*Cultuur*coördinator

Vraag vragenlijst:

- Cultuurcoördinator: Heeft uw school een cultuurcoördinator (iemand die de ontwikkeling en uitvoering van cultuuronderwijs in het takenpakket heeft)
  - Ja
  - Nee

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Nee	22	35
1	-		
2	Ja	78	65

Breed draagvlak

Vraag vragenlijst:

Breed draagvlak: Is er draagvlak voor cultuuronderwijs (niet, in enige mate, in grote mate)

- Directie
- Docenten kunstvakken
- Andere docenten

Bewerking:

Als er geen draagvlak (antwoordcategorie 'niet') was bij directie, docenten kunstvakken en andere docenten werd de score 0 (niet) toegewezen. Indien er minimaal één keer in enige mate draagvlak was onder directie, docenten kunstvakken of andere docenten werd de score 1 (in geringe mate) toegewezen. Indien minimaal één keer in grote mate draagvlak aanwezig was onder de drie groepen, werd de score 2 (in grote mate) toegewezen.

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Niet	1	0
1	In enige mate	11	8
2	In grote mate	88	92

Deskundige docenten

Vraag vragenlijst:

Deskundige docenten: Zijn de betrokken docenten deskundig genoeg om cultuuronderwijs vorm te geven?

- Niet
- In enige mate
- In grote mate

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Niet	4	1
1	In enige mate	30	34
2	In grote mate	66	65

Structurele financiën

Vraag vragenlijst:

Structurele financiën: Is cultuuronderwijs als aparte post opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school?

- Ja
- Nee

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Nee	46	54
1	-		
2	Ja	54	46

Evaluatie van de opbrengsten

Vraag vragenlijst:

Evaluatie van opbrengsten: Worden proces en opbrengsten van cultuuronderwijs door middel van evaluatie in beeld gebracht?

- Ja
- Nee

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Nee	61	58
1	-		
2	Ja	39	42

Goede accommodatie

Vraag vragenlijst:

Goede accommodatie: Hoe beoordeelt u de ruimte/faciliteiten voor cultuuronderwijs (onvoldoende, voldoende, goed, niet aanwezig)

- Ruimtes voor beeldend
- Ruimtes voor muziek
- Ruimtes voor dans/theater
- Podium met verlichting
- Audiovisuele apparatuur

Bewerking:

Voor vijf verschillende ruimtes werd gevraagd naar de staat van die ruimtes. Voor deze indicator is het aantal ruimtes waar ‘goed’ werd geantwoord berekend en ingedeeld in 3 categorieën.

Resultaat:

		2017 (n = 180)	2022 (n = 445)
0	Goed 0	29	34
1	Goed 1-3	53	47
2	Goed 4-5	18	19

Overzicht nieuwe verankeringsmaat in 2017 en 2022

In dit overzicht is aangegeven hoeveel scholen een bepaalde score op de verankeringsmaat hebben. Deze score op de verankeringsmaat is vervolgens gebruikt om tot de eerder benoemde driedeling van koplopers, volgers en achterblijvers te komen.

Tabel B1.2: Overzicht verdeling verankeringsmaatscores in 2017 en 2022

	2017 (n = 180)		2022 (n = 445)	
Score op verankeringsmaat	Aantal scholen	%	Aantal scholen	%
0	0	0,0	1	0,2
1	0	0,0	1	0,2
2	0	0,0	0	0,0
3	2	1,1	2	0,4
4	2	1,1	5	1,1
5	2	1,1	4	0,9
6	4	2,2	9	2,0
7	4	2,2	22	4,9
8	7	3,9	23	5,2
9	8	4,4	30	6,7
10	9	5,0	33	7,4
11	11	6,1	36	8,1
12	16	8,9	40	9,0
13	21	11,7	42	9,4
14	14	7,8	34	7,6
15	19	10,6	36	8,1
16	10	5,6	37	8,3
17	15	8,3	26	5,8
18	14	7,8	25	5,6
19	7	3,9	15	3,4
20	3	1,7	4	0,9
21	8	4,4	8	1,8
22	2	1,1	6	1,3
23	2	1,1	4	0,9
4	0	0,0	2	0,4

Bijlage 2: Onderzoeksverantwoording

1. Representativiteit achtergrondkenmerken vragenlijst schoolleiders

Om de representativiteit van de schoolleidersdata te onderzoeken, zijn de achtergrondkenmerken van scholen uit de responssample van de vragenlijst voor schoolleiders van vo-scholen vergeleken met de scholen uit het scholenbestand (gedownload via de open DUO onderwijsdata). Hierbij is gekeken of de verdeling van de scholen in onze sample op achtergrondkenmerken afwijkt van de verdeling in de populatie. Dat zou betekenen dat de steekproef niet op alle onderdelen representatief voor de populatie vo-scholen. De achtergrondgegevens die we beschikbaar hadden en die gebruikt zijn, zijn de volgende:

- schoolniveau (eigen indeling op basis van de aangeboden onderwijsniveaus per vestiging);
- achterstandsscore (koppeling van CBS-indeling 2022 op basis van brinvestigingscode: indeling in kwintielen);
- leerlingaantal (koppeling van DUO-leerlingtellingen op basis van brinvestigingscode: indeling in kwintielen);
- het al dan niet ontvangen van de NPO-arbeidsmarkttoelage;[63]
- stedelijkheid (koppeling van CBS-indeling op basis van gemeentecode).

Op basis van deze achtergrondkenmerken kan gezegd worden dat er geen sprake is van grote (significante) afwijkingen tussen de respons in de schoolleiders data en de populatie. De enige kleine significante afwijking tussen populatie en respons is zichtbaar voor het aantal leerlingen per school.
laat zien dat grote scholen iets oververtegenwoordigd zijn in de responsgroep. Deze afwijking is dermate gering dat op basis hiervan besloten is om de gegevens niet te wegen. Al met al kan gezegd worden dat de schoolleiders die meegewerkt hebben aan het onderzoek een goede afspiegeling vormen van alle vo-scholen.

Tabel B2.1: Representativiteit steekproef vo-scholen naar schoolniveau

Schoolniveau	Populatie	Respons	Totaal
Praktijkonderwijs	10,3%	10,4%	10,4%
Praktijkonderwijs/vmbo	0,4%	0,2%	0,4%
Vmbo	31,9%	28,6%	31,1%
Havo/vwo	20,2%	19,3%	20,0%
Brede scholengemeenschap	37,2%	41,5%	38,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 3,325; df = 4; p = 0,505 (ns)

Tabel B2.2: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen achterstandsscore

	Populatie	Respons	Totaal
0% - 20%	20,0%	14,5%	18,7%
20% - 40%	20,0%	21,2%	20,3%
40% - 60%	20,0%	19,0%	19,8%
60% - 80%	20,0%	23,0%	20,7%
80% - 100%	20,0%	22,3%	20,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 8,288; df = 4; p = 0,082 (ns)

63 Scholen met de 15% hoogste achterstandsscore: https://www.nponderwijs.nl/over-het-nationaal-programma-onderwijs/documenten/publicaties/2022/04/22/informatietool-arbeidsmarkttoelage-per-school

Tabel B2.3: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen leerlingaantal

	Populatie	Respons	Totaal
0% - 20%	20,1%	17,5%	19,5%
20% - 40%	19,9%	15,5%	18,8%
40% - 60%	20,1%	19,1%	19,8%
60% - 80%	20,1%	23,1%	20,8%
80% - 100%	19,9%	24,8%	21,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 10,168; df = 4; p = 0,038

Tabel B2.4: Representativiteit steekproef vo-scholen naar ontvangt arbeidsmarkttoelage

	Populatie	Respons	Totaal
Nee	83,9%	83,8%	83,9%
Ja	16,1%	16,2%	16,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = ,001; df = 1; p = 0,969 (ns)

Tabel B2.5: Representativiteit steekproef vo-scholen naar stedelijkheid (code)

	Populatie	Respons	Totaal
Zeer sterk stedelijk	28,7%	29,0%	28,8%
Sterk stedelijk	34,4%	31,4%	33,7%
Matig stedelijk	15,4%	14,9%	15,3%
Weinig stedelijk	16,6%	19,2%	17,2%
Niet stedelijk	4,9%	5,6%	5,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 2,613; df = 4; p = 0,625 (ns)

2. Representativiteit achtergrondkenmerken vragenlijst voor docenten

Aangezien deze monitor gebruikt maakt van data over zowel de schoolleiders als docenten van desbetreffende scholen, is de representativiteit van deze docentendata ook getoetst naar deze achtergrondkenmerken. Om te controleren voor het feit dat per school meerdere docenten deel konden nemen aan het onderzoek, is er een weging toegepast voor het aantal docenten per school. Hierdoor tellen vier docenten bij school A even zwaar als één docent bij school B.

Uit deze toets blijkt dat de respons merendeels representatief is voor de scholenpopulatie/op de meeste achtergrondkenmerken een goede afspiegeling is van de scholenpopulatie. We vinden op twee kenmerken afwijkingen, namelijk schoolniveau en leerlingenaantal. In onderstaande tabellen Figuur B2.6is te zien dat met name de brede scholengemeenschappen en ten gevolge ook de scholen met grotere aantallen leerlingen zijn oververtegenwoordigd in de respondentgroep. Dit verschil is verklaarbaar, omdat de deelname van docenten van grotere scholen meer voor de hand ligt ten opzichte van kleinere scholen. Voor stedelijkheid, achterstandsscore en het ontvangen van een NPO-toelage zien we een representatief beeld van alle scholen in het voortgezet onderwijs.

Tabel B2.6: Representativiteit steekproef vo-scholen naar schoolniveau

Schoolniveau	Populatie	Respons	Totaal
Praktijkonderwijs	10,3%	6,2%	9,6%
Praktijkonderwijs/vmbo	0,4%		0,3%
Vmbo	31,9%	30,2%	31,5%
Havo/vwo	20,2%	18,3%	19,9%
Brede scholengemeenschap	37,2%	45,3%	38,7%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 11,657; df = 4; p = 0,020

Tabel B2.7: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen leerlingaantal

	Populatie	Respons	Totaal
0% - 20%	20,1%	10,9%	18,3%
20% - 40%	19,9%	16,0%	19,1%
40% - 60%	20,1%	20,7%	20,2%
60% - 80%	20,1%	25,1%	21,0%
80% - 100%	19,9%	27,2%	21,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 24,848; df = 4; p = 0,000

Tabel B2.8: Representativiteit steekproef vo-scholen naar kwintielen achterstandsscore

	Populatie	Respons	Totaal
0% - 20%	20,0%	18,3%	19,6%
20% - 40%	20,0%	18,3%	19,7%
40% - 60%	20,0%	23,0%	20,6%
60% - 80%	20,0%	17,4%	19,5%
80% - 100%	20,0%	23,0%	20,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 4,145; df = 4; p = 0,387

Tabel B2.9: Representativiteit steekproef vo-scholen naar ontvangt arbeidsmarkttoelage

	Populatie	Respons	Totaal
Nee	83,9%	86,8%	84,4%
Ja	16,1%	13,2%	15,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 1,720; df = 1; p = 0,190

Tabel B2.10: Representativiteit steekproef vo-scholen naar stedelijkheid (code)

	Populatie	Respons	Totaal
Zeer sterk stedelijk	28,7%	30,8%	29,1%
Sterk stedelijk	34,4%	32,0%	34,0%
Matig stedelijk	15,4%	14,8%	15,3%
Weinig stedelijk	16,6%	18,0%	16,9%
Niet stedelijk	4,9%	4,4%	4,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 1,405; df = 4; p = 0,843

3. Responsverdeling CmK

Tabel B2.11: Responsverdeling samenwerking met CmK-penvoerder, uitgesplitst naar schooltype (N 2017 = 234, N 2022 = 452, bron: vragenlijst schoolleiders)

	nee	ja
Praktijkonderwijs	11%	10%
Vmbo	28%	30%
Havo/vwo	18%	20%
Brede scholengemeenschap	43%	40%

Tabel B2.12: Responsverdeling samenwerking met CmK-penvoerder, uitgesplitst naar leerlingaantal in kwintielen (N 2017 = 234, N 2022 = 452, bron: vragenlijst schoolleiders)

	nee	ja
0% - 20% kleinste scholen	18%	17%
20% - 40%	17%	13%
40% - 60%	18%	20%
60% - 80%	24%	22%
80% - 100% grootste scholen	23%	27%

Tabel B2.13: Responsverdeling samenwerking met CmK-penvoerder, uitgesplitst naar stedelijkheid (N 2017 = 234, N 2022 = 452, bron: vragenlijst schoolleiders)

	nee	ja
Zeer sterk stedelijk	25%	33%
Sterk stedelijk	28%	36%
Matig stedelijk	17%	13%
Weinig stedelijk	23%	14%
Niet stedelijk	7%	4%

4. Representativiteit achtergrondkenmerken CmK-samenwerking

Gezien de gevonden relatie tussen samenwerking met een CmK-penvoerder en de inbedding van het cultuuronderwijs in scholen, is het belangrijk om na te gaan in hoeverre de scholen die met een CmK-penvoerder samenwerken, zijn verdeeld over de populatie. Daarom is het aandeel scholen dat samenwerkt met een CmK-penvoerder getoetst tegen dezelfde achtergrondkenmerken.

Hieruit blijkt, dat dit aandeel scholen een tamelijk evenwichtig over de populatie verdeeld zijn. In onderstaande tabellen is te zien dat relatief grote scholen oververtegenwoordigd zijn in vergelijking met kleine scholen. Dit ligt echter in lijn met de bevindingen in de andere representativiteitstoetsen en is daarom niet van invloed op de interpretatie van de uitkomsten. Onderwijsniveaus, achterstandsscore, het krijgen van een NPO-arbeidsmarkttoelage en stedelijkheid laten geen significante afwijkingen zien tussen de groep scholen die met een CmK-penvoerder samenwerken en totale populatie scholen.

Tabel B2.14: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar schoolniveau

Schoolniveau	Populatie	Respons	Totaal
Praktijkonderwijs	10,3%	10,2%	10,3%
Praktijkonderwijs/vmbo	0,4%		0,4%
Vmbo	31,9%	29,8%	31,6%
Havo/vwo	20,2%	20,5%	20,2%
Brede scholengemeenschap	37,2%	39,5%	37,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 1,372; df = 4; p = 0,849 (ns)

Tabel B2.15: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar kwintielen achterstandsscore

	Populatie	Respons	Totaal
0% - 20%	20,0%	15,2%	19,4%
20% - 40%	20,0%	23,0%	20,4%
40% - 60%	20,0%	15,7%	19,5%
60% - 80%	20,0%	21,1%	20,1%
80% - 100%	20,0%	25,0%	20,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 6,919; df = 4; p = 0,140 (ns)

Tabel B2.16: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar kwintielen leerlingaantal

	Populatie	Respons	Totaal
0% - 20%	20,1%	17,1%	19,7%
20% - 40%	19,9%	13,2%	19,0%
40% - 60%	20,1%	20,5%	20,1%
60% - 80%	20,1%	22,0%	20,3%
80% - 100%	19,9%	27,3%	20,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 10,073; df = 4; p = 0,039

Tabel B2.17: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar ontvangt arbeidsmarkttoelage

	Populatie	Respons	Totaal
Nee	83,9%	84,0%	83,9%
Ja	16,1%	16,0%	16,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = ,000; df = 1; p = 0,984 (ns)

Tabel B2.18: Representativiteit CmK-steekproef vo-scholen naar stedelijkheid (code)

	Populatie	Respons	Totaal
Zeer sterk stedelijk	28,7%	33,2%	29,2%
Sterk stedelijk	34,4%	35,6%	34,5%
Matig stedelijk	15,4%	12,7%	15,1%
Weinig stedelijk	16,6%	14,1%	16,4%
Niet stedelijk	4,9%	4,4%	4,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Chisq. = 2,975; df = 4; p = 0,562 (ns)

5. Multivariate analyse Verankeringsmaat

Deze monitor heeft in eerdere analyses aangetoond dat enkele achtergrondkenmerken (schooltype, regio, leerlingaantal, samenwerking met een CmK-partner, etc.) correleren met individuele indicatoren van de verankeringsmaat. Dit suggereert dat de mate waarin het cultuuronderwijs verankerd is in een school, deels samenhangt met deze achtergrondkenmerken. De vraag die we ons op basis daarvan stellen is of het zijn van een voorloperschool op het gebied van cultuuronderwijs ook samenhangt met deze achtergrondkenmerken. Om dit te toetsen, is een multivariate logistische regressieanalyse uitgevoerd. Deze analyse toont aan in hoeverre een achtergrondkenmerk de kans op het zijn van een voorloperschool vergroot. De achtergrondkenmerken die gebruikt zijn voor deze analyse zijn als volgt:

- schooltype (eigen indeling op basis van de aangeboden onderwijsniveaus per vestiging: praktijkonderwijs; vmbo[64]; havo/vwo; brede scholengemeenschap);
- leerlingaantal (koppeling van DUO-leerlingtellingen op basis van brinvestigingscode: indeling in kwintielen. Deze index geeft aan of een school bij de 20% scholen met de minste leerlingen hoort (Q1), bij de 20% scholen met de meeste leerlingen (Q5), of een van de kwintielen daartussenin));
- het al dan niet ontvangen van de NPO-arbeidsmarkttoelage;
- stedelijkheid (koppeling van CBS-indeling op basis van gemeentecode);
- regio (koppeling van CBS-indeling op basis van landsdeelcode: noord, oost, zuid, west).

Naast deze achtergrondkenmerken is meegenomen of scholen al dan niet samenwerken met een CmK-partner, wat mogelijk een verband houdt met de mate van verankering van het cultuuronderwijs op een school.

Op basis van deze analyse is zichtbaar dat slechts twee achtergrondkenmerken een significant en relevant verband hebben met het zijn van een voorloperschool, namelijk leerlingenaantal en stedelijkheid. Het model laat zien dat naarmate scholen zich in een hoger kwintiel bevinden, hun kans op het zijn van een voorloper toeneemt met 31 procent (odds-ratio = 1,31). Voor stedelijkheid geldt enkel dat categorie niet-stedelijk een lagere kans heeft op het zijn van een voorloper ten opzichte van zeer-sterk stedelijk (odds-ratio = 1,54). Voor de overige maten van stedelijkheid worden echter geen significante effecten gevonden, wat laat zien dat stedelijkheid geen sterke indicator is voor het zijn van een voorloper.

Aangezien de overige achtergrondkenmerken geen significant verband laten zien, betekent dat op basis van deze data, het ontvangen van een NPO-arbeidmarkttoelage, schooltype, regio, en stedelijkheid (met uitzondering van het verschil tussen de twee uiterste categorieën) geen indicator zijn voor het zijn van een voorloper in cultuuronderwijs. Dit is een interessante bevinding.

Het aantal leerlingen dat een school heeft hangt dus samen met hun kans op het zijn van een voorloper. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat grotere scholen meer (kunstvak)docenten en faciliteiten hebben voor het organiseren van cultuuronderwijs. Dit model laat zien dat (de meeste) scholen niet afhankelijk zijn van hun locatie en (sociaal-economische) omgeving om in potentie een school te zijn waar verankerd cultuuronderwijs plaats kan vinden.

Ook blijkt uit deze analyse dat samenwerking met een CmK-partner een significante indicator is voor het zijn van een voorloper. Hierbij is zichtbaar dat samenwerking met een CmK-partner de kans op het zijn van een voorloper verdubbelt (odds-ratio = 2,53).

64 In de steekproef zat één school die zowel pro als vmbo aanbiedt, die is aan de groep vmbo toegevoegd.

Een klein punt van aandacht bij deze analyse is de waarde van de Nagelkerke R^2 (0,181). Deze coëfficiënt wordt gebruikt als sterktemaat voor het logistisch model, waar het model de uitkomstmaat (het zijn van een voorloperschool) sterker verklaart naarmate de R^2 de waarde van 1 nadert. Voor dit model geldt dus dat een 82 procent van het verband onverklaard blijft. Hoewel dit de bevindingen niet minder betekenisvol maakt, kan wel gezegd worden dat er mogelijk andere kenmerken zijn, die niet in deze analyse zijn opgenomen, met een grotere voorspellende waarde voor het zijn van een voorloperschool. Die een beter beeld geven van waarom scholen wel of niet tot deze groep behoren.

Tabel B2.19: Multivariate logistische regressie verankeringsmaat[65]

	b	se	OR		sig.	
Constante	-1,27	0,48	0,28		0,01	**
Schoolniveaus (ref= Brede scholengemeenschap)						
Praktijkonderwijs	-0,77	0,51	0,47		0,13	
Vmbo	-0,36	0,29	0,70		0,21	
Havo/vwo	-0,09	0,29	0,92		0,77	
NPO-arbeidsmarkttoelage (ref= 'nee')	-0,12	0,34	0,89		0,73	
Stedelijkheid (ref= zeer sterk stedelijk)						
sterk stedelijk	-0,43	0,30	0,65		0,15	
Matig stedelijk	0,30	0,37	1,35		0,42	
Weinig stedelijk	0,03	0,37	1,03		0,95	
Niet stedelijk	-1,54	0,71	0,22		0,03	*
Regio (ref= west-Nederland)						
Noord-Nederland	-0,42	0,41	0,66		0,31	
Oost-Nederland	-0,70	0,32	0,50		0,03	*
Zuid-Nederland	-0,45	0,30	0,64		0,13	
Leerlingen kwintielen	0,27	0,10	1,31		0,01	**
Doet mee aan CmK (ref= 'nee')	0,93	0,22	2,53		0,00	***
(N= 445) (Bron = Vragenlijst schoolleiders 2022) *Nagelkerke R^2 = 0,181*						

65 Significantie van het verband = *** *p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05*

6. Grafieken verankeringsmaat uitgesplitst naar schoolkenmerken

Om te onderzoeken of de mate waarin cultuuronderwijs is verankerd binnen de scholen verschilt tussen scholen met meer of minder leerlingen met een risico op leerachterstanden; scholen in verschillende regio's en tussen verschillende typen scholen zijn er verdiepende analyses uitgevoerd.

Allereerst zijn de indicatoren van de verankeringsmaat getoetst op verschillen tussen deze schoolkenmerken. Hiervoor zijn er verschillende achtergrondkenmerken uit DUO-data toegevoegd aan de resultaten van de enquête voor schoolleiders: achterstandscore van de scholen (in kwintielen Q1 = weinig achterstandsleerlingen; Q5 = veel achterstandsleerlingen), stedelijkheid, regio, schoolgrootte (leerlingaantal in kwintielen) en type vo-school (praktijkonderwijs, vmbo, havo/vwo, brede scholengemeenschap).

Verankering van cultuureducatie naar achterstandscore

Om eventuele verschillen in cultuureducatie te onderzoeken tussen verschillende typen scholen, is er ook gekeken naar de achterstandscore van de scholen zoals die is berekend door het CBS.[66] Uit de analyses blijkt dat de percentages, weergegeven in onderstaande twee grafieken, allen niet significant zijn. Dit betekent dat de indicatoren van de verankeringsmaat niet verschillen voor scholen met het laagste risico op onderwijsachterstanden en scholen met het hoogste risico op onderwijsachterstanden.

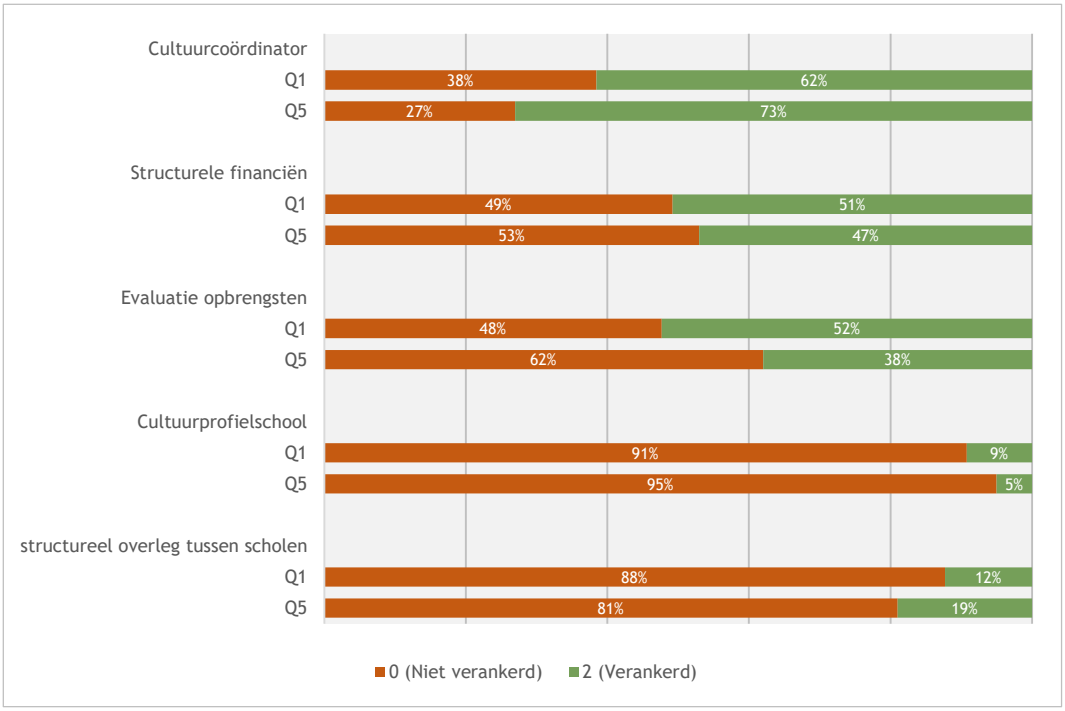

Figuur B2.1: Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar scholen met de hoogste en laagste achterstandscores (tweepuntsindicatoren).

66 https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/herziening-onderwijsachterstandenindicator-vo?onepage=true

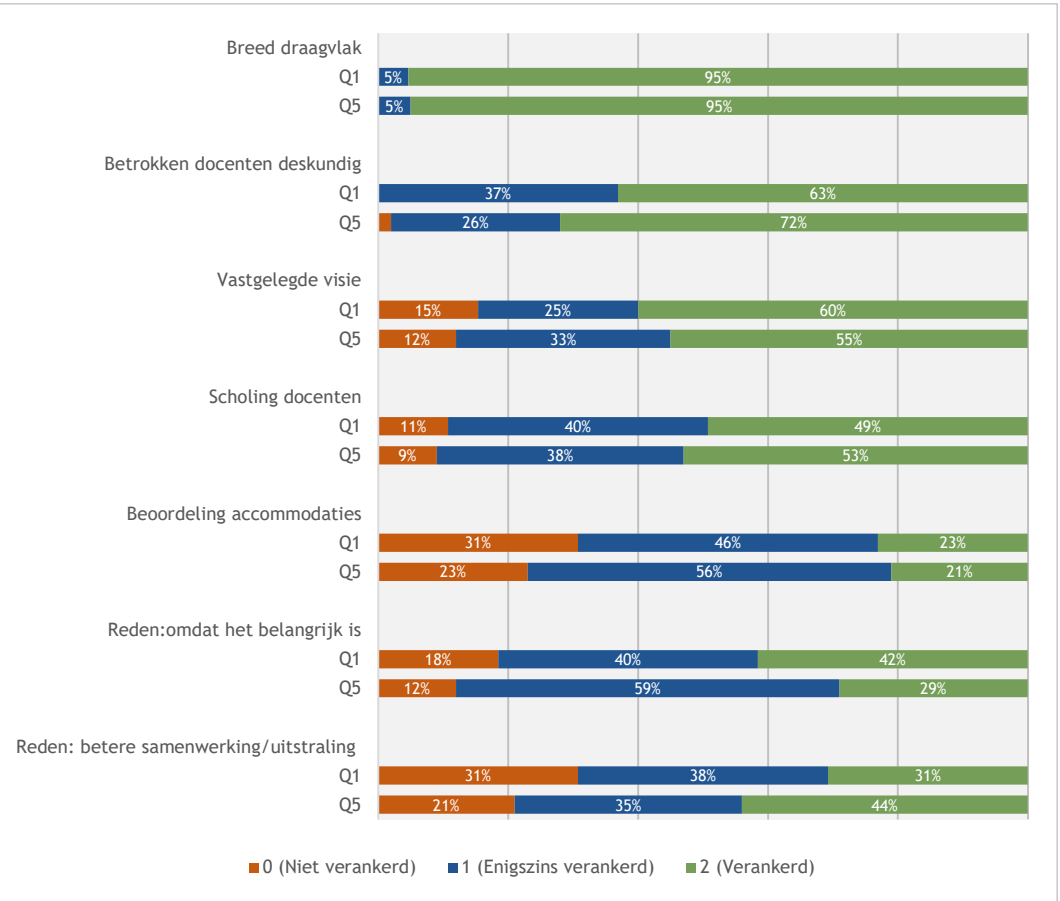

Figuur B2.2: Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar scholen met de hoogste en laagste achterstandscores (driepuntsindicatoren).

Verankering van cultuureducatie naar stedelijkheid

Omdat het culturele aanbod erg verschilt tussen sterk stedelijke en niet-stedelijke gebieden, zijn de minst en meest stedelijke scholen met elkaar vergeleken. De verschillen op de indicatoren van de verankeringsmaat voor de minst en meest stedelijke gebieden zijn te vinden in figuur B2.3 en figuur B2.4. Voor de indicatoren cultuurcoördinator, structurele financiën, deskundigheid docenten, vastgelegde visie en beoordeling accommodaties verschillen de weergegeven percentages significant. Voor de overige indicatoren zijn er geen significante verschillen gevonden.

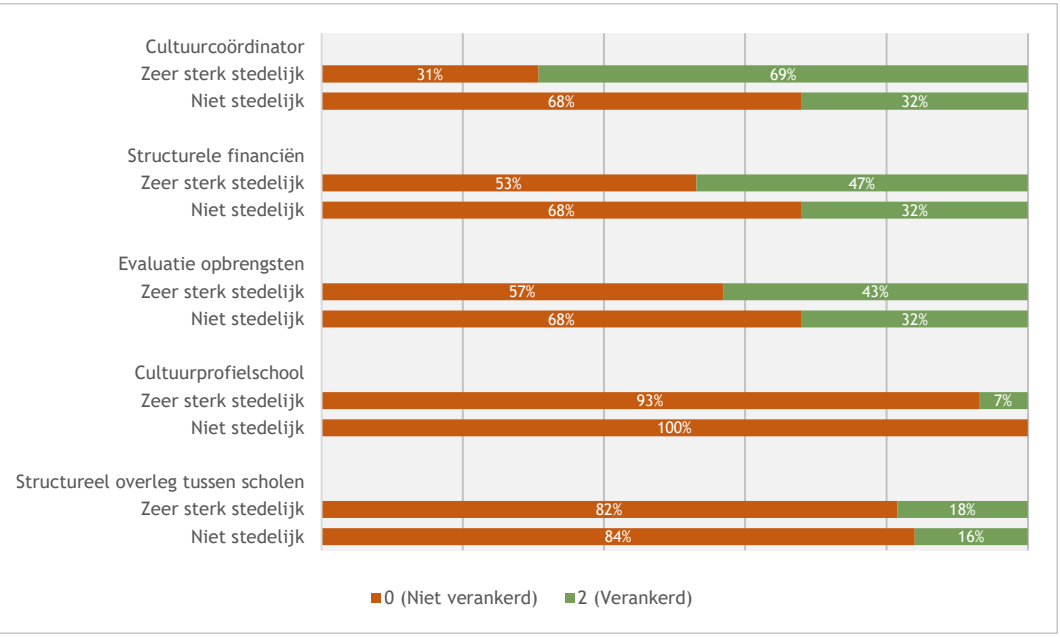

Figuur B2.3: Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar zeer sterk stedelijke omgeving en niet stedelijke omgeving (tweepuntsindicatoren; N zeer sterk stedelijk = 130, N niet stedelijk = 25).

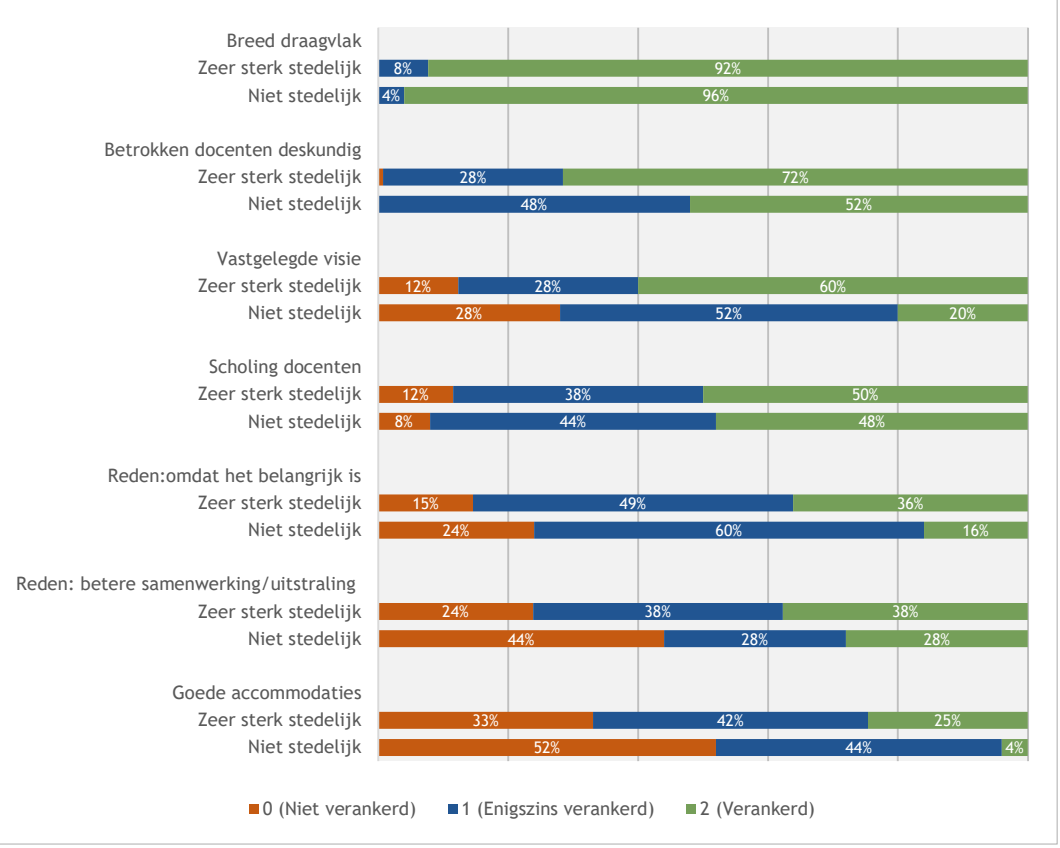

Figuur B2.4:Verdeling verankeringsscores vo uitgesplitst naar zeer sterk stedelijke omgeving en niet stedelijke omgeving (driepuntsindicatoren; N zeer sterk stedelijk = 130, N niet stedelijk = 25).

Verankering van cultuureducatie naar type vo-school

Er is ook gekeken of de verankering van cultuureducatie verschil per type vo-school (praktijkonderwijs, vmbo, havo/vwo, brede scholengemeenschap). In figuur 14.5 en figuur 14.6 zijn de verschillen per type vo-school weergegeven. Voor een aantal indicatoren zijn de verschillen tussen de schooltypes significant. Dit geldt voor de indicatoren breed draagvlak, deskundige docenten en scholing docenten. De andere indicatoren scoren niet significant anders per type vo-school.

Figuur B2.5: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar type vo-school (praktijkonderwijs, vmbo, havo/vwo, brede scholengemeenschap) (tweepuntsindicatoren).

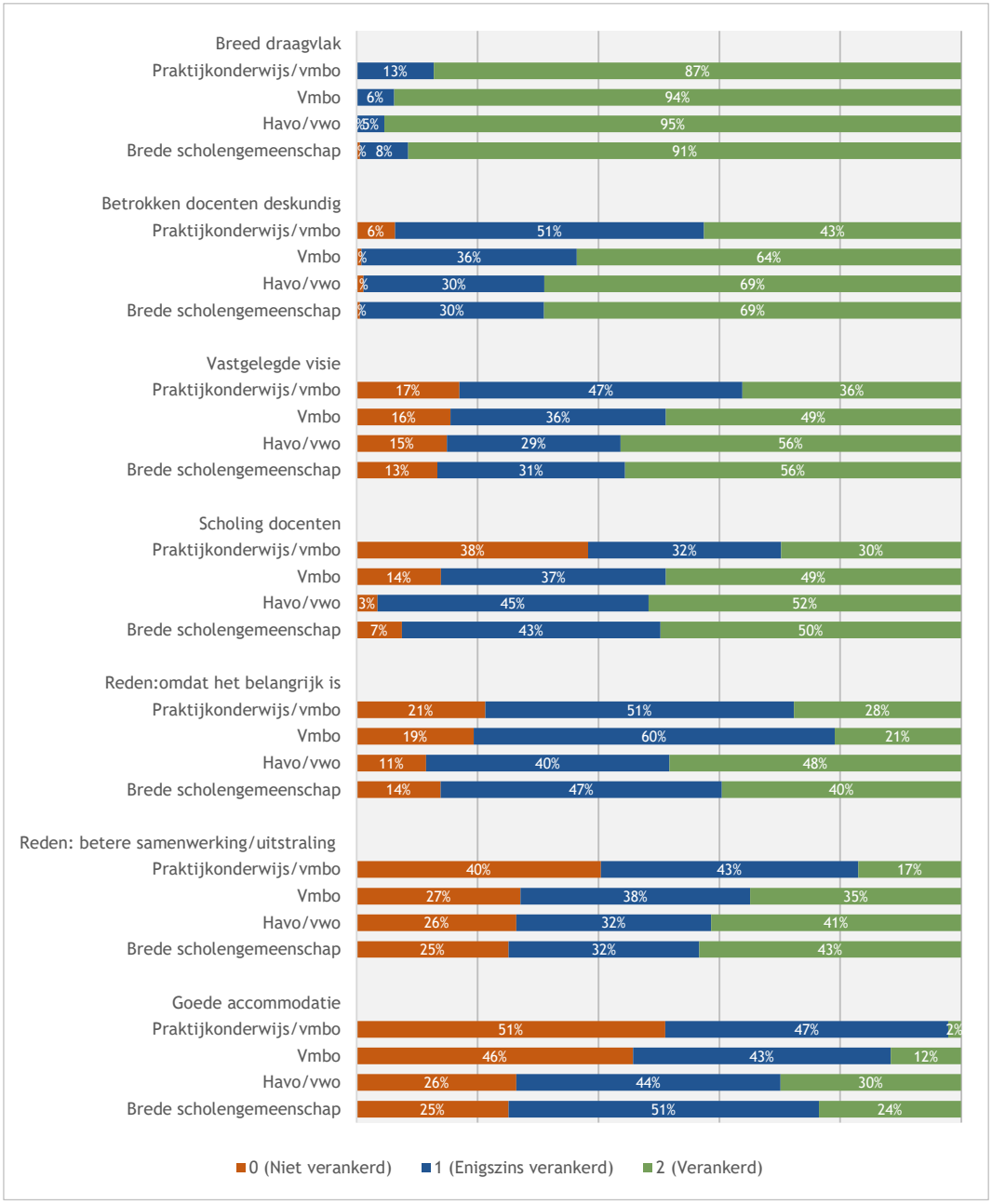

Figuur B2.6: Verdeling verankeringsscores uitgesplitst naar type vo-school (praktijkonderwijs, vmbo, havo/vwo, brede scholengemeenschap) (driepuntsindicatoren).

Bijlage 3: Interviewleidraden

Voor de drie gesproken doelgroepen is elk een aparte interviewleidraad opgesteld, gebaseerd op de onderzoeksvragen. Voor onderwerpen die reeds in de enquête terugkwamen zijn is vooraf het antwoord van de school opgezocht om hierop door te kunnen vragen.

Niet alle vragen zijn aan alle respondenten gesteld: per gesprek is gekeken welke onderwerpen interessant waren voor verdere verdieping.

Schoolleiders/cultuurcoördinatoren

Vraag	Antwoord
Visie en beleid	
1. In welke mate is cultuuronderwijs een uitgewerkt onderdeel van het schooleigen curriculum?	
2. Wat zijn de beweegredenen van de school om aandacht aan kunst en cultuur te geven?	
3. Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs?	
4. In hoeverre speelt kansengelijkheid een rol in de vormgeving van cultuuronderwijs?	
Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma	
5. Hoe wordt cultuuronderwijs ingevuld in het onderwijsprogramma? In welke vakken komt cultuuronderwijs aan bod, en hoe ziet dit er dan uit?	
6. Hoe wordt de CJP-Cultuurkaart gebruikt in relatie tot het onderwijs? Hoe wordt dit budget ingezet? (Klassikale activiteiten of individuele activiteiten? Wie beheert het budget?)	
7. Denk je dat cultuuronderwijs invloed heeft op de motivatie en prestaties van leerlingen bij andere vakken? Voorbeeld?	
Samenhang en doorgaande leerlijn (indien men daar zicht op heeft)	
8. Welke cultuureducatievakken biedt uw school precies aan? (in onder- en bovenbouw, cultuurbrede en specifieke vakken)	
9. Is er sprake van samenhang tussen de cultuureducatievakken en het cultuuronderwijs in andere vakken (inhoudelijk en organisatorisch)? Zo ja, voorbeeld? Wat werkt? Zo nee: wat zijn drempels?	
10. Hoe ziet de opbouw en de onderlinge relatie (leerlijn) van het cultuuronderwijs op uw school er uit tussen de verschillende vakken en niveaus (met name tussen onder- en bovenbouw)? Hoe zorgt men voor goede aansluiting onder- en bovenbouw, wat zijn kansen en drempels?	
11. Is er sprake van verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie/-participatie? Zo ja, voorbeeld? Zo nee, drempels?	
Samenwerking met culturele instellingen	
12. In hoeverre wordt er samengewerkt met culturele instellingen? En hoe is die samenwerking vormgegeven?	
13. Wat levert de samenwerking met culturele instellingen op? (bijv. niveau, diversiteit, betere aansluiting bij leefwereld leerlingen/docenten)	
14. Is de culturele instelling waarmee wordt samengewerkt betrokken bij het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK)?	
Draagvlak en personeelsbeleid	
15. In welke mate is er draagvlak voor cultuuronderwijs in het team en bij het bestuur?	
16. Hoe zijn de taken rondom beleid en uitvoering van cultuuronderwijs belegd?	
17. In hoeverre zijn de docenten die cultuuronderwijs geven (zowel binnen als buiten de kunstvakken) deskundig, en wordt er aan deskundigheidsbevordering gedaan?	

18. In hoeverre is er vraag naar nascholing en training rondom cultuuronderwijs vanuit de docenten? *(Enquêtevraag: volgen docenten cursussen etc.?)*	
Financiën en huisvesting	
19. Welke financieringsbronnen zet de school in om cultuuronderwijs vorm te geven?	
20. Specifiek voor de lumpsum: is er een bedrag geoormerkt voor cultuuronderwijs, en wordt dat geoormerkte bedrag daadwerkelijk ingezet voor cultuuronderwijs?	
21. Zijn de faciliteiten voor cultuuronderwijs op school toereikend?	
Covid en NPO	
22. Welke invloed heeft de coronapandemie gehad op het cultuuronderwijs op uw school?	
23. Welke mogelijke leerpunten heeft de school hieruit kunnen trekken?	
24. Zetten scholen middelen uit het NPO in voor cultuuronderwijs, en op welke wijze?	
Tot slot	
25. Waar bent u het meest trots op als het gaat om cultuuronderwijs op uw school?	
26. Ervaart u knelpunten op het vlak van cultuuronderwijs op uw school? Zo ja, welke?	

Kunstvakdocenten

Vraag	Antwoord
Visie en beleid	
1. Welke rol speelt cultuuronderwijs op school? Welke visie heeft de school op cultuuronderwijs?	
2. Wat wil je zelf graag bereiken bij leerlingen met cultuuronderwijs?	
3. Hoe is het lesprogramma voor cultuuronderwijs vastgelegd? Vindt dat in de praktijk ook op die manier plaats? (wat ligt vast, en wat is eigen invulling van de docent?)	
4. In hoeverre speelt kansengelijkheid een rol in de vormgeving van cultuuronderwijs?	
Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma	
5. Hoe wordt cultuuronderwijs ingevuld in het onderwijsprogramma? In welke vakken komt cultuuronderwijs aan bod, en hoe ziet dit er dan uit?	
6. Hoe wordt de CJP-Cultuurkaart gebruikt in relatie tot het onderwijs? Hoe wordt dit budget ingezet? (Klassikale activiteiten of individuele activiteiten? Wie beheert het budget?)	
7. Denk je dat cultuuronderwijs invloed heeft op de motivatie en prestaties van leerlingen bij andere vakken? Voorbeeld?	
Samenhang en doorgaande leerlijn	
8. Welke cultuureducatievakken biedt uw school precies aan? (in onder- en bovenbouw, cultuurbrede en specifieke vakken)	
9. Is er sprake van samenhang tussen de cultuureducatievakken en het cultuuronderwijs in andere vakken (inhoudelijk en organisatorisch)? Zo ja, voorbeeld? Wat werkt? Zo nee: wat zijn drempels?	
10. In hoeverre worden kunstvakdocenten betrokken bij het vormgeven van cultuuronderwijs binnen andere vakken? (in enquête is dit juist andersom gevraagd)	
11. Hoe ziet de opbouw en de onderlinge relatie (leerlijn) van het cultuuronderwijs op uw school er uit tussen de verschillende vakken en niveaus (met name tussen onder- en bovenbouw)? Hoe zorgt men voor goede aansluiting onder- en bovenbouw, wat zijn kansen en drempels?	
12. Is er sprake van verbinding tussen binnen- en buitenschoolse cultuureducatie/-participatie? Zo ja, voorbeeld? Zo nee, drempels?	
Samenwerking met culturele instellingen	
13. In hoeverre wordt er samengewerkt met culturele instellingen? En hoe is die samenwerking vormgegeven?	
14. Wat levert de samenwerking met culturele instellingen op? (bijv. niveau, diversiteit, betere aansluiting bij leefwereld leerlingen/docenten)	

15. Is de culturele instelling waarmee wordt samengewerkt betrokken bij het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK)?	
Draagvlak en personeelsbeleid	
16. In welke mate is er draagvlak voor cultuuronderwijs in het team en bij het bestuur? Voel je je als docent gesteund door directie/bestuur?	
17. In hoeverre zijn de docenten die cultuuronderwijs geven (zowel binnen als buiten de kunstvakken) deskundig, en wordt er aan deskundigheidsbevordering gedaan?	
18. In hoeverre is er behoefte aan nascholing en training rondom cultuuronderwijs vanuit de docenten? (Enquêtevraag: volgen docenten cursussen etc.?)	
Financiën en huisvesting	
19. Zijn de faciliteiten voor cultuuronderwijs op school toereikend? (als iets met onvoldoende beoordeeld: wat mis je?)	
Evaluatie en opbrengsten	
20. Wat wordt er geëvalueerd en hoe worden deze gegevens ingezet?	
21. Op welke manier vindt de beoordeling van leerlingen plaats? In hoeverre speelt cultuureducatie een rol bij het bevorderen van leerlingen in de onderbouw? (Hoe komt (onderdelen van) cultuureducatie (breed) terug in het PTA?)	
22. Wat zie je gebeuren bij leerlingen als gevolg van cultuuronderwijs op school?	
Covid en NPO	
23. Welke invloed heeft de coronapandemie gehad op het cultuuronderwijs op uw school?	
24. Welke mogelijke leerpunten heeft de school hieruit kunnen trekken?	
Tot slot	
25. Waar bent u het meest trots op als het gaat om cultuuronderwijs op uw school?	
26. Ervaart u knelpunten op het vlak van cultuuronderwijs op uw school? Zo ja, welke? Wat zou je als oplossing zien?	

Leerlingen

Vraag	Antwoord
Visie en beleid	
1. Waarom denk je dat er op school aandacht is voor kunst en cultuur?	
2. Welke doelen wil de school denk je bereiken met cultuuronderwijs?	
Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma	
3. Kun je vertellen hoe het cultuuronderwijs er op jullie school uitziet?	
3a. Welk aanbod is er, wat voor soort activiteiten kun je doen? (*onderwijsaanbod, culturele activiteiten, actieve en passieve participatie*)	
3b. Wat vind je het leukst? Wat mis je?	
3c. Denk je dat het aanbod iedereen aanspreekt?	
4. In welke vakken komt cultuuronderwijs aan bod? (*bijv. talen, geschiedenis*) En hoe ziet dit er dan uit?	
5. Vind je het belangrijk dat er op jouw school aandacht is voor cultuuronderwijs? En waarom?	
6. Denk je dat cultuuronderwijs invloed kan hebben op de motivatie en prestaties van leerlingen bij alle vakken (dus ook bij niet specifiek cultuureducatievakken)? *Zo ja, kun je daar een voorbeeld van geven?*	
Samenhang en doorgaande leerlijn	
7. Welke cultuureducatievakken (kunstvakken, CKV) biedt jouw school aan?	
8. Ervaar je dat er samenhang is tussen de cultuureducatievakken en het cultuuronderwijs in andere vakken (*inhoudelijk en organisatorisch*)? *Zoals: <voorbeeld>*	
9. Is het op jouw school zo dat het cultuuronderwijs ieder volgend leerjaar aansluit op wat je in het jaar daarvoor gedaan hebt? *Zo ja/nee, vind je dat belangrijk, hoe zou je het graag willen?*	

10. Sluit jouw school met het cultuuronderwijs binnen school aan bij wat er buiten school allemaal mogelijk is aan kunst en cultuur?	
10a. Zo ja, hoe ziet dit er dan uit? Kun je een voorbeeld geven? Zo nee, zou je dat wel graag willen en waarom?	
10b. Ben je door het cultuuronderwijs op school ook buiten school (dus in je vrije tijd) meer met kunst en cultuur gaan doen?	
11. Maak je gebruik van de CJP-Cultuurkaart? Zo ja, doe je dat dan via school of buiten school? (*klassikale of individuele activiteiten*) Zo nee, waarom niet?	
Kunstvakdocenten	
12. Vind je dat je goede lessen krijgt over kunst en cultuur? Zo ja, waarom/zo nee, wat mis je?	
Evaluatie en opbrengsten	
13. Wordt er wel eens aan jullie gevraagd wat je van het cultuuronderwijs vindt, en wordt er dan ook naar je inbreng geluisterd?	
14. Welke culturele activiteit of les/project kun je je nog heel goed herinneren, en waarom?	
15. Wat levert het cultuuronderwijs op jouw school op voor jouzelf? Kun je daar een voorbeeld van geven? En voor andere leerlingen? (*denk aan: persoonlijke ontwikkeling, kansengelijkheid, identiteitsvorming, talentontwikkeling*)	
16. +Als er geen cultuuronderwijs zou zijn op jouw school, wat zou je dan het meest missen?	
17. Denk je dat door cultuuronderwijs de verschillen tussen leerlingen (bijvoorbeeld tussen leerlingen die meer of minder geld hebben) kleiner worden?	
Corona (indien tijd over)	
18. Welke invloed heeft corona gehad op het cultuuronderwijs op jullie school?	
Tot slot	
19. Welke tip zou je je school nog willen geven als het gaat om cultuuronderwijs?	

Toelichting bij de vragenlijst

Welkom bij de vragenlijst cultuuronderwijs voor schoolleiding of coördinatoren!

Deze vragenlijst is bedoeld voor degene die het beste op de hoogte is van cultuuronderwijs op uw school. De directeur, schoolleider of cultuurcoördinator zal veel vragen kunnen beantwoorden, maar wellicht moet u een aantal vragen voorleggen aan de CKV-coördinator en/of het hoofd van de sectie kunstvakken. Een voorbeeld van de vragenlijst vindt u hier: www.cultuurvo.nl/voorbeeld.

De vragenlijst hoeft niet in een keer te worden ingevuld. U kunt zo vaak opnieuw inloggen als nodig is. Met de link in de e-mail kan eventueel ook iemand anders de vragenlijst verder invullen. De antwoorden die u eerder gaf, blijven behouden. De meeste vragen kunt u beantwoorden door het juiste antwoord aan te klikken. Bij sommige vragen kunt u een toelichting geven.

Het invullen van de vragenlijst duurt, afhankelijk van de intensiteit van cultuuronderwijs op uw school, ongeveer 25 minuten.

Definitie cultuuronderwijs

In beleid en praktijk worden allerlei termen door elkaar gehanteerd. Wij kiezen ervoor om in deze vragenlijst steeds de term 'cultuuronderwijs' te gebruiken. We bedoelen dan zowel het binnen- als buitenschoolse cultuuronderwijs, in zoverre dat dit door de school wordt georganiseerd of waarbij de school bemiddelt en waarbij leerlingen in aanraking komen met kunst en cultuur en met cultureel erfgoed.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

1. Algemeen

V1. Wat is uw functie? (meerdere antwoorden mogelijk)

V1_01	(Adjunct-)directeur/bestuurder
V1_02	Afdelingsleider/teamleider
V1_03	Cultuurcoördinator
V1_04	CKV-coördinator
V1_05	Hoofd sectie kunstvakken
V1_06	Anders, namelijk: [tekstveld]

V2. Welke onderwijstype(n) biedt uw locatie aan? (meerdere antwoorden mogelijk)

V2_01	Praktijkonderwijs
V2_02	Vmbo - Theoretische leerweg (vmbo-t)
V2_03	Vmbo - Gemengde leerweg
V2_04	Vmbo - Kaderberoepsgerichte leerweg
V2_05	Vmbo - Basisberoepsgerichte leerweg
V2_06	Havo
V2_07	Vwo
V2_08	Gymnasium

V3. [V2_01, V2_02, V2_03, V2_04, V2_05] Doet u momenteel mee aan de subsidieregeling Cultuureducatie vmbo vso pro?

01	Ja
02	Nee

V4. [V2_01, V2_02, V2_03, V2_04, V2_05 én V3.01] Zo ja, met welke partners werkt u momenteel samen voor de subsidieregeling Cultuureducatie vmbo vso pro? (kiest u alstublieft de belangrijkste partner met wie u samenwerkt):

Drenthe	01	De Kunstbeweging
	02	Kunstencentrum De Kunstbeweging
Flevoland	03	Almeerse Theaters
	04	Bonte Hond
Friesland	05	Keunstwurk
	06	Spanga het Verona van Weststellingwerf
	07	Xplosief
Gelderland	08	De Lindenberg
	09	Gigant
	10	Halfvol
	11	Het Gelders Productiehuis
Groningen	12	Guy & Roni
	13	Kielzog
	14	Kunst & Cultuur
	15	Noord Nederlands Orkest
	16	Oude Groninger Kerken
	17	SKEKK
Limburg	18	Eci Cultuurfabriek
	19	RICK
Noord-Brabant	20	013 poppodium
	21	Cist
	22	Kunstkwartier
Noord-Holland	23	Bekijk 't
	24	De Blauwe Schuit
	25	Framer Framed
	26	Het Binnenste Buiten
	27	Kiem Kunst
	28	Leerorkest
	29	Loket Cultuureducatie Amstelland
	30	Plein C
	31	St Waag Society
	32	Styles Company
	33	Tamino
	34	TMI Academy
Overijssel	35	Concordia
	36	Kunstcircuit Deventer
	37	Rijnbrink
	38	Scala
	39	Theatermakerij
Utrecht	40	Creative Coding Utrecht
	41	Dox
	42	Filmtheater 't Hoogt
	43	Kunstenhuis De Bilt-Zeist
	44	KUVO
	45	Music+Academy
	46	Operamakers
	47	Scholen in de Kunst
	48	Studio Steltman
	49	Theater Utrecht
	50	TivoliVredenburg
Zeeland	51	Cultuurconsortium

Zuid-Holland	52	Ballet van Leth
	53	Cultuurwerkplaats IJsselmonde - Islemunda
	54	Dancecompany Mjoy
	55	Dans in School
	56	Huis van Gedichten
	57	Jeugdtheaterhuis Maassluis
	58	KCR
	59	KOO
	60	Muziek
	61	NME Foundation
	62	SKVR
	63	Theater Koningshof
	64	Topaze

V5. Is uw school een cultuurprofielschool?

01 Ja
02 Nee

V6. [V5.01] is uw school lid van de Vereniging Cultuurprofielscholen?

01 Ja
02 Nee

V7. [V5.01] Hebben de leerlingen op uw school de mogelijkheid om voor een kunstklas/kunststroom te kiezen?

01 Ja
02 Nee

V8. [V5.01] Hebben de leerlingen op uw school de mogelijkheid om met een kunstprofiel examen te doen?

01 Ja
02 Nee

2. Visie en beleid

V9. Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs?

01 Ja, maar deze is niet schriftelijk vastgelegd
02 Ja, deze is vastgelegd in het schoolplan, werkplan en/of de schoolgids
03 Ja, deze is vastgelegd in een apart cultuurbeleidsplan
04 Nee

V10. Wat zijn beweegredenen voor uw school om aandacht aan kunst en cultuur te geven? Kruis aan wat van toepassing is. (Meerdere antwoorden mogelijk)
Wij geven aandacht aan kunst en cultuur op school …

V10_01 Omdat dat in de vijf kerndoelen voor het leergebied Kunst en Cultuur staat
V10_02 Omdat dat in de examenprogramma's staat
V10_03 Omdat de docenten dat belangrijk vinden
V10_04 Omdat de leerlingen dat belangrijk vinden
V10_05 Omdat het bestuur dat belangrijk vindt
V10_06 Omdat de ouders dat belangrijk vinden
V10_07 Om ons als school te profileren
V10_08 Voor betere samenwerking met de culturele omgeving
V10_09 Voor een betere aansluiting op vervolgonderwijs
V10_10 Anders, namelijk: [tekstveld]

V11. Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs? Doelen voor leerlingen: (meerdere antwoorden mogelijk)

V11_01 Leerlingen in aanraking brengen met kunst en cultuur
V11_02 Deelname aan kunst en cultuur buiten school stimuleren
V11_03 Persoonlijke ontwikkeling stimuleren (zelfbeeld, sociale vaardigheden, etc.)
V11_04 Talentontwikkeling stimuleren
V11_05 Kennis/vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur vergroten
V11_06 Leren omgaan met verschillende culturen
V11_07 Kinderen leren waarnemen, analyseren en waarderen
V11_08 Kennis en waardering voor de eigen omgeving bijbrengen
V11_09 21e eeuwse vaardigheden ontwikkelen [i: zie bv. SLO https://www.slo.nl/thema/meer/21e-eeuwsevaardigheden/]
V11_10 Kunst- en cultuurhistorisch besef vergroten
V11_11 Leerlingen leren de wereld beter te begrijpen
V11_12 Esthetische ontwikkeling stimuleren
V11_13 Brede culturele ontwikkeling in meerdere kunstdisciplines stimuleren
V11_14 Anders, namelijk: [tekstveld]

V12. Wat wil de school nog meer bereiken met cultuuronderwijs? (meerdere antwoorden mogelijk)

V12_01 Het zelfvertrouwen van leerlingen vergroten
V12_02 Sociale vaardigheden van leerlingen vergroten
V12_03 Het welbevinden van leerlingen vergroten
V12_04 Het probleemoplossend vermogen van leerlingen vergroten
V12_05 Leerlingen stimuleren bij het ontwikkelen van een eigen identiteit
V12_06 Competenties aanleren die helpen bij verdere schoolarbeidsmarkt carrière
V12_07 Creatief denken van leerlingen stimuleren
V12_08 Bijdragen aan kansengelijkheid voor leerlingen

V13. Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs? Doelen voor de school (meerdere antwoorden mogelijk)

V13_01 Het schoolklimaat verbeteren
V13_02 Breed aanbod voor leerlingen realiseren
V13_03 Profileren als kunst/cultuurschool
V13_04 (Mede) vormgeven aan de identiteit van de school
V13_05 (Mede) vormgeven van de pedagogisch-didactische visie van de school
V13_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

V14. Ruimte voor toelichting over het thema 'visie en beleid': [open, ruim antwoordveld, niet verplicht]

2. Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma

We willen graag weten op welke wijze aandacht voor kunst en cultuur en voor cultureel erfgoed gestalte krijgt op uw school. Op veel scholen zijn er aparte vakken voor kunst en cultuur, maar er zijn ook scholen die kunstvakken en erfgoed (soms) op een geïntegreerde manier aanbieden. Dat kan in de vorm van thema's of projecten. Daarnaast zijn er scholen die regelmatig culturele activiteiten organiseren voor de leerlingen, in of buiten het schoolgebouw. Ten slotte is het denkbaar dat er op uw school culturele activiteiten zijn waaraan leerlingen op vrijwillige basis kunnen deelnemen (zoals bijvoorbeeld het schoolorkest, schooltoneel, een fotografiecursus en dergelijke).

V15. Kunt u hieronder aangeven wat voor uw school geldt? Kunst en cultuur komen op de volgende wijze op onze school aan de orde. (Meerdere antwoorden mogelijk)

V15_01 Bij CKV
V15_02 In de kunstvakken
V15_03 Bij geschiedenis
V15_04 Bij aardrijkskunde
V15_05 Bij maatschappijleer
V15_06 Binnen de talen
V15_07 Bij techniek
V15_08 In een ander vak, namelijk: [tekstveld]
V15_09 In vakoverstijgende projecten/thema's
V15_10 Bij culturele activiteiten binnen het schoolgebouw
V15_11 Bij culturele activiteiten buiten het schoolgebouw
V15_12 Buiten de verplichte lessen op vrijwillige basis (schoolorkest, band, fotografie, toneel etc.)

V16. [V15_09] U gaf aan dat Kunst en Cultuur aan de orde komen in vakoverstijgende projecten of thema's. Kunt u dit toelichten? [tekstveld]

V17. Hoe gebruikt u cultureel erfgoed [i] in uw onderwijs? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V17_01 Niet
V17_02 Als onderdeel van de kunstvakken
V17_03 Als onderdeel van geschiedenis en/of aardrijkskunde
V17_04 Als onderdeel van andere vakken
V17_05 In vakoverstijgende projecten

V18. [V17_05] U gaf aan dat in uw school cultureel erfgoed wordt gebruikt in vakoverstijgende projecten. Kunt u dit toelichten? [open antwoordveld]

[i] Erfgoed omvat overblijfselen uit het verleden die een samenleving belangrijk vindt om te bewaren en te beschermen. Daartoe rekenen we voorwerpen in musea, archeologische sporen en vondsten, documenten en beeldmateriaal in archieven, monumenten en de gebouwde omgeving, natuurmonumenten en landschappen, industrieel erfgoed en mobiel erfgoed. Ook immaterieel erfgoed zoals verhalen, taaluitingen, tradities en gebruiken behoort hiertoe.' (definitie Erfgoed Nederland)

V19. [V17_02, V17_03, V17_04, V17_05] Op welke manier besteedt uw school aandacht aan cultureel erfgoed? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V19_01 Leerlingen bezoeken musea
V19_02 Leerlingen bezoeken archieven
V19_03 Leerlingen bezoeken monumenten
V19_04 Leerlingen gebruiken de cultuur-historische omgeving van de school
V19_05 We besteden aandacht aan archeologie
V19_06 We besteden aandacht aan immaterieel erfgoed
V19_07 Anders, namelijk: [tekstveld]

V20. Is er sprake van een doorgaande lijn cultuuronderwijs van het basis- naar het voortgezet onderwijs?

01 Nee, dat is geen aandachtspunt op onze school
02 Nee, maar dat zijn we wel van plan
03 Ja, hier hebben we contact over gelegd met de toeleverende basisscholen
04 Ja, er vindt afstemming plaats met het basisonderwijs, op het gebied van: [tekstveld]

V21. Ruimte voor toelichting over het thema 'Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma': [open, ruim invoerveld, niet verplicht]

3. Samenwerking binnen de school

V22. In hoeverre zijn docenten van andere vakken dan de kunstvakken betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs? Geef per vak aan in welke mate docenten betrokken zijn.

01 Intensief
02 Enigszins
03 Niet of nauwelijks

V22a Nederlands
V22b Moderne talen
V22c Klassieke talen
V22d Geschiedenis
V22e Aardrijkskunde
V22f Maatschappijleer
V22g Techniek
V22h Anders, namelijk [tekstveld]

V23. [V22a t/m g = 1 of 2: (enige) samenwerking met andere vakken] Leidt deze samenwerking met docenten van andere vakken tot kwalitatief beter cultuuronderwijs?

01 Ja
02 Enigszins
03 Nee
04 Weet ik niet

V23a [V22a = 1 of 2] Nederlands
V23b [V22b = 1 of 2] Moderne talen
V23c [V22c = 1 of 2] Klassieke talen
V23d [V22d = 1 of 2] Geschiedenis
V23e [V22e = 1 of 2] Aardrijkskunde
V23f [V22f = 1 of 2] Maatschappijleer
V23g [V22g = 1 of 2] Techniek
V23h [V22h = 1 of 2] Anders, namelijk [tekstveld]

4. Samenwerking met de culturele omgeving

V24. Op welke manier vindt samenwerking op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed plaats met het vervolgonderwijs (mbo-opleidingen/hbo-kunstvakonderwijs)? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V24_01 Geen samenwerking
V24_02 Samenwerking betreft actieve voorlichting over vervolgonderwijs door het vervolgonderwijs zelf
V24_03 We werken samen aan de ontwikkeling van les- of projectmateriaal
V24_04 Er is sprake van uitwisseling van studenten en docenten (bijvoorbeeld VO-leerlingen volgen lessen op mbo of hbo of gastlessen op onze school van studenten/docenten mbo of hbo)
V24_05 We hebben afspraken gemaakt m.b.t. vrijstelling/toelating
V24_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

V25. Met welke externe partners werkt u samen bij de vormgeving van cultuuronderwijs? Geef bij iedere partner aan op welke manier u samenwerkt.

01 School maakt gebruik van beschikbare aanbod van de instelling,
02 School formuleert vraag, instelling speelt daar op in
03 Gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering van activiteiten
04 Geen samenwerking

V25a	Centrum voor kunst en cultuur of ondersteunende instelling voor kunst/ cultuur
V25b	Muziekschool
V25c	Museum
V25d	Theater/theatergezelschap
V25e	Muziekgezelschap (orkest, band, etc.)
V25f	Individuele kunstenaars
V25g	Vereniging voor amateurkunst
V25h	Monument, archeologische vindplaats of depot
V25i	Archief
V25j	Filmhuis/bioscoop
V25k	Bibliotheek
V25l	Provinciale erfgoed-instelling
V25m	Mbo-opleiding kunst en cultuur
V25n	Hbo-opleiding kunst en cultuur
V25o	Creatieve industrie/ bedrijfsleven
V25p	Anders, namelijk: [tekstveld]

V26. [V25a t/m V25p =< 3: voor elk van de aangekruiste partners in V25] Leidt de samenwerking met onderstaande externe partner(s) volgens u tot kwalitatief beter cultuuronderwijs?

01	Ja
02	Enigszins
03	Nee
04	Weet niet

V26a [zie lijst bij V25]

V27. [V26a e.v. = 01 of 02: voor elk van de aangekruiste partners waarbij de samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs leidt] In welk opzicht leidt samenwerking met deze partners tot kwalitatief betere cultuureducatie?

01	Meer kennis en vaardigheden bij leerlingen
02	Meer kennis en vaardigheden bij docenten
03	Betere doorlopende leerlijnen
04	Meer samenhang in het onderwijs

V27a V26a e.v.: zie lijst bij V25, alleen relevante tonen

V28. Werkt uw school samen met een centrum voor kunst en cultuur of ondersteunende instellingen voor kunst/ cultuur? (Kiest u alstublieft het belangrijkste centrum waarmee uw school samenwerkt)

Drenthe	01	Compenta
	02	Coöperatieve vereniging Kunstkade U.A.
	03	Friesland
	04	Keunstwurk
	05	Kunst en Cultuur Drenthe KCDR
Flevoland	06	De Kubus
	07	Theater- en Productiehuis Almere
Gelderland	08	Cultuur Oost
	09	De Lindenberg - Huis voor de Kunsten
	10	GIGANT - Markant in Cultuur
	11	Kunstbedrijf Arnhem
Groningen	12	Kunst en Cultuur Drenthe KCDR (afdeling Groningen)
Limburg	13	De Domijnen
	14	Kumulus Centrum voor Kunsteducatie (afdeling Kaleidoscoop)
	15	Kunstencentrum Venlo
	16	Regionaal Instituut Cultuur en Kunsteducatie RICK
	17	SCHUNCK
Noord-Brabant	18	CultuurStation
	19	Factorium Podiumkunsten
	20	Huis73 (voorheen Babel)
	21	Kunstkwartier Helmond - CultuurContact
	22	Kunstloc Brabant
	23	Nieuwe Veste

Noord-Holland	24	Artiance centrum voor de kunsten
	25	Fluxus - Centrum voor de Kunsten Zaandam
	26	Hart
	27	Het Cultuurgebouw Haarlemmermeer
	28	MOCCA - Match Onderwijs Cultuur Amsterdam
	29	Openbare Bibliotheek en Volksuniversiteit Hilversum
	30	Platform C
	31	Plein C
Overijssel	32	Concordia Kunst & Cultuur
	33	De Stadkamer
	34	Kunstcircuit Deventer
	35	OYFO
	36	Rijnbrink/Overijsselse Bibliotheekdienst
Utrecht	37	Cultura
	38	Kunst Centraal
	39	Scholen in de Kunst
	40	Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK)
Zeeland	41	Cultuurkwadraat
Zuid-Holland	42	Cultuureducatiegroep
	43	CultuurSchakel
	44	DOK
	45	Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR)
	46	Kunst en Cultuur Zoetermeer
	47	Kunstgebouw - Kunst en Cultuur Zuid Holland
	48	Parkvilla
	49	Stichting voor Cultuureducatie Zuid-Holland-Zuid
	50	Westland Cultuurweb

V29. Hoe wordt [V28] ingezet in het cultuuronderwijs van uw school? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V29_01 Structureel binnen de reguliere lessen
V29_02 In projecten als onderdeel van de reguliere vakken
V29_03 In projecten buiten de reguliere vakken
V29_04 In projecten in schoolverband buitenschools
V29_05 Bij visie en/of beleidsontwikkeling op het gebied van cultuuronderwijs
V29_06 Bij de ontwikkeling van lesprogramma('s) cultuureducatie

V30. Als onderdeel van welke vakken wordt [V28] ingezet in het cultuuronderwijs van uw school? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V30_01 Kunstvakken
V30_02 Nederlands
V30_03 Moderne talen
V30_04 Klassieke talen
V30_05 Geschiedenis
V30_06 Aardrijkskunde
V30_07 Maatschappijleer
V30_08 Techniek
V30_09 Anders, namelijk [tekstveld]

V31. Neemt uw school deel aan een structureel overleg met andere scholen over cultuuronderwijs?

01 Ja
02 Nee

V32. [V31.01: scholen die deelnemen aan structureel overleg] Wat wordt daar besproken? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V32_01 Ervaringen met de kwaliteit van het aanbod voor cultuuronderwijs
V32_02 Het gebruik van methoden voor cultuuronderwijs
V32_03 Het vormgeven van de doorlopende leerlijn cultuuronderwijs
V32_04 Het samenwerken met externe partners voor cultuuronderwijs
V32_05 Visie op cultuuronderwijs
V32_06 Doelen van cultuuronderwijs
V32_07 Anders, namelijk: [tekstveld]
V32_08 Weet ik niet

V33. Ruimte voor toelichting over het thema 'Samenwerking met de culturele omgeving' [tekstveld niet verplicht]

5. Personeel

V34. Heeft uw school een cultuurcoördinator (iemand die de ontwikkeling en uitvoering van cultuuronderwijs in het takenpakket heeft)?

01 Ja
02 Nee

V35. [V34=1] Hoeveel uren per week heeft de cultuurcoördinator gemiddeld tot zijn/haar beschikking voor deze taken?
[tekstveld] uren per week

V36. [V34=1] Zijn deze uren formeel vastgelegd in de formatie/aanstelling?

01 Ja
02 Nee

V37. Wie voert de onderstaande taken op het gebied van cultuuronderwijs doorgaans uit?

01 Cultuurcoördinator [V34=1]
02 Directeur
03 Docent(en)
04 Dat is geen taak

V37a Ontwikkeling van schoolbeleid op het gebied van cultuuronderwijs
V37b Vergroten van draagvlak voor cultuuronderwijs binnen de school
V37c Participeren in schooloverstijgende netwerken op het gebied van cultuuronderwijs
V37d Selecteren en organiseren van culturele activiteiten voor de school
V37e Inbedding van culturele activiteiten in het curriculum van de school
V37f Fondsenwerving/ subsidieaanvragen
V37g Aansturing cultuurcoördinator
V37h Onderhouden contact met partners
V37i Deskundigheidsbevordering stimuleren
V37j Verantwoording jegens bestuur
V37k Anders, namelijk: [tekstveld]

V38. Is er draagvlak voor cultuuronderwijs bij:?

01 Niet
02 In enige mate
03 In grote mate

V38a Directie
V38b Docenten kunstvakken
V38c Andere docenten

V39. Zijn de betrokken docenten deskundig genoeg om cultuuronderwijs vorm te geven?

01 Niet
02 In enige mate
03 In grote mate

V40. Kunt u per competentie aangeven of u vindt dat de betreffende docenten (CKV/kunstvakken/geschiedenis) in het algemeen deskundig genoeg zijn?

01 Niet
02 In enige mate
03 In grote mate
04 Niet van toepassing

V40a Vakkennis
V40b Pedagogische/ didactische vaardigheden
V40c Onderzoeksvaardigheden
V40d Samenwerking met andere vakken

V41. Volgen de betreffende docenten op uw school cursussen/studiedagen/trainingen op het gebied van cultuuronderwijs?

01 Alle betrokken vakdocenten
02 Een groot deel van de vakdocenten
03 Enkele vakdocenten
04 Geen enkele vakdocent

V41a Externe studiedag/conferentie
V41b Interne studiedag
V41c Nascholing
V41d Cursus of training, namelijk: [tekstveld]
V41e Master-opleiding (bijvoorbeeld kunsteducatie)

V42. Hoeveel kunstvakdocenten (inclusief docenten CKV) werken op uw school? [numeriek veld]

V43. Hoeveel daarvan hebben een universitaire master of master aan een hbo-instelling voor kunstonderwijs *[i: hiermee bedoelen we: kunstacademie, conservatorium, dansacademie, toneelacademie, e.d.] afgerond?]* [numeriek veld]

V44. Hoeveel van uw kunstvakdocenten volgen op dit moment een masteropleiding aan een universiteit of hbo-instelling voor kunstonderwijs ? [numeriek veld]

V45. Toelichting over het thema 'personeel' [tekstveld niet verplicht]

6. Financiën en huisvesting

V46. Is cultuuronderwijs als aparte post opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school?

01 Ja
02 Nee

V47. Welke financieringsbronnen zet uw school in om cultuuronderwijs vorm te geven? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V47_01 Lumpsum
V47_02 Ouderbijdragen
V47_03 Subsidies rijk
V47_04 Subsidies provincie
V47_05 Subsidies gemeente
V47_06 Extra inkomstenbronnen (bijvoorbeeld sponsoring, fondsen)
V47_07 Cultuurkaart CJP
V47_08 Anders, namelijk: [tekstveld]

V48. Scholen in het voortgezet onderwijs kunnen de CJP Cultuurkaart aanvragen voor al hun leerlingen. Draagt de school zelf bij aan de CJP Cultuurkaart?

01 Nee
02 Ja, met 2,50 per leerling (dit zijn de administratiekosten die school betaalt als er wordt gekozen voor individueel budget)
03 Ja, met 10,50 per leerling

V49. Hoe beoordeelt u de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs?

01 Onvoldoende
02 Voldoende
03 Goed
04 Niet aanwezig

V49a Ruimtes voor beeldend
V49b Ruimtes voor muziek
V49c Ruimtes voor dans/theater
V49d Podium met verlichting
V49e Audiovisuele apparatuur

V50. Heeft u gebruikgemaakt van NPO-middelen om structureel cultuuronderwijs op uw school (meer) vorm te geven?
01 Ja
02 Nee
03 Dat weet ik niet

V51. [V50=01] Zijn de NPO-middelen ingezet voor nieuwe of reeds bestaande activiteiten binnen structureel cultuuronderwijs op uw school?
01 Nieuwe activiteiten ontwikkeld
02 Bestaande activiteiten verstevigd
03 Beide

V52. [V50=01] Welk deel van de middelen die uw school in totaal besteedt aan structureel cultuuronderwijs is afkomstig van het NPO? *Als u dit niet precies weet, volstaat een schatting.*
01 [numeriek veld 1-100%]
02 Ik kan hier geen schatting van geven

V53. [V50=01] Welk deel van de NPO-middelen die uw school ontvangt wordt besteed aan structureel cultuuronderwijs? *Als u dit niet precies weet, volstaat een schatting.*
01 [numeriek veld 1-100%]
02 Ik kan hier geen schatting van geven

V54. [V50=01] Hoe belangrijk was de bijdrage vanuit de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs op uw school in het afgelopen schooljaar (2021-2022)?
01 Zeer onbelangrijk
02 Onbelangrijk
03 Niet belangrijk, niet onbelangrijk
04 Belangrijk
05 Zeer belangrijk

V55. Ruimte voor toelichting over het thema 'financiën en huisvesting': [tekstveld niet verplicht]

7. Evaluatie en opbrengsten

V56. Worden proces en opbrengsten van cultuuronderwijs door middel van evaluatie in beeld gebracht?
01 Ja
02 Nee

V57. [V56.01] Wat wordt geëvalueerd? (Meerdere antwoorden mogelijk)
V57_01 Het beleid/de doelstellingen
V57_02 De inhoud van het programma/de activiteiten
V57_03 De organisatie van het programma/de activiteiten
V57_04 De samenwerking en het overleg met externe partners
V57_05 Waardering van leerlingen
V57_06 Waardering van ouders
V57_07 Leeropbrengsten van cultuuronderwijs
V57_08 Competenties van de vakdocenten
V57_09 Anders, namelijk: [tekstveld]

V58. [V56.01] Wat doet u met de verzamelde evaluatiegegevens? (Meerdere antwoorden mogelijk)
V58_01 Deze worden schriftelijk vastgelegd
V58_02 Die worden besproken door directie en cultuurcoördinator
V58_03 Die bespreken we in een (team-/sectie-) vergadering
V58_04 Die bespreken we met de culturele partners
V58_05 Die gebruiken we om verbeterplannen op te stellen
V58_06 Geen van deze opties
V58_07 Anders, namelijk: [tekstveld]

V59. Ziet u op schoolniveau effecten van cultuuronderwijs?

01 Nee, ik zie geen effect
02 Ja, ik zie effect
03 Weet ik niet

V59a Het schoolklimaat is verbeterd
V59b Ouders kiezen bewust voor de school vanwege de aandacht voor kunst en cultuur

V60. [V59a=02] Waaraan merkt u dat het schoolklimaat is verbeterd door cultuuronderwijs? [tekstveld]

V61. Hebben de coronamaatregelen in 2021-2022 invloed gehad op de volgende vormen van cultuureducatie op uw school?

01 Nee
02 Ja, beperkte invloed
03 Ja, grote invloed
04 N.v.t. (dit wordt niet aangeboden op onze school)
05 Weet ik niet

V61a CKV
V61b De kunstvakken
V61c Cultuureducatie als onderdeel binnen de talen
V61d Cultuureducatie als onderdeel binnen geschiedenis
V61e Cultuureducatie als onderdeel binnen aardrijkskunde
V61f Cultuureducatie als onderdeel binnen maatschappijleer
V61g Cultuureducatie als onderdeel binnen techniek
V61h Cultuureducatie als onderdeel binnen een ander vak, namelijk: [tekstveld]
V61i Cultuureducatie in vakoverstijgende projecten/thema's
V61j Culturele activiteiten *binnen* het schoolgebouw
V61k Culturele activiteiten in schoolverband *buiten* het schoolgebouw
V61l Culturele activiteiten buiten de verplichte lessen op vrijwillige basis (bijvoorbeeld schoolorkest, band, fotografie, toneel, etc.)

V62. [Indien minstens één optie bij V61=02 of 03] U heeft aangegeven dat de coronamaatregelen in het afgelopen schooljaar invloed hadden op onderstaande vormen van cultuureducatie op uw school. Op welke manier kwam deze invloed tot uiting? (*Meerdere antwoorden mogelijk)*

V62_01 Dit heeft niet plaatsgevonden [exclusief]
V62_02 Dit heeft minder plaatsgevonden
V62_03 Dit heeft op een andere manier plaatsgevonden (bijvoorbeeld digitaal, of andere invulling gekregen)

V62b [opties V61=02 of 03]

V63. Wilt u nog iets anders kwijt over de invloed van coronamaatregelen op het cultuuronderwijs op uw school? [tekstveld niet verplicht]

8. Tevredenheid en toekomstplannen

V64. Hoe tevreden bent u over cultuuronderwijs op uw school? Geef een rapportcijfer tussen 1 en 10 (1 is uitermate ontevreden, 10 is uitermate tevreden) [numeriek veld 1-10]

V65. Heeft u plannen om de komende twee jaar op het gebied van cultuuronderwijs iets te wijzigen binnen uw school?

01 Ja
02 Nee

V66. [V65.01] Wat is de aard van die plannen? (meerdere antwoordopties mogelijk)

V66_01 Leerlijn(en) ontwikkelen, verdiepen of vernieuwen
V66_02 Deskundigheid van docenten versterken
V66_03 Duurzame samenwerking school met culturele en sociale omgeving
V66_04 Beoordelingsinstrumenten voor culturele ontwikkeling leerlingen
V66_05 Anders, namelijk: [tekstveld]

9. Slotvragen schoolleiding

V67. Begin 2023 houden we bij een aantal scholen verdiepende gesprekken met verschillende betrokkenen om meer te weten te komen over de invulling van cultuureducatie in het onderwijs en de effecten van cultuur in het onderwijs. Mogen we u hiervoor tegen die tijd een uitnodiging sturen met nadere toelichting?

01 Ja
02 Nee

V68. [V67.01] Om u persoonlijk hiervoor te kunnen benaderen vragen wij u onderstaand uw naam, telefoonnummer en e-mailadres in te vullen. Deze gegevens worden uitsluitend gebruikt om u hiervoor te benaderen.

V68a Naam [Heer/mevrouw]
V68b Telefoon
V68c E-mail

V69. Mocht u tot slot nog kwijt willen over cultuureducatie op uw school, dan kan dat hier: [tekstveld]

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking! Voor meer informatie over deze Monitor Cultuureducatie VO, ga naar www.cultuurvo.nl.

Vragenlijst voor docenten

Binnenkort wordt er ook een aparte vragenlijst afgenomen onder docenten. Hier ontvangt u te zijner tijd een e-mail over met het verzoek deze te verspreiden onder docenten van uw school.

Toelichting bij de vragenlijst

Welkom bij de vragenlijst cultuuronderwijs voor docenten kunstvakken en CKV/KCV!

Deze vragenlijst is bedoeld voor docenten van kunst- en cultuurvakken in het voortgezet onderwijs. Een voorbeeld van de vragenlijst vindt u hier: www.cultuurvo.nl/voorbeeld_docenten.

De vragenlijst hoeft niet in een keer te worden ingevuld. U kunt zo vaak opnieuw inloggen als nodig is. De antwoorden die u eerder gaf, blijven behouden. De meeste vragen kunt u beantwoorden door het juiste antwoord aan te klikken. Bij sommige vragen kunt u een toelichting geven.

Het invullen van de vragenlijst duurt, afhankelijk van de intensiteit van cultuuronderwijs op uw school, ongeveer 25 minuten.

Definities

Cultuuronderwijs: In beleid en praktijk worden allerlei termen door elkaar gehanteerd. Wij kiezen ervoor om in deze vragenlijst steeds de term 'cultuuronderwijs' te gebruiken. We bedoelen dan zowel het binnen- als buitenschoolse cultuuronderwijs, in zoverre dat dit door de school wordt georganiseerd of waarbij de school bemiddelt en waarbij leerlingen in aanraking komen met kunst en cultuur en met cultureel erfgoed.

Onder- en bovenbouw: Met onderbouw bedoelen we: leerjaar 1 en 2 in het praktijkonderwijs en vmbo; en leerjaar 1, 2 en 3 in havo en vwo.
Met bovenbouw bedoelen we: leerjaar 3 en hoger in het vmbo en praktijkonderwijs en leerjaar 4 en hoger in het havo en vwo.

Achtergrondvragen

V1. Geeft u dit schooljaar les in de onderbouw of bovenbouw?

01	Alleen in de onderbouw [i: leerjaar 1 en 2 in het vmbo, leerjaar 1, 2 en 3 in het havo en vwo]
02	Alleen in de bovenbouw [i: leerjaar 3 en 4 in het vmbo, leerjaar 4 en 5 in het havo en leerjaar 4, 5, en 6 in het vwo]
03	Zowel in de onderbouw als bovenbouw

V2. [V1.03] Wilt u deze vragenlijst invullen voor de onder- of bovenbouw? Kies hier voor de bouw waar u dit jaar het meeste onderwijs verzorgt.

01	De onderbouw [i: leerjaar 1 en 2 in het vmbo, leerjaar 1, 2 en 3 in het havo en vwo]
02	De bovenbouw [i: leerjaar 3 en 4 in het vmbo, leerjaar 4 en 5 in het havo en leerjaar 4, 5, en 6 in het vwo]

U vult deze vragenlijst in voor de onderbouw [V1.01, V2.01] bovenbouw [V1.02, V2.02]

V3. [V1.01, V2.01] Wat geeft u in de onderbouw? *Meerdere antwoorden mogelijk*

V3_01	Beeldende vorming
V3_02	Tekenen
V3_03	Textiel
V3_04	Audiovisuele vorming
V3_05	Muziek
V3_06	Drama
V3_07	Dans
V3_08	Anders, namelijk: [tekstveld]

V4. [V1.02, V2.02] Wat geeft u in de bovenbouw? *Meerdere antwoorden mogelijk*

V4_01 CKV
V4_02 KCV
Kunstvakken oude stijl
V4_03 Handvaardigheid
V4_04 Tekenen
V4_05 Textiele vormgeving
V4_06 Muziek
Kunstvakken nieuwe stijl
V4_07 Kunst (algemeen)
V4_08 Kunst (beeldende vormgeving)
V4_09 Kunst (dans)
V4_10 Kunst (drama)
V4_11 Kunst (muziek)
V4_12 Anders, namelijk: [tekstveld]

V5. In welk onderwijstype geeft u les? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

V5_01 Praktijkonderwijs
V5_02 Vmbo – Basisberoepsgerichte leerweg
V5_03 Vmbo – Kaderberoepsgerichte leerweg
V5_04 Vmbo – Gemengde leerweg
V5_05 Vmbo – Theoretische leerweg
V5_06 Havo
V5_07 Vwo
V5_08 Gymnasium

V6. In welke provincie staat uw school?

01 Groningen
02 Friesland
03 Drenthe
04 Overijssel
05 Flevoland
06 Gelderland
07 Utrecht
08 Noord-Holland
09 Zuid-Holland
10 Zeeland
11 Noord-Brabant
12 Limburg

[V1.01, V2.01] Onderwijsaanbod in het rooster in de onderbouw

V7. [V1.01, V2.01] Welke kunstdisciplines komen op uw school aan bod in het eerste jaar op uw school?

V7_01 Geen [exclusief]
V7_02 Beeldende vorming
V7_03 Muziek
V7_04 Drama
V7_05 Dans
V7_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

V8. [V1.01, V2.01] Uit welke kunstvakken kunnen onderbouwleerlingen kiezen op uw school?

V8_01 Beeldende vorming
V8_02 Tekenen
V8_03 Textiel
V8_04 Audiovisuele vorming
V8_05 Muziek
V8_06 Drama
V8_07 Dans
V8_08 Anders, namelijk: [tekstveld]

Eindexamenvakken

V9. [V5_02, V5_03, V5_04, V5_05] Wilt u aanvinken in welke vakken vmbo-leerlingen op uw school eindexamen kunnen doen? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

V9_01 Muziek
V9_02 Dans
V9_03 Drama
V9_04 Beeldend-handenarbeid
V9_05 Beeldend-tekenen
V9_06 Beeldend-textiele werkvormen
V9_07 Beeldend-audiovisuele vorming
V9_08 Geen van deze vakken [exclusief]

V10. [V1.02, V2.02 en V5_06, V5_07, V5_08] Wilt u aanvinken in welke vakken havo- en vwo-leerlingen op uw school eindexamen kunnen doen? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

		Havo	Vwo
Kunstvakken oude stijl			
V10_01	Handvaardigheid	☐	☐
V10_02	Tekenen	☐	☐
V10_03	Textiele vormgeving	☐	☐
V10_04	Muziek	☐	☐
Kunstvakken nieuwe stijl			
V10_05	Kunst (algemeen)	☐	☐
V10_06	Kunst (beeldende vormgeving)	☐	☐
V10_07	Kunst (dans)	☐	☐
V10_08	Kunst (drama)	☐	☐
V10_09	Kunst (muziek)	☐	☐
V10_10	Geen van deze vakken [exclusief]	☐	☐

[V1.01, V2.01] Onderwijsaanbod in de onderbouw: culturele activiteiten

Dit deel van de vragenlijst gaat over de deelname aan culturele activiteiten in schoolverband. We bedoelen Hiermee: het bezoeken van tentoonstellingen en voorstellingen, de inzet van kunstenaars, lessen van musea, archieven etc. We onderscheiden activiteiten binnen en buiten het schoolgebouw.

V11. Kruis aan welke uitspraak het beste past bij uw school:

01 Wij organiseren geen culturele activiteiten.
02 Wij kopen voor elk schooljaar ad hoc losse activiteiten in.
03 Wij maken zelf een programma voor culturele activiteiten.
04 Wij geven een instelling/organisatie de opdracht een cultuurprogramma samen te stellen op basis van onze wensen.
05 Anders, namelijk: [tekstveld]

V12. [V11 > 01] Op basis waarvan selecteert uw school meestal uit het aanbod van culturele activiteiten? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

V12_01 Visie en doelen van de school
V12_02 Belangstelling en voorkeuren van de leerlingen
V12_03 Belangstelling en voorkeuren van de docenten
V12_04 Wensen van ouders
V12_05 Expertise culturele partners
V12_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

Samenhang en doorgaande lijn

V13. [V1.01, V2.01] In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de onderbouw? Kies het antwoord dat het beste past bij uw school.

01 Er is sprake van incidentele, losstaande activiteiten
02 Sommige activiteiten zijn – bijvoorbeeld qua thema of onderwerp – op elkaar afgestemd
03 Er is sprake van één samenhangend, structureel programma

V14. [V1.02, V2.02] In hoeverre is er sprake van een samenhangend programma voor cultuuronderwijs in de bovenbouw? Kies het antwoord dat het beste past bij uw school.

01 Er is sprake van incidentele, losstaande activiteiten
02 Sommige activiteiten zijn – bijvoorbeeld qua thema of onderwerp – op elkaar afgestemd
03 Er is sprake van één samenhangend, structureel programma

V15. [V1.02, V2.02] In hoeverre is er sprake van samenhang voor cultuuronderwijs tussen de onder- en bovenbouw?

01 Er is sprake van incidentele, losstaande activiteiten
02 Sommige activiteiten zijn – bijvoorbeeld qua thema of onderwerp – op elkaar afgestemd
03 Er is sprake van één samenhangend, structureel programma

Doorlopende leerlijnen

Wij willen graag weten in hoeverre er binnen cultuuronderwijs sprake is van een doorlopende leerlijn. Hieronder verstaan wij: een beredeneerde opbouw van de tussendoelen en inhouden naar een einddoel over de leerjaren heen.

V16. In hoeverre is er sprake van een doorlopende leerlijn binnen de kunstvakken:? Kruis aan wat van toepassing is.

V16_01 Het programma is cumulatief: bouwt wat betreft kennis en vaardigheden steeds voort op wat eerder is gedaan
V16_02 Activiteiten binnen de school en de culturele activiteiten die buiten school worden gevolgd, zijn op elkaar afgestemd
V16_03 Er is een opbouw in niveaus van relevante competenties
V16_04 Dat weet ik niet voor dit vak / n.v.t. [exclusief]

		V16_01	V16_02	V16_03	V16_04
V16b	Beeldend	☐	☐	☐	☐
V16c	Muziek	☐	☐	☐	☐
V16d	Drama	☐	☐	☐	☐
V16e	Dans	☐	☐	☐	☐
V16f	CKV of KCV	☐	☐	☐	☐

V17. In hoeverre zijn docenten van andere vakken dan de kunstvakken betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs?

01 Intensief
02 Enigszins
03 Niet of nauwelijks

V18. [V17.01, V17.02] Leidt de samenwerking met docenten van onderstaande vakken tot kwalitatief beter cultuuronderwijs?

01 Ja
02 Enigszins
03 Nee
04 Werken we niet mee samen
05 Weet ik niet

V18a Nederlands
V18b Moderne talen
V18c Klassieke talen
V18d Geschiedenis
V18e Aardrijkskunde
V18f Maatschappijleer
V18g Techniek
V18h Anders, namelijk [tekstveld]

V19. Op welke onderdelen is er sprake van betere kwaliteit van cultuuronderwijs [V18a t/m V18h = 01 of 02] gridvraag: deze beantwoorden voor de vakken waarmee wordt samengewerkt

V19_01 Meer kennis en vaardigheden bij leerlingen
V19_02 Meer kennis en vaardigheden bij leerkrachten
V19_03 Betere doorlopen leerlijnen
V19_04 Meer samenhang in het onderwijs
V19_05 Weet ik niet [exclusief]

V20. [V1.01, V2.01] In hoeverre is de culturele omgeving (bijvoorbeeld museum, muziekschool, individuele kunstenaar) betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs in de onderbouw?

01 Intensief
02 Enigszins
03 Niet of nauwelijks

V21. [V1.02, V2.02] In hoeverre is de culturele omgeving (bijvoorbeeld museum, muziekschool, individuele kunstenaar) betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs in de bovenbouw?

01 Intensief
02 Enigszins
03 Niet of nauwelijks

V22. [V20.01, V20.02, V21.01, V21.02] Werkt uw school samen met een van onderstaande instellingen voor kunst/cultuur? (Kiest u alstublieft het belangrijkste centrum waarmee uw school samenwerkt).

Drenthe	01	De Kunstbeweging
	02	Kunstencentrum De Kunstbeweging
Flevoland	03	Almeerse Theaters
	04	Bonte Hond
Friesland	05	Keunstwurk
	06	Spanga het Verona van Weststellingwerf
	07	Xplosief
Gelderland	08	De Lindenberg
	09	Gigant
	10	Halfvol
	11	Het Gelders Productiehuis
Groningen	12	Guy & Roni
	13	Kielzog
	14	Kunst & Cultuur
	15	Noord Nederlands Orkest
	16	Oude Groninger Kerken
	17	SKEKK
Limburg	18	Eci Cultuurfabriek
	19	RICK

Noord-Brabant	20	013 poppodium
	21	Cist
	22	Kunstkwartier
Noord-Holland	23	Bekijk 't
	24	De Blauwe Schuit
	25	Framer Framed
	26	Het Binnenste Buiten
	27	Kiem Kunst
	28	Leerorkest
	29	Loket Cultuureducatie Amstelland
	30	Plein C
	31	St Waag Society
	32	Styles Company
	33	Tamino
	34	TMI Academy
Overijssel	35	Concordia
	36	Kunstcircuit Deventer
	37	Rijnbrink
	38	Scala
	39	Theatermakerij
Utrecht	40	Creative Coding Utrecht
	41	Dox
	42	Filmtheater 't Hoogt
	43	Kunstenhuis De Bilt-Zeist
	44	KUVO
	45	Music+Academy
	46	Operamakers
	47	Scholen in de Kunst
	48	Studio Steltman
	49	Theater Utrecht
	50	TivoliVredenburg
Zeeland	51	Cultuurconsortium
Zuid-Holland	52	Ballet van Leth
	53	Cultuurwerkplaats IJsselmonde - Islemunda
	54	Dancecompany Mjoy
	55	Dans in School
	56	Huis van Gedichten
	57	Jeugdtheaterhuis Maassluis
	58	KCR
	59	KOO
	60	Muziek
	61	NME Foundation
	62	SKVR
	63	Theater Koningshof
	64	Topaze
Anders	65	Wij werken samen met een andere partij
	66	Wij werken niet samen met een van deze instellingen

V23. [V22 < 65] Hoe wordt [V22] ingezet in het cultuuronderwijs van uw school?
Meerdere antwoordopties mogelijk

V23_01	Structureel binnen de reguliere lessen
V23_02	In projecten als onderdeel van de reguliere vakken
V23_03	In projecten buiten de reguliere vakken
V23_04	In projecten in schoolverband buitenschools
V23_05	Bij visie en/of beleidsontwikkeling op het gebied van cultuuronderwijs
V23_06	Bij de ontwikkeling van lesprogramma('s) cultuuronderwijs
V23_07	Anders [tekstveld]

V24. [V20.01, V20.02, V21.01, V21.02] Leidt de samenwerking met externe partner(s) tot kwalitatief beter cultuuronderwijs?

01 Ja
02 Enigszins
03 Nee
04 Werken we niet mee samen
05 Weet ik niet

V24a Centrum voor kunst en cultuur
V24b Muziekschool
V24c Museum
V24d Theater/theatergezelschap
V24e Muziekgezelschap (orkest, band, etc.)
V24f Individuele kunstenaars
V24g Vereniging voor amateurkunst
V24h Monument of archeologische vindplaats/depot
V24i Archief
V24j Filmhuis/bioscoop
V24k Bibliotheek
V24l Provinciale steunfunctie-instelling
V24m Provinciaal erfgoed-instelling
V24n Mbo-opleiding kunst en cultuur
V24o Hbo-opleiding kunst en cultuur
V24p Creatieve industrie / bedrijfsleven
V24q Anders, namelijk: [tekstveld]

V25. [V24.01, V24.02] Op welke onderdelen is er sprake van betere kwaliteit van cultuuronderwijs?

V25_01 Meer kennis en vaardigheden bij leerlingen
V25_02 Meer kennis en vaardigheden bij leerkrachten
V25_03 Betere doorlopen leerlijnen
V25_04 Meer samenhang in het onderwijs
V25_05 Weet ik niet [exclusief]

[hier alleen de opties die bij V24a t/m V24p optie 01 of 02 hebben]
V25a Centrum voor kunst en cultuur
V25b Muziekschool
V25c Museum
V25d Theater/theatergezelschap
V25e Muziekgezelschap (orkest, band, etc.)
V25f Individuele kunstenaars
V25g Vereniging voor amateurkunst
V25h Monument of archeologische vindplaats/depot
V25i Archief
V25j Filmhuis/bioscoop
V25k Bibliotheek
V25l Provinciale steunfunctie-instelling
V25m Provinciale erfgoed-instelling
V25n Mbo-opleiding kunst en cultuur
V25o Hbo-opleiding kunst en cultuur
V25p Creatieve industrie/ bedrijfsleven
V25q Anders, namelijk: [tekstveld]

V26. Ruimte voor toelichting: [tekstveld]

Effecten en beoordeling

V27. Hoe beoordeelt u uw leerlingen op de volgende onderdelen? Geef een rapportcijfer tussen 1 en 10 (1 is zeer laag, 10 is zeer hoog).

01 Rapportcijfer: [1-10]
02 Weet ik niet

V27a Ervaren plezier in kunst en cultuur
V27b Beschikking over een positief zelfbeeld
V27c Verbeeldingskracht en originaliteit
V27d Communicatieve en expressieve vaardigheden
V27e Kennis en vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur
V27f Denkvaardigheden (concentratie, oplossen van problemen)
V27g Toepassen van kennis en vaardigheden in andere vakgebieden
V27h Ondernemen van activiteiten op het gebied van kunst en cultuur in de eigen vrije tijd (cursussen, bezoek voorstellingen, etc.)
V27i Omgang met verschillende culturen
V27j Verbondenheid met ons culturele verleden
V27k Betrokkenheid bij culturele activiteiten (kiezen voor kunstvakken en deelname aan culturele activiteiten)
V27l Samenwerking met elkaar

V28. Ziet u positieve effecten van cultuuronderwijs bij uw leerlingen? [1 = Nee, ik zie geen effect, 2 = Ja, ik zie effect, 3 = Weet ik niet]

Effecten op leerlingniveau
V28a Leerlingen hebben meer plezier, ze zijn trots
V28b Leerlingen hebben een positiever zelfbeeld
V28c Leerlingen beschikken over meer verbeeldingskracht en originaliteit
V28d Leerlingen beschikken over meer kennis en vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur
V28e Leerlingen hebben meer denkvaardigheden (concentratie, oplossen van problemen)
V28f Leerlingen passen kennis en vaardigheden beter toe in andere vakgebieden
V28g Cultuurparticipatie is gestegen: leerlingen ondernemen in hun vrije tijd meer op het gebied van kunst en cultuur (cursussen, bezoek voorstellingen, etc.)
V28h Leerlingen gaan beter om met verschillende culturen
V28i Leerlingen voelen zich meer verbonden met ons culturele verleden
Effecten op klasniveau
V28j Leerlingen zijn meer betrokken bij culturele activiteiten (kiezen vaker voor kunstvakken en nemen vaker deel aan culturele activiteiten)
V28k Leerlingen werken beter samen

Beoordeling

V29. Op welke manier vindt de beoordeling van leerlingen in de onderbouw [V1.01, V2.01] bovenbouw [V1.02, V2.02] plaats? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

V29_01 Leerlingen krijgen een cijfer van de docent
V29_02 Leerlingen krijgen een schriftelijke beoordeling van de docent
V29_03 Leerlingen krijgen een mondelinge beoordeling van de docent
V29_04 Leerlingen beoordelen zichzelf
V29_05 Leerlingen beoordelen elkaar
V29_06 Leerlingen houden een portfolio bij

V30. Welke criteria hanteert u bij de beoordeling? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

V30_01 Technische kwaliteit eindproduct (bv tekening, voorstelling, muziekuitvoering)
V30_02 Creativiteit/originaliteit eindproduct
V30_03 Kennis
V30_04 Technische/ambachtelijke vaardigheden
V30_05 Reflectief vermogen
V30_06 Werkhouding/inzet/motivatie
V30_07 Werkproces
V30_08 Inzicht
V30_09 Anders, namelijk: [tekstveld]

CJP cultuurkaart

V31. Maakt uw school gebruik van de CJP Cultuurkaart?

01 Ja
02 Nee
03 Dat weet ik niet

Invulling cultuuronderwijs onderbouw

V32. [V1.01, V2.01 en V5_01] Wilt u aangeven op welke manier cultuuronderwijs vorm krijgt in de eerste twee leerjaren van het praktijkonderwijs?

01 In een samenhangend leergebied
02 In afzonderlijke vakken
03 Als onderdeel van projecten

V33. [V1.01, V2.01 en V5_02, V5_03, V5_04, V5_05] Wilt u aangeven op welke manier cultuuronderwijs vorm krijgt in de eerste twee leerjaren van het vmbo?

01 In een samenhangend leergebied
02 In afzonderlijke vakken
03 Als onderdeel van projecten

V34. [V1.01, V2.01 en V5_06] Wilt u aangeven op welke manier cultuuronderwijs vorm krijgt in de eerste drie leerjaren van het havo?

01 In een samenhangend leergebied
02 In afzonderlijke vakken
03 Als onderdeel van projecten

V35. [V1.01, V2.01 en V5_07, V5_08] Wilt u aangeven op welke manier cultuuronderwijs vorm krijgt in de eerste drie leerjaren van het vwo?

01 In een samenhangend leergebied
02 In afzonderlijke vakken
03 Als onderdeel van projecten

V36. [V1.01, V2.01 en V5_01] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de onderbouw van het praktijkonderwijs zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01 Nooit
02 1 tot 3 keer
03 Meer dan 3 keer
04 Weet ik niet

V36a Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V36b Concert/musici op school
V36c Theater op school
V36d Dans/dansers op school
V36e Film/video/fotografie op school
V36f Schrijver/dichter op school
V36g Lesmateriaal van historische musea, archieven
V36h Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V36i Bijwonen van concert
V36j Bijwonen theatervoorstelling
V36k Bijwonen dansvoorstelling
V36l Bijwonen musical/opera
V36m Bijwonen filmvoorstelling
V36n Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V36o Bezoek aan historisch of streekmuseum
V36p Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V36q Onderzoek in de directe schoolomgeving

V37. [V1.01, V2.01 en V5_01 én V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de onderbouw praktijkonderwijs?

01	Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02	Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03	Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04	Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

V38. [V1.01, V2.01 en V5_02, V5_03, V5_04, V5_05] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de onderbouw van het vmbo zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01	Nooit
02	1 tot 3 keer
03	Meer dan 3 keer
04	Weet ik niet

V38a	Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V38b	Concert/musici op school
V38c	Theater op school
V38d	Dans/dansers op school
V38e	Film/video/fotografie op school
V38f	Schrijver/dichter op school
V38g	Lesmateriaal van historische musea, archieven
V38h	Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V38i	Bijwonen van concert
V38j	Bijwonen theatervoorstelling
V38k	Bijwonen dansvoorstelling
V38l	Bijwonen musical/opera
V38m	Bijwonen filmvoorstelling
V38n	Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V38o	Bezoek aan historisch of streekmuseum
V38p	Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V38q	Onderzoek in de directe schoolomgeving

V39. [V1.01, V2.01 en V5_02, V5_03, V5_04, V5_05 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de onderbouw vmbo?

01	Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02	Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03	Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04	Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

V40. [V1.01, V2.01 en V5_06] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de onderbouw havo zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01 Nooit
02 1 tot 3 keer
03 Meer dan 3 keer
04 Weet ik niet

V40a Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V40b Concert/musici op school
V40c Theater op school
V40d Dans/dansers op school
V40e Film/video/fotografie op school
V40f Schrijver/dichter op school
V40g Lesmateriaal van historische musea, archieven
V40h Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V40i Bijwonen van concert
V40j Bijwonen theatervoorstelling
V40k Bijwonen dansvoorstelling
V40l Bijwonen musical/opera
V40m Bijwonen filmvoorstelling
V40n Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V40o Bezoek aan historisch of streekmuseum
V40p Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V40q Onderzoek in de directe schoolomgeving

V41. [V1.01, V2.01 en V5_06 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de onderbouw havo?

01 Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02 Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03 Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04 Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

V42. [V1.01, V2.01 en V5_07, V5_08] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de onderbouw vwo zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01 Nooit
02 1 tot 3 keer
03 Meer dan 3 keer
04 Weet ik niet

V42a Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V42b Concert/musici op school
V42c Theater op school
V42d Dans/dansers op school
V42e Film/video/fotografie op school
V42f Schrijver/dichter op school
V42g Lesmateriaal van historische musea, archieven
V42h Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V42i Bijwonen van concert
V42j Bijwonen theatervoorstelling
V42k Bijwonen dansvoorstelling
V42l Bijwonen musical/opera
V42m Bijwonen filmvoorstelling
V42n Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V42o Bezoek aan historisch of streekmuseum
V42p Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V42q Onderzoek in de directe schoolomgeving

V43. [V1.01, V2.01 en V5_07, V5_08 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de onderbouw vwo?

01 Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02 Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03 Ja leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04 Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

Invulling cultuuronderwijs bovenbouw

De volgende vragen gaan over de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Met bovenbouw bedoelen we: leerjaar 3 en 4 in het vmbo, leerjaar 4 en 5 in het havo en leerjaar 4, 5 en 6 in het vwo.

V44. [V1.02, V2.02 en V4_01, V4_02] In hoeverre voelt u zich vrij om een eigen invulling aan het CKV/KCV te geven?

01 Zeer vrij
02 Enigszins vrij
03 Niet vrij [naar V46]

V45. [V1.02, V2.02 en V4_01, V4_02 en V44.01, V44.02] Wat zijn voor u aandachtspunten bij de invulling van het vak? Meerdere antwoorden mogelijk.

V45_01 Aansluiten bij de interesses van de leerlingen
V45_02 Aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van de leerlingen
V45_03 Aansluiten bij de culturele omgeving
V45_04 Aansluiten bij formele eisen voor het vak
V45_05 Aansluiten bij mijn eigen interesses
V45_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

V46. [V1.02, V2.02 en V4_01, V4_02] Hoe beoordeelt u de vorderingen van de leerlingen bij het vak CKV/KCV?

01 Leerlingen krijgen een cijfer van de docent
02 Leerlingen krijgen een schriftelijke beoordeling van de docent
03 Leerlingen krijgen een mondelinge beoordeling van de docent
04 Leerlingen beoordelen zichzelf
05 Leerlingen beoordelen elkaar
06 Leerlingen houden een portfolio bij

Bovenbouw praktijkonderwijs

V47. [V1.02, V2.02 en V5_01] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de bovenbouw van het praktijkonderwijs [i: jaar 3 en hoger]. zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01	Nooit
02	1 tot 3 keer
03	Meer dan 3 keer
04	Weet ik niet

V47a	Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V47b	Concert/musici op school
V47c	Theater op school
V47d	Dans/dansers op school
V47e	Film/video/fotografie op school
V47f	Schrijver/dichter op school
V47g	Lesmateriaal van historische musea, archieven
V47h	Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V47i	Bijwonen van concert
V47j	Bijwonen theatervoorstelling
V47k	Bijwonen dansvoorstelling
V47l	Bijwonen musical/opera
V47m	Bijwonen filmvoorstelling
V47n	Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V47o	Bezoek aan historisch of streekmuseum
V47p	Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V47q	Onderzoek in de directe schoolomgeving

V48. [V1.02, V2.02 en V5_01 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de bovenbouw van het praktijkonderwijs [1: jaar 3 en hoger]?

01	Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02	Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03	Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04	Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

Bovenbouw vmbo

V49. [V1.02, V2.02 en V5_02, V5_03, V5_04, V5_05] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de bovenbouw van het vmbo zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01	Nooit
02	1 tot 3 keer
03	Meer dan 3 keer
04	Weet ik niet

V49a	Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V49b	Concert/musici op school
V49c	Theater op school
V49d	Dans/dansers op school
V49e	Film/video/fotografie op school
V49f	Schrijver/dichter op school
V49g	Lesmateriaal van historische musea, archieven
V49h	Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V49i	Bijwonen van concert
V49j	Bijwonen theatervoorstelling
V49k	Bijwonen dansvoorstelling
V49l	Bijwonen musical/opera
V49m	Bijwonen filmvoorstelling
V49n	Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V49o	Bezoek aan historisch of streekmuseum
V49p	Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V49q	Onderzoek in de directe schoolomgeving

V50. [V1.02, V2.02 en V5_02, V5_03, V5_04, V5_05 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de bovenbouw van het vmbo?

01	Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02	Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03	Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04	Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

Bovenbouw havo

V51. [V1.02, V2.02 en V5_06] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de bovenbouw havo zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01	Nooit
02	1 tot 3 keer
03	Meer dan 3 keer
04	Weet ik niet

V51a	Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V51b	Concert/musici op school
V51c	Theater op school
V51d	Dans/dansers op school
V51e	Film/video/fotografie op school
V51f	Schrijver/dichter op school
V51g	Lesmateriaal van historische musea, archieven
V51h	Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V51i	Bijwonen van concert
V51j	Bijwonen theatervoorstelling
V51k	Bijwonen dansvoorstelling
V51l	Bijwonen musical/opera
V51m	Bijwonen filmvoorstelling
V51n	Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V51o	Bezoek aan historisch of streekmuseum
V51p	Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V51q	Onderzoek in de directe schoolomgeving

V52. [V1.02, V2.02 en V5_06 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de bovenbouw havo?

01	Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02	Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03	Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04	Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

Bovenbouw vwo

V53. [V1.02, V2.02 en V5_07, V5_08] Wilt u hieronder **per activiteit** invullen hoe vaak u verwacht dat deze in dit schooljaar (2022-2023) in de bovenbouw vwo zullen plaatsvinden (het gaat om al het aanbod, dus onder en buiten lestijd, verplicht en als keuze)?

01 Nooit
02 1 tot 3 keer
03 Meer dan 3 keer
04 Weet ik niet

V53a Beeldend kunstenaar/tentoonstelling op school
V53b Concert/musici op school
V53c Theater op school
V53d Dans/dansers op school
V53e Film/video/fotografie op school
V53f Schrijver/dichter op school
V53g Lesmateriaal van historische musea, archieven
V53h Bezoek museum/tentoonstelling/beeldende kunst
V53i Bijwonen van concert
V53j Bijwonen theatervoorstelling
V53k Bijwonen dansvoorstelling
V53l Bijwonen musical/opera
V53m Bijwonen filmvoorstelling
V53n Bijwonen voordracht schrijver/dichter
V53o Bezoek aan historisch of streekmuseum
V53p Bezoek aan monument/bezienswaardige gebouwen/archeologische vindplaats/stadswandeling
V53q Onderzoek in de directe schoolomgeving

V54. [V1.02, V2.02 en V5_07, V5_08 en V31.01] Stelt de school eisen aan de besteding van de CJP cultuurkaart in de bovenbouw vwo?

01 Nee, leerlingen zijn volledig vrij in de keuze van culturele activiteiten
02 Ja, leerlingen zijn deels vrij en mogen deels kiezen uit een door ons opgesteld programma
03 Ja, leerlingen mogen kiezen uit een door ons opgesteld programma
04 Ja, leerlingen volgen een vast, door ons opgesteld programma

Invloed van coronamaatregelen

V55. Hebben de coronamaatregelen in 2021-2022 invloed gehad op de volgende vormen van cultuuronderwijs binnen uw vak?

01 Nee
02 Ja, beperkte invloed
03 Ja, grote invloed
04 N.v.t. (dit wordt niet aangeboden op onze school)
05 Weet ik niet

V55a De lessen CKV
V55b De kunstvakken
V55c Het onderdeel cultuur in andere vakken (bv geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappijleer, talen, techniek)
V55d Vakoverstijgende culturele projecten/thema's
V55e Culturele activiteiten binnen de school
V55f Culturele activiteiten buiten de school
V55g Culturele activiteiten buiten de verplichte lessen op vrijwillige basis (bv schoolorkest, band, fotografie, toneel, etc.)

V56. [V55a t/m V55g = 02 of 03] U heeft aangegeven dat de coronamaatregelen in het afgelopen schooljaar invloed hadden op onderstaande vormen van cultuuronderwijs op uw school. Op welke manier kwam deze invloed tot uiting? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

01	Dit heeft niet plaatsgevonden [exclusief]
02	Dit heeft minder plaatsgevonden
03	Dit heeft op een andere manier plaatsgevonden (bijvoorbeeld digitaal, of andere invulling gekregen)

V56a [Hier de opties tonen V55a t/m V55g = 02 of 03]

V57. Wilt u nog iets anders kwijt over de invloed van coronamaatregelen op het cultuuronderwijs op uw school? [tekstveld]

Einde vragenlijst

V58. Mocht u tot slot, nog iets willen toevoegen over het cultuuronderwijs op uw school, dan kan dat hier: [tekstveld]

Hartelijk dank voor uw medewerking.
Voor meer informatie over deze Monitor Cultuureducatie VO, ga naar www.cultuurvo.nl.

Toelichting bij de vragenlijst

Welkom bij de vragenlijst cultuuronderwijs voor het voortgezet speciaal onderwijs!

Deze vragenlijst is bedoeld voor degene die het beste op de hoogte is van cultuuronderwijs op uw school (indien (V)SO: bij de afdeling *voortgezet* speciaal onderwijs). De directeur, schoolleider of cultuurcoördinator zal veel vragen kunnen beantwoorden, maar wellicht moet u een aantal vragen voorleggen aan het hoofd van de sectie kunstvakken en/of de CKV-coördinator. Een voorbeeld van de vragenlijst vindt u hier: www.cultuurvo.nl/vso.

Deze vragenlijst is ontwikkeld voor het reguliere voortgezet onderwijs. Daarom zijn mogelijk niet alle vragen van toepassing voor uw school.

De vragenlijst hoeft niet in een keer te worden ingevuld. U kunt zo vaak opnieuw inloggen als nodig is. Met de link in de e-mail kan eventueel ook iemand anders de vragenlijst verder invullen. De antwoorden die u eerder gaf, blijven behouden. De meeste vragen kunt u beantwoorden door het juiste antwoord aan te klikken. Bij sommige vragen kunt u een toelichting geven.

Het invullen van de vragenlijst duurt, afhankelijk van de intensiteit van cultuuronderwijs op uw school, ongeveer 20 minuten.

Definitie cultuuronderwijs

In beleid en praktijk worden allerlei termen door elkaar gehanteerd. Wij kiezen ervoor om in deze vragenlijst steeds de term 'cultuuronderwijs' te gebruiken. We bedoelen dan zowel het binnen- als buitenschoolse cultuuronderwijs, in zoverre dat dit door de school wordt georganiseerd of waarbij de school bemiddelt en waarbij leerlingen in aanraking komen met kunst en cultuur en met cultureel erfgoed. Culturele oriëntatie en culturele expressie worden ook als onderdeel van cultuuronderwijs beschouwd.

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

1. Algemeen

V1. Wat is uw functie? (meerdere antwoorden mogelijk)
- V1_01 (Adjunct-)directeur/bestuurder
- V1_02 Afdelingsleider/teamleider
- V1_03 Cultuurcoördinator
- V1_04 CKV-coördinator
- V1_05 Hoofd sectie kunstvakken
- V1_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

V2. Onder welk cluster valt uw school? (meerdere antwoorden mogelijk)
- V2_01 Cluster 1
- V2_02 Cluster 2
- V2_03 Cluster 3
- V2_04 Cluster 4
- V2_05 Anders [tekstveld]

V3. Welke uitstroomprofielen biedt uw school aan? (meerdere antwoorden mogelijk)
- V3_01 Vervolgonderwijs
- V3_02 Arbeidsmarkt
- V3_03 Dagbesteding

V4. [V3_01] Welke onderwijstype(n) biedt uw locatie aan? (meerdere antwoorden mogelijk)

V4_01 Praktijkonderwijs
V4_02 Vmbo - Theoretische leerweg (vmbo-t)
V4_03 Vmbo - Gemengde leerweg
V4_04 Vmbo - Kaderberoepsgerichte leerweg
V4_05 Vmbo - Basisberoepsgerichte leerweg
V4_06 Havo
V4_07 Vwo

V5. Doet u momenteel mee aan de subsidieregeling Cultuureducatie vmbo vso pro?

01 Ja
02 Nee

V6. [V5.01] Zo ja, met welke partners werkt u momenteel samen voor de subsidieregeling Cultuureducatie vmbo vso pro? (kiest u alstublieft de belangrijkste partner met wie u samenwerkt):

Drenthe	01	De Kunstbeweging
	02	Kunstencentrum De Kunstbeweging
Flevoland	03	Almeerse Theaters
	04	Bonte Hond
Friesland	05	Keunstwurk
	06	Spanga het Verona van Weststellingwerf
	07	Xplosief
Gelderland	08	De Lindenberg
	09	Gigant
	10	Halfvol
	11	Het Gelders Productiehuis
Groningen	12	Guy & Roni
	13	Kielzog
	14	Kunst & Cultuur
	15	Noord Nederlands Orkest
	16	Oude Groninger Kerken
	17	SKEKK
Limburg	18	Eci Cultuurfabriek
	19	RICK
Noord-Brabant	20	013 poppodium
	21	Cist
	22	Kunstkwartier
Noord-Holland	23	Bekijk 't
	24	De Blauwe Schuit
	25	Framer Framed
	26	Het Binnenste Buiten
	27	Kiem Kunst
	28	Leerorkest
	29	Loket Cultuureducatie Amstelland
	30	Plein C
	31	St Waag Society
	32	Styles Company
	33	Tamino
	34	TMI Academy
Overijssel	35	Concordia
	36	Kunstcircuit Deventer
	37	Rijnbrink
	38	Scala
	39	Theatermakerij

Utrecht	40	Creative Coding Utrecht
	41	Dox
	42	Filmtheater 't Hoogt
	43	Kunstenhuis De Bilt-Zeist
	44	KUVO
	45	Music+Academy
	46	Operamakers
	47	Scholen in de Kunst
	48	Studio Steltman
	49	Theater Utrecht
	50	TivoliVredenburg
Zeeland	51	Cultuurconsortium
Zuid-Holland	52	Ballet van Leth
	53	Cultuurwerkplaats IJsselmonde - Islemunda
	54	Dancecompany Mjoy
	55	Dans in School
	56	Huis van Gedichten
	57	Jeugdtheaterhuis Maassluis
	58	KCR
	59	KOO
	60	Muziek
	61	NME Foundation
	62	SKVR
	63	Theater Koningshof
	64	Topaze

V7. [V3_01] Hebben de leerlingen op uw school de mogelijkheid om met een kunstprofiel examen te doen?

01 Ja
02 Nee

2. Visie en beleid

V8. Heeft uw school een visie op cultuuronderwijs (hier vallen ook cultuuroriëntatie en culturele expressie onder)?

01 Ja, maar deze is niet schriftelijk vastgelegd
02 Ja, deze is vastgelegd in het schoolplan, werkplan en/of de schoolgids
03 Ja, deze is vastgelegd in een apart cultuurbeleidsplan
04 Nee

V9. Wat zijn beweegredenen voor uw school om aandacht aan kunst en cultuur te geven? Kruis aan wat van toepassing is. (Meerdere antwoorden mogelijk)
Wij geven aandacht aan kunst en cultuur op school …

V9_01 Omdat dat in de vijf kerndoelen voor het leergebied Kunst en Cultuur staat
V9_02 Omdat dat in de examenprogramma's staat
V9_03 Omdat de docenten dat belangrijk vinden
V9_04 Omdat de leerlingen dat belangrijk vinden
V9_05 Omdat het bestuur dat belangrijk vindt
V9_06 Omdat de ouders dat belangrijk vinden
V9_07 Om ons als school te profileren
V9_08 Voor betere samenwerking met de culturele omgeving
V9_09 Voor een betere aansluiting op vervolgonderwijs
V9_10 Anders, namelijk: [tekstveld]

V10. Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs? Doelen voor leerlingen: (meerdere antwoorden mogelijk)

V10_01 Leerlingen in aanraking brengen met kunst en cultuur
V10_02 Deelname aan kunst en cultuur buiten school stimuleren
V10_03 Persoonlijke ontwikkeling stimuleren (zelfbeeld, sociale vaardigheden, etc.)
V10_04 Talentontwikkeling stimuleren
V10_05 Kennis/vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur vergroten
V10_06 Leren omgaan met verschillende culturen
V10_07 Kinderen leren waarnemen, analyseren en waarderen
V10_08 Kennis en waardering voor de eigen omgeving bijbrengen
V10_09 21e eeuwse vaardigheden ontwikkelen [i: zie bv. SLO https://www.slo.nl/thema/meer/21e-eeuwsevaardigheden/]
V10_10 Kunst- en cultuurhistorisch besef vergroten
V10_11 Leerlingen leren de wereld beter te begrijpen
V10_12 Esthetische ontwikkeling stimuleren
V10_13 Brede culturele ontwikkeling in meerdere kunstdisciplines stimuleren
V10_14 Anders, namelijk: [tekstveld]

V11. Wat wil de school nog meer bereiken met cultuuronderwijs? (meerdere antwoorden mogelijk)

V11_01 Het zelfvertrouwen van leerlingen vergroten
V11_02 Sociale vaardigheden van leerlingen vergroten
V11_03 Het welbevinden van leerlingen vergroten
V11_04 Het probleemoplossend vermogen van leerlingen vergroten
V11_05 Leerlingen stimuleren bij het ontwikkelen van een eigen identiteit
V11_06 Competenties aanleren die helpen bij verdere schoolarbeidsmarkt carrière
V11_07 Creatief denken van leerlingen stimuleren
V11_08 Bijdragen aan kansengelijkheid voor leerlingen

V12. Welke doelen wil de school bereiken met cultuuronderwijs? Doelen voor de school (meerdere antwoorden mogelijk)

V12_01 Het schoolklimaat verbeteren
V12_02 Breed aanbod voor leerlingen realiseren
V12_03 Profileren als kunst/cultuurschool
V12_04 (Mede) vormgeven aan de identiteit van de school
V12_05 (Mede) vormgeven van de pedagogisch-didactische visie van de school
V12_06 Anders, namelijk: [tekstveld]

V13. Ruimte voor toelichting over het thema 'visie en beleid': [open, ruim antwoordveld, niet verplicht]

2. Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma

We willen graag weten op welke wijze aandacht voor kunst en cultuur en voor cultureel erfgoed (culturele oriëntatie) en creatieve expressie gestalte krijgt op uw school. Op veel (reguliere) vo-scholen zijn er aparte vakken voor kunst en cultuur, maar er zijn ook scholen die kunstvakken en erfgoed (soms) op een geïntegreerde manier aanbieden. Dat kan in de vorm van thema's of projecten. Daarnaast zijn er scholen die regelmatig culturele activiteiten organiseren voor de leerlingen, in of buiten het schoolgebouw. Ten slotte is het denkbaar dat er op uw school culturele activiteiten zijn waaraan leerlingen op vrijwillige basis kunnen deelnemen (zoals bijvoorbeeld een schoolorkest, schooltoneel, een fotografiecursus en dergelijke).

V14. [V3_01] Op welke manieren wordt er binnen school aandacht besteed aan kunst & cultuur, cultureel erfgoed, creatieve expressie en culturele oriëntatie?

V14_01 Bij reguliere vakken
V14_02 In de kunstvakken
V14_03 Bij geschiedenis
V14_04 Bij aardrijkskunde
V14_05 Bij maatschappijleer
V14_06 Binnen de talen
V14_07 Bij techniek
V14_08 In een ander vak, namelijk: [tekstveld]
V14_09 In vakoverstijgende projecten/thema's
V14_10 Bij culturele activiteiten binnen het schoolgebouw
V14_11 Bij culturele activiteiten buiten het schoolgebouw
V14_12 Buiten de verplichte lessen op vrijwillige basis (schoolorkest, band, fotografie, toneel etc.)
V14_13 Niet van toepassing [exclusief]
V14_14 Anders: [tekstveld]

V15. [V3_02] Op welke manier / bij welke vakken wordt er op uw school aandacht besteed aan kunst en cultuur voor leerlingen met het profiel arbeidsmarkt? [i: denk hierbij aan: welke vakken; vakoverstijgende projecten, activiteiten binnen en buiten de school, vrijwillige naschoolse activiteiten, e.d.]

V16. [V3_03] Op welke manier / bij welke vakken wordt er op uw school aandacht besteed aan kunst en cultuur voor leerlingen met het profiel dagbesteding? [i: denk hierbij aan: welke vakken; vakoverstijgende projecten, activiteiten binnen en buiten de school, vrijwillige naschoolse activiteiten, e.d.]

V17. [V3_01 en V14_09] U gaf aan dat Kunst en Cultuur voor leerlingen met het profiel vervolgonderwijs aan de orde komen in vakoverstijgende projecten of thema's. Kunt u dit toelichten? [tekstveld]

V18. Op welke manier besteedt uw school aandacht aan cultureel erfgoed? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V18_01 Leerlingen bezoeken musea
V18_02 Leerlingen bezoeken archieven
V18_03 Leerlingen bezoeken monumenten
V18_04 Leerlingen gebruiken de cultuur-historische omgeving van de school
V18_05 We besteden aandacht aan archeologie
V18_06 We besteden aandacht aan immaterieel erfgoed
V18_07 Anders, namelijk: [tekstveld]
V18_08 N.v.t. Er wordt geen aandacht besteed aan cultureel erfgoed [exclusief]

V19. Ruimte voor toelichting over het thema 'Invulling cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma': [open, ruim invoerveld, niet verplicht]

3. Samenwerking binnen de school

V20. In hoeverre zijn docenten van andere vakken dan de kunstvakken betrokken bij het vormgeven van de doorlopende leerlijn voor cultuuronderwijs?

01 Intensief
02 Enigszins
03 Niet of nauwelijks

4. Samenwerking met de culturele omgeving

V21. Met welke externe partners werkt u samen bij de vormgeving van cultuuronderwijs? Geef bij iedere partner aan op welke manier u samenwerkt.

01 School maakt gebruik van beschikbare aanbod van de instelling,
02 School formuleert vraag, instelling speelt daar op in
03 Gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering van activiteiten
04 Geen samenwerking

V21a Centrum voor kunst en cultuur of ondersteunende instelling voor kunst/ cultuur
V21b Muziekschool
V21c Museum
V21d Theater/theatergezelschap
V21e Muziekgezelschap (orkest, band, etc.)
V21f Individuele kunstenaars
V21g Vereniging voor amateurkunst
V21h Monument, archeologische vindplaats of depot
V21i Archief
V21j Filmhuis/bioscoop
V21k Bibliotheek
V21l Provinciale erfgoed-instelling
V21m Mbo-opleiding kunst en cultuur
V21n Hbo-opleiding kunst en cultuur
V21o Creatieve industrie/ bedrijfsleven
V21p Anders, namelijk: [tekstveld]

V22. [V21a t/m V21p =< 3: voor elk van de aangekruiste partners in V21] Leidt de samenwerking met onderstaande externe partner(s) volgens u tot kwalitatief beter cultuuronderwijs?

01 Ja
02 Enigszins
03 Nee
04 Weet niet

V22a [zie lijst bij V21]

V23. [V22a e.v. = 01 of 02: voor elk van de aangekruiste partners waarbij de samenwerking tot kwalitatief beter cultuuronderwijs leidt] In welk opzicht leidt samenwerking met deze partners tot kwalitatief betere cultuureducatie?

01 Meer kennis en vaardigheden bij leerlingen
02 Meer kennis en vaardigheden bij docenten
03 Betere doorlopende leerlijnen
04 Meer samenhang in het onderwijs

V23a V22a e.v.: zie lijst bij V21, alleen relevante tonen

V24. Werkt uw school samen met een centrum voor kunst en cultuur of ondersteunende instellingen voor kunst/ cultuur? (Kiest u alstublieft het belangrijkste centrum waarmee uw school samenwerkt)

Drenthe	01	Compenta
	02	Coöperatieve vereniging Kunstkade U.A.
	03	Friesland
	04	Keunstwurk
	05	Kunst en Cultuur Drenthe KCDR
Flevoland	06	De Kubus
	07	Theater- en Productiehuis Almere
Gelderland	08	Cultuur Oost
	09	De Lindenberg - Huis voor de Kunsten
	10	GIGANT - Markant in Cultuur
	11	Kunstbedrijf Arnhem
Groningen	12	Kunst en Cultuur Drenthe KCDR (afdeling Groningen)

Limburg	13	De Domijnen
	14	Kumulus Centrum voor Kunsteducatie (afdeling Kaleidoscoop)
	15	Kunstencentrum Venlo
	16	Regionaal Instituut Cultuur en Kunsteducatie RICK
	17	SCHUNCK
Noord-Brabant	18	CultuurStation
	19	Factorium Podiumkunsten
	20	Huis73 (voorheen Babel)
	21	Kunstkwartier Helmond - CultuurContact
	22	Kunstloc Brabant
	23	Nieuwe Veste
Noord-Holland	24	Artiance centrum voor de kunsten
	25	Fluxus - Centrum voor de Kunsten Zaandam
	26	Hart
	27	Het Cultuurgebouw Haarlemmermeer
	28	MOCCA - Match Onderwijs Cultuur Amsterdam
	29	Openbare Bibliotheek en Volksuniversiteit Hilversum
	30	Platform C
	31	Plein C
Overijssel	32	Concordia Kunst & Cultuur
	33	De Stadkamer
	34	Kunstcircuit Deventer
	35	OYFO
	36	Rijnbrink/Overijsselse Bibliotheekdienst
Utrecht	37	Cultura
	38	Kunst Centraal
	39	Scholen in de Kunst
	40	Utrechts Centrum voor de Kunsten (UCK)
Zeeland	41	Cultuurkwadraat
Zuid-Holland	42	Cultuureducatiegroep
	43	CultuurSchakel
	44	DOK
	45	Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR)
	46	Kunst en Cultuur Zoetermeer
	47	Kunstgebouw - Kunst en Cultuur Zuid Holland
	48	Parkvilla
	49	Stichting voor Cultuureducatie Zuid-Holland-Zuid
	50	Westland Cultuurweb

V25. Hoe wordt [V24] ingezet in het cultuuronderwijs van uw school? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V25_01 Structureel binnen de reguliere lessen
V25_02 In projecten als onderdeel van de reguliere vakken
V25_03 In projecten buiten de reguliere vakken
V25_04 In projecten in schoolverband buitenschools
V25_05 Bij visie en/of beleidsontwikkeling op het gebied van cultuuronderwijs
V25_06 Bij de ontwikkeling van lesprogramma('s) cultuureducatie

V26. Neemt uw school deel aan een structureel overleg met andere scholen over cultuuronderwijs?

01 Ja
02 Nee

V27. [V26.01: scholen die deelnemen aan structureel overleg] Wat wordt daar besproken? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V27_01 Ervaringen met de kwaliteit van het aanbod voor cultuuronderwijs
V27_02 Het gebruik van methoden voor cultuuronderwijs
V27_03 Het vormgeven van de doorlopende leerlijn cultuuronderwijs
V27_04 Het samenwerken met externe partners voor cultuuronderwijs
V27_05 Visie op cultuuronderwijs
V27_06 Doelen van cultuuronderwijs
V27_07 Anders, namelijk: [tekstveld]
V27_08 Weet ik niet [exclusief]

V28. Ruimte voor toelichting over het thema 'Samenwerking met de culturele omgeving' [tekstveld niet verplicht]

5. Personeel

V29. Heeft uw school een cultuurcoördinator (iemand die de ontwikkeling en uitvoering van cultuuronderwijs in het takenpakket heeft)?

01 Ja
02 Nee

V30. [V29=1] Hoeveel uren per week heeft de cultuurcoördinator gemiddeld tot zijn/haar beschikking voor deze taken?
[tekstveld] uren per week

V31. [V29=1] Zijn deze uren formeel vastgelegd in de formatie/aanstelling?

01 Ja
02 Nee

V32. Wie voert de onderstaande taken op het gebied van cultuuronderwijs doorgaans uit?

01 Cultuurcoördinator [V34=1]
02 Directeur
03 Docent(en)
04 Dat is geen taak

V32a Ontwikkeling van schoolbeleid op het gebied van cultuuronderwijs
V32b Vergroten van draagvlak voor cultuuronderwijs binnen de school
V32c Participeren in schooloverstijgende netwerken op het gebied van cultuuronderwijs
V32d Selecteren en organiseren van culturele activiteiten voor de school
V32e Inbedding van culturele activiteiten in het curriculum van de school
V32f Fondsenwerving/ subsidieaanvragen
V32g Aansturing cultuurcoördinator
V32h Onderhouden contact met partners
V32i Deskundigheidsbevordering stimuleren
V32j Verantwoording jegens bestuur
V32k Anders, namelijk: [tekstveld]

V33. Is er draagvlak voor cultuuronderwijs bij:?

01 Niet
02 In enige mate
03 In grote mate

V33a Directie
V33b Docenten kunstvakken
V33c Andere docenten

V34. Zijn de betrokken docenten deskundig genoeg om cultuuronderwijs vorm te geven?

01 Niet
02 In enige mate
03 In grote mate

V35. Kunt u per competentie aangeven of u vindt dat de docenten betrokken bij cultuuronderwijs in het algemeen deskundig genoeg zijn?

01 Niet
02 In enige mate
03 In grote mate
04 Niet van toepassing

V35a Vakkennis
V35b Pedagogische/ didactische vaardigheden
V35c Onderzoeksvaardigheden
V35d Samenwerking met andere vakken

V36. Volgen de betreffende docenten op uw school die betrokken zijn bij cultuuronderwijs cursussen/studiedagen/trainingen op het gebied van cultuuronderwijs?

01 Alle betrokken docenten
02 Een groot deel van de docenten
03 Enkele docenten
04 Geen enkele docent

V37. Hoeveel docenten zijn er betrokken bij cultuuronderwijs op uw school? [numeriek veld]

V38. Toelichting over het thema 'personeel' [tekstveld niet verplicht]

6. Financiën en huisvesting

V39. Is cultuuronderwijs als aparte post opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school?

01 Ja
02 Nee

V40. Welke financieringsbronnen zet uw school in om cultuuronderwijs vorm te geven? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V40_01 Lumpsum
V40_02 Ouderbijdragen
V40_03 Subsidies rijk
V40_04 Subsidies provincie
V40_05 Subsidies gemeente
V40_06 Extra inkomstenbronnen (bijvoorbeeld sponsoring, fondsen)
V40_07 Cultuurkaart CJP
V40_08 Anders, namelijk: [tekstveld]

V41. Scholen in het voortgezet onderwijs kunnen de CJP Cultuurkaart aanvragen voor al hun leerlingen. Draagt de school zelf bij aan de CJP Cultuurkaart?

01 Nee
02 Ja, met 2,50 per leerling (dit zijn de administratiekosten die school betaalt als er wordt gekozen voor individueel budget)
03 Ja, met 10,50 per leerling

V42. Hoe beoordeelt u de ruimtes/faciliteiten voor cultuuronderwijs?

01 Onvoldoende
02 Voldoende
03 Goed
04 Niet aanwezig

V42a Ruimtes voor beeldend
V42b Ruimtes voor muziek
V42c Ruimtes voor dans/theater
V42d Podium met verlichting
V42e Audiovisuele apparatuur

V43. Heeft u gebruikgemaakt van NPO-middelen om structureel cultuuronderwijs op uw school (meer) vorm te geven?

01 Ja
02 Nee
03 Dat weet ik niet

V44. [V43=01] Zijn de NPO-middelen ingezet voor nieuwe of reeds bestaande activiteiten binnen structureel cultuuronderwijs op uw school?

01 Nieuwe activiteiten ontwikkeld
02 Bestaande activiteiten verstevigd
03 Beide

V45. [V43=01] Welk deel van de middelen die uw school in totaal besteedt aan structureel cultuuronderwijs is afkomstig van het NPO? *Als u dit niet precies weet, volstaat een schatting.*

01 [numeriek veld 1-100%]
02 Ik kan hier geen schatting van geven

V46. [V43=01] Welk deel van de NPO-middelen die uw school ontvangt wordt besteed aan structureel cultuuronderwijs? *Als u dit niet precies weet, volstaat een schatting.*

01 [numeriek veld 1-100%]
02 Ik kan hier geen schatting van geven

V47. [V43=01] Hoe belangrijk was de bijdrage vanuit de NPO-middelen voor het vormgeven van structureel cultuuronderwijs op uw school in het afgelopen schooljaar (2021-2022)?

01 Zeer onbelangrijk
02 Onbelangrijk
03 Niet belangrijk, niet onbelangrijk
04 Belangrijk
05 Zeer belangrijk

V48. Ruimte voor toelichting over het thema 'financiën en huisvesting': [tekstveld niet verplicht]

7. Evaluatie en opbrengsten

V49. Worden proces en opbrengsten van cultuuronderwijs door middel van evaluatie in beeld gebracht?

01 Ja
02 Nee

V50. [V49.01] Wat wordt geëvalueerd? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V50_01 Het beleid/de doelstellingen
V50_02 De inhoud van het programma/de activiteiten
V50_03 De organisatie van het programma/de activiteiten
V50_04 De samenwerking en het overleg met externe partners
V50_05 Waardering van leerlingen
V50_06 Waardering van ouders
V50_07 Leeropbrengsten van cultuuronderwijs
V50_08 Competenties van de vakdocenten
V50_09 Anders, namelijk: [tekstveld]

V51. [V49.01] Wat doet u met de verzamelde evaluatiegegevens? (Meerdere antwoorden mogelijk)

V51_01 Deze worden schriftelijk vastgelegd
V51_02 Die worden besproken door directie en cultuurcoördinator
V51_03 Die bespreken we in een (team-/sectie-) vergadering
V51_04 Die bespreken we met de culturele partners
V51_05 Die gebruiken we om verbeterplannen op te stellen
V51_06 Geen van deze opties
V51_07 Anders, namelijk: [tekstveld]

V52. Ziet u een effect van cultuuronderwijs op het schoolklimaat?

01 Nee, ik zie geen effect
02 Ja
03 Weet ik niet

V53. [V52.02] Welk effect ziet u van cultuuronderwijs op het schoolklimaat? Waar merkt u dat aan? [tekstveld]

8. Coronamaatregelen

V54. Hebben de coronamaatregelen in 2021-2022 invloed gehad op het cultuuronderwijs op uw school?

01 Nee
02 Cultuuronderwijs heeft niet plaatsgevonden
03 Cultuuronderwijs heeft minder plaatsgevonden
04 Ja, cultuuronderwijs heeft op een andere manier plaatsgevonden
05 N.v.t. (dit wordt niet aangeboden op onze school)
06 Weet ik niet

V55. Wilt u nog iets anders kwijt over de invloed van coronamaatregelen op het cultuuronderwijs op uw school? [tekstveld niet verplicht]

9. Tevredenheid en toekomstplannen

V56. Hoe tevreden bent u over cultuuronderwijs op uw school? Geef een rapportcijfer tussen 1 en 10 (1 is uitermate ontevreden, 10 is uitermate tevreden) [numeriek veld 1-10]

V57. Heeft u plannen om de komende twee jaar op het gebied van cultuuronderwijs iets te wijzigen binnen uw school?

01 Ja
02 Nee

V58. [V57.01] Wat is de aard van die plannen? (meerdere antwoordopties mogelijk)

V58_01 Leerlijn(en) ontwikkelen, verdiepen of vernieuwen
V58_02 Deskundigheid van docenten versterken
V58_03 Duurzame samenwerking school met culturele en sociale omgeving
V58_04 Beoordelingsinstrumenten voor culturele ontwikkeling leerlingen
V58_05 Anders, namelijk: [tekstveld]

10. Slotvragen schoolleiding

V59. Mocht u tot slot nog kwijt willen over cultuureducatie op uw school, dan kan dat hier: [tekstveld]

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking! Voor meer informatie over deze Monitor Cultuureducatie VO, ga naar www.cultuurvo.nl.

ResearchNed